НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (61) 13
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VII. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

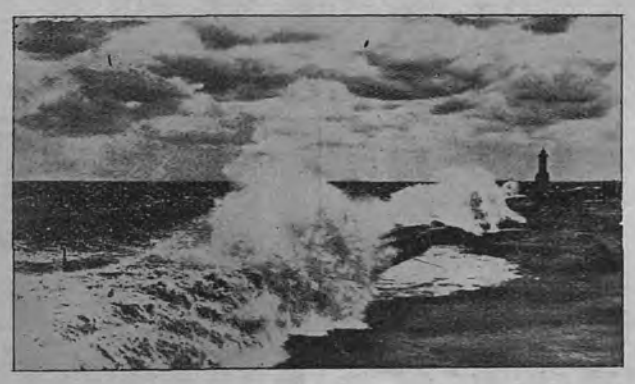
ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

М. ПАСТЕРНАКОВА

М А М А Я

На залізничому двірці у Букарешті, блиснула перед нами чарівною усмішкою, біла табличка на вагоні із надписом „Констанца".

Сідаємо лицем до сходу, щоб його якнайскорше побачити. Для нього виключно туди їдемо; їдучи на стрічу з ним неспокійно ворушиться у грудях серце, — до нього і для нього, для Чорного моря.

Морська ліхтарня серед спінених хвиль.

Коли по трьохгодинній їзді поїздом, ми майже бігли вулицями Констанци у сторону моря, не звертаючи нінащо уваги, прохожі тубильці могли з певністю думати, що ми спішимось так прощати когось дорогого, що саме у цю хвилину безповоротно відїздить кораблем у світ. На одну коротку мить, ми зупинились перед памятником нещасного прогнанця із своєї італійської батьківщини, Публія Овідія, і крутою трохи стрімкою доріжкою сходимо на надморську променаду.

Ось перед нами колишеться у нестримному руху величезна темна маса води. — Це воно, — наше море! Спрагненими очима водимо довкола, далеко, аж ген, де вже не знати, чи це хмари чи вода. І зразу не всилі нічого сказати, мовчимо захопленим мовчанням. — Тільки „Rolleiflex" (це чудова власність д-ра Н. Ніжанківського) раз-у-раз тихенько чикає і вглитає в себе нові, нічим незатерті враження.

Маємо вісім годин часу і мусимо їх гідно використати аж до останньої мінути. Без надуми всідаємо до великого червоного автобусу, де видніє надпис „Мамая". — Про цю місцевість ми чули, туди радили нам вибратись знайомі з Чернівців.

Їдемо новим асфальтовим бульваром королевої Марії, просто на північ. З одної сторони тонуть у роскішній весняній зелені новітні віллі-коробки із плоскими дахами, з другої — широке, безкрає море. За пів години, автобус підвозить нас уже майже на пляжу морську у Мамаї. Тут ми самі. Як добре, можна буде свобідно налюбуватися незнаним чудовим краєвидом. А море тут так близько-близенько... Ось, і вже біжу босоніж, по мягкім піску, щоб привитатись з ним радісносердечно, погладити долонями холодне, грубими зморщками вкрите лице. А воно, наче засоромилося моїх пестощів, здрігнулося розгойданим шумом запінених хвиль і тікає геть, аж у водяну безодню.

Хотілось би бігти за ним навздогін і кликати: „Не бійся, ми-ж свої, — несемо Тобі привіт від колишніх Твоїх моряків і від усієї української молоді, що в Твою честь улаштувала свято у далекому Львові, — неси, неси вістку про це аж ген по Крим й Кавказ, хай гомоном сильним відібється вона об Дніпровий лиман і пороги!"...

І спинилося море, наслухуючи притихло.

Лагідним плюскотом, зближається знов до берега, — щораз то ближче й ближче підпливає до нас та свіжим мягким дотиком лоскоче ноги. Щораз то більше і сильніше. Тепер знову ми втікаємо, бо море стає чимраз то сміливіше, може навіть має охоту обняти нас дужими раменами і на радощах розцілувати холодними устами? Добре, гарно, тільки не так скоро, не так несподівано! І втікаємо щосили, не вважаючи на гострі морські черепашки, що болюче колять ноги. Втомлені і трохи збентежені дивним привитанням, сідаємо здалека у старий рибацький човен, що глибоко застряг у пісок широченної пляжі. А

Памятник Овідія у Констанці.

Останнє „Прощай, Чорне море!"

море відступило. Може ображене нашою втечею, може це був тільки дрібний епізод із безконечної танкової симфонії морських хвиль?

Тиша. По темно-зеленій тафлі води ховзаються тремкі соняшні блиски. Море успокоїлося. Обличчя його стало лагідне, тихо-вечірнє...

— От, лягти б на мягкі його хвилі із розпростертими раменами і заплющеними очима і плисти, плисти серед біло-зеленої піни аж ген далеко за водяний обрій, де починається інший, незнаний світ.

І тільки чайки легесеньким дотиком білих крил, втирали б зрошене солоними краплями лице і повіки.

Вечоріє, від моря несе холодним леготом. Пора нам вертатись. На тихі хвилі кидаємо ще останнє, „прощай!". мечету, а вдолі миготять жовтими і червоними зірками світла у пристані. Саме у цей вечір відпливає кораблем з Констанци транспорт жидів із Польщі до Палестини. І дивне, не роблять ні заколоту ні навіть гармідеру. Лиця їх якісь поважні, сумні, а в очах напереміну, то апатія, то знову неспокійний ляк. Не знати, чи це туга за рідними сторонами, які може вже на

Касино гри на морському березі.

Ніжні сутінки кладуть видовжені фіолетні тіні на плоский беріг, що лучить його майже водно із камяною тарасою від літної палатки королевої Марії. До середини не пускають нікого, — тепер там на кватирі румунські старшини.

Ми оглянули тільки парк, що цілий так і дише пянким, солодким запахом буйно розцвилих кущів бузка та ясміну.

— — — — — — — —

Ми знов у червоному автобусі.

Здалека зарисовується на тлі темного неба струнка сильвета турецького завжди покидають. — чи страх перед невідомою долею, яка жде їх там за морем у свіжою кровю сполоканій, далекій прабатьківщині. — Та все-ж вони їдуть туди, їдуть самі, ніхто їх не супроводить і ніхто не прощає.....

Пізнім вечором і ми покидаємо Констанцу, місто яскравих контрастів, місто без характеру і стилю. Глибокий Орієнт із своїми традиціями у щоденнім житті, у звичаях, архітектурі творить тяжку мішанину із сильною західньою струєю, яка пливе за чужинцями сухою і морською дорогою із найдальших країн світа.

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Міста й музи

Дубове листя, терези купців, цигани,
щоденний гамір і щоночі вічні зорі.
Життя, що найтрудніше із мистецтв. Догана
за кожний зайвий день. Жде ніч — суддя суворий.

Уста солодкомовні зрадять. Може спомин
не лишиться з турбот, що нам орали чола.
Крило плаща із пліч. Крило вітрів над домом,
вузли димів, що вяжуть небо з міста колом.

Герої, мужоложники, поети, дійсно,
чесноти квіття і на простиралі плями,
дні й ночі, хлопців сором'ливих солодійство
і жарти шулерів і смутку темні ями.

Десь крекче катеринка, довгі світла смуги
вирують на обличчях, мов павині пера,
а людська доля в дзьобику кривім папуги
колишеться шматком дешевого паперу:
кохання,
подорож,
розлука,
слава,
успіх —
за двадцять сотиків купити можна щастя.
Сплітається і розплітається дня усміх,
папуга, пісня й сонця золоте причастя.

Неждані зустрічі. Оркестри грають в парках.
Проходять сімї чесні й на дітей багаті.
Злий вітер, що надхненням людську розпач шарпав,
вже тихне. Карт букети і хмаринок лати.

Тінь долі крил. Крижка тростина й квіття жертви.
І в цифри ловим струм надхнення,
дивну чудність
найменших справ вдягаєм в правди стислі й вперті,
хоч непомильна лиш одна екстази мудрість.

ДМИТРО НИКОЛИШИН

Душа моя...

Душа моя — що соняшна левада,
налита свіжо соками землі.
Глянь! цвіттям ловить бжоли й мотилі...
О, як вона Тебе зловити б рада
та напоїти тим цілющим чаром,
який крилаті гості смокчуть даром,
щоб гоїти Твого серця зацілів...

Душа моя — що срібнострунна цитра:
у ній дрімають мельодійні сни...
Ти тільки серця леготом дмухни,
а з них Тобі мельодія нехитра
озветься ніжно бренькотом бжолиним
і — за Тобою в далечінь полине,
нехай би й на відлюдні долини...

Душа моя — мягкий оваль палітри:
на нім — дивись, який богатий скарб
цвите рядком живих і свіжих фарб!
Хай їх Твоя мистецька кисть розітре
і створить з них барвисту нашу Мрію:
а я в годину смутку нею вкрию
Тобою різьблений у серці карб...

Душа моя... Та годі! За багато
даремних слів... Твоя ж душа не-та,
що перш була... Змінилася мета
і — наші рожі вже лукаво стято...
Скажи, невже лиш відповіш мовчанням.
хто це вчинив і на чиє бажання
те місце рож трійзіллям заросла?...

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Література Закарпаття

Недавно виданий альманах українських закарпатських письменників*) дає нам змогу зорієнтуватися в тому літературному русі, що чимраз то сильніше починає розвиватися у найбільш запущеній та відсталій українській дільниці. Таке поважне видання, як останнє, стає важним культурним документом для Закарпаття, вже хочби тим, що стрічаємо в ньому людей пера, які прагнуть безапеляційно включитися у всеукраїнський літературний рух. Двацять один авторів, ріжних своїми спроможностями, але обєднаних одною ідеєю, показують нам це намагання. З погляду закарпатських відносин це може бути фактом переломовим для тієї дільниці України і, як такий, цей виступ треба щиро привитати. Та водночас не треба забувати, що вартість того документу більш культурницька, як чисто літературна. А шкода була б, коли б автори цим досягненням тільки й задоволилися, бо, правду сказавши, літературні вартости їх творів ще зовсім невеликі у порівнянні із загальним рівнем української літератури, і треба їм тут ще багато вчитися.

Редакція, випускаючи свій альманах, пише:

„Ото ж іди, дитино, в світ, та будь тою трембітою, що вдосвіта будить людей до праці. І ти буди до культурної праці, до творення рідної, народної культури... А що краєкутним каменем культури є красне письменство, то й посилаємо тебе, як ранню пташку. Не збудиш всіх, заслабий голос маєш. Але бодай тих, що легкий сон мають. Вони ж будитимуть тих заспаних..."

Як бачимо, вступ зовсім нагадує „Русалку Дністровую". Вся література, вміщена в альманаху, дає своєрідну сумішку народництва, що слідне в наслідуванні народньої пісні, і всяких, досить чужих, мабуть чеських чи мадярських літературних впливів невисокої вартости. Це найкраще видко по тих оповіданнях, де виступають інтеліґенти. Важко сказати, хто з авторів уявляє собою якусь індивідуальність. Такі, як Зореслав, Гренджа-Донський чи Ворон — це радніше типи, зразки своєрідної манери писання, як індивідуального стилю. Тож і цілість альманаху дає неясне враження якоїсь обмеженої замкнутости, далекої від зацікавлення всеукраїнськими чи загальносвітовими літературними здобутками. Пишемо це не на те, щоб докоряти тим письменникам, а тому, щоб звернути їм увагу на ширші ідейні та формальні обрії, без яких їх література завжди залишиться безбарвна і чисто льокальна. Розуміємо, що Закарпаття, всилу ріжних обставин, залишилось у всьому позаду, тим неменш треба ті завваги зробити, бо ніщо не виправдує дальшого такого стану.

З поезії тільки три поети звертають увагу. Обік відомих із останньої збірки Зореслава його поезій, що на загальному тлі дають своєрідне досягнення, із ширшим циклем віршів виступає Гренджа-Донський. Витримані в ритмі народніх пісень, яких поет завжди вперто тримається, дозволяючи собі „модернізм" щонайбільш у стилі Олеся (Ой, чому біліє біла полонина...), Гренджа-Донський дає поезію, до якої взагалі важко підходити із сучасним критерієм — настільки там увесь сенс, зміст, думка (якщо вони є) запродані запівдармо співучому ритмові. Розуміючи поезію виключно як пісню він ладен їй дарувати всі інші вартости. Це не значить, розуміється, що поезія не має бути музична — тут надто великим аргументом давній Тичина, — тимнеменш таке однобічне її розуміння згори обіднює її в багатьому.

Боршош-Кумятський цілкозита антитеза попереднього. В Боршоша розуміння ритму — ніяке. Читаючи його вірші, мусимо щохвилини коштати цілі склади та слова. Зате змісту в нього багато і то боевого, того боевого, що вимовляє готові фрази про свою крицевість та непереможність. Почування — одно, поезія — друга річ. Перед автором ще багато праці, щоб погодити одно з другим. Авсе ж він навіть досить цікавий і його ритм лежить не так у незугарній формі, як у своєрідному напруженні та „задиханості" вислову. — Про інших авторів, що дали свої вірші до альманаху, важко щось конкретного сказати, хіба те, що вони не виходять поза рямці закреслені Ґренджою-Донським.

Проза, представлена короткими новельками, статейками на „фільософічні" теми й одною сценкою, по прочитанні не полишає якогось довшого враження. Це все властиво тільки матеріяли, які щойно можна б опрацьовувати літературно. Сюжетно вони небагаті — переважно пригоди інтеліґентів, „чорні" Стефаниківські образки села, дитячі пригоди із моральною наукою наїнці, тощо. Якихось більших конфліктів там нема; єдине оповідання Невицької, може саме завдяки своєму соціяльному змістові, ніби навязує якийсь конфлікт, але невиразно закінчується. Автім мова того оповідання у такому стилі: ...„Вижидаючи відповідного й сталого руху рук додаючих сирого і відбераючих виточеного матеріялу", дає нам привід до слушного жалю на адресу редакції, тим більш, що більшість оповідань і віршів витримані у зовсім чистій літературній мові. Останнє оповідання Ворона звертає увагу вже деякою виробленістю техніки. Автім про прозу можна сказати те саме, що й про поезію: трошки ширших перспектив!

Усе ж найприємніший факт те, що більшість оповідань, не зважаючи на ще примітивну техніку писання, визначається гарною та свіжою мовою, пересипаною зрештою досить рідко льокалізмами, здебільша оправданими. Це змагання до однієї всеукраїнської мови — одна з найважніших рисок авторів того альманаху, що дає широкі перспективи літературного розвитку. Вже сам факт, що зібралася перша „когорта сміливих" — багатозначний. Кількостево, чи якостево — факт, що порожне місце, з яким непереможньо асоціювалось досі в нас Закарпаття, починає поволі заповнятися.

*) Альманах підкарпатських українських письменників. За редакцією Андрія Ворона і Миколи Храпка. Севлюш, 1936. Ст. 184. Ціна 20 кч.

Фальшівник чи ґеній?

Недавня смерть Альчео Доссени пригадала світові знов цього незвичайного різьбаря, якого творчість стояла на грані ґеніяльного таланту і плягіяторського фальшівництва. Саморук, що своє технічне майстерство здобув у каменяра, він з якоюсь незвичайною інтуїцією переняв стиль старих ренесансових майстрів, із усією їх простотою та одуховленістю вислову. Він чудово різьбив мадонни „у стилі" Джованні Пізано, Агостіна ді Дуччіо чи Донателля. Торговці мистецькими творами скоро це спостерегли; вони купували в нього твори нераз за ціну заробітку не більшого від того, що його заробляв звичайний каменяр-мармурник. Вони затирали на різьбах Доссени його підпис і продавали, передусім до Америки, його твори — як справжні архитвори ренесансу, беручи за них суми, що переходили мілїони лірів. Найкращі світові знавці визнавали його твори за безумовно правдиві. Отак його групу „Ґіганти" у грецькому стилі признано зовсім автентично античною, про що мистець довідався вже по продажі, і, взагалі, обчисляють, що торговці заробили на Доссені зверх 40 мілїонів лірів, з чого він дістав трохи більш за сотню частину.

Альчео Доссена.

Розуміється, що не менш ошукані були й музеї та збирачі. Один американський музей за 100 тисяч долярів купив старий гробівець ніби долота Ніно да Фіезоля, музей Клівленді — мадонну ніби Пізана, один німець купив позолоченого янгола ніби з раннього ренесансу, і т. д. Цікаво тільки, що ніхто з них не зажадав віддачі грошей; поясняють це ріжними крутійствами, з якими звязаний вивіз і продажа таких цінних творів.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —
НАСС

Доссена належав до „несвідомих" фальшівників, бо його дар наслідування та хисту вчуватися в старі стилі теж використовували. Це також своєрідне мистецтво, хоч і позбавлене

Мармуровий ангел зі свічником, за якого Доссена дістав від торговців тільки зворот вартости золота і денний заробіток.

рисок індивідуальности, як кожна штука відтворювання. Тимнеменш пізніш, коли Доссена виставляв свої „ренесансові" твори вже під власним імям, він здобув чималий успіх. На це склалось і незаперечне його вміння, і просто цікавість до цієї заблуканої у сучасність людини з минулих століть.

С. Б.

Мадонна з Дитятком і св. Єлисаветою. Мармурова плоскорізьба, яку без відома Доссени продали до Венеції як старовину за 2 і пів мілїона лірів.

БОГДАН ЖАРСЬКИЙ

Місто

У присмерках похмурих ліній
стирчать гранчасто міста куби.
А десь — розсміяні долини
цілують палко сонця губи...

Життя спливає по асфальтах
таке будне, похмуро-сіре...
А прочитаєш: синя Ялта —
й не можеш в ці слова повірить.

І око одностайність палить,
ти примикаєш трудні вії...
Здається: десь, прорвавши далеч,
морський солоний дих повіє.

Статуета

Так пружаться мязи до змагів
і серце у ритмі тріпоче:
Стоїть він, величній і нагий,
у бліді елінської ночі.

Він завтра поміриться в стиску,
і вийде першун в пятибої.
Однако завзятий у диску,
і смілий у війнах при зброї.

СВЯТОСЛАВ ОЛЬШЕНКО-ВІЛЬХА

Рудий кіт

Тих кільканацять літ, що лягли між нами, принесли мені багато-багато нового... може аж надто... Доводилось чимало і скитатися по світі, пізнавати нових людей, придивитись до їх життя, зживатись з ними. Прага, Відень, Ґрац, Берлін? Сюди і туди, і все на те тільки, щоб знову вернутись тут!

Сидір замовк. Його висока, кремезна постать сперта на роздертому громом стовбурі сосни видавалась ще вища й сильніша. Тільки бліде обличчя і зациплені вуста казали про якесь болісне переживання.

— Одного, бач, не розумію в тебе! — почав Мирон. — Із твоїх слів виходить, що ти жалкуєш того, що вернувсь із світа знову сюди... Чому?... Я теж Німеччину та Італію обїхав і ні трохи мені не жаль, що знову тут опинився. Кажуть, що актори — цигани. Ні, це брехня! Я знаю по собі. Тягнуло чоловіка у світ, та ще дужче тягнуло назад додому.

— І ще одне хотів я дізнатись. Чував я, що ти одружився. Вибач, що може я влізливий, але дома у тебе не бачив я твоєї жінки.

Сидір стояв заслуханий у ліс. Обличчя його помітно оживилося. Зникла на хвилину ця брижка болю біля вуст. Очі загорілись дивно живо. Дивився довго на свого друга, що споглядав у його сторону. Миттю оживлення його щезло. Був знову, як раніше: холодний, без огню у сірих очах, великий, як роздерта громом сосна.

— Не в цьому річ! — почав поволі. Може і тягнуло вертатись у край, тягнуло так, як собаку на лови. Ти це знаєш! Ти їздив... Розумієш... Цю шалену, божевільну ностальгію знають тільки ті, що далеко від краю... Та воно в мене тепер таке все поплутане, помняте. Годі тобі, друже, розказати... годі... може колись іншим разом.

У лісі стояла глибока тиша, тільки десь у верховіттях дерев заплутувався вітер і дико вигравав свої пронизливі мельодії... Гудіння височенних сосон налітало придушено в тишу ліса і каламутило її, наче голосні кроки в самотній святині.

Сосни гуділи і було чомусь смутно.

Швидко, мов пялась по верхах дерев, летіла буря.

— Ходімо в хату — поспішно кинув Мирон. — Буря йде!

Сидір здивовано глянув на нього і мовчки подався за ним. Прислухався до шуму сосон, розпізнавав кожний їх шепіт, наче не хотів розставатися з ними...

— — — — — — — —

Сиділи на веранді. За шибами буря. Дощ бив грубими краплями в вікна. Вихор насідав на дерева, пригинав їх долів, ломив і гнав по лісі.

Громи тонісінькими стружками розколювали хмари й з диким грюкотом скочувалися у ліс.

Сидір сидів мовчки і пильно дивився крізь шибки в ліс. Мирона непокоїла ота стихійна енергія, що з такою силою розперезалась. Нерви його були такі розстроєні, що кожний грюкіт грому, викликав у нього тремтіння. Ще дужче відчував це тепер, коли оба вони мовчали.

Сидір відвернув очі від вікна, заворушився на кріслі і глянув на друга. Відчув, що він насторожений. Поволі, не поспішаючи почав говорити.

— Тебе непокоїть буря, бо ти не розумієш її, ти не зжився з нею! Я за тих шість років, що живу тут сам, серед лісів, звик до неї, розумію кожний подув вихру, кожний грюкіт грому... Я люблю її... Здається, що враз із бурею, коли вона розсівається у просторі, розсівається і душа. Ти-ж не можеш її розуміти, бо живеш у місті.

— От коли б тепер не ця буря, то я ніколи не розповів би тобі моєї історії з рудим котом! Щойно тепер можу тобі це сказати.

— Історія з рудим котом? — живо спитав Мирон. — Ти маєш кота? Я не бачив його в тебе!

— Ні, він тільки приходить до мене. Склалось якось так, що моє життя цупко звязане з цим рудим котом.

— Твоє життя звязане з котом? Не розумію...

— І нелегко зрозуміти. Моє життя — почав поволі Сидір — було досить химерне й ріжноманітне. Знаєш добре, що змалечку я пробивався сам крізь життя. По смерти батька мама залишилася без сотика, без куска хліба без даху над головою. Я ходив тоді до пятої ґімназійної. Увесь рік замучував себе лекціями, щоб тільки утримatись у ґімназії. Прийшли вакації... Вакації, це найкращий, але і найкоротший час для кожного ученика. Як кожного року, так і цього поїхав я до мами на село. Мама моя жила при батьковій рідні. Тих два місяці відпочинку з мамою, що була для мене всім — це було справді щось найкраще у мому житті. І саме на цих вакаціях я вперше зустрівся з тим котом.

Мирон нетерпляче заворушився на кріслі. Спокійний голос Сидора дратував його.

— Як звичайно буває, в селі, де є річка, купаються хлопці... У Зерпівці була теж річка. Щодня ходили ми туди, я з сільськими однолітками купатися. Це було, точнісінько тямлю 7. липня на Івана. — Всі ми вже купалися... Я відплив оподалік від хлопців... І тоді я вперше побачив його. — Стояв на березі і...

Яснозелене світло залило ліс, пекельний грюкіт заглушив Сидорові слова. Грім ударив у височенного дуба. Дерево з грюкотом звалилось долів. Десь далеко між деревами лунав ще придушений відгомін.

Мирон увесь здрігнувся. Сидір спокійно, наче б нічого не трапилось, говорив далі:

— Стояв на березі і дивився мені просто в вічі... Виразнісінько бачив я його зелені очі, що яскраво відбивались від рудої шерсти. Такого кота не бачив я ще ніколи. Зацікавило мене звідкіля він узявся тут, далеко від села і хатів, серед чистого поля? Я почав плисти в його напрямі. Ні на хвилину не спускав із його очей, щоб побачити, куди він утікатиме. Але він стояв спокійнісінько і дивився мені ввічі. Я швидше почав плисти. І тоді сталося найдивніше... Рудий кіт сміявся... Кіт... Розумієш... Так, як злобна людина...

Мирон усміхнувся...

— Я плив далі, щоб його дістати... Потім усе зникло, згоріло і було темно... Я очуняв щойно по годині. Біля мене стояли хлопці — бліді, перелякані. Я лежав на землі. Сказали мені, що я вже був на тому світі і вони більше як пів години рятують мене... Де є він? Де той кіт? спитав я швидко. Здивовані обличчя хлопців переконали мене, що вони нічого не знають про нього.

— Один із них Грицько, найстарший поміж нами, заспокоював мене. Я зрозумів, що вони думають, що в мене гарячка. Ні словом більше не розпитував я їх про цього кота.

Мирон дивно підсміхався. Ніяк не міг повірити, що все направду трапилось. Стрічався з такими припадками, що хтось потапаючи бачив якогось мужчину чи жінку з несамовитим виглядом, але-ж це все була тільки передсмертна імаґінація, під впливом жаху перед смертю. Не хотів сказати цього Сидорові. Знав, що його не переконає.

ОСИП БОДНАРОВИЧ

Чи не змінити статуту літературної нагороди

Товариства Письменників і Журналістів у Львові?

Рада Т-ва Письменників і Журналістів ім. І. Франка у Львові проголосила окремим комунікатом, що розділить нагороди за найкращі літературні твори 1936-го року. А оце недавно у другому комунікаті повідомила, що наплинули вже перші пожертви — головно від наших установ — на літературний фонд. Ось і привід забрати вже сьогодні слово у цій справі.

Здається, що Рада Т. П. і Ж. і зокрема референт літературної нагороди не можуть нарікати на байдужність громадянства у цій справі. Хоч не дуже легко то все-ж за три минулі роки вдавалося зібрати потрібну на нагороди суму. А проголошені цьогорічні пожертви дають запоруку, що й цього року Рада Т-ва не матиме великого клопоту з призбиранням літературного фонду. Все-ж варто було б — як це вже були спроби минулого року — подбати про те, щоб збірка на літературний фонд стала загально-національна, всенародня, щоб якнайбільше число громадян, хоча б найменшими пожертвами, причинялася до росту того фонду.

Варто було б подбати... Та як це зробити? Т-во Письменників і Журналістів є в тім добрім становищі, що має легкий доступ — може з одним винятком — до всієї української преси. Використовуючи це треба заздалегідь повести широку пропаганду за дрібними всенародніми пожертвами. З другого-ж боку дуже успішну акцію у тій справі можуть повести всі члени Т-ва, кожний зокрема. Живуть ті члени серед своїх гуртів, стрічаються з ріжними людьми — особливо тепер у часі вакацій та відпусток — то при добрій волі можна багато людей переконати так, що не тільки самі дадуть пожертви, але й інших заохотять.

Дехто міг би запитати: навіщо робити аж такий рейвах, коли вже три роки і так якось призбиралося, скільки було треба, навіщо-ж аж такого шуму? Не в шумі річ! А в тому, що досі аж до хвилини розподілу нагород Рада Т-ва не мала тієї певности, що збере потрібні гроші і ще в останній момент треба було робити заходи, щоб дозбирати бракуючу квоту. Тимчасом треба, щоб літературний фонд Т-ва Письменників і Журналістів був завжди повний, а це можна осягнути тільки загальною і постійною збіркою при відповідній пропаганді.

В першому році Рада Т-ва призначила на нагороди 1500 зол., в другому і третьому по 1300 зол. Моя думка така, що найбільше значіння має моральний бік літературної нагороди, оте вдоволення, яке дає авторові виріжнення. А проте всі народи, що творили досі літературні нагороди, дбали про те, щоби лавреатові вручили значнішу суму, що дала б йому теж і матеріяльне задоволення, якщо не більшу життєву забезпеку. Певно, у нас важко — не кажу: неможливо — здобутися на великі суми, хочби такі, як польські державні нагороди чи нагороди окремих міст. Але не від речі було б подумати над тим, щоб у самому статуті літературної нагороди Т-ва Письменників і Журналістів поробити деякі зміни.

Я мав уже нагоду на сторінках „Назустріч" висловити деякі думки у цій справі. А саме здається мені, що дотеперішня організація нагороди, тобто призначування трьох нагород, при чому друга нижча від першої, а третя від другої, — вводить деяку плутанину в оцінці нагороджених творів з перспективи кількох років. Були випадки, що твори, які можна покласти на одному рівні, здобували один одного року третю нагороду, а другий другого року другу нагороду. Не диво! При такій організації нагороди, як вона тепер є, кожнорічне журі мусіло б мати на увазі не тільки твори, що їх має оцінити, але й ті, що їх попередні журі виріжнили (та ще й те, як виріжнили), якщо й не ті, що над ними в попередніх роках йшла дискусія, але вони перепали в голосуванні просто тому, що нагород було три, а книжок вартих нагороди було напр. чотири. Чи уявляєте собі, яку працю мало б тоді журі? Це мусіла б бути якась перманентна оціночна комісія з окремими рефератами, протоколами і т. д. і т. д. Отака собі Ліга Націй, що тільки „засідала" би, але не могла би ніякої справи гаразд вирішити.

Ясно, що якби так взяти на увагу якунебудь літературну нагороду чужого народу і проаналізувати докладно нагороджені в ріжних роках твори, то виявилось би, що не всі ті нагороджені твори є на тому самому рівні літературної вартости. Чому ні, можна доказати також, що якийсь ненагороджений твір вартісніший від нагородженого. Це справа підходу (не підлазки!) і погляду. Та все-ж кожній установі — чужій — що призначує нагороду, легко твердити та із свого боку доказувати, що вона не тільки не нагородила твору цілком безвартісного, але й не змінила чи не понизила свого критерія. Журі тієї установи не потребує ні трохи турбуватися тим, що було нагороджене попереднього чи взагалі попередніх років. Чому? Тому, що призначує тільки одну нагороду.

Журі Т-ва Письменників і Журналістів має під тим оглядом дуже ускладнену працю, а ускладнює її факт, що кожного року треба признати три нагороди, при чому не може бути байдужна справа нагород попереднього чи взагалі попередніх років. На те треба було б — як сказано — якоїсь постійної комісії. Журі, якого склад кожного року інший, не може — і в цьому нема найменшої потреби — такою комісією бути.

Вихід з цього положення — на мою думку — один: змінити статут нагороди і призначувати кожного року тільки одну нагороду, нагороду за найкращий твір того року. Такою зміною осягнемо одночасно й те, що на ту нагороду можна буде призначити більшу суму, наприклад у нашому випадку 1000 золотих. Тут — розуміється не може бути двох думок, що як у літературній продукції якогось року не було би твору, що заслуговував би на нагороду, то тоді нагороди взагалі не треба признавати. А що зробити з грішми? — запитають. Гроші зложити до запасового фонду, який повинен згодом при постійних збірках зрости до тієї висоти, що на кожнорічну нагороду вистануть відсотки від нього. І Т-во Письменників і Журналістів мусить змагати до того, щоб такий постійний фонд створити.

Якщо буде тільки одна нагорода в висоті 1000 золотих, то що тоді робити з грішми, які Т-во має змогу призбирати кожного року, отже — як це досі було — з якими трьома сотками золотих? Ці гроші треба призначити кожного року на якийсь літературний конкурс. Ось цього року Рада Т-ва проголосила конкурс на драматичний твір. Це добре! А згодом можна буде проголосити конкурс на новелю, на оповідання, поему, вірш, тощо. Такі конкурси дуже причиняться до пожвавлення нашої літературної творчости і Т-во Письменників і Журналістів матиме в цьому чималу заслугу.

Вже сама дискусія на останньому літературному вечорі, влаштованому з приводу розподілу нагород, могла дати товчок, щоб перевести деякі зміни у статуті нагороди Т-ва Письменників і Журналістів.

Гадаємо, що чим менше буде нагород і чим вони будуть більші, то тим менше буде непорозумінь і тим більший буде престіж нагороджених і кращі їх вигляди на дальшу працю.

М. ЧАПЕЛЬСЬКА

Вечір вишиваної сукні

(Загальні завваги).

Відкрита минулого місяця в Національному Музеї вистава народньої вишивки показала нам можливости, які може найти для себе вишивка, відповідно пристосована до модерної жіночої сукні. Можливости ці дуже великі. Досі щоправда вже багато зроблено в цій ділянці, але хоч вишивку у нас використовують іздавна, ще не найдено тут якоїсь доцільної системи, як її використовувати та застосовувати. Нею завжди надуживали; яскраві незгармонізовані взори, невідповідний підбір матерій-тла, невідповідний крій, де вишивка виглядала невдатною дочіпкою — оце головні закиди, що можна їх зробити щодо загального рівня тієї ділянки домашнього „промислу" в нас. — А тимчасом гарно скроєна сукня із відповідно підібраним узором стає своєрідним твором мистецтва. Помилка в нас бувала звичайно в тому, що ми знали, що вишивка — це мистецтво; — нам здавалося, що вистачить почіпити це мистецтво на щобудь, і — буде гарно. При цьому не звертали в нас уваги на інші елементи, забували, що гарною є завсіди передусім цілість. Зле скроєну сукню не врятує найкраща вишивка, чи гапт, так як будівлі, подуманої невідповідно в архітектурному пляні — не врятують ніякі прикраси...

Не забуваймо, беручи народні зразки вишивки, що вони там завсіди достосовані до точно окреслених площ та форм; що наприклад крій народньої сорочки, поминувши обласні ріжниці, тримається менш-більш одного точно виробленого типу, де гладкий незморщений рукав дає на рамені вигідну овальну площу для прикраси. Зате ми достосовуємо вишивку до найріжноманітніших типів модерного одягу, не маючи під тим оглядом ніякої традиції і тому все залежить від нашого смаку та естетично вражливого ока.

Можна сказати, що найпростіші ре-

П. Олена Турин-Лукашевська
дістала першу нагороду за сукню з білого бурунчуку, вишивану взором із зазбручанського Поділля.

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно оригінальні віденські взори.

— Завжди, коли зо мною мало трапитись якесь нещастя, зявлявся цей кіт. Приносив зі собою це нещастя і щойно після події відходив спокійно із глумом у зелених очах. Не буду розказувати тобі, якто він уже сім разів приходив до мене і завсіди приносив якесь лихо. Оповім тобі про останню його „гостину" в мене...

За вікнами вщухала буря. Дощ іще лив, далеко за лісами перекочувалась хуртовина і били глухо громи. Мирон спокійно дивився на Сидора. Викривлені уста затиснулись помітно і надавали йому рішучого вигляду...

— Ти питав мене, чи я одружився? Так. Зараз після приїзду з закордону, я дістав місце в лісах біля Вильна... Поробив широкі знайомости серед земляків у місті. Там пізнав я в домі одного лікаря мою майбутню дружину. Два роки стрічались ми, ходили разом. Скажу тобі правду, раніше женитись я ніколи не мав охоти. Бачив скрізь облуду і не хотів я дати себе обдурити. Але Марушка була зовсім інша..., зовсім не та, що інші жінки. І я покохав її. Не знаю, чи міг би хто сильніше кохати. Вона кохала мене теж... Між нами не було ніяких таємниць, тільки правда... Ми одружилися... Два роки перевірював я себе та її, чи зможемо ми жити вкупі, не так, як ті всі інші „добрі" подружжя, але по правді. Ішли літа, що здавались нам днями... У четвертому році нашого життя прийняли власники лісів на практику молодого лісника. Поміж мною й ним завязалась дружба. І тоді сталося те, у що я не вірив ніколи... Прийшла несподівано брехня. Чи зрозумієш ти, що діялося тоді зі мною? Вся віра, яку я мав для Марушки присла... Стовклася так, як флякон, або дорогоцінна статуя... Ні, ні... Це ще гірше... Відламки потовченої віри застрягли мені в душу, як скалки. Не знаю, що могло потягти її в тому другому. Фізична краса? — Ні. Бо в ньому її не було... Душа? Теж ні. Марушку чейже не могла потягти душа звичайніського чоловіка, що жив мріею про карієру, про насущний хліб... Я бачив все... І коли я сказав їй, що вона має передомною таємницю, вона заплакала... Та плач її був для мене тільки наявним доказом, що вона ошукала мене. Я вже не кохав її. Я навіть знав куди вони ходять і не хотів їм перепиняти.

...Того вечора я сидів сам у кімнаті. Вона, як звичайно, пішла до нього... За той вечір продумав я все. Жити вкупі нам було годі. І я рішив рішуче сказати їй це. Минали довгі години. Було пізно вночі. Я спокійно ходив по кімнаті. І враз мої очі спинились на великому дзеркалі, що стояло в другому кінці кімнати. Я підійшов до його... У золочених рямах, воно надавало кімнаті більше краси та тепла. Це було Марушчине дзеркало. Довгу хвилину дивився я в нього... Кілька невиспаних уже ночей, бо я працював тоді завзято, виснажило мене вкрай. Я майже не пізнавав себе... І тоді... Чи ти чуєш? — тоді я побачив за мною його... рудого кота... Він по багатьох роках найшов мене знову... Стояв спокійнісінько за мною і сміявся... Сміявся, аж білі зуби вишкірив... Я вихопив бравнінг і стрілив до його... Бо-ж він так сміявся, як тоді, коли я потапав...

Від дзенькоту товченого дзеркала я схаменувся і зрозумів, що стріляв у дзеркало... Потовчене, з тонкими кусняими скла, що висіли довкола рями, виглядало несамовито. І я не міг стримати себе... І щоб не бачити цих розбитих кусків, я стріляв далі в них, доки не вистріляв усіх набоїв... Щойно тоді стало лекше... Була глибока ніч і прийшла Марушка. Схвильована вбігла до моєї кімнати. Я не підводився з крісла... Лямпа горіла блідо і було тихо... Побачила потовчене дзеркало і з жахом завернула до дверей. Вона перелякалась мене. Я спинив її. Боязко присіла на кріслі... І тоді я сказав їй, що між нами все скінчене, що вона вільна...

Вона плакала, та це була тільки комедія.

...Тієї ночі я не повідомляючи власників виїхав геть...

Що сталося з нею не знаю...

Сидір замовк. Дощ ущух. Небо випогодилося. За лісом сідало сонце золотячи стовбури дерев... Було тихо і спокійно.

— І від цього часу, що став для мене смертю душі, він у мене більше не був... А може я тоді його вбив?... —

Мирон сидів довго мовчки... З важкого голосу Сидора відчував, що важко оповідати йому ту свою таємницю.

— От, і цей рудий кіт! — почав Сидір. — Знищив мене зовсім, загнав, як самотника в ту поліську пущу, де людина живе тільки з тим лісом, бо людей раз у місяць побачиш...

— Сидоре, я хочу тобі щось нового піддати! — тихо сказав Мирон. — У мене є ще вільного часу повних два місяці до театрального сезону. Я заберу тебе звідсіля в місто. Підемо між людей. Там багацько наших товаришів, розважиш себе хоч на кілька тижнів. Бо годі тобі дичавіти тут серед тих лісів і багнюк... Возьмеш відпустку і поїдемо... Добре?

— Може... Не знаю!

— — — — — — — —

Від тижня Сидір був у місті. Жив у Мирона. Широке товариство трохи оживило його та його бліде обличчя. Що вечора заходили до ресторану, де збиралась уся майже акторсько-мистецька братія. Навіть у відношенні до жінок пізнати було помітний вплив живого товариства. Деякі з їх гурта розїздились згодом на літниська, до знайомих, рідні, на села. Мирон хотів виїхати до своєї рідні, що мешкала на Підгірї. Сидір ніяк не погоджувався, щоб виїхати разом з Мироном. Хотів залишитись декілька тижнів у місті, а пізніше їхати до себе, на Полісся. Щойно по довгих намовах дався переконати і поїхав...

У Сальницю зїздилося що-літа багато літників і нітрохи не нудно було жити. До місцевого вчителя приїздила щороку його своячка Галя, дочка директора банку. Звичайно приїздила вона сюди батьковим автом. Мирон знав її ще з давніших років.

Веселої вдачі швидко вміла зеднати собі Сидора. Найчастіше перебував він у її товаристві, бо завжди розсмішяне, гарне личко і веселий голос Галі втишав його нерви.

Коли вибиралися товариством на прогульку, то завжди Галиним автом, де шоферував Сидір.

Був теплий серпневий ранок... Товариство, що вибралося на прогульку доїхало до місця, де кінчилась вигідна для авт дорога.

Всі посходили з авта й ждали. Сидір уважно їхав дальше провідати, чи є для авта шлях... За хвилинку зник за закрутом з очей... Минула година... Повинен був уже вертатись. Всі втратили терпець.

Десь за закрутом озвалась автова сирена... Ждуть... Показується „храйслерівський" елеґантний повіз. Вертається... Від товариства ділить його тільки крута доріжка над деброю... Сидір пускає швидше машину... І тоді...

Усі бачать, як поперед авто пробігає рудий кіт. Мирон скрикує... Машина дивно підскакує... заточується, мов піяк і з усім розгоном котиться в дебру...

Довга мовчанка... Тільки каміння здушене машиною летить уділ... Галя голосно скрикує, закриває обличчя долонями та істерично плаче. Сміливіші сходять поволі в дебру... На дні її лежить поторощена машина... поломані кола, розбита каросерія... А під автом до половини вихилене велике тіло Сидора... Крізь уста тонісіньким струмком скапує кров... І на чолі видно червоні плями з крови...

Мирон нахиляється близько і пізнає... відбиті замащені кровю котячі лапки...

чі найкращі. Крій сукні нескладний, без зайвих фалдів, де узір вишивки виступав би чітко і був достосований до фактури матерії — це менш-більш система, що її треба б притримуватись. Щодо вишивки, так одно або двобарвні взори (н. п. бучацькі низанки, відповідно дібрані полтавські гапти і мережка) видаються ідеальними до найбільш стилевої сукні. Але добір вишивки це справа особистого смаку: всеж найкращі зразки осягнено там, де дано перевагу одному домінантному кольорові, вкладаючи до нього дискретно інші. Стрункій поставі сучасної жінки, одягнутої в обтислу сукню відповідали б справді найбільше просто витримані прикраси, які нічим не розбивали б тієї „лінії".

П. Мелянія Нижанківська
у блюзці вишиваній сокальським узором.

П. Олеся Кривіцька
у блюзці вишиваній ярким буковинським узором.

Такі завваги приходять на думку зприводу недавнього вечора модерної сукні з народньою вишивкою. Цей вечір показав нам досить щасливих розвязок і водночас непорозумінь. Десяток зразків, з яких декілька нагороджено, мав щасливо повязані вишивкові мотиви з цілістю суконь. Над зачіскою і прикрасами як коралі, що теж повинні бути відповідно дібрані — подумало на жаль дуже мало пань. Вишивки і гапти з усіх сторін України взяті, або в їх чистому вигляді або стилізовані, зберігаючи особливу народню техніку, або вкінці різні роди іншого жіночого убору, показували нам різнородність та можливість використання тієї важливої ділянки нашого мистецтва.

Імпреза в цілості, хоч і небагата, має свою вартість, може більше не так тим, що на ній показали, як можливістю огляду та порівнання усяких досягнень і помилок, висновки з яких безперечно причиняться до тимкращого найближчого виступу.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Гигієна таланту

Недавно принесла французька преса цікаву звістку. Гурт письменників і мистців, люди всякої масти, з різними вдачами та ідеалами, рішили покинути місто, щоб осісти на постійне в одному селі у Долішніх Альпах, звідки все населення давно виеміґрувало до міста. Уряд дарує їм це село на власність і вони пічнуть у ньому жити, як еміґранти, що приїжджають до кольонії: кожний займеться іншим практичним ділом, від хліборобства до шевства і кравецтва.

Це не звичайна примха втомлених життям богемістів, а добре передуманий практичний плян людей, які дивляться тверезо на дійсність і на свою працю. Французькі письменники стверділи від довшого часу, що жити з пера не можна. Людей, що пишуть і що вміють збувати свої плоди намножилось так багато, що треба самому стати фабрикантом, щоб витримати з ними суперництво. Крім цього великомійська атмосфера, де письменник живе тільки друкованим словом і розмовами, виснажує людину нервово, механізує її талант. Отже — —

Мимохіть нагадуються поклики Руссо та Толстого, щоб вернутись до природи, жити простим життям... Коли міліони людей робить це щороку на вакації, ніхто не глузує собі з їх наївности. Правда: вакаційний відпочинок це-ж тільки розвага, спорт, — найчастіше: великопанські витребеньки.

Коли злинеш думкою від Парижа до нас — попросту не знаєш, чи можна робити деякі анальогії. Наші письменники ще недавно були здебільша звязані з селом. Навіть ті, що через різні інтеліґентські професії перенеслись до міста, не відчувають села, як екзотики, за якою тужили б. Кожний з них відчуває, що на його уяву та нерви кращий вплив мала би подорож по великих чужинних столицях, навіть побут в їх атмосфері. Коли-ж і не відчувають цього те не знають, чого їм бракує. В усякому разі не життя на лоні природи. Цей ідеал могли б вони здійснити легко, без ґуртової організації.

У нас щойно починає народжуватись тип авторів, які хотять жити з пера. І коли хто мав нагоду придивитись до їх праці — міг помітити одне дуже невеселе явище: потреба заробітку вбиває в них часто талант і характер. У цьому не ріжняться вони нічим від авторів інших великих народів — таких, що передовсім думали про успіх своїх книжок і реклямy свого імені.

Часто досить утратити одне: талант або характер, щоб за цим першим пропало і друге. Письменник, який нидіє у злиднях, може сказати собі на виправдання, що він має право боротись за свій прожиток усіма доступними йому засобами. А проте навіть коли само громадянство устами критиків виправдає його з усіх гріхів у такій боротьбі — твори його не зростуть на своїй вазі ні трохи. Книгарські та громадські рахунки не покриваються з обрахунками совісти, які зводить кожний письменник у власному творі.

Віримо у хвилини надхнення — ті проблиски думки підготовані переживаннями, яких не можна викликати по вподобі; віримо у потребу свободи для письменника — внутрішньої, його власної, і суспільної, що дає одиницям змогу висловлювати свої думки та переживання у мистецькій формі, без огляду на те, які вони. А проте віримо теж у духову гигієну, так само, як у фізичну — у цілу низку передостережних засобів, завдяки яким можна розвивати талант, як свою освіту, груди, мязи або товариську культуру.

У Парижі цілими роками сидять люди по бібліотеках, на викладах, у товариствах і каварнях і там шліфують свій спостережливий хист — мозок, мову, дотеп і техніку свого ремесла. Інші мандрують по світі, садять городовину і годують крілики, стають політичними діячами — і кожний з них дає такі чи інші твори, які змагаються за суперництво на столах читачів і сторінках історії літератури.

Важко брати собі приклад із французів. Вони так пишуть, якби лоскотали папір; і так живуть, якби не думали про те, що є дуже поважні книжки, які пригадують людям — „життя це не іграшка".

Найважче брати собі приклад з тих, що ледви доторкаються землі, але на крилах своїх не хотять досягти хмар. Наші письменники, які заснували б „вільну спілку" на селі для пожвавлення своєї духової праці, напевне наповнили б усі хати паперами і дискусіями про те, як треба жити і писати, замісць жити і писати. Бо коли сидять у місті, де є вигідні фотелі, бібліотеки і три нові кінові програми тижнево — кажуть, що життя сіре та нецікаве.

Є такі рослини і звірята, що вміють пристосовуватись до середовища; є й такі таланти, що добувають соки з пустинного ґрунту. Автім людина має ту перевагу над рослинним і звіринним світом, що вміє по вподобі змінити землю і підсоння. Письменник, що стає свідомо хліборобом, це таке саме чудо, як хлібороб, що стає письменником.

Клим Чічка-Адрієнко

В Німеччині виступає під цю пору з концертами наш земляк Клим Чічка-Андрієнко і знаходить дуже прихильні рецензії у німецькій пресі. І так берлінський „8-ур Абендблят", подає його світлину з підписом: „Клеменс Андрієнко знаний український тенор виступив з гарним успіхом в „Телефункен-матінее" у салі берлінського „Зимового Огороду" і зібрав відспіванням романци з опери „Яна" свого акомпаніятора Рената Вірджілія — грімкі оплески так, що мусів ту пісню повторити.

По концерті Андрієнка в Дортмунді писала тамошня „Дортмундер Цайтунґ" між іншим ось що:

„Треба собі і справді нагадати найславніших співаків, коли хочемо з кимсь порівняти ту живлову співацьку бравуру і голосову ясність, з котрими Андрієнко відспівав арію з „Тоски" та другу з опери „Яна" маестра Рената Вірджілія, що цьому співакові акомпаніював з великою музикальністю та завзяттям. Це визначний мистець свого фаху, що акомпаніював і Карузові та Джуліові (Gugliо) і котрий мабуть добре відчував, що акомпаніюючи Андрієнкові знайшов у нім співака достойного його мистецтва.

Грімкі й довготриваючі оплески примусили співака усе наново повтаряти свої продукції."

Наші берлінські святочні комітети і товариства не повинні забувати, що мають під боком таку визначну співацьку силу, котру чужинці так високо цінять.

К. О.

З нагоди 25-літньої річниці повстання УКРАЇНСЬКОГО ПЛАСТОВОГО УЛАДУ

Т-во „Український Пласт" оголошує

КОНКУРС

на найкращу працю на пластову тему.

Умови: 1. Праця може бути на яку будь пластову тему (на тему з історії Пласту; спогад, нарис, гумористичне оповідання, вірш, фахова праця з якої будь пластової ділянки і т. ін.).

2. Працю треба надіслати до 30. вересня 1936 р. під якимсь гаслом, окремо під цим же гаслом в заліпленій коверті треба подати імя й прізвище, місце осідку й вік учасника конкурсу, а також чи учасник пластун чи прихильник Пласту.

3. При оцінці праць журі керуватиметься вартістю праці з пластового погляду і з літературного взагалі, а також актуальністю теми.

4. Найкраща праця буде нагороджена грошевою премією в сумі кч. 100.— і буде видрукувана. Дві дальші дістануть премії в сумі по кч. 50.—, а всі інші по цінній українській книжці (з української літератури, з обсягу пластування то-що).

5. Всі праці лишаються власністю Товариства „Український Пласт" і будуть в міру потреби й можливости використані.

В справі конкурсу звертатися на адресу: N. Kozycka, Praha-Vinohrady, Chodska ul. 16. Č. S. R.

Хроніка з того боку

Український килим-гобелін. Останній зшиток (4) київського журналу „Малярство і скульптура" присвячений українській народній творчости. Обік удатних виробів з кераміки звертають увагу килими, компоновані сучасними українськими мистцями. Розуміється, що українським мистцям не дають робити те, що вони хочуть і вони мусять триматися штамплів у виборі сюжету. Отак зовсім невдатними вийшли гобеліни, де в бідермаєрівський чи „гетьманський" бароковий орнамент повплітано постаті Сталіних та Ворошилових. Читач може менш-більш уявити собі, як виглядає виткана на панському килимі панська парсуна Любченка. Зате там, де мистець не був звязаний офіційною темою, він міг дати добрий твір. Так Падалка, Пустовійт та Азовський скомпонували свої килими, які є наглядним доказом, того, яке переломове й величезне значіння має в українському мистецтві школа Бойчука. Ті їх твори наскрізь українські, в них більше традиції, як так званого „соціялістичного реалізму". Немаловажне додати тут те, що ті килими ткали селянки, що внесли в них своєрідний дух, властивий народньому мистецтву.

Факт, що в Совітах, до того на Україні, позначується поворот до старих народніх форм — дуже характеристичний. Ще кілька років тому мистці діставали „на горіхи" за самі спроби навязувати до народнього мистецтва, мовляв, це куркульсько-націоналістична підлазка.

Література Дніпропетровська. Один випуск дніпропетровського літературного журналу „Штурм" вистачає для орієнтації про те, яка це література і хто її робить. Журнал цей редаґує колеґія: Альбертон, Коропатка, Харламоф і Чібураєв. Такі самі і співробітники. Зогляду літератури дніпропетровської области довідуємося, що найбільшими її поетами є Марк Шехтер і Саповський. Поруч, щоб не було щодо них сумнівів, цитують їх вірші, розуміється написані по російськи. М. і. журнал починає друкувати переклад Пушкінського „Євґенія Онеґіна", пера М. Мануйловича (ту поему перекладає теж Рильський). Редакція, подаючи переклад, хвалиться, що „українські націоналісти у своїй лютій ненависти до російської культури спотворювали образ ґеніяльного поета-співця свободи (...„Смірісь Кавказ, ідьот Єрмолоф...") і недопускали його творів до ширших трудящих мас. Тільки цим і можна пояснити зовсім мізерну скількість перекладів Пушкіна українською мовою".

Українська народня пісня. Так називається роскішно виданий альбом Держлітвидавом у Києві. Багатобарвний друк, полотняна окладинка з ручно виконаним гаптом, рисунки та заставки всередині, витримані у вишивкових та писанкових мотивах — усе те робить дуже приємне зверхнє враження. На Україні тепер, позначився курс повороту до народнього мистецтва, яке досі „націоналісти використовували до своїх ганебних цілей". Впровідна стаття А. Хвилі, що починається... цитатою з Ворошилова, замісць розяснити повстання і розвиток української пісні, веде полеміку з Кулішем — на нього тепер спеціяльний „курс", для протиставлення демократові Шевченкові, якого поміщик Куліш запродав у неволю (факт! — читайте зрештою непогану збірку Михайлюка!). Далі йде полеміка з Драгомановим, Грушевським, та іншими шкідниками-етноґрафами, бо розвиток української пісні, — єдина заслуга... Сталіна. Порядно дістається „націоналістові-етноґрафові Ф. Колессі, за твердження, що „Козаччина була золотим віком української пісні" та що „мельодія української пісні інша від

АНРІ ДЕ РЕНІЄ

ПІВ-ПРАВДИ

Жінка дивиться у дзеркало не на те тільки, щоб бачити себе, але також на те, щоб бачити, як її бачуть.

*

У чоловіка все можливе; в жінки все імовірне.

*

Самотність, це жива гробниця того всього, що вмерло в нас.

*

Одна жінка сказала мені раз: „Ми створені не на те, щоб бути приємні, а створені на те, щоб ви нас кохали".

*

Кохати жінки це значить волити приємність, які зазнаємо завдяки ним, ніж клопоти, які вони нам спричиняють.

*

Чоловіки є потайні, жінки — таємничі, дівчата — секретні.

*

Легше сказати правду іншим, ніж собі.

*

Вміємо кохати щойно у такім віці, коли не маємо вже виглядів, що нас буде хто кохати.

*

Умираючи жалуємо не за своїм життям, а за життям.

російської". Це все „націоналістичні перекручення справжньої історії розвитку народньої творчости й історії українського народу" та „позиції зашкарублого українського націоналізму". Далі довідуємося, що націоналісти Курбас і Хвильовий за допомогою Скрипника орієнтуючи українську культуру на буржуазний Захід, душили українську народню творчість, примушуючи дириґентів хорових капел викреслювати з репертуару українські народні пісні (??). Далі дістається і Л. Ревуцькому.

Читаємо там і... народні пісні, до яких зачислено: пісню про Сталіна, Кірова (слова Тичини), Ворошилова, Постишева, Будьонного, Якора, бандита Щорса і т. д.

Речі і статы. Так називається нова книжка П. Постишева, що появилася саме у Видавництві „Молодий більшовик", у Києві. Уся вона, на те, щоб її розуміли, написана по російськи. Темою цієї 400-сторінкової книжки — боротьба з націоналізмом (розуміється українським), переплітана привітами: „Да здравстует Комсомол Украини!"

Молодняцький альманах. Літературна ґрупа „Київського державного університету" видала свій альманах. Читаємо там, що щойно тепер він став школою „борців за соціялістичну культуру", а не „вихованих на батьківських хуторах куркулів і куркулівен, поповичів і попівен і решток націоналістичної буржуазної інтеліґенції, що, перекрашена на петлюрівських політиків, з фальшивими посвідками втиралась до лав пролетарського студенства, щоб там провадити з середини контрреволюційну розкладницьку роботу".

„Всі ці жовтоблакитні елементи — читаємо далі — знаходили активну підтримку з боку реакційної частини націоналістичної професури (Єфремових, Гермайзе, Зерових) та прихильників Скрипника. Так створився контрреволюційний блок буржуазної професури й буржуазно-куркульського студенства, що орґанізувалися в різні ґуртки „культури українського слова", Т-ва ім. Драгоманова, і фактично були підпільними фашистськими ґрупами.

Поезії Сосюри. Держлітвидав випустив саме з друку вибір поезій Сосюри. Обік відомих ранніх поем того поета, що уґрунтували його місце в українській літературі, знаходимо декілька нових, нам невідомих поем (про Ворошилова) та баляд. Збірку доповнюють переклади з Блока й Лермонтова. Як відомо, Сосюра виписався ще в пореволюційні роки; все інше, що він пізніш написав — куди слабше, та в умовах совітського життя, окутане песимізмом та декадентством. Ще футуристи зпід стягу Семенка, називали своєрідний стиль „сентиментальної поезії" — с о с ю р я т и н о ю.

Літературна хроніка

Анрі де Реніе, чільний французький поет, що помер минулого місяця у 72 р. життя, належав до тих рідких письменників, що до останньої хвилини працюють, не старіючись. Був він членом французької Академії від 1911 р.; одружився з донькою відомого поета Гередії, теж письменницею, що писала під чоловічим псевдонімом Жерар Д'Увіль. Реніе належав до перших французьких символістів. Залишив кільканацять томів поезій, кільканацять повістей, кілька томів новель і кілька томів літературних споминів.

Д. К. Честертон.

Джільберт Кіт Честертон, англійський письменник, що помер цього місяця у 62 р. життя, належав до найбільше оригінальних сучасних европейських авторів. Величезну популярність зднав він собі своїми гострими критичними статтями на актуальні теми з літератури, фільософії та суспільних явищ. Саме одну з таких статтей перекладаємо до цього числа. Вона ввійшла до тому нарисів „Могутні дрібниці". Писав Честертон оповідання, повісті, песи та літературні студії. Ось список його творів у хронольоґічному порядку: „Дідусі забавляються", „Шалений лицар", „Оборонець", „Двацять осіб", „Роберт Бравнінґ", „Г. Вотс", „Наполеон з Ноттінґ-Гіл", „Клюб людей дивних професій", „Єретики", „Чарльс Дікенс", „Чоловік, який був Четвергом", „Зваживши все...", „Ортодоксія", „Джорж Бернард Шов", „Могутні дрібниці", „Куля і хрест", „Що є зле з тим світом", „Алярми і диверсії", „Віліям Блейк", „Оцінка творів Дікенса", „Добросердість панотця Бравна", „Баляда про білого коня", „Жива людина", „Мішанина людей", „Часи королеви Вікторії в літературі", „Маґія", „Мандрівна коршма", „Мудрість панотця Бравна", „Варварство Берліна", „Листи до старого Ґарибальдійця", „Поезії", „Злочини Анґлії", „Враження з Ірляндії", „Розводові забобони", „Користь з ріжноманітности", „Новий Єрусалим", „Евґеніка та всяке інше лихо", „Що я бачив в Америці", „Балляда про святу Варвару та інші вірші", „Чоловік, який за багато знав", „Смак проти моді", „Святий Франциск з Асізі", „Натягнені оповідання", „Вічний чоловік", „Віліям Коббет", „Панотець Бравн недовірок", „Королева семи мечів", „Нарис Норової думки", „Католицька церква і навернення", „Поворот Дон-Кіхота", „Секрет панотця Бравна", „Осуд д-ра Джожона", „Роберт Стівензон", „Із загального погляду"...

ВОЛОДИМИР КОБРИНСЬКИЙ

З музею „Ґуцульщина" в Коломиї

Загал нашого громадянства справді щиро підтримує свої музеї, та не щадить для них навіть і найцінніших предметів. До правдивих приятелів „Українського Народного Музею „Ґуцульщина" ім. о. Йосафата Кобринського при Народнім Домі" в Коломиї належав між іншими також і наш письменник д-р Андрій Чайковський.

Дбав він про цей музей та не жалував для нього цінних своїх памяток. До музею передав свій двісталітній годинник, що три покоління, чи ще довше, був у його родині, передав перший галицький буквар „Спосо́бъ борзо вывчити читати", що його в р. 1842. написав о. Йосафат Кобринський. Напередодні посвячення музею 29-го ґрудня 1934. прислав срібний свій полковницький, січовий пірнач з такою дописко́ю: „Кожний українець обовязаний вкласти до музею те, що йому найлюбіше. Приношу Вам мій полковницький січовий пірнач і прошу приняти його з таким серцем, з яким я Вам ту мою дорогу памятку передаю". Таких пірначів у нас ніхто не має, а якби хто й мав, то здається залишив би цю цінну памятку для своїх дітей.

Зять д-ра А. Чайковського д-р В. Бемко жертвував свого часу для музею ґарну, сріблом інкрустовану шаблю ґенерала Болбочана, хоч за цю шаблю давали йому 100 долярів. Син письменника, та інші зяті також не забули на Музей. Пані Чайковська віддала для музею всі залишені в неї памятки, а саме: лавровий вінець, який вручили Ювілятові коломийські установи: фотель і бюрко, при якім д-р Чайковський працював; всякі рукописи, спомини, записки, листи високопоставлених осіб, фотоґрафію перших українських учених, багато книжок та ґарну ряму, яку колись письменник сам робив і різьбив. Це все зложене разом творить в музею милу цілість, правдивий „Закуток А. Чайковського", як це видно на залученій світлині. Нагорі бачимо портрет А. Чайковського, кисти арт. мал. Анастазіевського. Це ювілейний дар коломийських установ. На першім образі кисти арт.-мал. Лукавецького змальований Чайковський

„Закуток А. Чайковського" в Музею „Ґуцульщина" в Коломиї.

на ложі смерти. На фотоґрафічній знимці бачимо, як А. Чайковський витає у Львові в р. 1915. архикнязя Фридриха. Збірка 80 світлин представляє його величавий похорон.

Оцих кілька щирих, сумних слів як спомин передаю від Музею „Ґуцульщина" в перші роковини смерти Андрія Чайковського, незабутнього друга цього Музею.

В. ЛАСОВСЬКИЙ

КУДИ ПРЯМУЮТЬ ПОЛЬСЬКІ МИСТЦІ?

ВИСТАВА ПРОФЕСІЙНОГО СОЮЗУ ПОЛЬСЬКИХ МИСТЦІВ ПЛЯСТИКІВ.

Вчорашній розвиток напрямків в европейському мистецтві дійшов немов би до глухого кута. Погоня за „новим" скінчилась тим, що мистці вичерпали всі „сальта".

Предмет розібрали до найменших шрубок. Деструкційна частина „ізмів" розклала на засадничі елементи світло, розклала ґеометричну будову предмету, його рух, розклала і здеформувала фантазійно фізичні взаємини річей, вірніше їх тлінні останки по попередній вівісекції. Процес розкладу посунувся до заперечення існування матеріяльного світу взагалі. А конструкційні „ізми" повторили цей сам процес у відверненій, хоч „дещо" неупорядкованій черзі.

Ні сіло, ні впало, Париж, по цих перевертах пригадав собі імпресіонізм. Ну, і не той програмовий! Причини були глибокі. Саме у тому довгому, складному попередньому процесі. Нинішний малярський Париж покидає звільна метафізику сюрреалізму, оптичну пасію програмового імпресіонізму, ґеометрію конструктивізму, і механіку кубізму, щоб пригадати собі ті добрі часи, коли то маляр не був ні фізиком, ні інженіром, ні ловцем каламутних сонних візій, лише був собою. На малярській провінції „ізми" ще тріюмфують. Але від чогож провінція?! Нинішний малярський Париж по довгому пості розсмаковується у фарбі і світлотіні, тих шляхетних безцінних вартостях, насилуваних довгий час чорт зна для яких формальних вихилясів включно із програмовим

Д. К. ЧЕСТЕРТОН

Вітер і дерева

Сиджу під високими деревами, на верхівях яких вітер кипить як борвій, і серед листків чути зідхання і свист, раз немов би від пянкого лориву то знову скону. Маю таке враження, якби сидів я над берегом моря посеред самих якорів і линв, і над моєю головою та над зеленими переливами води ґуділи невгамовні хвилі, йшла завзятуща боротьба, коли могутній корабель розбивається на кусні, потапаючи. Вітер сіпає деревами, якби хотів вирвати їх з корінням із землі, мов кусні землі із травою. Або — щоб зважитись на ще один безнадійний стилістичний образ, щоб передати цю невисловленну енерґію, дерева друться і рвуться і витягаються, як громада драконів, з яких кожного тримають за хвіст.

І коли я так дивлюсь на цих могутніх велетнів, над якими знущається невидна чародійна сила, згадую один момент. Пригадую собі одного малого знайомого хлопця, як раз проходжувався у Баттерсі Парку під таким самим розшматованим небом і такими розгойданими деревами. Він не любив вітру; вітер за сильно дув йому в очі; і зірвав йому капелюх, на який він був такий гордий. Пригадую, мав мабуть чотири роки. Нарікаючи ввесь час на негоду нараз звернувся до своєї мами з такими словами: „Чому ти не візьмеш ґеть звідси дерева, щоб не віяло".

Важко уявити собі щось розумнішого та природнішого, як ця помилка. Кожний хто побачив би вперше у житті дерева, міг би думати, що це широкі, могутні віяла, від яких найменшого поруху колихається повітря довкола на кілька миль. Кажу, що нема нічого більше людського та зрозумілого, як віра, що вітер іде від дерев. Поправді віра ця така людська і така зрозуміла, що в неї вірить яких 99 відсотків середфільософів, реформаторів, соціольоґів і політиків тої великої доби, в якій живемо. Мій малий приятель був поправді дуже подібний до головних модерних мислителів, тільки багато ґарніший.

*

У цій маленькій параболі, яку він мав честь придумати, дерева заступають усі видні предмети, вітер усе невидне. Вітер це дух, який віє, куди хоче; дерева це матеріяльні предмети світа, якими віє дух, куди хоче. Вітер це фільософія, ріліґія, революція; дерева — міста та осередки культури. Ми знаємо про вітер тільки на тій підставі, що дерева на якомусь далекому ґорбку нараз починають казитись. Ми знаємо про дійсну революцію тільки на тій підставі, що нараз усі димарі над містом починають казитись.

Зовсім так само як хвиляста лінія дерев починає несподівано ще більше хвилюватись і вистрибує фантастичними чубами та обчимханими хвостами, так і людське місто від подувів духа вистрілює нараз угору розхитаними святинями і несподіваними вежами. Ніхто не бачив іще революції. Юрба, що переливається через палати, кров, що спливає каналами, ґільотина, що здіймається вище від престолу, вязниці — зруйновані, люд із зброєю в руці — це не революція, тільки її наслідки.

Ви не можете бачити вітру; можете тільки бачити, що є вітер. Так само не можете бачити революції — тільки що вона є. А в історії світа не було ніколи дійсної революції, брутально активної та вирішної, такої, перед якою не було б раніше несупокою і нової догми у царині невидних проявів. Усі революції починали з того, що були абстрактні. Революції у своїх початках були майже педантично абстрактні.

Вітер є завсіди понад світом, заки ще якась ґалузка дерева заворушилась. Так само завсіди мусить спершу йти бій у небесах, заки почнеться бій на землі. А що вільно молитись, щоб прийшло царство небесне, то вільно теж молитись, щоб прийшла революція, яка має це царство створити. Вільно мати надію, що почуємо колись небесний вітер серед дерев. І вільно молитись. „Нехай буде воля Твоя так само на землі, як і на небі".

*

Велика людська догма каже, що вітер рухає деревами. Велика людська єресь каже, що дерева рухають вітром. Коли люди починають говорити, що тільки матеріяльні обставини створили моральні обставини, то тимсамим вони виключають можливість усякої поважної зміни. Бо коли мої обставини зробили мене зовсім дурним, як я можу мати певність, що бороню правди, коли зміняю ці обставини?

Людина, яка представляє всяку думку як припадок середовища, тимсамим розбиває та обезцінює всі свої думки — разом з оцією включно. Людський розум треба вважати за останній авторитет і це необхідна річ для всякого думання, навіть для вільнодумної думки. І в нашій добі, та в нашій країні не зможемо перевести ніякої реформи, поки не зрозуміємо, що на першому місці стоїть моральний факт.

Наприклад більшість із нас, ґадаю, читала або чула безконечні дискусії між соціялістами і протиалькоґольниками. Протиалькоґольники кажуть, що пянство веде до нужди; соціялісти кажуть, що нужда веде до пянства. Я можу тільки дивуватись обидвом сторонам, що вони задовольняються так легко такими простими фізичними розясненнями. Нема сумніву, що та сама річ, яка анґлійський пролетаріят доводить до нужди, доводить їх теж до пянства — недостача сильної громадської самопошани, недостача інстинкту, що міг би опертись занепадові.

Коли ви відкрили причину, чому величезні англійські маєтки вже віддавна нерозділені на малі парцелі так само як у Франції, то ви відкрили водночас причину, чому анґлієць більше запивається, ніж француз. Анґлієць, між міліоном чудових прикмет, має справді ще ту прикмету, яку можна б назвати „з руки до губи" тому, що вона каже людині автоматично шукати (як часто повинна б) носа свого ґнобителя. І тому той, хто каже, що англійська нерівність у поділі земель має єдину свою причину — економічну, каже таку нісенітницю, що навіть сам не знає, про що говорить.

А проте ці справи виглядають так безглуздо, як і пишуть про них під впливом тої великої дитячої безрадности званої економічною теорією історії. Маємо людців, які переконують нас, що всі великі історичні причини були — економічні і вони мусять ревіти на все ґорло, щоб спонукати модерну демократію діяти з економічних мотивів. Крайні маркситські політики в Анґлії представляють себе як дрібну, ґеройську меншину, яка надаремне пробує попровадити світ до того, що згідно з її теорією, світ завсіди йшов. Очевидячки правда така, що соціяльна революція вибухне з хвилиною, коли справа перестане бути чисто економічною. Ніколи не можете мати революції, коли хочете дійти до демократії. Ви мусите мати демократію, коли хочете дійти до революції.

*

Виходжу зпід дерев, бо вітер і дощ ущухли. Дерева стоять як золоті колюмни в ясному соняшному сяйві. Дерева перестали гойдатись, і вітер перестав дути рівночасно. А все-ж є ще модерні фільософи, які будуть твердити, що вітер іде від дерев.

перекл. **м. р.**

імпресіонізмом і його дегенеративним звершенням — поантилізмом.

Цей вступ допоможе нам розібратись у виставі Сальону Пластиків, де обєднані передові польські мистці.

Звертає тут увагу кількісна перевага імпресіонізму. Чому? — запитаємо, минаючи у прискореному марші десятки імпресіоністичних сосів. Може тому, що і польське мистецтво вичерпало вже всі „сальта"? — Ба ні. Репрезентативне польське мистецтво маячило ще добре передвоєнною хелмонщиною, косаківщиною, а в найліпшім разі мальчевщиною, коли Европу вже протелепала неодна лихоманка „ізмів".

Отже навязання до сучасного „курсу" в паризькому малярстві? Ні. „Цяткований" імпресіонізм, вказує на те, що польське репрезентативне мистецтво не доповзло у свому черепашиному ході до... Сезана. А це ж доба в імпресіонізмі, коли найлегше було малювати. Залишались у передминулому десятиліттї сотні гірших і ліпших творів „цяткованого" типу. Словом, мистці відродженої Польщі принізнили свої пластичні здобутки, і вломлюються у давно широко відчинені двері.

Очевидно не можемо поминути мовчанкою осягів гурта польських поступових теоретиків мистецтва. Але їх позиція в сучасному польському мистецтві зовсім механічна. На жаль їх мистецтво таксамо відірване від европейського ґрунту, як і від рідного.

Що не зуміли вони вплинути на хід польського мистецтва ані на повстання сильної монолітної ґрупи сучасників — не дивота. Від їх творів віє лябораторією і фільософією. „Ізми" польської продукції не виплили з життя, з конечности, лише з охоти дорівняти Франції чи Італії в цій продукції та доказати світові повновартість батьківщини, цих дивних творів. Малопохвальний патріотизм: („Ty byłaś papugą narodów"..) Тимто всякі сферизми чи унізми залишилися особистою справою їх творців, без впливу на цілість польської пластики.

Найміцнішою своїм виразом ґрупою в цій виставі це ґрупа „модерністів" паризької школи. Заступають вони тут гідно не лише напрямки (теж уже не першої свіжости) але і своїх... протопластів. Найдемо тут і Кле і Леже і Озанфана і Пікассо і Арпа. Навіть у талановитих наслідуваннях. Біда лиш у тому, що на цю ґрупу мистців складаються переважно жиди, отже це успіхи не-польського мистецтва.

Висновки з цієї вистави такі. Малярська доба Виспянських, Матейків і Мальчевських куди сильніша від тої, що її створюють мистці відродженої Польщі. Було в тій давнішій добі щось з того месіянізму, яким жило середовище польських патріотів минулого століття. Був розмах, якась віра, було щось героїчного у пластичних символах цих майстрів. Було тоді малярство (як і слід) виразником душі народу, його настроїв, терпінь, хотінь.

Автім...

Панівний напрям сучасної Польщі імпресіонізм у стадії аналітичного підходу до світла і нетерпимости до явищ матеріяльного світу. Аналіза... аналіза... Здається розкладом охоплений увесь малярський польський світ. — Стшемінський, Хвістек — слаба опозиція. Осторонь модерністичні жиди.

Палата Бесідецьких на Бернардинському майдані засипана метелицею імпресіоністичних пелюстків. Їх так багато, що не видно зпід сніжинок ні індивідуального обличчя, ні обличчя доби.

Геройський патос минулої доби затрачений, а теперішня це конструкційне безсилля.

З масової літератури

В. Кривоніс: **Микола Хвильовий.** Масова історично-освітня бібліотека ч. 3. Ст. 32.

В останніх роках у нас дуже поширився спеціяльний тип масової літератури: дешеві (20 сот.) книжечки на ріжні актуальні політичні, національні, соціяльні чи культурні теми. Вони розходяться переважно по селах і тим виконують немалу виховну працю. Писані назагал живо, вони мають свідому тенденцію. Це зрозуміло. Пересічний сучасний читач жадно шукає розвязки багатьох проблєм і він рад, коли може знайти вироблений погляд на ті чи інші справи в дешевій літературі.

Головною недостачою такої літератури буває звичайно мало самостійна праця їх авторів, майже скрізь псевдо і криптонімів, що свідчить про різкий брак відповідальности. З другого боку більшість таких писань — це менше чи більше розроблені питання, які передтим уже у згущеній формі подав хто інший.

Книжечка про Хвильового — одна з кращих того типу видань, вона робить враження сумлінного підходу до проблеми своєю річевістю. Сильветка Хвильового, наскільки це позволяли вузькі рямки такого видання, пластична. Увязаний у проблему боротьби Україна—Москва, зразок непримиренного бунтарства збуджених революційних сил української землі, що кидається в шуканнях виходу із складних обставин, Хвильовий справді вдячна постать для монографії. Нині для молодих Хвильовий — уже гасло. Авсеж декілька фактів зясував Кривоніс надто впевнено, категорично: у нього розчарований Хвильовий стає майже відразу свідомим націоналістом. Поправді, це був сплут менш чи більш прихованого національного, скажім підсвідомого, почуття, із усякими розумовими теоріями, які Хвильовий, може й до самого кінця, хотів і не міг погодити з собою. В цьому саме його ввесь трагізм, у цьому безвихідність його ситуації, що недопускала ніякої половинної розвязки, що все разом довело до сумнівів та остаточно вклало йому в руку револьвер. Окружений з одного боку новим російським великодержавним ренесансом, з другого — рідною „просвітою", відчуваючи до одного й другого непереможну погорду, він у результаті став романтиком і закінчив своє життя так само романтично, не бачучи ще навколо себе тих героїчних форм нового українства, з якими єдино він міг погодитися.

Годі також нам погодитися з твердженням автора, що всі літературні угрупування совітської України „не мали з літературою нічого спільного". А „Вапліте", ґрупа „Літературного Ярмарку", а навіть „Плуг" і „Нова Генерація"? Треба вміти почерез намул фраз бачити й суть, сили й таланти, що залишилися й тоді, коли угрупування зліквідовано. Не можна таких справ надто сплощувати, не можна забувати, що в тих організаціях обік спекулянтів працювали теж — і це передусім важне — письменники, в яких творчості відбився голос української землі. Вони — наші. Саме остання збірка Рильського — є найстрашнішим самогубством, бо він заперечив і потоптав у собі той „голос".

ольбир.

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки заностовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

Альманах підкарпатських українських письменників. Під редакцією Андрія Ворона і Миколи Хранка. Севлюш, 1936.

Вожд. Видано заходом Міжорганізаційного Комітету для вшанування 10-ліття смерти Головного Отамана за редакцією Вол. Дорошенка. Львів, 1936.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Юрій Липа. **Нотатник.** Новелі. Том II. Видавництво „Народній Стяг". Львів, 1936.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Юрій Липа. **Українська доба.** Видавництво „Народній Стяг". 1936.

ЕКОНОМІКА

В. Садовський, К. Маціевич, Б. Іваницький, В. Іванис, Є. Гловінський, І. Кабачків, І. Шовгенів. **Сучасні проблеми економіки України.** Том II. Праці Українського Наукового Інституту. Варшава, 1936.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Антін Бей. **Юнак Тако.** Пригоди молоденького індіянського місіонаря. Накладом Видавництва „Наш Приятель". Львів, 1936.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

М. Гордій. **Генерал Тарнавський.** Начальний вожд УГА. Видавництво „Всесвіт". Львів, 1936.

М. Р. **Як московські большевики завели на СУЗ нову панщину.** Видавництво „Дешева Книжка". Львів, 1936.

РЕЛІҐІЙНІ ВИДАННЯ

О. Маркіян Марисюк ЧСВВ. **Чи Бог управляє світом?** Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Жовтень, 1936.

ЖУРНАЛИ

Дзвіночок. Часопис для українських дітей. Ч. 57—58. Липень-серпень, 1936. Львів.

Відродження. Ч. 7—8. Липень-серпень 1936. Львів.

Світ Молоді. Дівочий журнал. Ч. 6. Червень, 1936. Львів.

Світло й тінь. Ч. 6. Червень, 1936. Львів.

Світ Дитини. Ч. 6. Червень, 1936. Львів.

Студентський Вістник. Неперіодичне видання. Червень, 1936. Львів.

Горобці на дротах

НА ВИГНАННЯ.

Диктатор Еспанії, ген. Прімо де Рівера подав королеві Альфонсові до підпису довгу листу опозиційних політиків, засуджених на вигнання.

Король переглянув листу і сказав:

— Чи справді необхідно всіх їх виганяти?

— Безумовно, ваше величество — сказав ґенерал.

— Що ж, в такому разі підпишу — сказав король і підписав.

Ґенерал сховав документ до теки і пішов до бюра. Коли там ще раз узяв до рук листу прочитав на кінці спису осіб: Альфонс XIII, король Еспанії, — а після цього йшов підпис короля.

Рівера вернувся зараз до короля, щоби показати йому помилку. Король відповів:

— Любий ґенерале, я зробив зовсім льоґічно. Якщо тих людей ти вважаєш шкідниками то й мене теж, бо ж я у своїм часі їм цілковито довіряв.

Прімо де Рівера зрозумів... і роздер листу.

ВАЛЬТЕР СКОТ І ПРОШАК.

Вальтер Скот стрінув на вулиці ірляндського прошака, що просив його пів шілінґа. Письменник не міг знайти при собі дрібної монети, дав шілінґа і сказав жартливо:

— Памятай, що ти винен мені пів шілінґа.

— Щоб тебе, пане — сказав прошак — Бог так довго зберіг при житю, аж собі відбереш від мене.

ПОЯВИЛАСЯ НОВА КНИЖКА

БАЛЬЗАК

ЧАРОДІЙНА ШКІРА

Фантастична пригода юнака, що може здійснювати всі свої бажання.

Ціна зол. 2·50, з почтовою пересилкою 3·— зол. — Замовляти в Адміністрації „Діла", Львів, Ринок ч. 10. II-ий пов.

НІХТО НЕ МОЖЕ

ОБІЙТИСЯ

БЕЗ

УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЇ

що є справжньою книгою знання.

Три великі томи, це криниця відомостей про світ і Україну. Можна дістати на догідні сплати.

Замовляти:

ВИДАВНИЦТВО УЗЕ — КОЛОМИЯ.

Читайте й передплачуйте

„СВІТАНКИ"

журнал для молодих

В журналі беруть участь: Ір. Наріжна, Б. Стецишин, Й. Стефанишин, К. Дубравська й інші.

Передплата річна 2·20, піврічна 1·20. Адреса: **Сокаль Костюшка 91.**

Хочете пізнати життя північних земель Галичини? Хочете пізнати їхні змагання й ідеї, що нуртують в надбужанській области?

Отже негайно передплатіть **двотижневик:**

„ГОЛОС ЗНАД БУГА"

Адреса Редакції й Адміністрації: **Сокаль, вул. Костюшка ч. 11.** Передплата від 1-го липня до кінця року 1·20. Поодиноке число 10 сот.

ПІТ — ЦЕ ДОШКУЛЬНИЙ ОБЯВ ЛІТА.

Кожному з нас дуже прикро, коли ноги пріють. Щоби визбутися того вживаємо без успіху перфум, кольонської води та інших засобів. — Але є засіб — останній вислів косметичної хемії — а саме:

„ПОТОЛЬ" ґонсецького з „Когутиком".

Як тільки недовгий час вживаємо „Потолю", вже перестають пріти пахи, руки і ноги. „Потоль", нешкідливий для здоровля та усуває немилий запах поту, зберігає наше білля, одяг і взуття перед нищенням, тому це засіб практичний, що повинен находитися в кожній хаті. Продають аптики і дроґерії.

Цікава й необхідна книга

Вийшла з друку дуже цікава, приступно написана і для кожного потрібна правнича книжка м-ра Миколи Топольницького п. н.

„ЯК купувати — продавати, наймати, арендувати, вигоджувати, позичати, позичати гроші в чужій валюті, договорюватися про працю і діло (замовляти виконання роботи,) посередничати, встановляти доживотя, загоджуватися і ручити за чужі зобовязання?"

Вже з цього наголовка видно, як багатий є зміст цієї книги й наскільки вона потрібна у практичному життю. Повчає вона про такі правногосподарські справи, з якими кожний громадянин має до діла майже кожного дня. Хто на тих справах добре визнається, тобто знає бодай загально і згрубша приписи нового вже (польського) закону про зобовязання, тоді залагодить свій інтерес корисно і не матиме ні тяганини, ні процесів ні коштів. Хто того не знає — сам собі мусить приписати вину. Приписів у книзі безліч. Приклад: „Хто може, а хто не може правно зобовязуватися", „звідки беруться, чим є і які є роди зобовязань", „хиби заяви волі", „заключення договору", „Завдаток", „Відступне", „Неслушне збагачення", „Відшкодування", „Відповідальність за свої і чужі вчинки", „Передавнення", а далі „Купно-продаж, „Заміна", „Наєм" і т. д. — як написано у наголовку.

Книга велика, 400 стор. друку, гарно видана, з точним перекладом, з поясненнями і практичними прикладами. Ціна тільки 4 зл. Потрібна вона і для окремих громадян і для читалень та кооператив.

Замовляти: в Книгарні Наук. Т-ва ім. Шевченка, Львів, Ринок 10. і в Книгарні „Рідної Школи", Львів, Сикстуська 22.

На почтову оплату додати 50 гр.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редагує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (62) 14
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VII. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

РОМАН КОТИК

ПЕРШІ ВРАЖІННЯ МІЖ ХМАРОДЕРАМИ

Вступив я щасливо на американський суходіл в год. 10-ій ранку. Корабель був у нюйоркській пристані вже від 12 годин, але в 10-ій год. увечір не впускають до доків, треба ночувати на якорі.

Останні три дні на морі були такі погідні, що старі моряки не памятають такого неба, такої гладкої води — як аркуш паперу. А все ж відчуваю і досі на собі те смішне явище: здається мені, що земля підомною хитається, як корабель.

Соромно признатись, що коли ми вранці виздили до порту і минали статую Свободи, побачивши славну „Контурову лінію Ню-Йорку" я мав зі зворушення сльози в очах.

Я пяний від надміру вражінь. Важко усвідомити собі, що ходжу по тім славнім Бродвею, що його так часто подивляв у кіні. Хмародери зовсім не роблять пригнітливого враження. Хоч і несиметричні, але відчуваю їх якось „фаміліярно". Не без того, що на всіх головних вулицях трапляються теж дво- і одноповерхові доми. Вулиці могли б бути трохи чисті ші, без порозкиданих газет і лушпин з бананів. Зате рух — ідеальний. Дволітні діти можна безпечно посилати самі на вулицю; є навіть однокінні фіякри — і то у високих циліндрах.

Я покищо в готелю: 12 дол тижнево за кімнату, але гадаю, можна найти приватну за 25 дол місячно. Як побачив тутешні ціни то почав жалувати, що взагалі щонебудь собі в Европі купував; є тут чудесні убрання за 19 дол., а за 25 дол. із двома парами штанів, такі гарні, що не знати, які вибирати. Першорядні сорочки по 1.25, 1.50, максимум по 2 дол., а черевиків не бачив дорожчих як за 6 дол. Тільки харч дорогий; — сьогодні з кіном коштував мене 2 дол. за день. Вступ до кіна 35

Осередок фінансового руху. Ню-Йорк Сток Ексчейндж, вул. Вол і Брод.

центів, зовсім так само як у нас на провінції в Янця Шапіри. Повітря холоджене, сидиш на фотелі широкім як операційний стіл; дають три фільми, тижневий огляд і рисківку!

З мого вікна на віддаль 100 кроків бачу найновіший хмародер „Радіо-Сіті". При вечірнім освітленні можна дістати паморокив від вражіння, хоч мешкаю страшенне низько на — 9-тім поверсі!

Нюйорське літо дуже гаряче а цього року прийшло воно на два

Ню-Йорк уночі.
Вид з Іст-Рівер над Бруклінським мостом.

місяці скоріше і вже тепер, 12-го травня, страшенні спеки. Купаюсь тричі денно, але це малощо помагає. Вечорами душно, вночі не годен спати; вчора заснув ледви пів до 2-ої. Зате в год. 7-ій зранку, коли від ночі трохи похолоднє і від Атлянтику повіє холодом і вогкістю аж любо спати. Тільки сонце і рух перешкоджують.

Треба би описати Ню-Йорк як слід, але як? Мешкаю на 9-тім поверсі, а як хочу побачити вершок сусіднього хмародеру крізь вікно, то мушу або положитися на підлозі або вихилити голову з вікна так, щоб лице було зверне не до неба. Пішов я пополудне на обсерваційний дах „Радіо-Сіті". Наперед рухомі сходи на 1-ший поверх, звідси експрес-підойма на 65-ий поверх, там купую білет вступу на дах (40 центів) і звичайний ліфт на 71-ий поверх. Сам дах має два поверхи, терасу, а на кінці 75-ий поверх!

Термометри, барометри, ріжні метри, люнети, люпи і всюди (ясна річ) повно вигідних фотелів. З такої висоти авта виглядають як блохи, люди як шпильки, поїзди і кораблі як забавочки. Пересидів я на тім даху півтретя години, оглядаючи місто з усіх боків. Рішився зїхати на землю аж тоді, коли побачив, що в порті корабель „Нормандї" готовиться до відпливу. Поїхав до порту і там з віддалі 2-ох метрів оглянув цілий корабель. Вертаючись переходив коло автобусової стації і бачив спальні велитні „грейгавнди", які курсують звідси аж до Льос Анджельос. А вчора ввечір бачив „Гінденбурга", як відчалював до Европи.

Наняв приватну кімнату за порадою одного товариша з бюра. 1 кімната із зовсім новими меблями, з окремим потребником, лазничкою — 5-ий поверх, 10 хвилин до бюра, 2 хвилини до „Центрального Парку" на розі „Фіфт Евеню" з ліфтом, телєфоном, світлом, послугою і пранням (сюди входить теж прасування убрань) — все за 48 дол. місячно. На наші гроші дуже дорого, на тутешні дешево. Мешкання тут — найповажніша позиція з видатків.

Харчуюсь, де попаде, їда не така погана, поволі починаю звикати. Найважніше, що починаю трохи орієнтуватись у назвах, щоб знати, що вибирати. Овочів сила:

Вид на Бродвей від Бовлінґ Ґрін.

гарбузи, черешні, полуниці, що забагнеш.

Пізнавати інтенсивно і скоро Ню-Йорк це передовсім замучувати ноги. Хоч би ще одна пара ніг була на зміну. Далеко пішки не ходжу, але ці „Евеню" та „Бродвеї" мають по 20 кільометрів, може і більше, а музеї!

Зате приємне те, що на вулиці нема ніякої небезпеки. На кожнім розі світляні сигнали, які автоматично без участи поліції регулюють рух. Дві хвилини світить зелене світло на „Avenues" і туди йде рух, на 50 секунд усе зупиняється і рух іде на „Streets" і так далі. „Avenues" довгі і перетинають місто з полудня на північ, — а „Streets" від сходу на захід.

Крім цього багато вулиць замкнених для руху, бо там вільно дітям бавитися, на інших знову їздять на кружальцях. У ніякому місті не бачив я стільки чудесних місць!

Їздив уже всіма комунікаційними засобами. Найстрашніший — надземельний експрес. Чотири пари рейок над улицею заввишки трьох чотирьох поверхів, мчить як навіжений і перебігає особові поїзди.

Зате експресові підойми (ліфти, що їдуть від 1-го до 60-го поверху зовсім не страшні. Усе — автоматичне; ніде нема кондукторів. У автобусі чи денебудь кидаєш 5 центів до автомату, впускають тебе за двері до середини і їдь куди хочеш. Я вже зробив таку туру: за 5 центів — 200 вулиць.

Вчора на 180-ій вулиці, де я був уперше у свому житті зупинив передімною авто якийсь дуже чепурний добродій і спитав, куди їхати до дільниці Бронкс. Я не сказав, що не тутешній тільки показав йому, куди має їхати, а далі сам пустився туди, щоб перевіриги, чи я добре сказав. Найбільша несподіванка була в тому, що я не помилився.

Заходив я до муринської дільниці Гарлєм. Аж соромно там чоловікові, що має білу шкіру. А вже зовсім ніяково було, коли я попав просто на протестаційні віча на розі кожної вулиці проти білих за те, що десь у Вірджинії чи Каролині злінчували двох муринів. Я слухав спокійно промовців і кивав головою на знак згоди; почув комплімент, що „інтелігентні білі люди не погоджуються з лінчем".

У італійській дільниці на вулиці продають макарони, всюди повно трьохколірових прапорів і всі співають „Giovinezza". Від 83-ої вулиці на схід є німецька та австрійська дільниця з „Германія Гавзами", пивом і школами віденського вальса.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Поворот

Вернувся я назад до рідних піль.
За мною вже скельні верхи Тоскани,
Та ренесансу соняшного хміль
Ще досі серце ошаліле пянить.

Тут — неба мутъ. Оголена стерня
Кінчається без сенсу у просторі,
Даремно зір по обрії ганя,
Даремно там шукає він опори.

Чекаю. Бур. Далеких громів. Злив.
Вони прокотяться... Та чиж полишать
Свій слід у млі сполосканих ланів,
Чи, може, знов неповорушна тиша

Покрие все, туманом омота,
І вийду я блукати по безмежжі,
Як все: самотній, мовчазний, щоб там
Своїх поривів будувати вежі,

Різьбитъ на них своєї слави герб,
Свою правицю простягати мужню...,
Стою — цих піль трагічний кондотер,
І чую: ноги у чорнозем грузнуть.

21. VIII. 35.

БОГДАН ЖАРСЬКИЙ

Кучеряві дні

Де пять смерек вросло корінням в землю
і скло кришталне збилось озерами,
та атласову небосклону стелю
протяли зорі спалені вітрами,
що віютъ тут поривно й пянко
і лиця пестять смаглим чорнобровкам,
що в пристрасні гарячі ранки
обмитись холодом приходять до озер,
не боячись ведмедя ані вовка,
співаючи шумких і запашних пісень,
про леґінів тугих і поночі жагучих,
що кріпко пригортають і цілують лясно;
як сонце холодом із присмерків дрімучих
задихнеться вином, немов помалу гасне,
неначе дівчина кохання чаром пяна,
пручаючись на запашнім, солодкім сіні
від надміру обіймів полумяних
і поцілунків пристрасних, солодких, сильних —
вміраючи сама, у затишку, щаслива.

І золотіютъ лімби у злотистих зливах
і зорі дзвонятъ мов монети в дебрах,
і заквітають папороті дивним цвітом...

А завтра леґіні тугі і повнобедрі
підутъ проміж залісене ще зеленню поліття
шукаючи там щастя й квітки вогняної,
що зветься імям дівчини струнної.

ЮРІЙ ДОЛИНА

Через СССР на Далекий Схід

I. МИНАЮ КОРДОНИ.

Уже далеко перед совітським кордоном щось міняється у поїзді. Спорожніли вагони, а та жмінка подорожніх, що ще лишилась, виповзла на коридор і спокійно вдивляється у вікна. Краєвид наче покинув звичайні свої рямці, поширився у безвість, спустів.

Чути російську мову. Оглядаюся. Так, це вже пасажири, що проїдуть совітський кордон. У кожного без винятку на ногах новісенькі черевики: і... трохи непевности за спиною.

Столпці... Кількох митних урядовців і достатньо заставлений стіл стаційного буфету. Довга зупинка. Совітські громадяни ходять групами по пероні. Поміж ними завжди один меткіший, авторитетніший за інших. Обсервую їх. Коли треба відповісти урядникові — він відповідає, коли хтось питається про щось його товариша — він зараз балакає, пояснює, заступається. У групі, що саме передімною на стації, цією авторитетною одиницею — молодець зі сильно семітськими рисами обличчя. Він молодший за інших, „модніше" від них одягнений, з хустинкою у зверхній кишені піджака. Він безсумнівно авторитет поміж ними. Ось забалакав щось його товариш до польського залізничника і — замовк. Спочили на ньому очі його арогантного товариша. Символічне.

Їдемо знову. Це вже останні кільометри. Принишкло до кордону останне „капіталістичне" селище. Якась запустіла стація. Два кордонні стовпчики: червоно-білий і зелено-помаранчевий, потім велика деревляна брама і зелений, наче з якоїсь вистави, павільон.

Дивні чіпаються мене почування. Куди їду? Чи все правда, що про цю державу писали і говорили?

Приймають нас з музикою. Навколо павільону невеличке загороджене місце, з червоними, як мак, прапорцями. У кутку загороди сидить кількох і грає на балалайках. Це-ж 1-е травня сьогодні.

Ще кілька кільометрів до стації. Туман пороху.

— Це найбільш запорошене місце — пояснює польський залізничник, що ще залишився у вагоні.

Дивлюся допитливо на нього.

— Чому? — здвигає раменами. — Просто підклад не з шутру.

Вже стація. „Негорелое"...

До вагонів підїжджають візочки носіїв і мої речі забирають у простору салю митного уряду. Відома девіза совітської держави:

„Пролетарі всіх країн єднайтеся", виписане тут на стінах у всіх важніших мовах европейського континенту. Ось перші портрети Сталіна, що потім повторятимуться скрізь, до зануди.

— У вас єсть ружйо? — лізуть у мене очка митного урядовця.

— Ружйо?? — дивуюся.

Урядовець мабуть помітив мою усмішку, бо трохи ніяковіє. Вже тащить зі споду моєї валізки, наверх, тріюмфально:

— Книгі!

Але це тільки — словники на ріжних незрозумілих для нього мовах світу. Остаточно „здає позиції" і залишає мій багаж носіям.

Мені вручають маленький папірець: рахунок носіїв. „3 рублі 20 коп.", це на польські гроші яких 3 золоті 50 сот. Трохи дорого.

Стою тепер на другому боці греблі, перед совітським поїздом. Передомною гіпнотизуючий надпис:

„Негорелое—Владивосток".

Отже цим вагоном заїхати можна на другий кінець світу, над береги Тихого Океану? Так, цим вагоном.

Симпатичний кондуктор з цапиною борідочкою приймає мене у „мягке" купе. Це давня II-а кляса. Щось ніби слінінг, доволі вигідний.

Переставляю на дві години, на московський час, вказівки мого годинника. Вже ½10-ої вечором.

Поїзд поволі рушає. Мій білет і мій пашпорт забірають від мене. Чому? Такий припис.

— Хочу задержатися один день у Москві, мельдую цьому з борідкою.

Та поправді він тут не господар, а просто послужник спального вагону. Господар це „начальнік поезда", знатніша особа від нашого кондуктора, що багато справ рішає сам авторитетно.

Роблю знайомство. Поруч мене у сусідньому купе сидить на канапці усміхнений американець.

— Good evening Mr....

— ...Rufus Woods.

Денникар і видавець цілого ряду провінціяльних американських газет; просто тип практичного американця. Перед ним на столику мала підручна писальна машина і все, що він тільки заобсервує зараз переносить на папір. Ще пізно в ніч чув я клацання тієї машинки. Він уже другий раз у СССР. Тепер їде у Москву, Грозний, Харків і Київ.

Дивлюся крізь вікно. Море електричного світла. Якийсь величезний будинок цілий рясно освітлений. Поїзд біжить повільніше, нарешті стає на стації. Ми у Мінську, столиці Білоруси.

На стації мало людей, це-ж уже пізна ніч. На бічних рейках бачу вагон з українським надписом: „Харків—Мінськ". Ось і все, що по українськи довелось прочитати у Совітах.

Їдемо далі. За годину-дві нова затримка: „Борысау—Борисов". Назва стації двомовна, але всі пропагандові написи на стаційному будинку і привіти з нагоди 1-ого травня — по російськи. Власне ці написи всі до зануди одноманітні; завжди білі на великих червоних простиралах, стандартні, трафаретні. Біля них завжди пишається кілька портретів совітських вожак.

Поволі засипляю. Кінчиться мій пертуший вечір у Совітах.

II. МОСКВА.

Наш поїзд стоїть на якійсь маленькій московській стації. Ще немає 7-ої. День устав хмарний, дощевий. Поза стацією кілька обідраних хаток. А тут на стації, саме проти мого вагону, стоїть куца будка. Це „Продпалатка № 14, Орс". Перед її віконцем недовга черга людей, чоловік може кільканацять. Купують хліб. Його уважливо відважують, переважно малими пайками, мабуть ½-фунтовими. Хліб темний, разовий. Дехто наставляє ще порожню пляшку і в неї лиють щось біле, прозоре: Горілка?

Їдемо знову. Поля вже ізорані, місцями легесенько зеленіють. Час-відчасу вбоге село. Якесь буре, ніодної мазаної хатини. Всі криті стріхою, ближче Москви будуть і бляхою криті. Ніяких шляхів, бо цих, що потонули у баговинню бездоріж хіба рахувати до шляхів не можна. Аж на ½ год. перед Москвою вихопиться нараз зпід поїзду новесенький автомобільний шлях і помчить кудись навпростець. У деяких селах залишилася ще навпів розвалена церква, без хреста. Виглядає це дико і запущено. Мало хто працює у полі. Це другий день першотравневих свят — день вільний від праці.

Хоч і падає дрібний дощик та ці підмосковські стації, що їх наоспіх минаємо, повні людей. Якаж ця здеклясована і спролетаризована суспільність? Тхне від неї ярмарком, сільськими вечерницями. Всі мужчини у кашкетах, багато червоно-армійців. Жінки зодягнені без вибагів, деякі в яскравих, червоних блюзках. Може так від празника.

До мене підходить службовик „Інтуриста".

— Ви не дістанете свого пашпорту в Москві.

— А коли?

— Завтра перед відїздом манджурського експресу.

— Чому?

Здвигає раменами.

— А що зробите з річами у Москві?

— Я хотів їх залишити на стації.

— Ну, але приїдете на Білоруський „вокзал", а завтра будете відїздити із „Сєверного"?

— Може „Інтурист" тим займеться, — пропоную.

— Спробую побалакати на стації.

Відходить.

Вид на Кремль від Церкви Спасителя (тепер розібраної).

Ці комплікації бентежать мене. Без річей і пашпорту в Москві?

Пертрактуємо знову.

— Речі краще забрати у готель Метрополь — піддає думку службовик „Інтуриста".

Мені пригадуються всі історії перетрушуваних валіз у совітських готелях. Вагаюся.

— Добре, — нарешті годжуся.

Доїжджаємо до Москви. Передмістя совітської столиці трохи не такі, як інших великих міст континенту. Вони засіяні маленькими будками, баракаами, тільки вряди-годи вистрілить тут якийсь новий робітничий дім.

Мережа рейок тепер згущується, кількa червоних прапорів лопоче у повітрі, затиснулись гальми довкола коліс. Вже Москва.

Мої речі поривае носій. Оглядаюся за службовиком „Інтуриста". Він уже тут.

— Вам „нельзя" висідати!

— Почему нельзя?

Уже завертає мого носія назад у купе. Носії кленуть навипередки.

— У вас транзитна віза.

— Але-ж поїзд цей їде у Владивосток, а мені треба манджурським експресом у Манджурію.

— „Нічево". Поїдете у Читу. Інакше не можна.

— А там получення буде?

— Звичайно. Там є льокальні сполучення. А тепер, коли хочете, у вас майже 3 години часу. Тут на стації агенти „Інтуриста", вони заопікуються вами... Можете оглянути Москву.

Справді, не лишається нічого кращого. Залишаю речі у вагоні і вслід за моїм „опікуном" перепихаюся крізь юрбу.

Ми вже у критій лімузині „Інтуриста". Поруч у мене сидить мій „опікун", другий службовик „Інтуриста" зайняв місце біля шофера.

Мені нагадуються всі відомі описи подорожей по СССР. Отже і мені доведеться оглядати Москву у товаристві „казьонних" провідників, по маршруті, що згори вже, не мною, точно визначена.

Їдемо вниз довгої вулиці. По обох її боках невеликі одно- і двоповерхові будинки. Вони всі жовтуваті, пообвішувані червоними плахтами. Крамниці зачинені, це-ж свято. На вулицях повно народу. Це та сама спролетаризована юрба, дуже сіра і вбога, хоч ніби і від свята зодягнена і сильно пообтикувана одностроями червоно-армійців. Трамваї напхані вщерть людьми, ще й позаду, на буфорах, їдуть мабуть безбілетні пасажири. Нараз виростає передомною величезний будинок.

— Палата Совітів? — питаю.

Ні. Це готель для закордонних туристів. Називається: „Москва". Передбачений на 1000 кімнат, з того вже віддано до вжитку 300.

Оподалік другий, ще цілий вкритий рушт уванням, величезний будинок, готель „Інтуриста".

Наше авто повертає тепер круто на широку площу. Підїжджаємо до готелю „Метрополь".

Ось передомною відомий з ріжних описів голь готелю „Метрополь" у Москві. Він ніби такий, як у всіх готелях на світі. Та незримі очі слідкують тут за кожним твоїм кроком і незримі вуха хапають кожне твоє необачне слово.

Мене ведуть на право до вродливої чорнявки.

— Проїдетесь вулицями Москви, не більше години, бо на більше не стало б вам часу. Провідниця звичайно потрібна?

Пробую опонувати. Усміхається.

— Аджеж не знаєте міста. З німецькою мовою?

— Хай уже. Хочу ще написати кілька листівок до знайомих.

— Це ось тут.

Подорозі запримічую на стіні плякат. Здорова, чогось дуже червона дівчина, у вишиваній сорочці зриває спілі овочі сливи. А під плякатом напис:

„Visit Soviet Ukraine"...

РОМАН ТУСТАНІВСЬКИЙ

Всесоюзна кочегарка

I.

Український Донбас носить помпатичну назву, що втягає в себе богато чорної краски для центральних, окружних, районних, місцевих, дільницевих, заводських, цехових, клюбових, уголкових, стінних, бригадних, світляних та інших, інших газет.

А це так просто — всі проломи, провали, зриви планів, постійні недотягнення і всі діри заповнятн чорнилом. Бо-ж треба підтримати авторитет всесоюзної „кочегарки", що ніколи з проривів не виходить. Бо-ж уся країна пищить: Вугілля, вугілля!...

А це так легко — творити вічний алярм, вічний переполох, щоб гнати робітників до праці, бо авреолею геройства праці так мало, мало одиниць можна пірвати.

Ударник Ізотов — всесоюзний герой. Ми хочемо, ми ждемо нових Ізотових, Карташових, які виконуватимуть по 220% пляну, які перемінять підземні забої в школу масового геройства. Які дадуть нам нові форми праці, нечуваного у світі ентузіязму праці.

Але не видно Ізотових, не появляються Карташови. Тільки десь несміливий маляр виведе на пологні згорблену постать забойщика з лямпочкою на чолі, але такого самого несміливого, такого самого незрозумілого, як і сам маляр. Одні плякати і транспаренти кричать, говорять скрізь виразно, проречисто, та вони говорять в порожнечу, тому, що ніхто їх не чує, не бачить. Коли кому кричать в ухо безнастанно, то він згодом оглухне і перестане розуміти те, що до нього кричать.

II.

В шахткомі гуде, як в улику. Крізь цигарочний дим мигають підняті високо понад чоло кепки і розіпнятті комір „рубах". Шахтарі входять і виходять без церемонії і сідають на стіл перед носом цілковито розгубленого „предшахткому". Засунувши руки глибоко в кишені плюють через голови своїх сусідів, ніби прицілюються до яскравих плякатів, порозліплюваних криво на стінах .Під ногами — сміття, недокурки, крісла і столи пообламувані. Вікна ніколи не миті. На столах скирти паперів, по яких співробітники „Шахткому" пацають руками, ніби плавають судорожно, рятуючись від кошмарної топелі.

Друга зміна скінчила працю і бригадирі здають рапорт із сьогоднішньої праці бригади. Щодня підрахунок, щодня перевірка праці і критика. Цього вимагають нові завдання, нові методи праці. Одначе ця перевірка і критика переходять вічну нудьгу й балаканину без кінця, яка до того втомляє бригадирів, що вони не всилі принести у бригаду нічого, крім сухих формул і цифр назначеного пляну.

Предшахтком обскакують робітники, як джмелі. Стільки справ, стільки справ! Кому відповісти? Треба мати двацять ротів і двацять голов. Предшахтком ховає помутнілі від перевтоми очі під дашок глибоко насуненої на чоло кепки і пише на клаптиках паперу резолюції. Він майстер у цьому. Три слова і підпис. І справа полагоджена. Хай інші ламають собі голову. А він за годину напише сотню-дві резолюцій і відішле заінтересованого до Парткому, до Профкому, або до іншого „Кому"...

Я попробував всунутись в юрбу робітників. Предсідник узяв автоматично мою „командировку" і положив на купу подібних папірців, не читаючи. Але коли я настійливо не уступав, він узяв знехотя папірець і запаленою цигаркою став силябізувати. І вже було намірився написати резолюцію, коли побачив, що тут діло не в резолюції.

—Ах, ще один кореспондент? І коли це ті кореспонденти дадуть мені спокій! Матеріялів дати не можу. Іди, сам шукай!

— Власне, цього я й хотів. Мені треба пропуск у шахту.

— У шахту?... Ні, неможливо. Тепер заборонено, не пускаємо нікого.

— Але-ж у мене „командировка"...

— Нічого не значить. У шахту... не можна. А потрібні матеріяли дасть агітпроп тов. Крумгольц.

В уголку моєї „командировки" черкнув резолюцію до товариша Крумгольца, кинув мені папір і більше не звертав на мене уваги.

Я побачив, що справа пропаща. Самої праці на місцях я не побачу. А матеріяли тов. Крумгольца, я вже знав наперед. Вони надруковані в газеті „За вугілля". Ось де правда — матеріяли для центральних газет привозять кореспонденти від заводських агітпропів, а заваґітпропи не можуть компромітувати своєї організації і складають заздалегідь рапорт для преси. Завжди фікційний і виссаний з пальця.

III.

Із клопітного становища вирятував мене несподіваний приятель. До мене підійшов молодий шахтяр, якого свіже, черстве обличчя говорило, що він радше зі села походить, ніж з поміж робітників.

Він узяв мене за руку і сказав:

— Ти здається не тутешній.

— Чому так думаєш?

— Серед нас, шахтярів, так легко пізнати чужу птицю, а притім, ти заговорив по українськи і це була така несподіванка для всіх, а головно для мене...

— А що-ж тут...

— О, нічого, нічого. Ти тільки гарно зукраїнізувався.

— Я ніколи не украінізувався.

— Невже? Ти, журналіст? Щось тут...

— Тут нічого, я галичанин.

— О-о! це дуже цікаво.

Між нами завязалася щира балачка, серед якої ми вийшли і пішли по брудній, вибоїстій вулиці до міста.

Я спитав зразу:

— Чому тебе здивувала моя українська мова?

— Бо вона дещо відмінна від нашої, чується інший акцент. Та не в тому річ. У нас чомусь звичай говорити тільки по російськи, хоч більшість робітників прийшли зі села. Тут вони стидаються говорити по українськи, хіба, що десь по кутках, земляк зі земляком. А то сміються з них „хибаками" називають.

— „Хибаками"?

— Від слова „хіба!". Для руських воно дуже смішним показується.

— А ти?

— Я теж зі села. Але я пішов як ударник у вугільний технікум. Потім в інститут. Але не видержав і покинув учитися. Пішов у шахту. Студентом жити неможливо. Патент і туберкульоза. А я хочу ще жити. Ніде не можу відвикнути від моєї мови і тут мені надоїли вже оті насмішки щоденні та „хахлакання". Колись були „хахлами" в місті, і сьогодні „хахлами" залишилися.

— Я дуже хотіб би довідатися дещо про працю в забоях, як приймається в вас зустрічний плян і як упорядковано госпрозрахунок.

— Я бригадир — іронічно сказав мій знайомий — і зможу тобі дещо розказати. Від мене почуеш більше правди, ніж у „трикутнику". Це і вся помилка газет, що беруть матеріяли від верхів, а ніколи від самих робітників. І порять в газеті „ерунду". Ми тільки регочем читаючи про нас самих. Так брехуни ж ці журналісти! Поети тай годі. Вибачай, що знехотя й за тебе зачіпив.

— Нічого, радий почути правду.

Мені подобалась отвертість і щирість мого товариша і я почув якусь спільність із ним.

— Я скажу тобі правду, що моя праця мені не дуже понутру. Скрізь зустрічають мене нерадо.

— Бо надоїло. Тут щодня повно „командировочних" із газет. А що тобі сказав товариш Небельсон?

— Відіслав до Крумгольца за матеріялами.

— Звичайно!... Це найпростіша річ. У тов. Крумгольца завжди готові всі цифри й матеріяли для газет. Навіть на завтра.

Тут він розсміявся дрібним, уриваним сміхом, в якому я відчув щось скритого, ненависного до Небельсона і до Крумгольца.

— Крумгольц давно у вас?

— Мені б ще поштових марок купити.

— Це дістанете у портієра.

Підходжу до портієра.

— Ви наперед напишіть листівки, а ми їх уже вишлемо, — радить він мені.

Написав. Маю надію, що мої знайомі у Львові їх дістали.

— Чи міг би я купити мапу Сибіру або всього СССР?, — підходжу ще до продавниці листівок.

Я нагадав собі, що немаю у валізках такої мапи та їхатиму щось тиждень совітською територією і було б цікаво, може і повчально, слідкувати на мапі за ходом транссибірського поїзду.

Продавниця листівок робить здивовану міну.

— Цього ми не продаємо.

На її устах грається глумлива усмішка.

Ніяковію. Чи часом не сказав я чогось небезпечного?

Але вже моя провідниця чекає мене. Це досить собі кругленька руда жидівка, може студентка університету, з буквою „S" на рукаві.

— Що коштуватиме така прогулька по Москві? — інформуюся ще з чорнявки.

— Ви самі, отже трохи дорожче, — ввічливо попереджає мене. Потім бере клаптик паперу.

— 16 і 10, разом 26 рублів.

— „Харашо!"

Вже виходимо, та у самих дверях затримує нас ще зливний дощ.

Ось потопає у струях дощу простора площа. По її середині дитяча каруселя, паперові ляльки і бальончики. Це те, що лишилося після вчорашнього свята.

Хоч дощ і невгавае перебігаємо до авта.

— Зараз побачите „Червону Площу".

Це справді близько. „Красная площадь" не така велика, як я собі її уявляв та теж і краща за тамту — уявлену. Собор Василія Блаженного немає золотих бань, яких я давав йому в уяві, зате цілий коліровий, повний фантастичности, але подекуди згармонізований. Назагал вийшов він зрозуміліший для мого ока у своїй дивній екстравагантности від холодного ультрамодерного прояву сьогоднішньої російської дійсности.

Обертаюся. Ось темновишневі мури Кремля, а проти них славний мавзолей Леніна. Сьогодні зачинений, до мумії вождя російської революції не дістануся. Не скажу, щоб щасливою була думка ставити ультрамодерний мавзолей на тлі цих старезних мурів. Тому, на мою думку, цей мавзолей зовсім не творить цілости зо старовинною обстановою площі, але він у безнастанній боротьбі з нею. Не дурно символізує він — революцію.

Докінчення в черговому числі.

При зміні адреси просимо подавати с т а р у адресу. Зміна адреси 50 гр.

Цінний дар для Наукового Товариства ім. Т. Шевченка

На днях Президія Наукового Товариства ім. Шевченка дістала через Консулят Чехословацької Республіки у Львові, незвичайно цінний дар для бібліотеки Товариства. Є це т. зв. приватне бібліофільське видання, друковане всього в кількости десяти примірників: Josef Řeřicha, Dřevěné kostely v oblasti Karpat. Soubor 24 dřevorytu, Praha 1936.

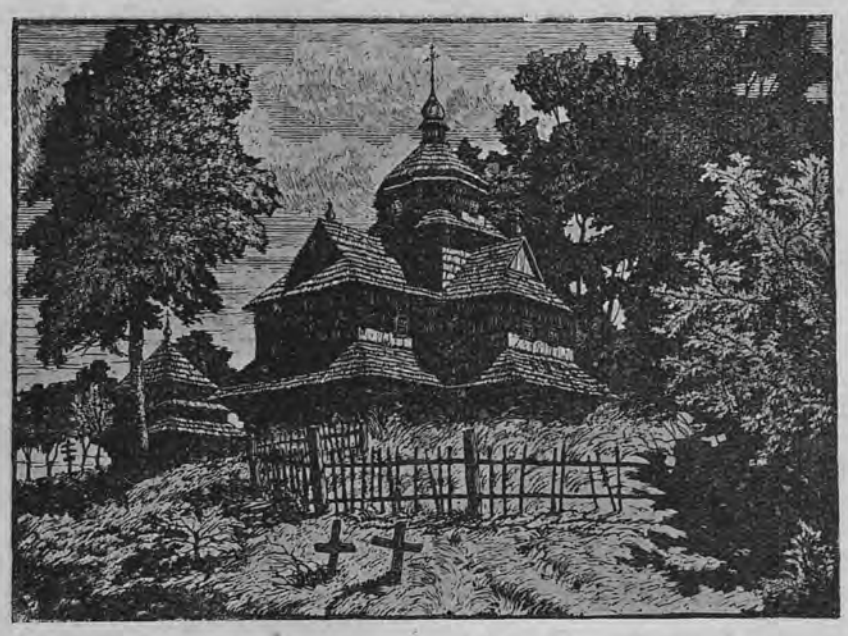
Примірник подарований автором Науковому Товариству Шевченка має число 4. З інших інституцій, що дістали подібні примірники є — Етнографічний і Технічний Музей у Празі і Краєвий („Земський") Музей в Ужгороді. Примірник для Наукового Т-ва ріжниться від інших тим, що поруч із чеським текстом є текст українською мовою графічно виконаний староукраїнським шрифтом В. Січинським у Празі.

Видання у формі роскішного альбому належить безсумнівно до рідких явищ мистецько-видавничого руху нашої доби та заслуговує найбільшої уваги і признання. Про це переконається кожний, хто буде мати можливість побачити цю перлу бібліофілії і мистецької праці.

Альбом складається з 24 дереворитів відбитих ручним способом самим автором на дорогому японському папері і кожний вложений до спеціяльного „паспарту". До альбому долучено 6 сторінок з заголовком (титульним аркушем), передмовою автора і реєстром дереворитів. Текст друковано у знаній друкарні др. Ед. Греґра у Празі — в тій самій, де видруковано перший повний „Кобзар" Т. Шевченка!

Автор дереворитів і заразом видавець альбому — чеський інжинір і мистець-ґрафік Й. Ржержіха, що багато років своєї мистецької праці присвятив рисункам народнього деревляного будівництва славянських народів, з особливою увагою і замилуванням поставився до зразків українського деревляного будівництва. Мистець кілька разів їздив до Галичини, на Підкарпатську Русь і на Пряшівщину (в межах Східньої Словаччини), де з натури виконав більше сотні рисунків тушевим олівцем, що своєю мистецькою вартістю та документальністю перевищають багато інших подібних праць. Поруч з тим автор виконав кілька десятків дереворитів великого аркушевого розміру, з яких 6 були видані репродукцією у бібліофільському виданні 1931. р. в Празі (J. Řeřicha: Dřevěné kostelíky v Karpatech), — а тепер у новому виданні, але вже з оригінальними дереворитами у кількости 24 рисунків (дереворитів) накладом десяти примірників.

Дереворити Й. Ржержіхи вражають незвичайно досконалою технікою різання з усіма вибагливими нюансами дереворитного майстерства. Рисунки самих будов виконані точно і докладно з відповідним розумінням будівничої техніки, так що є документальними свідоцтвами цих цінних памяток народнього будівництва. Але не менше значіння дереворитів і чисто-мистецьке з вибагливою композиційною розвязкою і тонко відчутим краєвидом і цілого оточення. Зокрема краєвиди у виконанні Й. Ржержіхи, з прекрасним рисунком характерних мотивів української рослинности, становлять не тільки гарне доповнення до самих будов, але творять з ними композиційну і, сказать би, формальну цілість.

Інж. Й. Ржержіха. Церква в Ямнім. (Дереворит 1931. р.).

Цілий альбом величезного розміру Фоліо (46×38 цм.), оправлений у тверду обгортку (чи властиво скриньку), обтягнуту природним полотном з витисненими золотими заголовками.

З території Галичини в альбомі є 6 дереворитів старовинних деревляних церков з таких місцевостей: Нижне Висоцько, Княждвір, Розтоки Плавянські, Ямне, Топільниця і Крехів (село). Особливо тонко відчуто характер будов і краєвид Ниж. Висоцького, Княждвору і Ямного. Далі в альбомі є 12 дереворитів із Підкарпатської Руси і 6 з Пряшівщини.

Інж. Й. Ржержіха. Церква в Торуні на Закарпатті. (Дереворит 1935).

З передмови альбому довідуємось, що всі рисунки були виконані автором у роках 1929—1935. Саме видання автор випускає не тільки для того, щоби подати висліди своєї власної праці і власного замилування, але ставить перед собою ширші завдання і глибшу мету.

„Оця збірка", — читаємо в передмові, — що складається з вибраних церков Схід. Словаччини, Схід. Галичини, а зокрема Підкарпатської Руси, хоче спричинитися до того, щоб збудити г л и б ш е зацікавлення до цих милих памяток народнього будівництва та їх охорону в окруженні, з яким від віків вони зрослися, в гармонії з душею природи і людей."

Останнім висловом інж. Й. Ржержіха порушує дуже важне питання, а саме, що небажано переносити деревляні старовинні будови з їх первісного місця, де вони були створені — на нове місце, часто для „прикраси" чужого їм оточення. Як відомо, з Закарпаття таким способом вивезено 7 старовинних церков, а кілька подібних випадків можна занотувати і в Галичині.

Переглядаючи цінний дар, який наспів для Наукового Товариства ім. Шевченка, треба дивуватися яке глибоке розуміння для нашого народнього мистецтва виявив чех інж. Й. Ржержіха. Його віддана, пильна праця і великі матеріяльні кошти витрачені на видання альбому без надії, що вони вернуться, — мусить послужити найкращим прикладом і для нас українців (поодиноких осіб і цілих інституцій) — як треба справді любити і цінити зразки мистецької творчости нашого народу. Дослідження і охорона цих дорогоцінних памяток мусить бути ділом не тільки поодиноких ентузіястів, але і ширшого громадянства.

В. С.

— Давно? Два місяці. Це бюрократ зі штампом. Брехун, фантаст, утопіст, замилювач очей. Виголошує тригодинні промови на зборах. Вони вміють пливати по поверхні води.

— Хто — вони?...

— Хто?... Всі... вони!...

Мені треба було підтримати той настрій, що почав підійматися в душі мого співбесідника, щоб довідатись більше.

— О, пливаків так багато, багато стрічається.

Цього йому вистачило. Він закипів.

— Хто бачив тов. Небельсонів і Крумгольців давніше у шахтах? А хто бачить їх там і сьогодні? В конторі вигрівати крісла, складати контрольні пляни, займатися пустомельством, оце вони вміють. Їх на те прислали. Їм віддали провід. І хіба хочеться працювати чесно, коли оці щурі „паперові" за нашу працю причіплять собі „орден трудового знамени", а нам дадуть квіток на ударну миску зупи у столовій. І притім вони ніколи не вміють наладнати життя шахти, тому що вони його не знають, не розуміють. Вміють тільки: „Так должно быть, мы сделаем, мы выполним" — але як говорить сама практика, того ніколи не розчовпають. Життя в шахті йде своєю дорогою, а їх теорії своєю. Розходяться. Ось чому я покинув інститут. Тому, що там багато теорій. Коли заплющити очі, то вони тобі видаються ніби теплий дощик на втомлене тіло. А я хотів побачити дійсність і пішов у забой.

— Розкажи про забой? — Я там ніколи не був, а так хотів би знати щиру правду.

— Підеш, завтра побачиш.

— Не піду — сказав я сумно — не пускають.

— Не пускають — рванувся мій співбесідник і глипнув тривожно на мене. В його погляді було питання, чи може він мені все говорити. — Я так і знав. Нікого з чужих не пускають.

Але зараз бадьорість прижвавила його крок. Він хитро підсміхнувся.

— Коли хочеш, то все ж підеш у шахту і це буде краще від моєї розповіді.

— Яким чином?

— Я це зроблю.

— Ти?

— Так, але обіцяй, що будеш писати правду.

— Обіцяю.

Але я ніколи не зміг написати тієї правди, що я її побачив у шахті. Я сумно думав про те, що нічого не змінилося з давних часів на шахтах. Раніше хазяїном шахти був жид, а тепер теж жиди кермують. Та ці мої думки проривалися радістю, що таки я буду в шахті.

— Я дам тобі пропуск одного з шахтярів, переодягнешся. Тільки нікому ні слова, що ти був у шахткомі і тобі не дозволили в шахту. Небельсон про тебе вже забув. У нього тисячі справ у голові.

IV.

Я був один-єдиний раз у житті шахтяром — членом бригади Хмеля, що працювала в забої № 7.

Гудок прогудів уже давно на зміну, одначе бриґада збиралася дуже неточно. З шахт не виходили робітники, тому що роботу треба було передати з рук до рук. А тут ще перед зїздом треба було обовязково зробити виробничу нараду, хоч на пять минут. Такий наказ і правило нових форм роботи. На виробничій нараді обговорювали можливости сьогоднішнього дня, приймали плян поданий і висували зустрічний.

Той самий „зустрічний плян" рік пізніше осудили, як зовсім шкідливий і ворожий соціялістичним формам праці. Одначе тепер його накидали, як щось обовязкового і необхідного для праці.

Бриґада Хмеля зібралася зі спізненням на пятнацять минут, річ у шахтах неможлива. Бриґада складалася з сімох осіб, двох забойщиків, трьох помічників, що відбирали вугілля і двох кріпильщиків.

Кріпильщик Стьопа не зявився. Бриґадир Хміль навіть не хвилювався з приводу цього, лиш смоктав байдуже — нахмурено цигарку.

Зате хвилювався другий кріпильщик Щеглов.

— Знову буде зрив у роботі. Я один не можу кріпити. Це чорт його знає, що таке.

— Стьопа по свому пянствує і прогулює. Це вже таке щастя в нас із кріпильщиками. Третій по черзі прогульщик.

— Бриґада шкутильгає на одну ногу.

— Бриґада Хмеля — найкраща бриґада в шахті.

Високий, сухий шахтяр, що говорив так, ніби сипав сухий пісок, вовтузився біля ґазової лямпочки і шипів сам до себе.

— Я не бороню Стьопи, але й не дивуюсь. В таких умовинах кожний запє. Ось тобі й лямпочка — прямо в музей. Харківський „Свет Шахтера" перейшов на нову техніку. Раніше лямпочки працювали два роки, а тепер два дні. Хрін його матері! Скільки разів просив я дати добрі лямпочки. А хіба дадуть? Тай звідки візьмуть? Працюй із такою цяцею. Вона тебе очучманить і за пів години загориш. Пропало твоє „вдар-ниц-тво"...

Останне слово він передразнив їдко взявся до другої лямпочки, бо першої не міг наладнати.

— Товариші, ждати довше не будемо — сказав спокійно, ніби ніколи нічого, Хміль. — Кріпити перейде Васька.

Васька протестував, протестував і кріпильщик Щеглов.

— Васька кріпити не вміє.

Вивязалася сварка. Але Хміль врубав грубо й перервав гомін.

— Доволі! Тепер приймайте плян. Сьогодні ми добудемо вугілля...

— Хмелику — перебив його сусід — і пощо оця комедія щодня? Скільки добудемо побачимо потім. Голозне, щоб працювати...

— Раз сказано —почав було злоститись Хміль — але його заголюхали й не дали говорити.

— Пля-ан... який тут може бути плян, коли все йде навиворіть. А може хочеш ще й зустрічний Хмелю?...

— Браво, зустрічний.

Згадка про зустрічний викликала загальну веселість.

— 20% зустрічного.

— Мало, 30%!

Хміль тільки плечима здвигав і значучим поглядом зиркав на мене.

А я думав мелянхолійно: „Невже всюди робітники висувають із таким ентузіязмом зустрічний плян до пляну праці, як осьтут? А про цей ентузіязм так богато пишуть ґазети..."

На нараду повинен був прийти хтось із підземного транспорту. Але не прийшов ніхто.

На це ніхто не звернув уваги, до цього привикли. А маленький шахтяр з голубими, спочутливими очима, як незабудьки, пояснював мені: Ти новий, то й не знаєш, що іще напередодні було загальне зібрання всіх шахтярів з приводу транспорту. Транспорт у нас найслабше місце. Змеханізовано тільки дві дороги, а решта коні. Через транспорт щодня зрив роботи. Чи постановами й резолюціями можна поліпшити роботу?

Маленький шахтяр заснував свої голубі очі димом із цигарки, ніби ховаючи від мене свої нерадісні думки. Він додав тільки стиха:

— Та що тут говорити? Будеш бачити сам. Найкраще поговори з „вожатим".

Контрольні цифри назначувані згори, тільки дратували шахтярів і вони тратили всяку охоту до балачки. Від них вимагали оцінювати свою роботу, порівнюючи з цифрами, які вони повинні би здобути. Цифри, завішені у повітрі, нічим не обосновані, фіктійна мета, до якої повинні всі рватися. Цифри, які повинні ґіпнотизувати робітника, відбирати йому здоровий розум і критику і товкти в голову безнастанно: „Ти повинен, ти мусиш". Ця сліпа повинність, цей дурманний примус був нестерпний для робітника, він ніяк не сходився з реальною дійсністю і через те морально розкладав цілком шахтярів. Для них слова ентузіязму, вдарництва були тільки надоїлою, утисячі разів переспіваною ярмарочною піснею.

Занятий подібними думками я навіть не счувся, як опинився в шахті.

Докінчення в черговому числі.

В. ЛАСОВСЬКИЙ

Володимир Гаврилюк

Декілька рядків з нагоди вистави його праць в З. З. А. П.*).

Малярський твір це не лише джерело наших естетичних зворушень, але і книга, з якої, коли ми опанували абетку малярської психології, можемо вичитати багато цікавого про мистця як людину, часом краще як з особистої знайомости.

Спосіб складання площин, вюнкість ліній, модуляція, мазок, загальний кольорит картини, ритмізування площин

В. Гаврилюк. Портрет. Світлив Ю. Дорош.

і колірів, композиційна структура, добір сюжетів, висота технічної вмілости аж до якости ґрунту на полотні а то й оправи картини, все це щось каже про мистця: про його темперамент, сексуальні засновки, інтеліґенцію, виховання, окруження, походження, настрої., наче характер збережений у почерку.

*) Спільна вистава з С. Гординським і Г. Кшижановським. Про італійські акварелі Гординського писав уже в нас М. Островерха.

Гаврилюк, це в першій мірі, так мовити, тип мистця шукача.

У приватному житті він смирний, миролюбивий. Він любить довго, як найдовше жити на тому намому мешканні, ходити тими самими вулицями, сидіти на тому самому кріслі, носити ту саму шапку, блюзу, пальто. Новини не терпить, боїться її.

У малярстві він невтомно шукає нових і нових формальних можливостей нових конструкційних розвязок, кольористичних зударів, перепробовує сучасні малярські напрямки в цілій їх пребагатій ґамі від імпресіонізму до сюрреалізму включно. Вигрітого містечка не терпить.

У приватному житті Гаврилюк страшенне скромний. Невеликий ростом, голос притишує завсіди зніяковіло — робить враження хлопчини прицитьканого злою мачухою. Зпоза лискучих окулярів, орґанічно приростих до його блідого обличчя визирають очі, що часто, за часто приховують, збентежені аби чим, свій вираз у глибині голови.

У ґамірному товаристві його усмішка така причемнена, безпредметова, зникає з уст, як стерта рукавом пастеля, коли знечевя звернетесь до нього словечком. Він тоді ще дужче зніяковіє, замнеться та відповість вам знову таки безпредметовою усмішкою.

У своїй праці Гаврилюк з тих, що то своєю пластичною поставою примушують вас ніяковіти, та відчувати чомусь свою власну малеч. Його пластичне обличчя гордовите, самопевне, надихане почуттям власної сили. Його образи це шматки бурхливого духового життя. Правдиві, не підроблені. Це твори під кожним оглядом рішучі, внутрішньо цупко звязані, звершені у виразі, моментальні в діянні.

Ґаврилюк творить, коли йде про формальний бік, без найменшої системи. Хронольоґічно чергує він по собі праці, які своєю формою пристрасно себе заперечують. Він з найбільшою легкістю вміє шукати нині коліру з правдиво малярською пасією, а завтра з холодним блиском на окулярах флеґмою безкрового кубіста контрастувати форми з формами і замальовувати їх сталево-сірими переливами кубістично-вбогої палітри. Іншим разом він палкий кольорист, що широкими мазками соковитих, прозорих колірів забудовує площу, чхаючи на інтелектуалістичні пересуди кубістичної спекуляції.

Ґаврилюковий сюжет, будь він навіть голим чоловіком, що сів на пляжі ґріти стомлений хребтовий стрижінь, під дотиками його пендзля хвилює нас і то хвилює траґічною рискою.

Дивлячись на голу постать на пляжі виведену Ґаврилюком, відчуваєте щось невимовно болюче. Картина Ґаврилюка робить враження застиглого перед актом якогось потенціяльного змагання.

Спершу учень Новаківського. Просякнутий до кісток шкідливою манерою і теоріями святоюрського маґа їде до Кракова, щоби пірнути на час академічних студій з головою в академічний консерватизм і далекі відгомони модернізму викривлені своєрідною краківською атмосферою.

Краківська академія і Новаківський — каже він про себе — не дали мені того, що я надіявся, чого я так прагнув. Коли я покинув Краків по академічних і професорських іспитах, я з найбільшим жахом помітив, що я нічого не вмію. Треба було розпочинати все наново.

Від академічних часів малює він на клункових паперах! Це або брак елементарного пластичного виховання або страшна сміливість. Ціла вистава на клункових паперах! Зовсім слушно і навіть дуже інтеліґентно підмітив раз один наш знаний меценат і тонкий знавець мистецтва: Ах, це ніякі мистецькі твори, бо подумайте: вони на клункових паперах.

В. Гаврилюк. Композиція. Світлив Ю. Дорош.

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заедно оригінальні віденські взори.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

БРАКУЄ НАМ ІБЗЕНА

(У 30-ліття смерти).

З головами повними „позашкільної лектури" та з апетитом на вічні новини, почувши звістку про смерть Ібсена, рішили ми того дня зібратись і поговорити на тему театру. І на знак жалоби пили ми тоді чорне пизо — гірке, як овоч нового знання. Один із товаришів не забув пригадати, що недурно Ібсен завдячував неодну тайну своєї драматурґії — Мінхенові, славному із обожаного нами „Simplicissimus"-а та чорного пива.

Сказав десь Ібсен, що пересічна людська правда живе 30 літ. 30 літ після його смерти дехто питається: чи не пережилась теж правда Ібсенових пес? А може її зовсім не було?

Імовірніше те, що сучасна публика не має терпцю слухати пес, над якими треба думати. Давними роками ходили ми тільки на те до театру. Тішились ми кожною новою песою Ібсена і кожним новим враженням, що розуміємо його щораз краще. А кілько таємниць залишалось іще на кожний новий театральний сезон!

Минали роки і хоч нові письменники приносили нам нові проблеми і хоч Ібсена бачили ми на сцені щораз рідше, дієві особи його творів не блідли в нашій уяві. Завдяки чому жили вони і коли жили, чому щораз рідше появлялися на сцені?

Ібсен свідомо, як людина, що хоче все своє життя присвятити тільки одному ділу, яке вибрав собі — театрові, старається поєднати у своїх песах якусь проблєму із драматичним, наскрізь людським конфліктом. Проблема може бути абстрактна і про те, в чому її суть можуть суперечатись найбільші критики — як це було справді майже з усіма Ібсеновими драмами. Але дієві особи, які бачимо у песах Ібсена (головно в тих великих із його другої половини життя) заплутані в якусь дуже буденну людську трагедію дарма, що говорять не завсіди ясно про те, від чого терплять і чого сподіваються від життя.

Роками працював Ібсен над тим, щоб своїм абстрактним думкам надати людську постать і перекласти їх на діяльоґ зовсім звичайних людей, хоч люди ці нераз виступали із широким жестом, високим чолом, з незбагненним болем у душі.

Найзвичайніші щоденні події мають свій глибший зміст, коли брати життя з перспективи призначення людини. У такому розумінні Ібсен користувався символами. Те, що згодом Метерлінк писав про буденні таємниці та траґічне життя серед білого дня, може бути прегарним коментарем до психольоґії творчости Ібсена.

З усім тим Ібсен вдивлений у свої символи, придивлявся життю — якими вчинками, думками та невисловленими траґедіями живуть люди. Вибирав він між ними тільки таких, що брали участь у життєвій ґрі, наче поодинокі фіґури на шахівниці, кожна на своєму місці, з іншим завданням та з іншим обсягом дії. Життя не мало такої доцільности як драми Ібсена, але він знав, що письменник мусить вибирати те, що важне, характеристичне, доцільне. Будував песу, як машину, а не виливав свої настрої.

Возьмім хочби такий звичайний принцип, як той, щоб драма мала едність місця та часу. Театральний гля-

дач легко допомагає собі уявою, коли треба між двома явами доповнити простір кількох чи кільканацяти літ і змінити місце дії по вподобі разом із декораціями. Та ніхто не заперечить, що коли людська траґедія відбувається точно впродовж такого часу, як довго триває театральна вистава, тоді наше враження її „реальности" може зміцнюватись одною новою ілюзією, хочби вона зродилась тільки із теоретичних дискусій над театром.

Ібсен не хотів наслідувати життя в ніодному з тих розсіяних його явищ, що є випадкові. Він бачив перед собою драму як майстерний механізм, в якому кожне мале кільце зачіпає за інше і вводить його в рух. Нема в нього нічого зайвого, необдуманого, імпровізованого, тимто навіть, коли читаємо його песи, можемо стежити за психольоґічним процесом дієвих осіб та самого автора.

Неодин сучасний драматурґ ближчий нам, приємніший, живіший, більше зрозумілий, але мало є між ними таких, що ставили б до своїх творів такі високі вимоги як Ібсен. Мало є між ними і таких, які так мало рахувались би із смаком тої публики, що завсіди якнайголосніше і найреальніше рішає про успіх песи — глядачів, які ходять до театру. І хоч кожний з нас належить до тої публики, відчуваємо, що інакше можна шанувати письменника, коли він не думає про оплески ані про прихильні рецензії, тільки про те, що стає теж траґедією для нього.

Подивляємо сьогоднішніх режисерів і декораторів, маємо зрозуміння для всієї нової „техніки" авторів та театральної машини, а проте відчуваємо після неодної прегарної вистави, що бракує нам Ібсена — автора „Дикої качки", „Гедди Ґаблєр" і „Як ми мертві воскреснемо".

ЯРОСЛАВ ВЕРХЛІЦКІ.

Троянда

Це було в травні 1283 року.

Золоте весняне сонце затоплювало морем світла вулицю del Corso, що творила осередок міста Фльоренції. Свіже, ясне повітря не сяло ще глибокою синявою літа, але щось безконечно мрійне, пестливе було в його легких, мяких подувах, що обповивали шпилясті покрівлі патриційських домів, башти та копули чарівного й гордого міста. Щось, неначе спів невидних для ока птахів гомоніло в висотах, розносилося в повітрі та спливало на землю, врядигоди з городів і садів долетів поважний, урочистий шум дерев, обласканих леготом і за хвилину верталася й запановувала над усім ота мрійна, сонна тиша, повна несказанних весняних чарів та зворушливої любости й принади. Часом пересунувся десь вулицею чернечий братчик із набожно складеними на грудях руками та з чотками на білій ужівці, що тісно окружала його бедра. Мигнула понура постать і щезала, неначе тінь, щоб тим ясніше від чорного їх тла відбивалися й біліли чистим снігом крила голубів, що цілими хмарами полохливо, але спокійно й тихо спурхували з ґзимсів сіньорії, так тихесенько, немов би боялися стурбувати тишу міста, заколисаного в гарну весняну мрію, потонулого в літню дрімоту.

Перед домом пекаря Фолька Портінарі, майже в середині via del Corso, стояв молодець. Стрункy його постать укривало чорне, тісно-пристаюче вбрання, яке в ту добу носили слухачі високих шкіл. Молодець вижидав когось. Неначе статуя стояв він, і нерухомо, з напрямленим в один бік поглядом, придивлявся до розквітлого рожаного куща, вкрашеного великими, повними трояндами, що навкруг розливали пянкуваті пахощі.

Повільною ходою, понуривши голову вниз, наближався вулицею до молодця старший мужчина, також у чорному, але зодягнений у шати багатого патриція. У правиці держав він папір та раз-у-раз нібито читав щось у ньому, й посміхався до себе. На кілька кроків перед юнаком зупинився він та з жалісною усмішкою на устах дивився за ним уважно. Довгу хвилину юнак не знав, що хтось його обсервує. Так глибоко був затоплений у своїх мріях, що не помітив приходня. Нарешті здригнувся з задуми, підвів очі догори і витягаючи руки підійшов швидко назустріч другові.

— Мій Ґвідоне! — викликнув і простяг руку за листом паперу, що його той нібито читав.

— Стрівай, Дуранте! — відповів Ґвідон, відмагаючись, і підняв листок високо понад голову, немов бажаючи подратувати друга, — пострівай!

— Ти знаєш, що я з туги вмліваю, — промимрив юнак.

— Знаю і це зовсім природно! Завжди закохані вянуть із туги, чахнуть, марніють, — проціджував Ґвідон, немов би вигладжуючи цитату.

— Глузом глузуєш?

— Ні, друже, але сумніваюся, чи моя відповідь задовольнить тебе. Я виробив собі інший погляд на кохання, як ти і Цинок.

— Інший також від погляду Данте да Маяно, — перебив приятель його слова, — мені добре це відомо. Але подай мені, будь ласка, письмо до рук. Бачиш, саме твоя відповідь на ці справи найбільше цікавить мене; а ось тут маєш, — при цих словах сягнув до своєї кишені, — ось тобі тут відповідь Данте да Маяно. Він висловлюється просто образливо на тему кохання, його погляд на це почування такий приземний, як і той обрій, що на ньому стоїть його власна душа. Але, нуже, вияви ти свій погляд, я вмліваю з туги за ним.

Водночас простяг руку за бажаним пергаментом, що його Ґвідон Кавальканті заєдно ще тримав над своєю головою. Тільки ж усмішка з обличчя приятеля щезла, немов би подих якогось важкого смутку перелетів крізь його лагідні риси.

— Заспокійся, мій Дуранте, не налягай. Я певен, що й моя відповідь не задовольнить тебе. Правда, багато нас є таких, що то „вірні в коханні"! Ба, коли ж бо кожен із нас має інший погляд на почування, зване любовю! Кожен розуміє кохання інакше, на свій лад! Для Цинона воно є копія, наслідування того, що вже було, Данте вважає його за гру змислів, за вияв безтямної, сліпої жаги, твій погляд на нього такий, що воно є гарячою потребою серця, а для мене це справа холодного розуму. Для мене предметом найвищого подиву й обожання є фільософія. Ось тут те солодке владицтво, та могутня сила, перед якою в ній му величчі згинаю своє коліно й у кайдани себе забиваю. Ecce deus fortior me! А тепер скажи: у кого з нас усіх правда?

— Твою відповідь, Ґвідоне твою відповідь рад би я прочитати! — говорив приятель.

У ту мить, коли Ґвідон нарешті передав нетерплячому другові свою відповідь на його сонет, відчинилася брама від городу, що належав до родини Портінарі. З брами вийшли дві достойні старші дами, з сивиною на висках, із поважним, суворим виразом обличчя, вбрані в шовки, але з простотою і смирненько. За ними зявилося молоде та, мов ґнучка тополя, струнке дівча в снігобілому рантусі, з дещо похиленою головкою, з ніжним румянцем на блідому обличчі. Йшла посередині жінок.

Обидва приятелі відступилися й віддали глибокий, повен пошани поклін. Пані подякували трохи звисока й холодно, але ввічливо, зі стриманою, гордою ласкавістю, а дівчатко схилило свою гарну голівоньку, мов би під вагою краси, та живіший румянець помалював її майже прозоре личко, похоже в цю мить на найгарнішу з троянд, що їх саме тепер минала. Тільки на одну-однісеньку мить, з полохливістю серни, глянула своїми глибокими, синіми очима та несміливою ходою, з похиленою голівкою, відійшла посередині жінок.

— Таке смирнесеньке моє дівчатко й таке любе! — прошепотів друг Ґвідона Кавальканті, тремтячи від захоплення, а безмежне кохання ясніло з його очей.

Ґвідон, старший і спокійніший від Дуранте, був також до глибини зворушений. Він спер свою руку на плече приятеля-юнака й повторив сумно останні слова одного його сонету:

„Зідхай без краю!" — каже вона душі твоїй.

Після цих слів віддалився та швидко щез в одному з провулків.

Дуранте Аліґієрі стояв мовчки й очима слідкував за чудовою, райською зявою. Онтам, дивись! На кінці вулички майорила ще, ледви мріла здалека, мов янгол, ота „creatura bella bianco vestita" — схожа на білу лелію посеред сірого бадилля зсохлого очерету. Йшла, неначе промінь світла линула, та здавалося, що вся краса й розкіш природи, сповненої весною, що все старовинне обличчя хмурного міста, всі пахощі, вся світлість і блиск, це — була тільки ряма, з якої тим величавіше виступала... вона, всміхнена, з тим ніжним румянцем на щічках, із тими чарами в незбагненно глибоких, сафірових очах, в очах, що сяяли любощами найвищого, небесного, вічного кохання. Притьмом залунали, розспівалися всі дзвони поблизької соборної церкви. Сполохане стадо білих голубів, мов би хмара білих рож, пурхнуло попри виски дівчини та злетіло над її головою. Щойно тоді шугнуло стадо голубів бистро догори, кидаючи дівчину, коли вона вже минала порталь собору, якого плити під її ногами неначе золотом леліли й немов би тремтіли від радощів.

— Ecce Deus fortior me, qui veniens dominabitur mihi, — шепотів за-

Оповідання д' Оревілі і його погляди на літературу

У нас, у Галичині, так рідко появляються добрі переклади чужинних творів, передусім клясичних, що кожен новий том доброго автора стає видатною літературною появою на нашому скромному літературному ринку. Перший том із серії заповіджених „Бібліотекою Діла": оповідання Барбе Д'Оревілі „Чортиці" своє завдання — давати високоякісну перекладну літературу — дуже добре виконує. Маємо в томі пять блискучих оповідань, майстерної будови, на тонкій психольогічній канві, деколи у своїй життєвій стихійности брутальних, але твори великого майстра і глибокого знавця людини та її пристрастей.

Аристократ, католицький публіцист-боєвик, він у літературі проявляв свій власний смак і його психольогічний перечулений стиль немов би започатковував переродження реалістичного підходу літератури до життя на пізніший чистий психольогізм Мопасана і Пруста. Уже витончені індивідуальні емоції Д'Оревілевих героїв варті уваги. Він досвідченою долонею бере руку читача і провадить його повз усі складні переживання своїх типів, завжди числячи на його власну догадливість та спроможність робити висновки. Він, по суті католицький письменник, ні разу не старається навертати до своїх поглядів читача, строго обмежуючись до самого розгортання картин. Чого по суті він шукає? Д'Оревілі часто звик говорити про своє шукання життєвої „правди", правди речей, що існують, яка каже йому із лікарською уважливістю прослідкувати всі поплутані, добрі і злі, вчинки його героїв, розкривати їх мотиви та причини. Його відношення до літератури найкраще може характеризує його власна передмова до роману „Давня любка", коли то, перевидаючи його, він обороняв свою творчість проти закидів, що вона незгідна з його католицьким світоглядом. Ця передмова зперед 70 літ (1865) насгільки цікава та у наших парафіянських літературних відносинах така актуальна, що годі не опертися бажанню не переповісти її бодай побіжно.

Боронячись проти закидів вільнодумних критиків, він писав, що завданням його писань було не тільки показати пристрасті, але й їх рабство. Бо мета мистецтва — це власне показ людських пристрастей, без яких не булоб ані мистецтва, ані літератури, ані самої моралі; лиш надмір їх звязує нашу свободу. Він же непромовляє ані за ними, ані проти них, він їх малює, не роблячи з них ані права мужчини та жінки, ані релігії майбутнього. Правда, він експериментує якнайдальше, але чиж можна винуватити маляря за те, що він уживає надто яскравих барв?.. В цьому і проблема: люди вільнодумні гадають, що католики не мають права торкатися в повісті пристрастей, мовляв, їх долоні надто чисті, так, мов би кожна кривава і затроєна рана не могла походити від чистих рук! Не вільно їм торкатись драми, бо це теж пристрасть. Не повинні торкатись мистецтва, ані літератури, ані нічого взагалі, тільки молитися в кутку і лишити все в спокою... Ця ідея, не позбавлена комізму, має в собі деяку глибину гадки. Я переконаний, пише Д'Оревілі, що приємно було б їм нас позбутися, щоб, замкнувши всі шляхи й можливости думки, могти сказати: „Якіж нужденні ті католики! Вони зовсім поза обсягом людської свідомости!"

Те, пише він далі, що величне в католицизмі, це саме його вибачливість, його всеобіймальність. Він обіймає людську природу у всіх її проявах і діях. У католицизмі немає нічого з прудерії, боязни. Це все він залишає фальшивій вірі, штучним пуританам. Католицизм кохає мистецтво і стає без тривоги в обличчі його небезпек. Годиться на вид пристрастей, дивиться на їх образи, бо знає, яку можна з них витягнути науку навіть тоді, коли цього не чинить сам мистець. У Шекспіра, напр., у Ричарді III., виступають страшні і відразливі люди, але в них є незрівняна краса правди людського серця, глибока, потворна і страшна краса, а правда є саме красою, в якій формі вона не виступала б. Ніколи не обмежує її церква, якщо це лиш правда абсолютна... Схопити правду людської душі в злочині чи чесноті, казати їй жити всемогучістю надхнення й форми, показати її суть, оживити її аж до ідеалу — оце покликання мистця. Дарма, що в католицькому понятті аскет стоїть вище за мистця, тим неменш мистець має лишитись собою... Покликання кожного з нас у його здібності. Але мистець не може бути комісарем поліції в державі ідеї...

Відтворюючи реально речі, — кінчає свої слова Д'Оревілі, — надаючи їм життя, мистець тим уже досить моральний: каже правду. Сама собою правда — ані гріх, ані злочин... „Мистець причинився до того!" — скаже хтось? А чиж Бог причинився до зла, і гріхів людей, даючи їм свобідну волю? Тісний, похмурий і дрібничковий католицизм не є релігією, яка створила цивілізацію світа, в ділянці думки і моралі. Або не треба описувати зовсім людської душі, або описувати їх такими, якими вони є — себто безумовно правдивими.

Стільки Д'Оревілі. В тому знайдете й вияснення неодного із оповідань „Чортиць". Немов би на доказ своєї тези про потребу згущеної і безумовної правди, він оповідає найжахливіші пригоди людей, які доконували всього неможливого, не стримуючись навіть перед злочином, щоб тільки досягнути свого, і що далі „маючи за собою злочин, були незмінно гарні, незмінно щасливі, обидвоє палкі, потонулі одні в одному, що гордо пройшли життя, подібні до двох різьблених янголів, що линуть угору зеднані своїми крилами..." („Щастя у злочині"). Апотеоза злочину? Ні, письменник сам стає перед життєвою загадкою, свідомий, що коли якесь щастя триває — то це вже несподіванка, але щастя у злочині — „це вже чудо-диво, з якого він уже двацять літ не може вийти". Уявіть собі, що автор, хотячи подати моральну науку, вивів героїв злочину на кінці нещасними і зламаними: ціле оповідання стратило б свій сенс, свою несамовитість факту, що людина, навіть доконавши злочину, може бути, проти всіх божих і людських прав, щасливою. Подібний момент підкреслює в Данта Папіні, згадуючи слова поета: „...честь і славу найвищу здобуває помста". Правда, герой тих слів — у „Пеклі", тим неменш дивно звучить у наших ухах та „помста", яка видається Дантові вислідом справедливости — пояснює Папіні.

Герої Д'Оревілі прагнуть жити, кохати, ненавидіти, мститися — на всі сто відсотків. Тому вони до деякої міри аморальні, як аморальним є кожен повний вислів життя, що дає завжди перевагу сильнішому, а тим і кращому. Люди „слабі", що в християнстві шукають оборони, спрощуючи його до самого милосердя, можливо не знайдуть **таких типів** гарними, вони їм видадуться брутальними. Автім оповідання ті — не для дітей. Ані не для деяких наших католицьких „критиків".

сг.

СМАКУНИ КУРЯТЬ ЛИШЕ
ТУТКИ-ПОВНОВАТКИ І ПАПЕРЦІ
„К А Л И Н А"

ДВІ КНИЖКИ
СВЯТОСЛАВА ГОРДИНСЬКОГО
Б У Р У Н И
поезії
Ціна 2·— зол., пересилка 0 25 зол
СЛОВО ПРО ІГОРІВ ПОЛК
віршовий переклад
Ціна 1 20 зол , пересилка 0 15 зол.
Замовляти в Адміністрації „Назустріч", Львів, Ринок 10.

З фільмового світу.

Черчіль і Чаплін. Часами, забуваючи політику і політичну журналістику, Уінстон Черчіль, лідер англійських консерватистів, став пристрасним кіновим критиком. В одному з останніх чисел „Сендай Кронікль" появилася його більша й цікава стаття присвячена Чаплінові, з яким міністра вяже також особиста дружба. Черчіль вповні погоджується з занятою Чаплінom ворожою позицією до говорячої фільми. Тайна кінематографічного мистецтва лежить, на його думку, не в словах, але в жесті, в міміці. Черчіль, як і Чаплін, міркує, що говоряча фільма, доведена до досконалости, це не більше як „підмінка" театру. Свою статтю кінчить Черчіль твердженням, що після того як ми мали в особі Чарлі першого в світі кіно-коміка, в найближчій будучині матимемо в ньому геніяльного трагічного актора.

Кете фон Надь і Павль Генкельс у драматичній сцені у фільмі „Ave Maria".

Голлівудська рекляма. Девять великих голлівудських кіно-студій використовують для цілей преси не більше як дванацять світлин.

Кіно на кораблі. На англійському кораблі „Королева Мері" є чотири салі призначених на кіно. Тепер додають ще пяту спеціяльно для сеансів любителів.

Для любителів боксу. Кінематограф зробив милу несподіванку всім любителям боксу, бо закріпив на кінеплівці меч Шмелінг-Люіс. Стільки разів, скільки забажає оператор, на килим паде від влучного удару Шмелінга розгублений мурин. З екрану несеться рев американської юрби і глухо бють по розгорячених тілах важкі кулаки. Може бути, що й наші любителі боксу матимуть нагоду побачити ту фільму, що зареєструвала меч без найменших пропусків.

Бенжаміно Джілі і оперова співачка Ерна Зак у фільмі „Ave Maria".

єдно ще, наче якимось видінням захоплений, Данте Аліґієрі, задивлений непорушно в далечінь.

— Ох, messer Дуранте, — відізвався за ним чийсь голос, — до якої то знову канцони шукаєте останньої рими?

Запитаний обернувся швидко, як той, що його нагло збудять із глибокого сну. Перед ним стояв скінчений денді, зразок чепуруна того часу. В руці тримав велику китицю квіток і знехотя гойдав шпадою, що висіла на дорогій, багато-гаптованій шарфі.

— Бог із вами, messer Симоне! Я зовсім не шукав рими, не моя це звичка. Ніколи її не кличу, вона сама завжди мені насувається, та й то не одна, повірте.

— Ба! Ви знані з своєї гордости. Не говорите правди. А мені відомо, що ви над одним сонетом проводите нераз цілі ночі в безсонні.

— Еге ж, справді, добре переказали вам. Але можете мені, messer Симоне, повірити, що проводжу ніч над скінченим уже сонетом.

— Над готовим?... Нехай іме вам віри, хто хоче, я ні. Що раз було написане, те вже написане й таким зостанеться. Чого ж більше вимагати? Щодо мене, то я куняв би ціле життя радше над таким сонетом, що його ще треба би написати.

— Це знов я знаменито розумію, messer Симоне, — відповів Дуранте з легким поглумом. — Шляхи наші, як бачите, розходяться.

— Це правда. Ви тут морочите собі голову римами, а мені в той час треба йти до собору по Беатріче, бо запрошений відпровадити її додому. Маю ще час, пройдуся трохи по майдані міста, потім піду в напрямі катедральної брами. Ви мали би з цього матеріял до канцони, messer Аліґієрі.

— Вас, вас запросили прийти?... А хто прохав?

— Вона, Беатріче Портінарі. Ми з собою по слові, messer trovatore — йду по неї вже як наречений, так, так, як щасливий жених. До побачення. А коли вже знайдете ту риму, то й мене згадайте!

Данте вже не чув цього.

Море темряви обняло його, чорною хвилею груди затопило. Він чув шум і гудіння, мов би земля під його ногами розступалась. Ох, щоб вона схотіла його й проковтнути! Але, сувора та жорстока, вона розколювалась. Кругом було однаково, як і передніше. Дерева шуміли врочисто й дуже таємничо, рожі цвіли далі в старому величі, голуби пурхали по ґзимсах, повітря було лискуче, чисте, прозоре й пахло... Тільки в ньому залягла ніч, тільки він чув шум, тільки в його грудях повстала безодня, повна безмірного страждання й болю!

Довго стояв він так, без руху та мняв у руці непрочитану ще відповідь свого приятеля, Ґвідона Кавальканті. Що ж турбувала його тепер іще ота відповідь, якої так гаряче собі бажав? Що йому з неї, — коли дослухався тепер іншої, а ця гуділа в його вухах, мов грім, що розтрощує, — тепер він мав уже іншу відповідь!

Чиїсь кроки, розмова й регіт вирвали його з понурої задуми.

Надійшла вона, верталася з церкви, де вислухала відправи й помолилася. Йшла так само біла й осяйна, але вже не посеред матрон. Поступала перед ними, а ці в дискретній віддалі слідкували кроком за нею. Поруч неї вештався бундючно й надскакував отой Симоне де Барді, джиґун, що тут перед хвилинкою з ним розмовляв. І тепер обидвоє шушукали з собою та жартували, вона держала в руці його китицю й лагідно посміхалась, а обидві паньматки з почуттям материнської гордости йшли поважно за ними. Були вже близько поета; розмова їх ставала раз-у-раз чіткіша, сміх голосніший. Данте хотів утекти, але не міг. Сили відступили його, а до того на це було вже й запізно...

— Що це за щастя, могти вам товаришити, — шушукав Симоне, — це таке щастя, що, хоч би його й самим життям заплатити, не булоб задорого!

— Не знаю, — відповіла скромно панянка, — чи це взагалі щастя та чи воно, справді, аж таке велике.

— Хочете доказів?

Голос чепуруна звучав задерикувато.

— Легко почуватися щасливим, коли щастя зазоріє, це зуміє кожний, — промовила вона й поет чув, як сльоза тремтіла в її голосі, — але бути щасливим та водночас памятати про тих, що його не мають, це вже тяжче, сіньоре, це щось велике.

— Не розумію вас, сіньоріно. Про кого ж то я мав би памятати?

Дійшли саме до розквітлого куща троянди і зупинились.

— Про тих, що страждають, сіньоре Барді, про тих, що страждають, — говорила шепотом Беатріче.

При цих словах вона зірвала найкращу троянду з куща й заки ще Симоне міг збагнути її загад, подала квітку поетові, опустивши вниз вії та сповнена ніжним почуванням.

Не сказали при цьому ніже слова, він також мовчав.

Зникла з своїм товаришем у дверях дому, Данте зостався сам на вулиці. Притискав до уст чудово розквітлу, полумяну троянду, яку освятила сльоза її очей, сльоза, повна райського, божественного кохання та безмірного милосердя.

І довго ще, довго стояв так молодий Данте Аліґієрі перед домом пекаря Фолька Портінарі. Вдивлявся з увагою в троянду, спочатку посоловіло й бездумно, з невимовним тільки болем у серці. Але трохи перегодом почав розпізнавати в троянді поодинокі листки та платочки, — бачив, як листки вились і плуталися в субтельних, легесеньких кривульках і спіралях. Його бурний, крилатий дух почав сходити по цих спіралях раз-пораз глибше та глибше, — його сумовитий настрій ділав у ньому з чарівницькою, демонською силою, так, що троянда щезла йому з очей, а зосталися тільки спіралі, крутились, обмотувалися й вились, западали вниз у невідому, страшну, бездонну прірву. Він мав видіння. Видіння пекла під образом троянди насунула йому на увагу його розпалена фантазія. Крізь мозок промайнуло йому це видіння, зарисувалося плястично в уяві, відслонило свою глибінь, розкрило свої челюсти й пекло страждання, що в ньому неясно й неначе ще увісні крилось, одне слово: видіння приняло плоть і стало дійсністю. Його сльози спливали на троянду, мов кипяче оливо, їдке та палюче мов сірчаний дощ на Содомою й Гоморою. Але також сльози очищення й вивищення зрошували троянду. У відблиску сліз видалось йому нараз, що та кроваво-вогниста троянда в його руці блідне, що ясніє сніжним блиском та він у вихрі свого видіння побачив ізнову, що вона росте, приймає велетенські розміри, розкрислачується та розповнюється в полумяну троянду емпірейону в таку троянду, якої кожен листок, це престіл вибраних духів. Осередком її — вогнистий коловертень, вир, крутіжне полумя, на якому царює кохання, що вводить у рух усі зорі неба. А ось із глибини, десь поблизу того крутежу, встає вона, ця „creatura bella, bianco vestita" і йде йому назустріч. У руках її вінок нетлінного, невянущого лавру, якого листки, це зорі, й крізь широкі простори лунає, неначе рев спадаючих вод, голос незліченних янгольських хорів: „Святий, святий, святий, осанна й алилуя!"

Палко притиснув Данте Аліґієрі троянду до своїх уст. У душі почув він перші зариси свого величавого поетичного твору, якому завдячував, що пережив відрадісно біль кохання та зраду своєї батьківщини.

Стоячи так, Данте не бачив, що оподаль пройшов повз нього молодий маляр, який зворушений цим видом, видом поета, глибоко задуманого, з трояндою в руці, пристав на мить, щоб приняти в душу й у тямку вбити собі — величний образ його постаті, на те, щоб той образ передати малярським способом прийдешнім поколінням на вічну память.

Цей маляр був Джотто...

Переклав **Іван Ставничий.**

Літературна хроніка.

Горкій — бродяга. Московські „Із-тристики і писав тільки критичні вестія" вмістили в числі з 21-го черв- статті. Роман називається: „Число ві-ня фотографію М. Горкого в одязі сім", а розповідається в ньому про бродяги. Було це в 1928-ому році. долю восьми гірльсів з якогось теат-Горкому забажалося подивитися, що ру варіете.
діється в нових пивних, що то за **Ілля Еренбург і совітські читачі.** люди там сидять, чи нема між ними На „Літературній Сторінці" москов-його старих типів із „Дна", що з ни- ської „Правди" надруковано: „В чи-ми сталося, які нові відвідувачі і т. слі 2 журналу „Знання" Ілля Ерен-д. Але як зробити таку експедицію? бург помістив свою „Відповідь чита-Горкій вирішив нагадати собі давні чам", яка тоном і змістом є небува-часи та побродяжити. Він причіпив лим зразком міщанської зарозумілості. собі бороду та волосатий і зарослий, Еренбург висміває заклик видавництв як медвідь, — розуміється захаракте- до читачів, щоб вони присилали свої ризований, — вів сердечні балачки. У завваги про прочитані книжки. Ту висліді тих балачок появився нарис, прекрасну нашу демократичну що увійшов у книжку „По союзі со- традицію Еренбург намагається усу-вітів". нути таким „бистроумним" аргумен-

Вийде нова англійська енцикль- том: „Для мене ви (совітські читачі) **педія.** Герберт Велс прийшов до пе- — не судді книжки, яку я написав, реконання, що т. зв. „Енцикльопедія але персонажі тієї, якої я ще не Британніка" — до речі, найкраща в написав." Оця безпардонна розвяз-світі — не задовольняє вимог сучас- ність у відношенні до читача — пи-ної людини. Тому на його думку тре- ше „Правда" — як небо від землі да-ба би видати нову ідеальну енцик- лека від слів (і заповітів) Щедрина."
льопедію, що згідно з його підра- **„Анатомія марнотравства".** Льон-хунками коштувала би тридцять мі- донський тижневик „спектатор" друкує ліонів фунтів стерлінгів, тобто стільки, тепер низку статей Г. Г. Велса п. н. що два панцирні кораблі. „Анатомія марнотравства". Пише в них

„Як я казав". Так називається о- Велс про марнотравство таких дібр, стання збірка нарисів і статтей Д. К. як юність, мир, соціялізм, кохання.
Честертена, що появилася майже в переддень його смерти.

Становище письменника. Дня 13-го червня ц. р. минуло 125 літ від народин відомого російського критика В. Г. Белінскаго. У звязку з тим варто пригадати, як високо цінив Белінскій громадську ролю письменника. В одному письмі до Гоголя він писав: „Тільки в одній літературі, не вважаючи на татарську цензуру, є ще життя і рух вперед. Ось чому звання письменника у нас таке почесне, чому у нас такий легкий літературний успіх навіть при малім таланті. Імя поета, звання письменника у нас давно вже затьмили сухозлотицю епполетів і ріжноколірових мундирів." Це писане 80 літ тому.

Нова книжка про буддизм. Олександра Девід-Ніль, що є професором в буддійськім університеті в Сарнаті (Індія) написала книжку: „Буддизм, його доктрини і методи". Книжку видала париська видавнича фірма „Пльон". Пані Девід-Ніль пробула більше, як двацять літ в Тибеті, де досліджувала буддійські тексти і зібрала дуже багато цінних відомостей в балачках з тамошніми буддійськими ченцями.

Новий роман Кемптона Мекензі. В Льондоні появився в продажі новий роман Кемптона Мекензі, що в останніх роках зовсім відійшов від беле-

Українська хроніка

„Всесоюзна кочегарка", що йде у фейлетоні сьогоднішнього числа (тільки перша половина) — це вже другий нарис Романа Тустанівського, що появляється в нашому журналі. Перший п. н. „У глухій пристані" (Назустріч ч. 11.) викликав зацікавлення серед наших читачів та здогади, що це передрук або й переклад якогось совітського автора. Звертаємо увагу, що Роман Тустанівський, автор тих нарисів, молодий і талановитий галичанин, що втік із СССР і ззакордону надсилає нам нариси про совітське життя.

Нова повість Кобилянської. Довідуємося, що як найближчий випуск Бібліотеки „Діла" появиться незабаром перший том повісти Ольги Кобилянської „Апостол чорні".

„Від Мирного до Хвильового". Ще цього літа появиться під наведеним вгорі наголовком книжка Михайла Рудницького, що буде збіркою літературно-критичних нарисів про українських письменників, що їх головна діяльність розвивається напереломі XIX-го і XX-го століття.

ПОБАЖАННЯ І ГРАТУЛЯЦІЇ.

Журнал „Рідна Мова", що займається пропаґандою правопису укладу проф. Івана Огієнка, старанно визбирує всяке смітячко на широких дорогах нашої літератури. Обік рідномовних наук та обовязків, знаходимо в журналі цікаві дописи до професора. Чуємо, що вже навіть назвали в його честь одну школу наші американські емігранти, а ріжні люди надсилають постійно побажання редакторові і професорові, які він зараз же друкує:

„Здоровлю Вас і всіх, хто працює з Вами, й бажаю Вам якнайкращих успіхів у Вашій праці, яка ніколи не вмре — не загине..."

„Подяка. Я, нижчепідписаний, засилаю Вам сердечну подяку за такі цінні журнали для мене — „Рідну Мову" й „Нашу Культуру"...

„Велику роботу робите, Пане Професоре. Ваші місячники повинні обєднати всіх українців"...

„Побажання. Прийміть ласкаво щонайсердечніші побажання здійснення в якнайбільшій мірі Вами засіяних ідеалів. Не кажу Ваших — бо вони вже власність народу"...

Ця вся рекляма „засіяних (!) ідеалів" з одного тільки числа за липень ц. р. Хіба й нам додати від себе:

„Побажання. Прийміть, Високодостойний Пане Професоре побажання, щоб усі почали писати Вашим правописом і тим остаточно обєдналися ті українці, які через Баш апостроф та інші Ваші чудасії ще неєднані!"..

ПРАВО „ОРДЕНУ".

У дискусії Липа-Донцов вирінають деякі цікаві факти. Донцов саме тепер пригадав собі, що Липа „масон", бо видав свого часу (1933 р.) масонську брошурку і т. д. Все це якнеможна краще освітлює болотце „нашої" кліки: показується, що Донцов знав, що Липа масон, і, не зважаючи на те, друкував його статті і вірші та реклямував як чільного співробітника, шукаючи масонів скрізь поза своїм обійстям, навіть у нашому журналі. Значить, що якби не порвав із Липою звязків Донцов, то далі друкував би твори письменника, якого вважає „масоном"! Ми це знали віддавна: можеш бути „новошляхівцем", „масоном", ґрафоманом, але коли ти у „Вістнику" — ти непорочний.

ПОЛІНО В ОЦІ, ТРІСКА ПІД ПЛОТОМ.

У незрівняній своєю гумористикою „Новій Зорі" в 49. ч. відомий фотоґраф і ґешефтсман Араміс хвалиться, що „по його статті про шкідливість книжок, які „Бібліотека Діла" намітила видати, „Мета" в чемний спосіб заапелювала до „Діла": мовляв, гадає, що видавництво „Діла" все таки не видасть злих (?) творів, бодай тих, що на церковнім „Індексі заборонених книжок"... Словом, „Мета" хотіла чемним способом навести „Діло" на праву путь, ну, а нечемне „Діло" у відповідь оповістило, що вишле своїм передплатникам книжку, що є на індексі..."

Ми із свого боку апелюємо до „Мети", щоб вона по сусідськи шепнула на вухо „Дзвонам", нехай теж не друкують авторів, яких твори є на церковному індексі (пр. Гюго). А коли вже конче тим гумористам треба відповісти поважно, то нехай „Нова Зоря" до спілки з „Метою" нарешті напишуть до Ватикану за справжнім „Індексом" і не туманять людей. Твори, які були на „Індексі" сто літ тому давно вже ввійшли до католицьких університетів і Бальзакові за його „Чародійну шкіру" давно відпустили всі гріхи.

НОВИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖУРНАЛ?

„Громадський Голос" в одному з останніх чисел пише про потребу нового літературно-громадського місячника, видаваного соціялістами. Воно не пошкодилоб, збільшилоб тільки український стан посідання в ділянці львівської **літературної преси. Але питання:** хто писатиме в тому журналі? Чи є бодай два-три середні радикально-соціялістичні письменники? Ми не припускаємо навіть можливости, щоб могли появитись.

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ.

Оноре де Бальзак. **Чародійна шкіра.** Бібліотека „Діла". Львів, 1936.

ФІЛЬОЛЬОГІЯ.

Ярослав Рудницький. **Наростки -ище, иська, -ська в українській мові.** Праці Українського Наукового Інституту. Варшава, 1935.

ТЕАТР.

Т. Лилик. **Гапка Бушовничка.** Комедія на 3 дії. Накладом Видавництва „Відгуки". Львів, 1936.

Яків Косовський. **Ой три шляхи широкії...** Драма з сучасного життя в 4-ох діях. Накладом Миколи Матвійчука. Львів, 1936.

ЖУРНАЛИ.

Ми. Літературний чвертьрічний журнал. Книга VI. Весна 1936. Видавництво „Варяг".

Перемога. Ідеольоґічний журнал Ф. Н. Є. Ч. 2. 1936. Львів.

Світ Дитини. Ч. 7. За липень 1936. Львів.

Наш Світ. Ілюстрований журнал літератури, мистецтва, науки. Ч. 4. За травень, 1936. Луцьк.

Життя і Знання. Ч. 7—8. За липень серпень 1936. Львів.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична ляборатоpія. —
НАСС

Горобці на дротах.

ОБІД УЧЕНОГО.

Відомий англійський вчений Ньютон запросив раз свого приятеля на обід, але зовсім про те забув. Коли в означений день приятель надійшов, застав Нютона в думках.

Подали обід для одної особи. Ньютон не рушився, тому приятель сів при столі і зїв найспокійніше обід залишаючи порожні тарелі. Шойно тоді Нютон збудився з задуми і глипнувши на стіл, сказав:

— Дивне! Я був би присягнув, що я не їв ще обіду!

КОРОЛЬ НА ЛОВАХ.

Як Людвик XV. вибирався на лови, прислуга брала звичайно 40 пляшок старого вина. Сам король мало пив. Раз утомлений на ловах, казав дати собі шклянку вина.

— Вже нема, найясніший пане!

— Якто? Таж берете завжди з собою 40 пляшок.

— Так, найясніший пане, але вже всі порожні.

— То памятайте, на другий раз беріть з собою 41 пляшок, щоб одна лишилася для мене.

ВОРОГ ДОВГИХ ПРОМОВ.

Один полковник був ворогом довгих промов. Як мав щонебудь сказати своїм підвладним, завжди, чи це була похвала чи догана, вживав двохтрьох слів, якими висловлював все, що хотів.

Зчасом дістав номінацію на ґенерала і мусів попрощатися зі своїм полком, де його дуже любили.

Полк зібрався на подвірі касарні, а полковник, що хотів якось звеличати цю хвилину, вирішив дещо довше промовити до своїх колишніх підвладних.

Станув посеред зібраних і почав:

— Прощайте!... — але не міг нічого більше сказати, бо цілий полк, якби з одних уст крикнув сердечно:

— Прощайте, пане полковнику!

ҐЕТЕ І ГАРНА ПАНІ.

Ґете навіть у старшому віці любив гарний пол. На одній вечорі якійсь гарній пані наговорив багато комплементів. Годину пізніше перейшов біля неї не глянувши навіть.

— Чи так, пане Ґете? — зачіпила його. — Що ж маю думати про ваші чемности, якими ви сьогодні мене наділили? Тепер проходите не глянувши на мене?

— Але ж пані — сказав з запалом Ґете — якби я глянув то напевно не пройшов би.

СПРАВЛЯЄМО ПОМИЛКИ.

В 12-тому числі „Назустріч", в статті Б. Цісика „Молоді мистці вже інакші" в першому реченню надруковано: „Є їх сімох: Баляс, Гавран, Ганкевич, Доманик, Манастирський, Петрушевич" — повинно бути: „Є їх сімох: Баляс, Гавран, Ганкевич, Доманик, **Яцкевич,** Манастирський, Петрушевич".

НІХТО НЕ МОЖЕ
ОБІЙТИСЯ
БЕЗ
УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЇ
що є справжньою книгою знання.
Три великі томи, це криниця відомостей про світ і Україну. Можна дістати на догідні сплати.
Замовляти:
ВИДАВНИЦТВО УЗЕ — КОЛОМИЯ.

ПІТ — ЦЕ ДОШКУЛЬНИЙ ОБЯВ ЛІТА.
Кожному з нас дуже прикро, коли ноги пріють. Щоби визбутися того вживаємо без успіху перфум, кольонської води та інших засобів. — Але є засіб — останній вислів косметичної хемії — а саме:
„ПОТОЛЬ" ґонсецького з „Когутиком".
Як тільки недовгий час вживаємо „Потолю", вже перестають пріти пахи, руки і ноги. „Потоль", нешкідливий для здоровля та усуває немилий запах поту, зберігає наше білля, одяг і взуття перед нищенням, тому це засіб практичний, що повинен находитися в кожній хаті. Продають аптики і дрогерії.

СПОМИНИ
Софії Русової
появляються в 1936 р.
в журналі
НОВА ХАТА
Опера „Різдвяна Ніч"
Празьке видання „Кобзаря"
Підпільна робота
цікаво описані й змальовані відомою нашою діячкою.
Домагайтеся чисел на показ!
Адреса: Львів, Ринок, 39.

ПОЯВИЛАСЯ НОВА КНИЖКА
БАЛЬЗАК
ЧАРОДІЙНА ШКІРА
Фантастична пригода юнака, що може здійснювати всі свої бажання.
Ціна зол. 2·50, з почтовою пересилкою 3·— зол. — Замовляти в Адміністрації „Діла", Львів, Ринок ч. 10. II-ий пов.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуеться по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редагує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10
Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.
Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (63) 15
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VIII. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МИКОЛА БЕСАРАБЕЦЬ

Мистецьке життя на Буковині

(Свято памяти І. Франка в Чернівськім Народнім Домі)

З оголошень, що лаконічно оповіщали про свято І. Франка, зорганізоване академічним товариством „Чорноморе“, також і з програми його, де після заголовку: „Apollo militans“ був зміст: „Героїчний елемент у творчости Франка“, ані з перечислення інсценізацій Франкових поезій, не можна було уявити собі, що таке чекає чернівську публику в неділю 7-го червня.

Свято Франка, 20-ліття його смерти, — з національного обовязку треба піти! Треба засвідчити свій патріотизм, свій націоналізм, бо дивитимуться на тебе скоса, а молодь ще й облає. Дарма, що доведеться вислухати і вступне слово і реферат, де нам нагадають, що поет родився в такому то році, ріс і виріс, страждав, писав і вмер; що його життя та діяльність йшли на славу України. Дарма, що треба буде трохи понудитись, як викладатиметься життєпис Франка. Нічого не вдієш.

І ось, у призначену годину ми входимо в червону невелику салю Народнього Дому. Її розміри з відповідною сценою призначені для інтимних мистецьких переживань; для виділових засідань і загальних зборів; для невдалих експериментів театральних труп. Який притулок знайде собі тут прекрасний Аполльон? Яке поле бою буде тут для Аполльона мілітанс?

Вже дорогою до свого крісла ми підслухуємо розмову:

— Чому мілітанс? Я знаю латину, але ж Франко пречінь не був військовою людиною.

— Та то не Франко мілітанс, а Аполльон.

— А при чому тут Аполльон?

— То був грецький бог.

— Але ж це свято Франка, а не якогось грецького божка!

— Нове покоління нових часів має нові ідеї.

— Побачимо, що то за ідеї!

Ми просуваємось уперед і спиняємось перед високою катедрою в формі ростри. Посередині ліратризуб з мечем у середині; на тлі — гармати, трофеї, прапори й напис: Ars militans.

З ростр, на побранцині, здобутій від ворогів, промовляли на Forum Romanum до римського народу його вожди. Пригадалася палка промова Антонія, що після вбивства Цезаря говорив з ростри й переробив присутніх заклятих республіканців на пристрасних цезаріянців.

На кого переробить присутніх чернівчан сьогодні Apollo militans?

Інсценізація: „Орація на пошану Франка“.

Зайнявши своє місце, знову чуємо ззаду розмову:

— Літературно - мистецький провід вечора — пані Геркен-Русова. Хто це? Внучка Софії Русової?

— Невістка. Вона за сином Русової, доктором Русовим.

— Я розумію. Вона, значить, з роду Геркен.

— Хіба ви не знаєте? Її батько француз Геркен де Ляваль, що ввесь час працював у Києві, а по матері вона з Антоновичів, внучка нашого відомого історика Володимира й вихованка (після смерти батька) свого вуйка Дмитра Антоновича, що тепер професор історії мистецтва у Празі.

— Ага, ну та це що іншого, а я думав...

Світло згасло на салі. Одна лише світла плямка лишилася на рострі. Її не вистачало, щоб освітити постать п-і Наталі Геркен-Русової, що її силует неясно обрисовувався на темнім тлі.

Микола Бойченко

Ми чуємо вступне слово. Не по жіночому звучать слова про войовниче мистецтво нашої доби, про... Ні, це так незвичайно для Чернівців, що на цю тему треба поговорити з прелєґенткою докладніше трохи пізніше, коли оплески — фінал цього слова не заважатимуть бажаній для нас тепер дискусії.

Хвилинка перерви. Перед завісою знайома постать д-ра М. Бойченка, що пояснює першу інсценізацію. „Орація на пошану Франка. Сучасна молодь, як спудеї колишньої могилянської академії, вітають поета. Жіночі постаті — символи, про котрих згадували спудеї: Віра, Надія, Любов, Мудрість“...

Відслонюється куртина. Мовчання. Так, треба мовчати. Не треба акції. Не треба і слів.

Перед нами храм. На чорнім тлі войовнича постать Аполльона з луком у руці в обрамленні двох кольон. Перед ним жертівник. Зараз понесуться пронизливі стріли бога Муз; ще мить — і запалають огненні слова божественної поезії, на жертівнику співатиме Франкова муза. Блищать фарби в освітленні рампи. На глядача віє чимось святим, стилеві лінії спудейських і дівочих убрань захоплюють. Вже розположення групи в симетричній формі ділає своєю закінченістю. Тут злучене різьблене заповнення простору з мальовничою грою барв. Вічно живий творчий дух, що лунає зі старих часів до наших днів, опанований українською душею, відбивається з загального задуму цієї декоративної композиції, говорить з окремих рис її.

Це прекрасно. Почуття повної задоволености й гордости, немов ти сам це так створив, наповнює тебе. Але це п-і Геркен-Русова так по мистецьки виконала свій задум. Шукаєш порівнання з іншими мистецькими враженнями і знаходиш їх тільки, як переносишся думкою в якийсь славний музей европейських центрів. А ми в Чернівцях, і до нас загостила мистецька Европа!

За одну коротку мить проходять усі ці думки... Низка власних асоціяцій переривається хоровою рецитацією, що приковує нашу увагу. Це теж щось нове для нас. Рецитатори дихають, як один і немов відбирають повітря у слухача. Ясно й чисто, урочисто піднесенно звучать слова:

„Славний наш поет і лицар,
Чесний батьку наш, Іване...“

Можливо, що так звучали хори грецьких трагедій. Не спів і не деклямація. А здається, на жертівнику Франка палає його слово, жертва поета богові Муз за відродження нашого народу.

Хори приготовив д-р М. Бойченко, — і з ним треба поговорити про це окремо завтра. Перерва. Ми за лаштунками. Треба подивитися, помацати руками: якими ж то засобами вдалося осягнути такий ефект? Усі ці убрання намальовані і викраяні з паперу, шнурками привязані до рамен студентів і студенток-виконавців, що із захопленням діляться й своїми враженнями. Назустріч іде маляр-портретист проф. Л.

— Це чудесно, — каже, — а просто так, що не хочеться й вірити!

Нам удається лише привітати артистів і умовитись на зустріч із ними, бо вже почався реферат п. Якубовича, котрий переплітався з інсценізаціями святовечірньої казки (Героїчна Муза Франка), — з „Великих Роковин“, де монументальна постать Богдана

Інсценізація „Великих Роковин“.

Хмельницького запалювала „десять тисяч іскор враз“, — з „Конвістадорів“, де — як пояснював щоразу перед кожною картиною п. Бойченко — символізувалася сучасна молодь, що прагне завоювання нової будучности; з прольогу „Мойсея“, що був представлений не біблійним пророком, як у Мікельанджельо, а пророком майбутнього, що з мечем і хрестом у руках поведе вперед наш народ, тепер ще „замучений, розбитий, мов, паралітик той на роздоріжжю“, але котрий як „прийде час,

„Трусне Кавказ, впережеться Бескидом,
Засяє у народів вольних колі
І гляне мов хазяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі.“

Одна картина йшла за другою, все більше захоплюючи глядача й слухача, осягнувши свій блискучий фінал в „Мойсеї“.

Наталка Ґеркен-Русова

Ніхто не нагадав, в якому році родився Франко, як він ріс і виріс, як він жив, страждав і вмер. Хоч чула Франкова душа й відгукувалася, коли „уночі під вікном щебетав соловейко“, але в цей вечір голос поета звучав „як поклик той до бою“.

Під сильним враженням розходилася публика з Народнього Дому в цей вечір.

Зрозумівши, що такі вечорі це саме те, чого потребує наша сучасність, ми другого дня постаралися побачитись з протагоністами свята Франка в хаті д-ра Бойченка.

Скромна кімната композитора вражає своєю оригінальністю. Насамперед звертає увагу гарний масив фортепіяна, — центральна ,фігура“ поміж меблями; шафи у стилі промайнувших часів, що притулилися в куті; шкіряний вигідний фотель, декілька крісел, дзеркала „бідермайєр“, полиці з книжками і великий стіл, що нагадує поле бою під час відпочинку, — так нагромаджений він паперами, книжками, журналами. Серед цього безладдя, що є, очевидно, доказом недавньої гарячої активности, — виринає декілька портретів і ваза із свіжими квітами.

На стінах рисунки й малюнки, що відбивають кольори охри, червоного, помаранчевого, зеленого, і дають враження чогось світлого, легкого, співного. Звучність цієї гами перетята кількома естампами: з приємністю бачиш золоту голову Христа (студія Леонарда да Вінчі), гравіюру Беріні, яскраві помпейські фрески на чорнім тлі побіч чудесної сивавої голови Фр. Лішта. Над усім цим, у горі, портрет самого маестра, малюваний кимось у Римі.

Через високі вікна зазирає зелене віття й сиве небо, що накладає сріблясті блиски на холодні шиби. І на цьому тлі вирисовується профіль композитора, чіткий і ясний з тонкими, прецизними контурами. Високе чоло й кучеряве волосся характеризують гарну форму голови — голови римлянина другої половини імператорської доби.

Наш прихід перервав жваву дискусію господаря з панею Русовою. Вони обговорювали свій майбутній спільний виступ. Нас зустрічає привітна усмішка господаря та його гості і та бадьорість, що така властива „наддніпрянцям“.

Струнка, гнучка постать лавреатки Паризької Академії, буйні хвилі світлого, непомодному довгого волосся на голові, швидка, пересипана французькими реченнями, мова, що ллється з виразно окреслених уст, запал, що горить

у ясних очах і освітлює все обличчя, — ось перше враження від нашої артистки-малярки. Музика нам підсказує свій термін для характеристики її внутрішньої суті: Allegro impetuoso, що живе в гармонійних рухах бездоганної европейськости.

Тонка вузька рука на коротку мить потопає в вашій долоні, і з цього моменту ви почуваєте себе так легко та свобідно, немов це зійшлися старі знайомі, давні приятелі. І так само легко і свобідно пливе розмова про ars militans — войовниче мистецтво; „Мистецтво для мистецтва" — це гасло снобів і декадентів, що готові кожну мить упасти в розніжену чутливість. Ми ж переживаємо добу великого здвигу, могутнього національного відродження. Одна за другою збуджуються сонні душі. Допомогти цьому пробудженню душ, викликати до життя активність духа, в єдиному ритмі примусити битись серця і всі розмаяні почуття, при кожному мистецькому прояві, злучати в одно, привести до одного бажання, поставити всіх на просту дорогу, що доведе нас до мети, до створення організованої нації, аби нарешті, вона почала виконувати свою місію, — ось завдання нашого сучасного мистецтва.

Мистецтвом ми мусимо побороювати сонність, нахил до пасивности, байдужість („якось то буде"); ним ми повинні завойовувати душі окремих одиниць, строїти їх у лави борців за батьківщину, за самих себе, бо справа нації мусить стати персональною справою кожного.

Звідси і гасло войовничого мистецтва: Ars — arma pro patria.

За словом ми звертаємось до нашого духа, якого виразом є наше особисте Я. У звуці говоримо до почуття; у барвах до життєвої волі; у скульптурно-архітектурнім розподілі на сцені організуємо в певних формах простір. У мистецькій синтезі повстає енергія, що передається сприймачеві. Ця енергія стає тим діяльніша, тим більше динамічна, чим сильніше переживання. Творець мусить переживати не тільки зміст цілого, але і окремого слова, окремого звуку слова. Для цього у театрі надаються не так звані фахові актори старого рутинного театру, а молодь, студенти, що можуть принести свою добру волю і дати свій невеликий, але напружений труд.

Це і використали на святі Франка, щоб показати, які гарні наслідки можна осягнути.

Наша розмова з артистами кінчається. Крізь шиби високих вікон зазирає зелене віття вже осяяне сонцем. Воно розсунуло хмари і в чистім прозорім небі пригадує, що це вже червень.

З темних глибин землі тепло і світло сонця кличе до життя. Сонячне світло правдивого мистецтва світить у темряву душ, покликаючи до її активного життя незгаслим горінням.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ПРО ЛІТЕРАТУРНИЙ ФОНД Т-ВА ПИСЬМЕННИКІВ І ЖУРНАЛІСТІВ.

ДЕНИС ЛУКІЯНОВИЧ

Два незнані листи Шевченка

Збірки Шевченкових листів справа дуже недавня і числом непоказна: перша Яковенка, появилася в 1911 році і всіх цих збірок не більше як чотири. Більшу вартість мають тільки дві: наукова, видана Українською Академією Наук як III том Шевченкових творів (1929 р.), зредагований С. Єфремовим, і популярна, видана Українським Науковим Інститутом у Варшаві, зредагована П. Зайцевом, як XI том повного видання Шевченкових творів (1935 р).

Ані збірка Єфремова, ані Зайцева не повні. Претенсії на повну збірку ніяк не може висловити навіть такий меткий та запопадливий дослідник і Шевченкознавець як П. Зайцев. Бо коли число поезій і повістей Шевченкових мабуть уже не збільшиться, то з малярським наслідством і з листами — саме навпаки: кількість їх постійно зростає. Тільки ж повної збірки Шевченкових листів усе таки не буде ніколи, бо після арештів і трусів у 1847 році, у звязку з процесом Кирилометодіївців, такий страх упав на Україну, що земляки позатирали всякі сліди знайомости з Шевченком, отже передовсім нищили його листування. Тимто Шевченкового листування зперед заслання так мало і кожна нахідка з тої доби збуджує здвоєну цікавість.

Т. Шевченко на засланні. Автопортрет 1848. р.

Саме такі два листи, з 1842 року, та ще й фотокопію приніс малодоступний, у нас цілком незнаний московський журнал „Литературное Наследство", журнально-газетное об'единение, Москва 1935, ч. 19—21.

Обидва листи адресовані до Пилипа Королева, тоді учителя Сільсько-Господарського Інституту в Горках, Могилівської губернії. Третій лист затратився, збереглась тільки коверта з почтовою стампілею. Автографи переховуються в Державному Літературному Музеї в Москві.

Текст цих листів варто подати до відома ширшої громади не тільки як новинку з ділянки Шевченкознавства, але й з уваги на їх зміст. Ось вони*):

1.

С. П. 22 мая 1842.

Спасибі Тобі, добрий чоловіче, за ласкаве слово, за гроші і за Старину Запорозьку. Спасибі і тільки шо спасибі і більше нічого я не маю. Прийми, не гніваючись, Гайдамаки, а на Кобзарі вибач. Нема ні одного. Як надрюкую вдруге, то пришлю не один екз. з дякою. Шлю Вам 6-ть екз. Гайдамаки — і семий Вам на пам'ять, не зауважте (і) мене, коли маєте чим поминать.

Лежу оце пяті сутки[1]) та читаю Старину, добра книжка, спасибі Вам і Срезневському. Я думаю дещо з неї зробить, коли здоров буду; там бачите є дечого такого, що аж губи облизуєш, спасибі Вам. Напиши, будь ласкав земляче, коли будеш мать час, як там у Вас у Харкові, привітали мої Гайдамаки, чи лають, чи ні, напиши щиру правду, й за щиру правду скаже щире спасибі **Т. Шевченко.**

2.

Ноября 18 — 1842.

Спасибі тобі, мій голубе, шо хоч Ти мене не забува(є)ш. Прочитав я Твоє ласкаве письмо тілько позавчора, бо позавчора вернувся в Петербург — мене носив проклятущий пароход у Шведчину і Датчину. Пливши в Стокгольм, я скомпонував Гамалія, невеличку поему, та так занедужав, шо ледви привезли мене в Ревль, там трошки очуняв, приїхав у це прокляте болото, тай не знаю, чи вже й вийду. Хоч лікар і говорить, шо нічево, одначе так кивне головою, що аж сумно дивиться. Сьогодні оце трошки легше стало, можно хоч перо в руках держать. А, лебедику, як не хочеться кидать землю, хоч вона й погана! а треба буде, хоч воно ще й рано. Молю тілько милосерного Бога, щоб поміг мені весни діждати, щоб хоч умерти на Україні.

Заставили мене злидні продать свої

*) Текст листів друкуємо без змін, але нашим правописом. — **Ред.**

[1]) пяту добу.

РОМАН ТУСТАНІВСЬКИЙ

Всесоюзна кочегарка

Докінчення.

V.

Чи можна описати вугільне підземелля? Це ж ціла епопея. Я буду триматись мого Хмеля.

Бригада Хмеля працювала доволі далеко і треба було довго проходити найперше по головній артерії, освіченій електричним світлом, а потім по вузькій норі, нерівномірно закріпленій колодами. В цій дірі чути було нестерпний для новика запах стухлого яйця і ще чогось невідомого.

Хміль працював щиро, по ударному. Скиба за скибою відлітала перед його руками дарма, що забій не був механізований. Хміль устигав підчас праці обясняти мені, що в деяких забоях працюють зарубні машини, але з ними багато мороки, бо часто псуються. Йому, як ударникові, дали поганий пласт вугілля, який кришиться під ударом сталевого зубця, а часто сиплеться мукою і він не може прийняти виклик на змагання інших забойщиків, бо це буде несправедливе і нерівне змагання. Цих нерівних умов ні шахтком, ні комсомол не хочуть розуміти і проголошують найпершим ударником і наділяють грамотою того, хто найбільше нарубав. А ті, що їм умови не дописують, плетуться у хвості і хоч як старались би щиро працювати, будуть останні, а ще й припишуть їм іноді якісь контреволюційні вихиляси. І засудять, і резолюції винесуть. Мовляв, треба чимось виховувати загал.

— Дійсних ударників немає — Хміль ніби клював слова залізним зубом у чорнім базальті — а коли є, то одиниці в тисячах. Ті, що є, це ударники зроблені, бо завжди хтось буде найкращий. А коли я працюю добре, то це тому, що інакше не можу працювати. Характер не дозволяє.

І Хміль, гублячи нитку своїх думок, принявся рубати зі скаженим завзяттям.

Гора вугілля загатила прохід. „Відборщики" не вспівали відбирати.

Із темної челюсти вирвався крик:

— Менде-во-о-ошки!.. Знову задержка! Щоб вас присипало разом із вашим транспортом.

Через пів години всі сиділи, перекидаючись сонливими словами і важко сапаючи нечистим повітрям. Працювати було неможливо. Вугілля не відбирали. Вагонетки вже годину не появлялися. Бригада поставилась до цього байдуже, ніби до речі звичайної. Ніхто не реагував ділом, хіба що вульгарними, накипілими жовчю словами.

Прибіг задиханий спец-інструктор, призначений для регуляції транспорту. Він із привички завжди горбився і піт цюрком лився по його лицях.

Він накинувся на бригаду:

— Ви що, спите? Як можна! Так байдуже ставитесь до діла! Чому не вишлете кого провірити причини задержки, направити лихо. „Неприпустимо". Зроблю доклад. Загальна байдужість.

— А ти направ лихо, замісць робити доклад, — озвався хтось із задушливих сутінків.

— А хіба я сам можу — тріпався спец-інструктор. — Всі разом і можна діло вести, а я сам нічого не можу. Безладдя, байдужість, прорив, а ще ударники, ударники...

Задихавшись він побіг геть.

— Іди ти, подивись, що там — скрізь говори „з бригади Хмеля". Задержки тобі не буде.

Просвічуючи світильником дорогу, щоб не вдаритись в деревяний сволок, я пішов слідом спец-інструктора. Виходячи з нашої діри в ширший прохід ми наткнулися на конаючу шкапу, що лежала поперек рейок. Довгий ряд вагонеток, що йшли по вугілля, бовванів у жовто-сірій сутіні дуже слабого електричного світла.

Вожатий сидів на вагонетці і балянсував ногами. Він підсвистував пісеньку і додавав собі такту, вдаряючи важкими чоботами по вагонетці.

Інструктор накинувся на вожатого:

— Товариш вожатий, що за „безобразіє"! Загнав „лошадь", тай іще собі підсвистує. Забої стоять, бо ти задержав вагонетки. Чи ти розумієш, забої стоять! А ти сидиш. Зроблю доклад. Тут щось неясне. Ти забув, що іще передучора викинув поїзд із рейок.

Вожатий здвигнув раменами.

— А що ж я можу зробити?

— Замінити тягло — вагонетки подати на місця. Через тебе пропали сотні тон вугілля і ти це розумієш.

Вожатий знову здвигнув раменами.

— Я подав телефоном у конюшню. Коней під рукою немає. Вчора двоє найліпших здохло. Післали „на-гора" шукати нових. А чи новик піде, коли він не привик...

— А чому коні здихають?

Вожатий іронічно підсміхнувся.

— Іди в конюшню, там спитай. А я... вожатий...

Він знову забалянсував ногами й замугикав:

— І вся та жизнь наша безнадье-о-о-жная...

Спец-інструктор вхопився руками за голову і згорбився ще більше, ніби валилась земля на нього, і побіг дальше.

Я не пішов за ним, але попробував побалакати з вожатим. Я довідався, що коней не кормлять, не поять упору, гонять понад силу й вони здихають. Те саме, що і в колхозах, тільки тут, під землею здихають коні частіше, ніж там, на сонці, де можуть найти собі хоч трохи зеленої паші.

Де причини цієї байдужости до роботи? — Я довідався, що шахтярі вже два місяці не діставали заробітку, а в кооперації тільки помідори і жолудева кава, дарма, що шахтам призначено „спецснабжение первой категории".

Але коли вожатий довідався, що я сторонній, він прикрив рот щетинястими вусами і не сказав більше ні слова.

Я пішов, щоб подивитись, як подають вугілля „на-гора". І ще довго я чув поміж земними пластами це байдуже підсвистування вожатого. Воно мене непокоїло і мені здавалося, що так підсвистують усі шахтярі.

Але подачу вугілля „на-гора" я не побачив. Несподівано електричне світло в цілій шахті погасло і вагонетки знерухоміли в колодязі на половині дороги. В цілій шахті праця зупинилася і тільки блукали зеленькуваті вогники ґазових світильників і стрибали неспокійні, алярмові вигуки людської мови.

Електростація цілу годину не подавала енергії.

Я мав щастя. Підчас мого кількагодинного побуту під землею аж два капітальні випадки зриву роботи. А що діється тут кожньої днини! І чи не мала рації бригада Хмеля не приймати ніякого пляну наперед? Хоч у рапортах буде все в порядку, буде виконання пляну і навіть перевиконання. А ґазети додадуть іще до того ентузіязм і нові форми праці і все буде в порядку. А зверху знову попливуть декрети і накази, і нові цифри для виконання, які будуть приняті, а навіть будуть і зустрічні цифри.

І все буде в порядку.

VI.

Цього самого вечора був у клюбі шахтяра „вечір ударника". На сцені співали „частушки", а на салі лузали насіння і комсомольці з комсомолками явно цілувалися. Вистава була про штурми, про темпи, про такі звичайні речі, але її ніхто не слухав. Саля була повна, бо немає шахтярська молодь ніякої розваги, а так хочеться посидіти там, де богато людей, де богато світла.

Але я довідався від шахтярів про іншу виставу, що відбулась у декількох шахтах недавно. Шахтярі страйкували. Я був такий здивований, що не знаходив слів. Як то? У країні пролетарської диктатури робітники страйкують? Страйк тривав декілька тижнів і був загрозливим явищем для влади у Москві, яка вислала найчільніших діячів втихомирити робітників. Урвався терпець жити в цьому безладді. Головно подбали про те, щоб вістка про страйк не розійшлася далеко.

І я вгадав причину, чому в клюбі нема старших робітників. Голодна маса робітничої сили в клюбі не показується. Надоїло слухати теревенів. Робітник робить діло і хоче, щоб йому діло показати. Свої невеселі думки, коли вони ще є, краще втопити у пляшці горілки.

— Буває так, що води тижнями не можна напитися, соли не бачили два місяці, на вагу золота її цінимо, хоч Азов недалеко — а все те через недбальство. Чи в Харкові теж так?... питали мене.

Я міг їм розказати ще цікавішу історію про Харків, та не посмів. Харківські клюби вже три місяці не працюють, бо електростація не подає струму.

Я хотів почути у клюбі щось цікавого, дружнього, якісь нові форми культури, створені молодим поколінням, таким відмінним від попереднього, але розчарувався, як усюди. Ні пісні, ні музики, один гамір, плювки та любовні шопоти — і нудьга, жахлива нудьга, що вигнала мене в місто шукати броду в бездонних калюжах чорної мазі.

Вивітрилася голова аж на високому кургані, на який час-до-часу електричні вагонетки вивозили з шахти землю. Бовваніли кургани численних шахт по рівнині, ніби заснула розсіяна череда овець, тільки пастух при ватрі чує. Це металюргійний завод непокоїть ніч, шарпаючи темінь молошними бризками розтопленого чавуну. Стріляють до звізд кольони коксової батерії й гудуть глибоко, грізно домни, ніби твердять, що є десь тверда, незломна воля, що йде понад усякі програми та театральні декрети ґротескової країни. Оця незломна воля природи йтиме своїм шляхом, дарма, що більшовицькі теорії путають їй руки та ноги, дарма, що затроєні стріли істеричних гасел клюють їй очі. Вона найде свою дорогу.

Шахтярі відучились думати про завтра. Завтра, це скетч, ще й дуже нудний. Нудьга жене до пляшки і до скандалів. У робітничій оселі, тій самій колишній, змереженій калюжами, смітниками і туберкульозою йде гомін. Лайка і пяні крики.

Не буду думати про завтра і я, хоч же мене нове, цікаве завдання, простежити „вузьке місце" на металюргійнім заводі.

Донбас, Кузбас, Караганда... — ми не добуватимемо вашого вугілля, не витрачатимемо величезної людської сили. Ми будемо вугілля коксувати, спалювати під землею й енергія відповідними проводами сама розходитиметься по всій країні — слова утописта, одного з радянських вчених. Жий, жий професоре утопією, бо чим іншим можна тут жити?...

компонування всі, і дрюковані і недрюковані. Як побачите Корсуна, то скажіть йому, що Мар'яна продана, коли дрюкує він тепер, то нехай а коли ні, то щоб і не зачинав. Бо з перших чисел Декабря купець зачинає дрюкувать. Хоч би Бог привів подивитися на свої сльози докупи зібрані. Поклоніться старому Грицькові, як побачите. І Петрові Гулаку. Скажіть Грицькові, шо я змалював його панну Сотниківну, і може на цім тижні пошлю йому, як здужатиму письмо написать. Не забувайте мене, будьте ласкави. Напишіть, коли матимете час, швиденько до мене, бо вже з півроку, як не чую нічого із рідної моєї України, може вже і ніколи не почую. Прокляте море, шо воно мені наробило.

Бувайте здорови, не забувайте мене.

Ширий Ваш **Т. Шевченко.**

Поклоніться, будьте ласкави — Метлинському. Спасеть єго Бог за його Думки і ще дещо; тіль і полегкости шо вони.

3.

На коверті:

Его Высокоблагородію Филиппу Николаевичу **Королеву**

Професору Григоритского Института в мѣстечкѣ **Горки** Могилевской губерніи.

(Почтова печатка: Ахтырка, Харковск. губ. Августа 14, 1846.

(Лист затратився)

II.

Раніше, чи згодом оба наведені тексти Шевченкових листів достануться на сторінки повного видання його творів вибагливо скоментовані. На цьому місці досить занотувати кілька необхідних для читача уваг.

У першому листі виринають дві справи: поема „Гайдамаки" і журнал „Запорозька Старина".

З „Гайдамаками, що появились у 1841 році осібною брошурою, мав Шевченко чимало клопоту і в цензурі*) і ще більше в друкарні, бо нізащо було викупити наклад. Поет, призбиравши дещо гроша, викуповував по кілька примірників і розсилав їх, поки книгар Лисенков в 1843 році не викупив 800 примірників на те, щоб дошити їх до другого видання „Кобзаря" в одну книжку під заголовком „Чигиринський Кобзар і Гайдамаки" (Петербург 1844". Третя Шевченкова журна — то мовчанка української критики, коли московська прийняла всі Шевченкові твори неприхильно а то й вороже. Ось чому в листуванні за роки 1841—43 поет торкався то грошевих клопотів із накладом то допитувався, чи земляки лають його дітей („Гайдамаки") так, як москалі.

Запорозьку Старину редагував абсольвент Харківського Університету Измаїл Срезневський (1812—1880), родом москаль, але в молодости великий прихильник українського відродження**). За 5 літ (1833—38) видав він шість випусків журналу, присвячених головно народній поезії. Між друкованими тут історичними думами були й фальсифікати, на що вказали В. Антонович, М. Драгоманів (Історичні пісні українського народу ст. XVIII—XXIII) і М. Костомарів. У ту добу ентузіязму для народньої творчости курсували й фальсифікати і то чимало (у чехів Краледворський рукопис!), навіть були специ від підроблювання оригіналів. У нас таким мистцем був Шишацький-Ілліч, „записані" ним матеріяли друкували такі знавці, як Куліш і Метлинський.

Дарма, що не у всьому автентична „Запорозька Старина" зробила свій вплив, розбуджуючи замилування і тугу за минулим. До тих, що захоплювалися Запорозькою Старином, належав і Шевченко, і як читаємо в його листі, він задумував „дещо з неї зробить", але не слід шукати впливів Запорозької Старини, зокрема думи про „Татарський похід Серпяги" на Шевченкову поему „Іван Підкова", написану в 1839 році. Шевченко зазнайомився із Запорозькою Старином щойно в травні 1842 року, тому погляди Б. Навроцького (Козацькі морські походи в поезії Т. Шевченка) і П. Тиховського (Іван Підкова, дума про похід Серпяги та епізод із „Сави Чалого" М. Костомарова) про залежність „Івана Підкови" від Срезневського вимагають ревізії.

III.

В другому листі до Королева дуже важна згадка про Шевченкову заморську подорож. До Стокгольму він не доплив, але був на морі і скомпонував на покладі корабля поему „Гамалія". Ця вістка а) усталює дату написання поеми „Гамалія", б) корегує погляд на генезу цієї поеми. У звязку з листом Шевченка до Кухаренка (лютий 1843 р.) ми приймили, що „Гамалія" написаний під кінець 1842 або спочатку 1843 р. — тепер знаємо, що в жовтні 1842. Цю поему ми звязували

*) Порівн. Шевченків лист до Гр. Тарновського з 26/3 1842.

**)Срезневський писав палкі статті в користь української справи. Наукова карієра покликала його на північ і то ді він цілком відрікся своїх молодечих прогріхів.

ЮРІЙ ДОЛИНА

Через СССР на Далекий Схід

Ідемо тепер униз до річки Москви. Проїжджаємо міст і з протилежного берегу далі обсервуємо музей Кремлю.

— Мури з XIV. ст. найстарші тут, давніші від церков, що їх там видко, — рецитує моя провідниця, — ось тут у підземеллі цієї церкви зправа, поховані всі російські царі до Петра Великого, що переніс столицю до Петербурга.

Справді, серед вишневих мурів Кремлю, цілий ряд золотобанних церков. Їх архітектура може і цікава та, після могутнього враження Василія Блаженного, трохи одноманітна.

Збоку церков нецікавий кількаповерховий будинок, тепер „Совнарком".

Увесь час їдемо по бездоганних асфальтах і моя провідниця не забуває пояснити:

— До війни було тільки 2% асфальтованих улиць у Москві, тепер їх уже 30%.

Ще наборзі оглядаємо дільницю народніх комісаріятів. Це будинки здебільша вже модерні. Споміж них найудатніший ультрамодерний „Нар-комзем". Ось, університет, школа чужих мов.

— Тепер у Москві 100 ріжних високих шкіл.

Повторюю на відповідальність моєї провідниці.

Наше авто бере тепер розгін — їдемо поза місто.

Нараз асфальтова поверхня кінчиться і ми вїжджаємо до пів коліс у болото.

— Ще всього не встигли зробити, — додає бистроумно моя провідниця.

Ось знову старі, червоно-вишневі мури. Серед зелені, оточений недоступним валом: „Новодевічий монастир", тепер перемінений на музей. Ця сувора, напів-орієнтальна архітектура має свою красу, чар якої мимоволі хвилює й мене.

Наша дорога йде тепер круто у бік. Ось ряд робітничих будинків, нічим незамітних, хіба тим одним, що скрізь у них невеликі подовгасті вікна. Будьмо справедливі: трохи згодом я бачу вже й широкі вікна у совітському робітничому домі. Проте я мабуть не зроблю помилки, коли твердитиму, що ця мода широких вікон не народилася у Москві, — навпаки, — вона московській психіці доволі противна. Можливе, що й екстремности клімату грають у цьому деяку ролю. (Про вікна транссибірського поїзду доведеться мені ще згадати).

У моїй одногодинній московській програмі я виразно застеріг собі поїздку московським „метром". Наше авто справді задержується перед стацією підземельниці „Дворець Советов". Сходимо вниз на просторий перон. Поїзду ще нема, отже і доволі часу всьому приглянутися. Ці підземельні стації справді величезні і куди більші як у Парижі, але... поїзди не так часто їздять і не з такою головокружною скорістю, як у столиці Франції. Я помітив там, що назви стацій виписані невеликими буквами, що утруднює скору орієнтацію. Заїжджає поїзд і ми входимо досередини. Двері автоматично затискаються. Московська публіка не звикла ще до свого метра і при кожній затримці поїзду, або нежданому закруті, всі падуть один одному неминуче в обійми.

Висідаємо на стації: „Дзержинская" а рухомі сходи витягають нас на поверхню землі. Московське метро побудоване у глибині кількадесяти метрів.

Тепер уже пора вертатися у готель Метрополь. Разом з моєю невідступною провідницею мельдуюся у моєї чорнявки. Жадаю рахунку. Замісць умовлених 26 рублів мені порахували 48.50 рублів. 26 коштувало тільки авто і прогулька, а 22 належиться провідниці.

— Алеж я не так умовився. Зрештою в мене навіть нема стільки совітських грошей, — ніяковію.

Ці мої звичайні слова бентежать чорнявку. Вона радиться своєї подруги і зараз спускає 10 рублів з рахунку.

— Це такий для Вас рабат, — пояснює.

Рахунок ще такий високий (яких 40 зол.!), що приймаю „рабат" без сорому.

Те саме авто, що ним ми возилися по Москві, вивозить мене з моєю невідступною провідницею на „северний вокзал". Ось уже і мій поїзд.

У міжчасі я дістав товариша дороги, якогось совітського інжиніра. Я спатиму на долині а він угорі. Ну, та разд!

Говорю йому, що їду в Манджурію.

— Так це не той поїзд, — пояснює — доведеться вам у Чіті підождати.

— Алеж мене впевняли, що там льокальні сполучення.

Інжинір заперечує. Він дорогу знає. Ось уже восьмий раз їде на „Дальній Восток".

— Коли й є яке льокальне сполучення так тільки в Отпор*), а до Манджурії таки немає ніякого.

— Що я робитиму 24 години у малому совітському сибірському містечку??

З тим питанням на устах падаю знеохочений на канапу „мягкого" купе.

Саме дають останній сигнал до відїзду.

III. КРІЗЬ СИБІР.

Поїзд уже котиться спровола по рейках, а я все ще сиджу призадуманий над моєю недолею. До Чіти заїду на 6-ий день моєї мандрівки крізь Сибір. Що робитиму там, на другому кінці азійського континенту, в обставинах совітського життя? Чи є у Чіті хоч якась більш-меніш пристойна гостинниця? Чи йти мені шукати захисту у неї чи безпечніше залишитись усю ніч на стації? Ось такі і всякі інші думки тиснулися мені до голови та поміж ними верталася вперто одна бадьоріша:

— Хай і Чіта, а я погляну ближче на життя совітського містечка. Мета моя все одно буде осягнена!

Тимчасом краєвид на північний схід від Москви почав мінятися. Багато зораних піль, а серед них щораз більше серед далеких обріїв якийсь чепурний манастир. І як не дивно це, саме ці білі храми панують тут над рівним простором краєвиду. Це не памятки минулого, не символи вчорашнього, але органічна частина сучасного. Ось містечко. Серед нього кілька чепурних церков з золоченими, різьбленими хрестами: Ростов. А потім вїжджаємо у країну поперетинану річками й озерами. Це „Поволжя". Там знизу, ввечір, серед таємних сяєв й по обоки могутньої ріки спровола минаємо „Ярославль" над Волгою з його таємними золотобанними церквами. І тут совітська дійсність не пішла далі червоної казьонної стрічки понад воротами стації і кількох стандартних портретів комуністичних вожак розвішаних потрохи скрізь, але могутній подих минулого, з його культом Бога і безмежного, залишився тут ще живий. Могутня ріка, закосичена кольоровими церквами, що начеби спочивала, повільна і таємна, знизу зоряного неба зачарувала й мене і в мене народжується бажання слідкувати за її повільними рухами від Нижнього-Новгороду аж до надкаспійського Астрахану. Адже ж Волга це ключ до російської душі з її незбагнутими контрастами.

Мовчки кладемося спати цього вечора. Мій товариш дороги встиг уже виміркувати, що я чужинець, а з такими совітським громадянам завжди небезпечно говорити. Можна сказати щось непотрібне, за що довелось би потім покутувати, а можна довідатися щось таке, що збудилоб грішні думки про закордон. Тому мій совітський інжинір уперто мовчить, а я засипляю з думками про золотобанні манастирі міста Ярославля над Волгою.

На другий день устаю пізно. Це неділя і, по нашому, день вільний від праці. Та у совітській країні саме навпаки. Вчора, у другий день першотравневих свят, майже ніхто у полі не працював. Кажу „майже", бо ця регула мала свої вийнятки. Зате сьогодні багато народу вийшло до праці й ось бачу я нарешті перші трактори.

Краєвид змонотоннів. Скрізь багато овець пасеться та вже не так багато, що на захід від Москви і коні, які доводиться мені тут бачити, вже не такі виголоднілі як там на окраїнах совітської Білоруси. В год. 10 перед полуднем минаємо давню Вятку тепер „Кіров" — імя, що назавжди звязане трагічним і таємним узлом з іменами Косинки, Фальківського, Влизька, Крушельницьких. Серед бездеревної пустелі купа жовтуватих хатин, туман пороху, сіра далечінь російської землі — ось і Вятка.

Уже не перший раз переловлюю себе на напів свідомому жесті: хочу відчинити вікно. Та це безнадійна справа. Вікна тут подвійні. Це внутрішнє можна від біди відчинити, але назверхнє... не втнеш такої штуки. Вікна транссибірського поїзду залишаються завжди зачинені. Догадуєтеся наслідків. Повітря у вагоні ніколи не є свіже. Тому, коли тільки поїзд стане, все тіснеться до виходу, до повітря. Завжди тут перед поїздом ніби своєрідне корсо. Публика з поїзду завжди однакова, тільки глядачі зі стації щораз міняються.

Тут і студіювати можна, звичайно тільки у мініятурі, всі градації сьогоднішньої „безклясової" совітської суспільности.

Зараз після паровозу і багажних возів, маємо вагон № 1. Це т. н. „спальний вагон". Хтож подорожує цим вагоном?

Якийсь полковник генерального штабу зі золотими нашивками на рукавах. На зупинках він не сходить на звичайне совітське „корсо", не видко його теж у вагоні-ресторані. У тому самому вагоні подорожує і якийсь „крупний" інжинір, убраний з останнього англійського журналу моди. Нарешті вся жидівська родина, голов на 7 й один чужинець. Ось і вся публика спального вагону, а одночасно сьогоднішні совітські „nouveaux-riches"

Безпосередно за „спальним", вагон № 2, де сиджу я. Це т. н. „мягкий" або давня II-а кляса. Тут уже доволі сороката публика. Грузинський майор що мандрує задля відпочинку і любовних пригод. Жменя інжинірів і свіжоспечених у технікумах техніків, що їх „перекачують", або що самі себе „перекачують" з одного кінця величезної держави у другий. Вони майже всі з молодими жінками, рідше з дітьми. У всьому вагоні тільки одна родина: чоловік, жінка і двоє дітей.

Усі вони зовсім молоді люди. СССР це країна молодих. Старих майже не видко, коли з ласки живуть іще, вони всі, без вийнятку на друго- й третьорядних становищах.

За „мягким" вагоном черга „жестких", де подорожує менше вибаглива публика; робітники, учителі, дрібні службовики й безіменні пролетарі.

Крім корса, підчас зупинок поїзду, зустрічаю їх усіх іще у вагоні-ресторані. Тут я обєкт жадібних поглядів. Діло у тому, що я купив ще в Інтуристі у Варшаві бони чи пак „талони" на снідання, обіди й вечері у вагоні-ресторані. На них усіх таємний англійський напис:

For transit passengers only", то перекладаю на зрозумілу мову: „Істи досхочу, у Совітах, вільно тільки чужинцям".

Справді мій „талон" має чудову силу: мені дають їсти скільки забагну, що захочу. Товариш Малкін, що завідує ресторанним возом, підходить до мене завжди з таємною усмішкою і пропонує на початок два роди ікри. Уже на снідання їм три яйця на шинці, а ввечір, обовязково, найдорожче „блюдо" совітської карти страв: „біфштекс с яйцом". (Для совітських громадян коштує він 7 рублів 90 коп., або наших 8 золотих).

Завдяки цим спасенним „талонам" я наїдався доволі у транссибірському поїзді, а майбутніх аматорів подорожі крізь СССР перестерігаю тільки перед двома річами: маслом і кавою. Одне і друге вже з вигляду підозріле і не надається до нормального споживку. Аліб незавжди добрий, це залежить від країни, яку проїжджаєш. На Білоруси і за Іркутськом липкий, без смаку, зрештою, особливо чорний, непоганий. Друге діло, що незвичайно дорогий, але про це ще доведеться мені говорити.

Після обіду, того самого дня, заїхали ми до місцевости „Яр", де вперше побачив я якихось бабів (з місцевого колхозу чи приватники, не встиг я розвідати), що продавали у пляшках трохи бруднувате молоко.

Тут на сході европейської Росії стає холодно. Пізно ввечір доїжджаємо до Перму.

Фабричне, закопчене місто по обидва боки величезної ріки. Це Кама.

Уночі досягнемо до Уралу. На цю тему в мене нарешті перша довша розмова з моїм товаришем дороги, совітським інжиніром.

— Не побачите Уралу, — розвіває він мої надії. — Саме тут тільки низькі горбочки а потужні гори на північ і південь.

Довідуюся ще, що він з батька поляка і мати українки.

— І сам я не знаю, хто я; та одну тільки руську мову знаю, — пояснює.

Типовий совітський громадянин, що боровся на всіх фронтах до 23 року безіменний, зрусифікований.

На другий день, понеділок, буджуся у Свердловську. Це давній Єкатеринбург. Ось уже третій день котимося на схід від Москви, а це все ще Европа. Але на цей раз ми у самому центрі Уралу. На дворі чудове гірське повітря. Десь недалеко звідсіль славний „Магнітогорськ", совітські копальні залізної руди, де — як сама назва вказує — копальня зовсім не глибока а просто рівно з землею лежить. Одно тільки маленьке застереження — найближчі копальні вугілля віддалені від Магнітогорська на 2000 клм., це приблизно така віддаль, як Львів—Париж.

Має Єкатеринбург ще й іншу славу. Саме тут жорстоко вимордували всю родину російських царів.

Поза Свердловськом це вже справдішній Сибір. Щораз більше снігу на полях. Зелена травичка, що так буйно росла там в Европі, тут сховалася. На Сибірі ще зима, весна щойно несміливо стукає у вікна.

В 11 год. минаємо стацію „Тюмень". Наш шлях веде у безконечність дрібним сосновим і березовим ліском. Вряди-годи трапиться могутній тартак. Потім знову, милями, дикий ліс. Серед ліса, деколи, несподівано хрест збитий із свіжого дерева. Чому хрест? — думаю. Чи у цій країні хрест не перестав бути символом смерти? Часом бачу мисливого з рушницею через плечі. Ввечір ми доїжджаємо до Ушіму. Ось передомною річка вся іще під ледом. Паде сніг. Недурно Сибір це країна зими.

Пізно в ніч минаємо „Омськ". Справді вже дуже пізно. На мому годиннику щойно 11 год. ночі, але це московський час а по місцевому вже 1 год. Взагалі із цим часом і годинниками багато закрутанини. За Москвою вечеряв я в 9-ій годині увечір і застав вагон-ресторан переповнений, сьогодні зайшов туди коло 8-ої і вже не було майже нікого. Раненько буджуся в 6-ій год. і довідуюся, що всі вже давно повставали і повмивалися.

Вівторок, 5-го травня і 5-ий день моєї мандрівки, вітає мене знову новим обличчям. Ось стація „Каргат", кришталне, морозне повітря, а для декорації жменя китайських і монгольських людей. Сидить собі це шановне товариство напроти нашого поїзду, регочеться або покрикує. Аж тепер розумію, що шматок дороги вїхав, хоч мій совітський інжинір каже, що всяких монголів у Совітському Союзі чималенько. Та для мене доволі нові вони і несподівані. Є поміж ними й справдішні карлики, може на 1 метер заввишки.

В 1/2 12 вполудне доїжджаємо до Новосибірська. Багато всякого народу на стації. Звідси бічна лінія, т. н. „Турк-сиб.", веде у глиб совітського Туркестану, у нетрі центральної Азії.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —
НАСС

*) Прикордонна совітська стація.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Проблєма тенденційної повісти

НОВА ПОВІСТЬ КОСАЧА.

Косач, по переїзді з Праги до Парижа, розгорнув там чималу літературну й публіцистичну працю. Автор майстерних новель та поезій, що належать до найкращих речей, які творить поцейбічна літературна молодь, обік недавно виданої повісти, яку оце хочемо обговорити, заповідає в найближчому часі видання інших книжок — нової збірки поезій, збірки оповідань, повісти з часів затягу козаків під Дюнкерку та врешті цикль есеїв „На варті Нації" — спробу зовсім інакше підійти до історії української літератури від найдавніших часів до нині. Про ці ще не видані книжки мисб не згадували, колисб багато фрагментів із них уже не надруковано в закордонній українській пресі.

Нова повість Косача „Дивимось в очі смерти" (Париж 1936, стор. 128), має всі добрі і всі злі сторінки його попередньої повісти „Сонце в Чигирині". Хоч тема зовсім інша, залишився один композиційний підхід до речі, та сама хронольогічність подій, що поступнево приготовує всі випадки, ніколи не заскакуючи надто вперед, ті самі короткі образки, ніби не повязані один з одним, та сама спроба „ловити життя на гарячому" та передача його в не завжди до самого кінця перетравленій формі. Той самий романтизм, не зважаючи на все намагання в цій повісті триматись реалізму (тут можнаб дошукуватись анальогій із сучасною наймолодшою французькою репортажною повістю), — вкінці те саме характеристичне для цілого Косача „героїчне" сприймання дійсности.

Тема повісти: На північних українських землях вибухає, на національному й соціяльному підложжі, повстання. Ведуть те повстання, підготовую до нього і самі бої, — боєвики: Машталір, Бахара, Залізняк, Царевич, Христина і ін. У повстанців є своя людина в запіллі противника, де вона, звязана близько з проводом, і систематично допомагає повстанцям. Водночас серед повстанців появляється нова людина — Зорич, відданий боєвик, що зоветься Заґурський, ідеаліст, „людина залізних нервів" і „спортсмен та рекордсмен, що іде задля однієї насолоди риском", що із холодним розрахунком свідомо переходить до повстанців, щоб опанувати з середини їх та покермувати ними за своїми „валєнродськими" планами. Помагає йому і прикриває його зрадницьку роботу деякий час закохана в ньому Христина. Зоричеві вдається зліквідувати дорученого повстанців у запіллі, чим наносить їм велику шкоду, та водночас сам попадається і гине розстріляний. Починається велика виправа проти повстанців; багато їх гине, але останки під проводом Бахари і Христини відходять у ліси, щоб далі вести боротьбу. Такий побіжний зміст, а точніше сюжет, бо змістом цієї повісти є властиво ріжні ідеольогічні проблєми, вкладені автором у цю повість, повість тенденційну, яку саме хотів свідомо написати Косач. Отже: шукання „твердої", „незломної" людини. Спроба створити сильного провідника. Намагання у вчинках та словах своїх героїв передати все те, що хвилює ум сучасного „боєвого" українця. Та розглянувши тему і вкладені в неї ідеї, з другого боку виконання цілого задуму (ми тут — із претенсією увійти в лябораторію письменника) треба сказати, що існує велика диспропорція між тим, що автор дав і тим, що хотів остаточно дати. Вже сам розмір, як на таку обширну тему, видається неспівмірний і недостатній, щоб уповні розгорнути всі постаті, відповідно поглибити їх психольогічно, створити їм потрібне окруження. На це треба б удвое, а то ще й більшого розміру повісти (128 сторінок!). З причини саме вузьких рямок постаті вийшли зарисовані надто гостро, так, як їх бачимо радше на композиційній схемі, ніж у вже остаточному „чистому" мистецькому образі. Саме ця гострота висуває на перший плян майже всі особи повісти, через що тратять головні постаті. Подруге: поклавши собі завдання дати свідомо тенденційну повість, героїв, які булиб носіями й виразниками ріжних ідей, автор ледви зміг таку широку тему вкласти в ті рямці; в кожному разі вчинив він це надто „згущено", надто схематично, із шкодою для своїх постатей. Річ не в тому, що повість „тенденційна", а в тому, що ця свідома тенденція не скрізь змонтована щільно з живими людьми. Простіше мисб сказали, що всі герої надто багато говорять, замісць того, щоб сенс випливав із їх вчинків, із самої їх акції. Ті герої, що завжди систематично запевнюють про потребу боротьби і свою відвагу вмерти (неважно, що вони дійсно це чинять — по геройськи змагаються і гинуть), викликують мимовільну реакцію читача, підозріння до їх життєвої правдоподібности.

Візьмімо наприклад Машталіра, з якого автор хотів створити вождя-провідника. Постать виведена безперечно сміливо, героїчно, саме декуди надто заторкає теорію. Автор так характеризує його:

„...Війна прийшла буряно, швидко, як сполох на пожежу. (Машталір) розгойдав цей край, жбурнув його в бій просто перед смерть. Розумів усю відповідальність, але не було ради. Треба було піддатись і вмерти, або жити. Іншого вибору не було. Іншого вибору не знав цей чоловік, що став на чолі кампанії. Іншого не уявляв собі. Ціле життя його від перших днів було питанням або-або. Або за, або проти, або поготів, або смерть. Нічого посереднього, нічого недоказаного. Таких і добирав собі людей, таких, що вирвались із бурхливої, суворої доби скравками скелі чи сталі, і рушили за ним на осліп, не питаючись нікого, куди йдуть і нащо..."

Такий Машталір. Авсеж почування читача таке, що автор надто начинив його всякими ідеольогічними міркуваннями, надто суворим створив його життя; не те, щоб така постать у нас не могла конкретно існувати, але вона надто однобічна, подана в надто екстрактному перетворі, тоді, коли ціла людина не може бути тільки схемою. Тут насувається нам порівняння з двома іншими провідниками партизан — Левінсоном (з російського роману Фадєєва „Розгром") і з Шахаєм (з роману Яновського „Чотири шаблі"). У Левінсоні така сама була тенденція показати вождя, провідника „у шкурятяній куртці"; він мало чим різниться від свого окруження, але вміє над ним панувати, шукати виходу із різних ситуацій. Ніразу не говорить теорій, у цілій повісті Фадєєва її взагалі нема і про революцію довідуємось хіба із червоних стрічок на шапках, — темою тут радніше лови людини на людину, — але на тому тлі Левінсон, із своїми поривами, сумнівами, напереміну сильними й слабими хвилинами, більш провідник зумовлений обставинами, — хай і невеликий, але безперечно живий, правдивий у всіх учинках, з перспективи яких тільки його й показано. Теж саме Шахай, тип, про який пише совітська критика, що, „щоб там про нього не казати, він націоналістичний". Тут запоріжська буйність і радість життя, без цієї похмурости, що її бачимо в Машталіра, без його ненастанної напружености, що чинить із нього людину хвору на idée fixe тоді, коли для Шахая революція, боротьба, небезпеки — стихія, серед якої він почувається найкраще, де знаходить свій повний життєвий вияв пробуджена національна свідомість. Шахай ніколи не застановляється над тим, чому він щось робить — його жене та стихія, він просто не має часу застановлятися.

Саме ця хворість Косачевих героїв на ідею, ненастання їх думка про неї і всі, навіть найменші, вчинки роблені тільки в її аспекті насторожують читача до них. Найкращими постаттями вийшли саме ті, на яких ми можемо дивитися з якогось іншого погляду, напр. кохання. Може тому постаті Зорича і Христини стають справді центральними фігурами повісти. Навколо них також навязана найцікавіша інтрига, найцікавіші психічні зудари, як ось роздвоєння Христини між коханням та обовязком і драматичні сцени пошукування зрадника. Кілька сцен з цими особами, як ось та, де Машталір і Царевич у кімнаті віч-на-віч з Христиною, шукають між собою доносчика, належать до найкращих речей що написав Косач. Але саме найбільша композиційна хиба в тому, що автор зліквідував Зорича вже в половині повісти, не довів його під кінець її, не вплів у дальшу боротьбу, не створив нових несамовитих ситуацій. Вражіння в читача таке, що автор хотів надалі щадити Христину, вибавити її з неприємної ситуації „роздвоєння", хоч вона єдина героїня повісти, могла творити дуже добрий контраст до інших постатей, що ніколи нівчому не сумніваються. Щоб краще зясувати відношення Зорич-Христина, наведемо коротку розмову між ними:

Зорич: Максимальне напруження волі людини, що його провадить, уділюється іншим, розходиться флюїдами по всій країні.

Христина: Тоді мусить бути якась незбагненна, чудесна світлість. Подумайте. В кожній людині збереженне почуття, що життя людини святість. Ви звикли до цього. І ось ви переконали себе, що цього нема. Зломили святість, людський закон. Ви вже понад ним, ви перемогли його і себе, і вічність, і всіх. Це щось незбагненне, нелюдське.

Зорич: Можливо, але так є. Коняли ідеї органічно. У вас ще залишки минулого. Нічого в такій хвилині не міркується. Ніякої містики в цьому нема. Ми взагалі не знаємо людей, як якісь окремі явища. Безперечно, тоді кожний напружений як струна, але він думає лиш про те, щоб виконати наказ. Ніякої думки про закони, про святощі нема. Та й яка може бути інша святість для нас, крім справи й наказу. Сповнити його — ось найбільше напруження.

Христина: Ви розумієте це спрощено, Зоричу.

Зорич: Можливо, але так є. Колиб у таких хвилинах думати про людину, то просто кожний заломався б і не виконав би наказу. Ваші закони, святощі, це спекуляції мозку. А все, що приходить із розумування — мляве і недіяльне. Діяльне лише те, що приходить із чуття. Речі, про які говоримо, також чуття, дарма, що назверх мають познаки обрахованої, холодної розваги..."

В цій площині написана менш більш ціла повість. В основу її лягли справжні події, про які небагато дійшло до відома загалу, та що глибоко сколихнули Північно-Українські Землі. Заслуга Косача в тому, що він їх знову пригадав, втягнув ті землі у загальне українське русло революційної боротьби, хоч описана боротьба більш льокального значіння як нею була коліївщина (лиш що там, ідейно замісць націоналізму — оборона православної віри). Наскільки герої повісти думають у дійсности по-державницькому — важко сказати. Це щойно перший фермент, перший зрив, боротьбі нерівних сил, де завдання — якнайбільш фізично нищити ворога, не давати йому засісти тривало на тій землі, осідлати її стихію. Зате менш герої повісти теоретизують про майбутні форми влади. Це для них абстракція, воніж боєвики, люди безпосереднього діла, безіменна маса, але кермована ідейно. У головних постатях, як ми вже згадували, автор передав багато з тих проблєм, що непокоять сучасну українську молодь, проблєм, на які вона гаряче шукає розвязки. Ми моглиб боятись, що Косачева повість може не зважаючи на всі її незаперечні літературні вартости, — залишитися більш історичним, репортажним документом, як чисто літературним. Це не значить, що ми обороняємо якусь „чисту", абстрактну літературу, але маємо, в випадку цієї повісти, випадок, де дійсність стала сильніша, цікавіша, страшніша за саму літературу, де різні пережиті, бачені, почуті, передумані образи, факти та випадки стали домагатись занадто безпосереднього вислову, притолочували своєю навалою проблєм саму свободу фантазії письменника. Ті боєвики, що загинули забуті, надто настирливо почали домагатись висловити їх пориви та бажання. Це було надто недавно, щоб можна вже письменникові виробити собі якусь перспективу; життя саме, зловлене на гарячому і застигле в таких же не скрізь докипілих формах дало літературу зовсім подібну до своїх постатей, що „вирвались із своєї бурхливої, суворої доби **скравками** скелі чи сталі..." І автор даремно може пробував пером знайти розвязку там, де не знайшли її люди зі зброєю в руках.

ЕВГЕН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ

125 літ музичної консерваторії у Празі

В цьому році минуло 125 літ від хвилини засновин першої чеської музичної школи. Оснувало її „Товариство для пошанування музики в Чехії". Наука відбувалася у приватних мешканнях професорів, бо ще не було тоді свого приміщення.

Йосиф Сук

Можемо подивляти змагання до музичної культури у такого малого, тоді ще мало свідомого народу. Порівняймо лише дати основання інших консерваторій, а побачимо, що празька займає пяте місце в Европі (Неаполь, Больонія, Міляно, Париж, Прага; щойно пізніше йдуть Відень, Берлін, Ляйпціґ). Від часу її засновин за 5 чвертьстоліть бачимо в її історії одну велику еволюцію — один невпинний розвій, який прекрасно ілюструє змагання народу до більшої досконалости, до вищої культури. Теперішня консерваторія є на вершку свого розвою і в тім напрямі йде далі.

Пригляньмося вкоротці розвоєві тої школи, яка в пізнішій стадії виховала наших передових музик. Ціллю консерваторії було в першій мірі виховати кадр працюючих музик у всяких ділянках музичного життя, головно орхестральних музик. І дійсно абсольвенти тої школи заповнювали і заповнюють не лише свої чеські орхестри добре вишколеними учнями, але дістають відповідальні становища на чужих землях як у Німеччині, Італії Росії і у нас, на Україні. Велику ролю відіграла консерваторія у виплеканні музичної культури між чехами. Навчила людей працьовитости, солідности та мистецької дисципліни, таких потрібних елементів у музичній професії. Тому по чеських домах так часто можна почути гру на одним або й більше інструментах. Грають із замилуванням і то поважні річи, найрадше в ансамблях.

Консерваторська школа завсіди мала добру Симфонічну орхестру, на якій вчилися своєї штуки молоді адепти. Орхестра та причинялася нераз до навязування культурних взаємин із найбільшими іменами музичного світа. Вона супроводить на концерті славного Ліста, помагає Берліозові та Р. Ваґнерові до пропаґування нових ідей. Цілі покоління чеських композиторів уживали її для передачі своїх думок і почувань.

Попри те видала празька консерваторія ряд добрих віртуозів, особливо скрипаків. Навязує вона до староіталійської традиції тим, що перший учитель гри на скрипці Піксіс був учнем славного маестра Віотті. За 125 літ стрічаємо там такі славні імена скрипаків-віртуозів як Йосифа Славіка — суперника Паґаніні-я, Фердинанда Лявба, Франтішка Ондржічка і учнів найславнішого скрипкового педаґоґа у світі Отокара Шевчіка, з яких найбільше знані Ян Кубелік і Ярослав Коціян. З празької консерваторії вийшли теж „Чеський квартет" і „Квартет Шевчіка". Перший 40, другий 25 літ подорожував по світі з концертами. Вони розголосили славу чеського імени по світі, доказуючи своєю працею, що чеська нація висококультурна і заслужила на самостійність.

Годі вичислити імена всіх славних людей, які вийшли з мурів празької консерваторії. Одначе не можемо поминути славного Антона Дворжака, знаного цілому світові як першорядного композитора. Три роки був Дворжак ректором консерваторії. Виховав своїх гідних наслідників: недавно померлого Йосифа Сука і Вітезслава Новака. Оба вони репрезентують новітню чеську творчість. Наймолодша ґенерація вийшла зпід їх руки. Їм також завдячує нова українська музика своїх творців. В. Новак підготовив у компонуванні В. Барвінського, Н. Нижанківського, Мик. Колессу, Сґ. Туркевич-Лісовську і Р. Сімовича; Й. Сук — З. Лиська.

Тих кілька слів досить, щоб пізнати світлу традицію празької консерваторії. Значіння тої школи для чеської культури, тимсамим для чеської справи велике. З усіх мистецв музика стояла в Чехах завжди найвище і досі втрималась на тій висоті. Імя найбільшого чеського композитора Бедржіха Сметани хоча не є в безпосереднім

Проф. Отокар Шевчік

звязку з консерваторією, все ж тісно звязане із тодішнім музичним життям Праги, яке плило повною струєю завдяки вихованцям консерваторії.

Теперішня всесторонння діяльність празької консерваторі вимагала довголітнього розвою. Школа, яка в своїх початках мала тільки відділ інструментальний, має нині 7 відділів середньої школи (інструментальний, фортепіяновий, композиційно-диригентський, органовий, співочо-оперовий, драматичний і муз. педаґоґічний) і т. зв. школу майстрів (композиція, скрипка, фортепіян, віольончельо, диригентура). Крім цього є тут іще відділ для музики чвертьтонової, одинокий в Европі. Консерваторія подає дружню руку і найновішим напрямам у композиції. Орхестра молодих учнів часто грає модерні твори і молоді композитори користуються при пропаґуванні своїх річей участю своїх товаришів із відділів „виконного мистецтва".

Д-р Антонін Дворжак

Всесторонність і розсяг науки може потвердити сама кількість професорів: у середній є їх 48 і 6 помічних, у школі майстрів 9. Деякі з них знані у широкім музичнім світі як напр.

Українці — учні празької консерваторії в ювилейнім році 1936: (зліва стоять) Р. Сімович, композ., скінчив майстерську школу, А. Приходько, скінчив фортепіяновий відділ; сидять: Е. Цегельський (скрипка), О. Шимановська (форт.), Б. Задорожний (скр.) М. Лепкий (скр., скінчив науку).

пропагатор чвертьтонової музики Альойс Габа, композитори Ярослав Кржічка чи славний В. Новак. На інструментальнім відділі вчать заслужені композитори, члени славних ансамблів чи педагоґи, знані завдяки своїм славним ученикам (скрипак: Я. Коціян, піяністи Курц В., Гофмайстер).

До розбудови школи причинилося її удержавлення. Перед війною консерваторія була приватна, ще й до того (давніше) утраквістична (німецько-чеська). По перевороті заопікувалася нею держава. Цього року дістала вона нове приміщення. Три концертові салі, ателіє драматичної школи, дві салі ґімнастичні для оперної міміки, ритмічної ґімнастики і дутої орхестри, 7 покоїв для бібліотеки, велика скількість гарних кімнат — може дійсно бути предметом заздрощів для нашого Музичного Інституту. Подумали тут і про те, що ученики будуть працювати для радія; тому є відповідне радіеве приладдя. Додаймо нові органи в одній із саль і дістанемо повний образ тої високої школи музики.

У празькій консерваторії студіює багато чужинців, між якими подибуємо і земляків. З признанням треба зазначити, що у справах науки є вони нарівні трактовані із чехами, творячи з усіма одну родину, яку єднає музика.

Літературна хроніка

Книжка про „Мою боротьбу" Ґітлера. В Парижі появилася книжка Мануеля Ґумберта (по німецьки) оригінально уложена: на одній сторінці надрукований оригінальний текст книжки Ґітлера „Моя боротьба", а на другій — критика того тексту. У тій своїй книжці Ґумберт твердить, що вся політика націонал-соціялістичної Німеччини йде по лінії програми висловленої в книжці „Моя боротьба". Ніяке потягнення ґітлерівського уряду не може бути для нікого несподіванкою, бо все те передбачене і заповіджене в Ґітлеровій книжці.

„Людина, що була занадто ведика", Під таким наголовком написали спільно роман два французькі письменники, Кльод Фарер і Пер Бенуа. Головний герой роману — Генрих IV з того часу, як він був наварським королем.

„Містер Піквік". В Льондоні трапився цікавий інцидент. Велика кінематоґрафічна фірма задумала накрутити фільму „Пригода містера Піквіка" і оголосила конкурс на виконавця головної ролі. Зголосилось стільки претендентів, що директори фірми стратили голову і заанґажували тоді актора... Звичайна картина — скаже дехто. Досить проголосити, що треба статистів до знимок, щоби збіглася тисячна юрба. Ні, в цьому випадку не те: прийшли люди, що ніколи не думали про виступи, люди заняті, старші, поважні, ділові. Ім зовсім не до знимок, у них робота. Але треба Піквіка, то як не прийти? В кожнім пересічнім анґлійці спить Піквік. Хто встоїться перед покусою втілити національного героя? Бо треба знати, що головна постать Дікенсового твору, містер Піквік — це жива людина! Всі анґлійці з ним нерозривно зжились, для них всіх він близький знайомий.

„Нова культура в Китаю". Професор гонконґського університету Форстер видав книжку під наведеним вгорі наголовком, в якій виказує, з якою силою нове покоління Китаю намагається опанувати всі форми західної цивілізації.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Ах, та природа!

Сучасні повісти бувають непропорціонально довгі до того короткого часу, який маємо на книжки, на те величезне число книжок, що стали джерелом заробітку авторів і видавців. А проте — може ви помітили це? — у грубезних томах, де автор із докладністю податкового урядовця познайомлює вас із життєписом свого героя, описи природи займають дуже мало місця.

Пруст, Жіль Ромен, Селін, Велс, Томас Ман, Джойс, і Гамсун (у своїх останніх предовгих історіях), немов би не хотіли нудити читача тими довжезелезними „поетичними" епізодами, через які читач так часто перестрибує, зацікавлений долею героїв. Людина виступила на перший плян — природа щезла поза психольоґічними конфліктами, важнішими, ніж схід і захід сонця, шум лісу та дощу, зміна пори року. Давніше природа брала завсіди живу участь у переживаннях героя роману або бодай була тлом, на якому виступала його постать. Що таке сталось, що автори забули за неї, що залишили її звичайним людям поза своїми книжками? Адже-ж сучасна повість не змальовує винятковых людей, а навпаки якнайзвичайніших, таких, як ми у буденщині і таких, якими автори хотять самі бути, щоб насолоджуватись життям безпосередньо, просто, якнайпростіше.

Чи природа щезає з літератури випадково чи свідомо? — не знаємо. Зате знаємо, що від хвилини, коли міщухінтеліґент почав підтримувати з нею щораз-то тісніший звязок перетомлений нервово своїм життям, вона змінила свою ролю у літературі. Потреба їздити на село, в гори і над море, поширилась так сильно як спорт, кіно, радіо і той термін, яким сучасні інтеліґенти виправдують цю свою потребу: „нерви". Природа втратила свій чар як мрія, за якою можна тужити, як той далекий світ з яким дуже рідко мешканець міста входить у близькі взаємини. Тепер природа це те саме, що недільна прогулька або вакаційне дозвілля: і не знаєш чи це фізична потреба та підстава здоровля, мода, манія, чи неврастенія.

Колись письменник описував, як прокидається сонце, як виглядає ранок, левада, ліс, як плаче дощ і вітер, як виглядає дерево, під яким сидить герой повісти, як на його душу падуть сутінки. Тепер такі описи не мають запаху тих предметів, які описують — вони пахнуть душею героя, про яку часто не можемо нічого більше сказати, як те, що він дивний твір природи. Письменник немов би несвідомо робив із природою те, що робить турист із наплечником і мапою — знає заздалегідь, що прийшов на лоно природи відпочити і... йде далі.

Може все це не так. Може нам тільки здається, що сучасним книжкам бракує запаху живиці та левяді, тому, що тужимо за природою сидячи задовго в місті. Це теж була б тільки неврастенія.

Інше діло, що літаки так поменшили світ і кіно з радіом, так його наблизили до нас, що письменник не має сміливости описувати, як купається у своїй річці на селі, коли його інші товариші купаються поруч крокодилів і флямінґів. У давніших повістях можна було відчути всякі пахощі, теперішні передають нам більше зорових вражінь; — недурно кожний може мати при собі фотоґрафічний апарат, щоб записати на плівці те, чого не може схопити його память. Місто вбило в нас змисл нюху своїми димами, ґазами, порохами, смолами і всіма випарами найбідніших кухонь у сутеренах і найдорожчих у ресторанах. І коли приїжджаємо на село, тоді почувши запах сіна або коня, втягаємо у свої легені давно невиданий кисень із словами захоплення: „Ах, як тут пахне!"

Але письменникові чомусь соромно признатись, що він живе теж тільки життям міщуха — по-чудерницьки викривленим, де спорт і неврастенія ходять попід руку, як пара наречених, що що-хвилини сваряться і не знають, чи одружаться. Природа стала таким необхідним причандалом буденщини що можна її описувати тільки на шпилях Ґімаляїв або на північнім бігуні і тільки діловим стилем.

Ґляньте на сучасні образи: — малярі воліють „натюр-морт" — здохлого оселедця і розбиту тарілку, ніж живу корову на пасовиську. Корова дає молоко літникам, тимто стала занадто „ужиткова". Колись людина була додатком до живої природи, тепер стала додатком до мертвої.

У житті прийшла мода на здорове тіло, у мистецтві „душа" зупинилась на пів дорозі — між спортом і „натюрмортом".

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ
Осипи Остаповичевої
Львів, Малецького 10. II. п.
Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі завсдно оригінальні віденські взори.

БОГДАН КАТАМАЙ

Ще одна українська фільмова зірка

Вертаюсь з кіна. Пушистий сніжок сідає пестливо на мою відкриту голову й на брови. Люблю такий сніжок.

У голові й на душі якось дивно... Думаю про життя й любов Петра Ібетсона, архітекта, що його бачив я на срібному екрані кілька хвилин тому. Символіка фільми, ґра Ґері Купера й Єн Ґардінґ — краса образів — чи саме сприймання драматичної завязки фільму, може все це витворило дивний настрій умене.

Іду вулицею Чеснот. На вулиці гамірно, весело. Ідуть пари, трійки й чвірки. Молоді й сивоголові. Всі багато вбрані. Всі веселі, розбавлені. А сніжок пеститься, тулиться. Минаю поперечні вулиці: 18-ту, 17-ту... десь там біля 8-ої на високому будинку видніє світляне погруддя Венямина Френкліна. Доброзичлива неонська усмішка його запрошує до наймодернішого ґотелю в місті Філядельфії, що носить його назву. Ось уже 13-та. На ліво старий ратуш. Годинник на ньому вказує на 8-му годину. На розі багата крамниця Вонемейкера. Крамниця займає кілька-поверховий будинок, цілий освічений кожного вечора знадвору. За цим будинком Міжнародній Ресторан. Під нього заїжджають дорогі автомобілі. Ротаційні двері радо приймають гостей. Портієр, убраний як ґенерал армії на параді, помагає дверям крутитись легко, весело, заєдно, держачи їх як субтельну панночку в віденському вальчику.

У виставовім вікні велике оголошення концертової програми. Дивлюсь, а там світлина гарної, принадної артистки в українськім національнім строю. Віра Ніва. Українська співачка. Головна атракція концерту. Побіч її виступу ще 12 точок і орхестра до танцю. Ротаційні двері втягнули й мене.

Еспанський танок, кілька варіяцій степ-танків, соля, дуети й квартети, штуки на ровері, співи останніх джезових „шляґерів", а все в виконанні дійсних артистів, з відповідним смаком і формою. Вкінці її виступ. Анонсер оголошує: „Маємо велику честь представити соловейка з далекої України — Віру Ніву". Вона зявляється на підвищенні. Український національний стрій, барвистий аж ґорить у світлі рефлєкторів. Салю, де розсіялись джезові звуки і наче котились ще попід крісла, попід стіни й по кутах, залила нагло українська пісня: ліричнолюбовна, то знову весела-жартлива.

Віра Ніва.

Голосові засоби в Віри Ніви величезні. Модульовання тонів від найглибших до найвищих, від тужних до весело-безжурних, у неї легке, природне. На сцені почувається як дома, серед публики як серед родини. Рухи свобідні. Сама вродлива, жива, вбирається елеґантно. Завойовує публику не тільки своїм голосом, але і своєю особою. Розвинене в неї почуття драматизму — свої пісні не тільки проспівує, але ґрає, передає як акторка й дотого як дуже добра акторка.

Я захоплений, як і вся публика. На постійні овоційні оплески Віра Ніва відповідає ще американською піснею, потім італійською, вкінці російською. Я тішусь її успіхом, бо цеж землячка, що виступає як українка, й оголошується як українка й тим приносить нам честь.

Передаю карточку кельнером і прошу Віру Ніву на коротеньке інтервю. Вона годиться. Радіє, що зголосився свій чоловік.

Підходжу до її столика. Запізнаюсь з її чоловіком, паном Льонго. Пємо коктейл і ґуторимо, як старі знайомі. Інакше й не можна почуватись у їх товаристві. З розмови то тут то там виринають потрібні для мене інформації.

Віра Ніва — це сценічне, акторське імя. Правдиве — це Віра Барчанівна. Приїхал адо Америки яких 9 літ тому з одного підльвівського містечка. Приїхавши до Ню-Йорку, знайшла працю в українській крамниці, склепі „Сурма". Продавала книжки, ноти, ґрамофонові плити, ґрамофони, радія. Мала добрий голос і власник крамниці, п. Сурмач, дав їй нагоду наспівати кілька ґрамофонових плит. Запізналась з артистом співаком Давиденком, потім з іншими при його помочі. Почув її голос один американець, післав до відповідної аґенції й до відповідної студії на науку. Вийшла заміж за п. Льонґа, італійця. Він акомпаніює на піяніні, а вона співає.

Нині Віра Ніва славна вже на цілому континенті. Часто співає в радіо, а ці авдиції її передають на цілу Америку. Мала головну ролю в радіевій оперетці „Музика в повітрі". Пальмергавз у Шикаґо, Голівуд Ресторан у Ню-Йорку, Сторк*) Клюб, Сентюрі**) Клюб і т д. — це ті місця, де бавиться американська аристократія, де ґрають найкращі концертові й балеві орхестри, де виступають найліпші аристи, там і співає Віра Ніва. В Ню-Йорку один її гостинний виступ тягнувся 36 тижнів, в Шикаґо 16 тижнів і т. д. Щоб співати так довго в одному місці, треба мати репертуар і бути дійсною артисткою. Часто співає вона в приватних домах американських мілїонерів, на їх приватних приняттях і забавах

Преса американська не щадить місця на її фотоґрафії, а мистецька критика не скупа на суперлятивні похвали. Одного дня бачимо її з білою хустиною на голові, біля кухні, а підписи під цею фотоґрафією пояснюють, якто вона варить борщ для свого чоловіка, та як він навчив її їсти спаґетті. Другого дня читаємо про її цікаву карієру, третього бачимо її знимку знов у кольоровім ілюстраційнім додатку до часопису, четвертого про її мистецькі осяги і т. д.

Не міг не звернути на неї своїх очей Голівуд. Чуйні його аґенти приготовили контракт. Віра Ніва підписалась на викрапкованій лінії знизу й ині вона вже в родині акторських сил фірми Метро-Ґольдвин-Маєр, там де працює теж Анна Стен.

З Філядельфії поїхала вона до Фльориди, там мала ще кілька виступів, а по них мала забратись до праці в фільмі. На першу фільму, де вона малаб співати головну ролю, була плянована оперета Ромберґа „Студент Принц".

Говорили ми про це в Філядельфії в січні цього року. Я був радий, що перший мав нагоду звернути на неї увагу в українській пресі в Америці й запросити її на академію в честь ювілею нашого ВПреосв. Митрополита, де вона відспівала кілька пісень. По тій академії наша молодь зробила їй велику овацію.

Треба сподіватись, що скоро на срібному екрані засяє ще одна українська зірка побіч Анни Стен.

*) Бузьок.
**) Століття.

У фільмовому світі

ІХ СПРАВЖНІ ПРІЗВИЩА.

Недавно якось в Парижі вінчався відомий фільмовий артист Дуґляс Фербенкс. Люди що були присутні в тому часі в салі мерії були чимало здивовані, коли почули, що мер називає молодого:

— Мосье Дуґляс Ульман.

Таке справжне прізвище знаменитого фільмового артиста. Його колишня жінка, Мері Пікфорд називається справді Ґледис Смит.

Рікардо Кортец не має нічого спільного з Еспанією: він народився і виріс у Відні і називається Йосиф Кранц. Коли Ліліян Ґарвей сиділа ще на шкільній лавці, то її викликали до таблиці по її імені — Лілі Паппе. Бриґітта Гельм зробила „усікновення" свому справжньому прізвищу — Шіттенґельм. Йосиф Штерн зробив навпаки: він продовжив своє прізвище і перевернувся в Йосифа Фон Штернберґа. Марта-Марія Зайберт відома на екрані під іменем Ліль Даговер, Апольонія Халупец перевернулась в Полю Негрі.

Як в більшині випадків артисти або артистки вибирають псевдонім звучніший як їх справжнє прізвище, то бувають і малозрозумілі винятки. Здавалося б, Роман Самонеґос — це звучить гордо; а все-ж власник того прізвища вибрав псевдонім Роман Новарро. Річард ван Маттімор волів називатися на екрані Річард Арлен, а Льоліта Дольорес Ансунсольо де Мартінец стала називатися багато простіше: Дольорес дель Ріо.

МОГИЛИ ЗІРОК.

Відомий французький кіновий артист Жак Катлєн, що повернувся оце недавно з Голлівуду, розказує про те, що він був на цвинтарі, призначеним спеціяльно для визначних артистів екрану.

Одні артисти лежать під скромними могильними плитами, як ось Віргінія Рапп, артистка, що вмерла серед загадочних обставин у віллі товстуна Фатті. Ця драма, що коштувала життя Віргінії Рапп, розбила раз на все карієру Фатті.

Інші зірки поховані у роскішному мавзолею, по якому спеціяльний провідник обводить відвідувачів. Тут лежать Барбара ля Мар, режисер Берн (муж Джін Гарльов, що покінчила самогубством) і „сам" Родольфо Валєнтіно, божище жінок, що вмер в 1926-ому році в розцвіті слави, в 31-ому році життя. Тіло Валєнтіна перевезли до Голлівуду з Нюйорку на кошти ґрупи його поклонниць і кожного дня чиїсь дбайливі руки складають на його могилі цвіти

ГОНОРАР: ТРИ ФУТРА З СОБОЛІВ.

Большевицькі представники закупили в Голлівуді вже другу партію обстанови студії для большевицького Голлівуду, що його мають збудувати. Познайомившись докладно з технікою в Голлівуді, Льондоні, Парижі і Берліні, большевицькі „специ" прийшли до переконання, що найкраща система і найкращі апарати в Голлівуді.

Большевицькі „купці" в розмові з голлівудськими діячами розказували, що СССР занехала свою дотеперішню ситему ізоляції своєї кінематоґрафії від зовнішнього впливу. Від тепер закликатимуть в Москву чужинних режисерів і артистів.

Одна з перших запрошених чужих зірок мадярська артистка Франціска Ґаль, що знає трохи російську мову, а тепер пильно ту мову виучує. Її гонорар — три футра з соболів, кожне варте десять тисяч долярів.

Дощ у погоду

Дня 20-го липня ц. р. панувала — кажучи стилем метеорольоґічних комунікатів — соняшна погода з невеликим захмаренням. Все ж таки впав дощ і то обильний.

Та помилявся би той, що уважав би це явище за щось незвичайне; навпаки: воно зовсім правильно повторюється кожного місяця, а ріжниться тільки в обильності „опадів". Бо це не звичайний дощ, перед яким люди ховаються під дах або парасолю. Цей дощ — то численні виграні, що падуть в тягненнях Державної Льотерії, а кількість їх залежна від кляси тієї Льотерії.

Саме 20-го ц. м. придадав останній день тягнення другої кляси трицятьшестої Льотерії. Того дня були вильосувані не тільки дві головні виграні по сто тисячів золотих і стала денна виграна, але й ті зпоміж більших виграних, що залишилися ще в колі. Отже остаточний вислід тягнення представляється так:

По сто тисячів золотих виграли числа 97034 в Лодзі і 136803 в Познані, а саме в тамошній філії одної з варшавських колєктур. Пятьдесять тисячів і двацятьпять тисячів золотих припали Краковові на числа 56840 і 64746; вкінці у Львові продано число 170678, на яке впала виграна двацять тисячів золотих.

Як бачимо, то був справжній „дощ" виграних, дощ, що напевно нікому не зіпсув гумору. Хто хоче мати вигляди, щоби його такий дощ зросив на другий місяць, хай не забуде відновити льос до третьої кляси якої тягнення зачинається 13-го серпня ц. р.

Фільмова хроніка

Релігійна фільма. Італійський уряд призначив пять міліонів лір на те, щоби накрутити в Римі фільму з життя Катерини Сієнської в XIV-тому столітті. Сценар виготовив Джованні Папіні.

Большевики не занедбують фільмової пропаганди. Фільму з першотравневої паради в Москві вже 3-го травня вислали спеціяльним курієром заграницю. Дня 5-го травня кур'єр привіз фільму до Фрідріхсгафен, де заладували її на воздухоплав „Гінденбург", що ранком 8-го травня прилетів до Нюйорку. Того самого дня фільму демонстрували на екранах Злучених Держав і Канади.

„Зрада". Під тим наголовком приготовляють в Берліні більшу фільму, якої сюжетом є воєнна шпіонажа. Перший раз у розпорядженя режисера віддадуть німецьку армію. В акції тієї фільми виступлять: ескадріля гідропляшів, полк танків, панцирник, бомбовози і т. д.

Нова фільма Чапліна. Чаплін ще в дорозі (подорож по Далекому Сході) почав писати сценар нової своєї фільми. Зміст він держить в тайні. В Шанґаю Чаплін сказав журналістам: „Чи я виступлю сам у тій фільмі, покищо важко мені сказати. Хочу дати говорену фільму, а мені той рід фільми не підходить. Головна роля буде написана спеціяльно для Полет Годар.

Ширлей Темпль. Контракт Ширлей Темпль продовжений до 1943-го року. Кожного року мала артистка буде брати участь у чотирох картинах. За кожну з них їй платитимуть по 12.000 фунтів, а опріч того 1.200 фунтів її матері.

„Як заспівав жайворонок". Так називається найновіша фільма Марти Еггерт.

Наполеон на фільмі. У голлівудській фільмі „Графиня Валевська" доручили ролю Наполеона французькому артистові Шарлеві Буає.

Фільма з життя Штравса. Метро-Гольдвін підготовляє фільму з життя Ріхарда Штравса. Музику до тієї фільми пише Дмитро Тьомкін. До головної жіночої ролі запросили російську співачку Міліцу Коніо, артистку берлінської опери.

Де Бригітта Гельм? Відома німецька фільмова артистка Бригітта Гельм, що грала головні ролі в „Метрополісі" і „Атлянтиді" в минулому році вийшла замуж за богатого торговця Вайсбаха, який зажадав, щоб вона остаточно покинула кінематограф.

Альдо ді Бенедетті написав театральну песу „Не знаю тебе", яку сфільмували в італійській мові, а тепер накручують в німецькій. Жінка адвоката відкриває, що між її чоловіком і його секретаркою є якийсь звязок. Вона знаходить дотепний спосіб, щоб позбутися секретарки при чому твердить, що не знає свого чоловіка і грозить, що залюбиться в молодого лікаря. На світлині: Гільда Сессак (секретарка) і Йоганнес Ріман (адвокат). Фільму накручує „Італя-Фільм".

„Не знаю тебе": Фіта Бенкгоф (жінка адвоката) і Вольфганґ Лібенайнер (лікар).

Літературна хроніка

Жюрі католицької літературної нагороди. Головна Рада Українського Католицького Союзу іменувала членів літературного жюрі для визначення літературних нагород Українського Католицького Союзу за найкращі оригінальні українські літературні твори з 1936-го року, що не мають протихристіянських тенденцій. Склад цього жюрі такий: о. д-р Гавриїл Костельник, голова, д-р Микола Гнатишак д-р Константин Чехович, д-р Евген Юлій Пеленський і м-р Петро Ісаїв, як відпоручник Головної Ради У. К. Союзу. На нагороди призначила Головна Рада УКС 1000 золотих. Кількість нагород устійнить само жюрі і поділить відповідно призначену суму.

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Франц Коковський. **За землю.** Лемківська повість. З передмовою Богдана Лепкого. „Українська Бібліотека". — Львів, 1936.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Теодор Курпіта. **В дитячому садку.** Сценка в 1-ій дії зі співами й танками. Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1936.

Леонід Бачинський. **Жахливі володарі нетрів.** Оповідання про вужів та їх життя. Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1936.

Микола Погідний. **Байки для дітей.** Збірка. Образки Михайла Фартуха. Накладом Видавництва „Світ Дитини" Львів, 1936.

РІЖНІ

Франц Коковський. **Культурний рух на Лемківщині.** Видання Музею „Лемківщина" у Сяноці. Львів, 1936.

ЖУРНАЛИ

Наш Світ. Ч. 6. За червень 1936. Луцьк.

Дзвони. Ч. 5. За травень 1936. Львів.

Учительський Голос. Ч. 6. За червень 1936. Ужгород.

Кооперативна Республика. Ч. 7—8. За липень-серпень 1936. Львів.

Українське Юнацтво. Ч. 7. За липень 1936. Львів.

Калосьсе. Літературна-навуковы часапіс. Кніжка 3. 1936. Вільня.

Ukrainian Youth. Official Organ of the Ukrainian Catholic Youth League. June, 1936. Philadelphia, Pa. U. S. A.

Часопис Олександра Дюма

В травні цього року минуло 80 літ, як в Парижі появилося перше число щоденного вечірного часопису Олександра Дюма п. н. „Мушкетер".

Редакція „Мушкетера" містилася на Великих бульварах, в малесенькім льокалику, що складався з передпокою, кухні і одної кімнати. Приходів часопис Дюма не приносив, але клопотів — багато. Навіщо-ж автор „Трьох мушкетерів" затіяв це підприємство? Дуже просто: на злість видавцям більших париських ґазет.

Олександер Дюма, що вічно потребував грошей, писав спочатку в кількох ґазетах і всюди діставав за свої романи і фельєтони рядкове. Згодом він привчився писати коротенькими рядками розбиваючи нераз для того речення і висуваючи одне слово в окремий рядок. Видавці зразу мовчали, але згодом обурилися. Порозумівшись між собою вони заявили Дюма, що за кожний рядок менший від половини вони взагалі не будуть платити... Дюма відповів, що в такому разі він волить писати для себе, у своїй власній ґазеті. Так повстав „Мушкетер".

По кількох місяцях боротьби за існування ґазети Дюма зрозумів, що при всій своїй популярности, він один не може втримати того видання. Довелось запросити співробітників, зорганізувати редакцію: в „Мушкетері" почали друкуватися Дюма—син, Ксавіє де Монтепен, Ґустав Емар, Орельєн, Шоль, Анрі Рошфор... Підбір співробітників був прекрасний, але одна біда: Дюма не платив ані платень, ані гонорарів... В 1857-ому році редакція передала Дюма спільну заяву, що відходить і на другий день вийшло останне число „Мушкетера". Сам Дюма пішов в Каносу — до видавців. Вони-ж від того часу не платили йому за короткі рядки, але за все інше платили точно.

ДАТКИ

на

Літературний Фонд" Т-ва Письменників і Журналістів

можна складати в Адміністрації „Назустріч".

ДВІ КНИЖКИ
СВЯТОСЛАВА ГОРДИНСЬКОГО
БУРУНИ
поезії
Ціна 2·— зол., пересилка 0·25 зол
СЛОВО ПРО ІГОРІВ ПОЛК
віршовий переклад
Ціна 1·20 зол., пересилка 0·15 зол.
Замовляти в Адміністрації „Назустріч", Львів, Ринок 10·

СПОМИНИ
Софії Русової
появляються в 1936 р.
в журналі
НОВА ХАТА
Опера „Різдвяна Ніч"
Празьке видання „Кобзаря"
Підпільна робота
цікаво описані й змальовані відомою нашою діячкою.
Домагайтеся чисел на показ!
Адреса: Львів, Ринок, 39.

НОВА СВІТОВА ВІЙНА
ВИСИТЬ У ВОЗДУСІ.
Хто хоче знати, як виглядають сьогодні збройні сили цілого світу;
Хто хоче знати, де наростають конфлікти, що спричинять майбутню війну;
Хто хоче знати, як буде виглядати майбутня війна, щоб уміти зберегтися перед її страхіттями,
нехай купить собі Календар
„УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД"
на 1937-ий рік,
який про все те докладно пише.
В-во „Український Інвалід", Львів, вул. Потоцького 48.
Вже можна замовляти! Вже можна замовляти!

НІХТО НЕ МОЖЕ
ОБІЙТИСЯ
БЕЗ
УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЇ
що є справжньою книгою знання.
Три великі томи, це криниця відомостей про світ і Україну. Можна дістати на догідні сплати.
Замовляти:
ВИДАВНИЦТВО УЗЕ — КОЛОМИЯ.

ПІТ — ЦЕ ДОШКУЛЬНИЙ ОБЯВ ЛІТА.
Кожному з нас дуже прикро, коли ноги пріють. Щоби визбутися того вживаємо без успіху перфум, кольонської води та інших засобів. — Але є засіб — останній вислів косметичної хемії — а саме:
„ПОТОЛЬ" ґонсецького з „Когутиком".
Як тільки недовгий час вживаємо „Потолю", вже перестають пріти пахи, руки і ноги. „Потоль", нешкідливий для здоровля та усуває немилий запах поту, зберігає наше білля, одяг і взуття перед нищенням, тому це засіб практичний, що повинен находитися в кожній хаті. Продають аптики і дроґерії.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (64) 16
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VIII. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

м р.: Земляк — мистець серед індіянських пралісів

Юрій Долина: Через СССР на далекий Схід

Наталя Сас: Відтиск

Богдан Жарський: Там, де ревматики стають романтиками

Я. Мандюкова: Венеція крізь стереоскоп

Соня Бей: Медуза

Мих. Рудницький: Б. Шов скінчив 80 літ

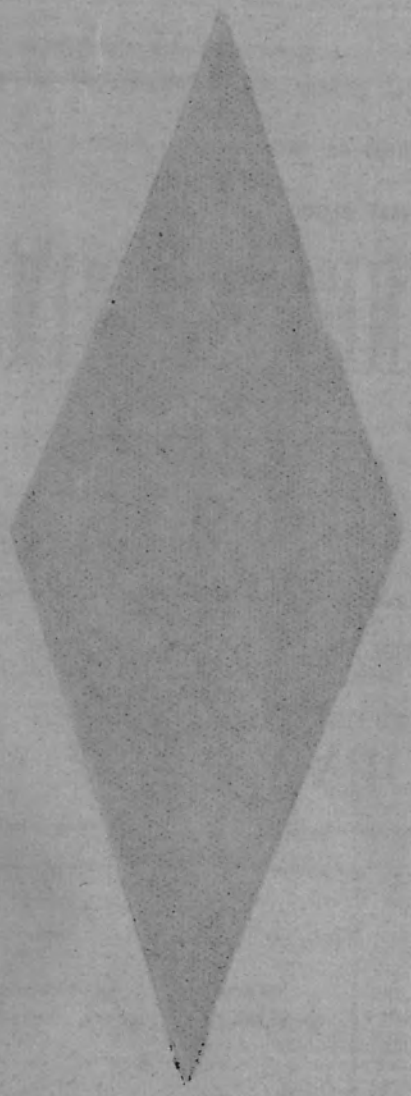
У світі десятої музи

Літературна хроніка

Люди, думки і життя.

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

ТУТ МОЖНА КАЛИТИ

ПРИНОСИТЬ:

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (64) 16
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VIII. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Земляк-мистець серед індіянських пралісів

Куди не кидає доля наших людей! Як вона химерно каже їм братись серед чужого середовища, серед зовсім далекої їм культури за працю, на яку вони ніколи не зважились би, залишившись у рідному середовищі! Ще дивніше, коли нараз чуємо про мистецьку працю людини, яка провела половину життя на рідній землі, ніколи і не пробуючи своїх сил у тому напрямку.

Перед нами вирізки з ріжних бразилійських часописів у португальській мові, що їх прислав нам один із наших письменників, який від літ живе на чужині. Вирізки ці кажуть про виставу творів досі невідомого нам земляка Антона Корша (справжнє прізвище Коршнівський) у Сан Паольо. Деякі старші громадяни пригадують собі Коршнівського з Раштатського табору, де звертав увагу своєю оригінальною вдачею; тоді займався він живо руханкою. Численні репродукції різьб дода-

Антін Корш. Торзо жінки.

ні до катальоґу вистави дають нам тільки приблизне поняття про ці твори. Як довідуємось із заміток про мистця — це людина військова, колись учив у військовій школі старшин на Україні. Революційні події казали йому шукати щастя за морем і серед мандрівок по екзотичних країнах пробудився у ньому талант.

Ось кілька голосів преси, які перекладаємо дослівно: „У суботу 13 VI. 1936 у сальонах Палати під Аркадами відкрили велику виставу різьб і малюнків п. Антона Корша та О. Мадурейтри. А. Корш належить до категорії незвичайно цікавого типу артиста та обсерватора. Ріжні рідкі речі, які він виставляє у Палаті, належать до його багатої збірки, яку він зібрав у стейтах С. Катерини та Парани підчас своїх десятилітніх розшуків серед праці. Всі ці речі зробив він з коренів, стовбурів і галуззя ріжної уже вмерлої деревини — щоб не різати живої — нашої рістні. Ті його цікаві твори належать до мистецтва самої природи; мистець дещо в них змінив, дещо додав, оформив і назвав їх — ось і все, що у висліді дало чудовий і досі небачений твір.

Пан А. Корш — учасник великої війни; три роки був у німецькому полоні, а коли з нього вернувся — вступив до української армії як старшина у ранзі капітана. Разом з українською армією боровся він проти большевиків три роки, а пізніше виїхав до Бразилії, де почав мистецьку працю, внаслідок якої у більш як 300 предметах виставлені в Сальоні Палати під Аркадами. Деякі з цих предметів уже в перший день відвідувачі закупили; це найкращий доказ, що мистецтво А. Корша справді у високій мірі нове і гідне уваги.“

Після цього йде опис, як виглядало свято відкриття, далі переказаний зміст промови А. Корша.

„А. Корш, попросивши слова, промовляючи нашою мовою, висловив простими словами культурної людини низку думок про свої мистецькі досліди в наших пралісах; розказав він, як відкрив своє мистецтво, згадавши про одного індіянина, який мав палицю із ручкою, що уявляла мініятурну людську голову, яку вирізьбила сама природа; індіянин зробив штучно тільки прорізь рота.“ (Correio de Sao Paulo, 15 VI 1936).

У другій рецензії читаємо:

„Про п. Корша ми вже писали з попередніх статтях. Це незвичайний мистець, що знає наші пущі, чудовий обсерватор природи.

Антін Корш.

За 10 років він перейшов бразилійські пущі; був в Амазонії, Парані, зжився ближче з індіянами, підглядав життя бразилійського пралісу і звідти приніс в осередок нашої цивілізації архітвори мистецтва: ріжні форми людського та тваринного світу, — форми, де повно життя, які викликають надзвичайне зацікавлення. Все те багатство зроблене з ріжних частин нашої рістні — з коріння, галуззя та стовбурів дерев.“ „Diario Popular“ 16. VI. 1936).

Бразилійський денник називаючи А. Корша „ловцем незвичайних творів природи“ вважає за найкраще передрукувати одну критику про нього з одного часопису в Ріо де Жанейро.

Антін Корш. Музика.

„Я відчув, коли опинився в робітні Корша божеське тремтіння, яке викликає в людській душі Краса, особливо, коли вона обявила себе в надзвичайній і небаченій формі. Передімною стануло на ввесь ріст нове, захопливе мистецтво. Мені стало свідомо, що маю перед собою висококваліфікованого мистця, якого ніхто не знає. Його твори зроблені в дереві. Для своїх образів використовує він усякі лінії, рисунки, плями тощо, на які така багата бразилійська рістня, особливо одне дерево, що зветься імбуй. Він бере напр. якусь дощинку з того дерева, покладе на ній якусь риску чи плямку, зробить ніс, око чи руку, і готове: — перед вами твір, якби з казки, що примушує вас думати про загадку або злочин. У цій своїй праці мистець старається схопити головну ідею, яку природа вклала в той чи інший свій твір, зазначити найважливіші моменти твору, дбайливо уникаючи, щоб не накидати природі свою волю, свої думки, тощо. У цьому головна властивість того цікавого і суґестивного мистецтва. Те саме можна сказати і про його різьби. Візьме він якийсь сплет коріння, якийсь корч, якісь зрослі парістки, там щось обітне, там переставить, доробить і ось перед вами якесь створіння з мітольоґії, з леґенди, якась гадюка чи домовик. При всьому тому його мистецька візія вникає в найтемніші закутини тих намірів природи, що ними кермують закони її відвічної творчости.

У загальних своїх рисах мистецтво Корша примушує людину задуматись над творчістю природи, над її таємницями, фантасмами, релігією та літуріґією.

Це мистецтво пригадує нам фантазію Фльобера, яку він поклав перед св. Антонієм на скаменілости Тебаїди; воно зосереджує в собі символізм з Патмосу і всю фантастику байкарів. Утомлені нашою дійсністю, нашими хмародерами, почуваємо себе добре в цьому реальному світі, в цій стратосфері абстракції та естетичних снів, де нема нічого ані з футуризму, ані з кубізму, а в яких, завдяки впливові природи панує чудова творчість.

Перед неодним його твором мистець не може сказати, як колись сказав Мікельанджельо „Говори!“, ні, краще підходило б тут слово „Мрій!“.

У часописі „O Estado de S Paulo“ находимо довгу статтю, мистецького критика, Монтеіро Льобато, який прирівнює твори Корша до ріжних давніх мистців голяндських, флямандських та німецьких, добачуючи у потворуватих формах природи риси подібні до середньовічних візій. Є там натяки на Мемлінґа та Дюрера і розяснення, як своєрідний примітивізм можна погодити з переходом до модерного мистецтва Архипенка. Згаданий критик називає твори Корша великою новиною і його виставу засновком винахідної праці. Він заявляє, що його збірка повинна б залишитись у музеї Іпіранґа на доказ величезних скарбів розсіяних довкола в цьому краю. Хто знає трохи латини, трохи фран-

Антін Корш. Діяна.

цузької чи італійської мови, може віднайти бодай у цих поодиноких словах те признання, яке нам на жаль тяжко перевірити: „Antonio Korch positivamente operou un milagre de novidade. Sua exposiçao nao lembra qulaquer parte do mundo, como ainda se revela a mais curiosa, a mais fecunda em suggestoes que possamos imaginar“. **м. р.**

ТЕОДОР КУРПІТА

Лист

Поштар сьогодні лист мені приніс,
Прегарний лист! Сріблисто голубиний!
А в ньому квітки, сонце. Радість! Ні,
Сум, що сидиш у темних сутеринах!...

Не йму я віри радісним словам!
Як 21-го? Щось тут не дуже щиро!
(Хоч це мені так ясно, як і вам,
Як 2 + 2 рівняється 4).

Ну, але щож! Сміються вже зірки...
Не кажу про таких як Ґрета Ґарбо!
І ти ідеш і відрухом руки
Стираєш з уст паризьку модну фарбу.

І срібний пух я б довго цілував,
Як тую любку лагідну і щиру —
Коли, на жаль, псує життя — вдова-
Ґаздиня, хоче гроші за кватиру.

ТЕОДОР КУРПІТА

У місті

Вже завтра рано їду на село.
Не то, що жити може в місті круто,
Або щоб праці в місті не було! —
Але тому, щоб, просто, тут не бути!

І незабаром вернусь сюди знов,
Хоч шлях мені до міста задалекий,
Візьму квіток з собою до розмов
І місяць з сонцем вложу я до теки!

І в малих смутках мійських вечорів,
Як вже перо відложу від пеанів —
Нас трьох таких збереться гільтаїв,
Щоб заховатись у тінь ресторану.

І крізь вікно (не люблю панянок,
Що у розмовах надто є свавільні!)
Будуть зірки дивитись, як пємо
Лікери ночі — темні і похмільні...

ЮРІЙ ДОЛИНА

Через СССР на Далекий Схід

ПРОДОВЖЕННЯ

Ідемо далі. Стації бувають тепер частіше. Коли до Свердловська чи Омська транссибірська залізниця ще однорейкова, тут скрізь уже провели другі рейки.

На маленькій стації, якої назви я не доглянув, бачу вперше те жахливе, що стинає кров у жилах. Ось напроти нашого поїзду, так близько, що коли заговорив би хто, почули б, кілька вагонів, таких для худоби — звичайно, обставлених червоноармійцями з наїженими штиками. А там угорі, поза маленьким віконцем кілька заляканих жіночих облич... Засуджені??

Та ось знову... Ледви кілька стацій далі. На стаційному будинку читаю: „Тайга". А на бічних рейках — поїзд-марево. Попереду ціла валка стандартних вантажних авт, потім зараз довга черга, може 15, щільно запльомбованих вагонів. Навіть ці віконця вгорі загратовані. Поза віконцями висохлі, обезкровлені людські обличчя... І знову озброєні червоноармійці... Хто ті люди? Чи справді пятнацять вагонів злочинців?? А може злочин їх тільки у тому, що вони запопадливіше інших господарювали на прадідному шматку землиці? Поїзд біля поїзду, так близько звела мене доля з ними, може й українцями такими як і я... Якже жорстоко та жахливо мусіти мовчати!

Знову сибірська ніч — прозора, з тим місяцем серед неба, що кожного дня заливається ясністю, заокруглюється як замерзла крапля води. І непроглядний, підлитий замерзлим болотом — бір. Це тайга. Потім знову безлісні простори з матовими дзеркалами нерухомих струмків та озер. Далечінь.

— Отже в вас немає жінки? — трохи жартливо питаю в мого совітського інжиніра, бо бачу, що він заходиться коло самотніх дам у нашому поїзді.

Регочеться.

— Немає. Навіщож мені дружина? Та діти в мене є — додає по хвилині.

— Гм! —

— Це звичайно. У Новосибірську дівчина, років їй 12, в Іркутську хлопчик, закінчить саме 8, а у Сухумі, на Кавказі, ще одно мале, років на 3...

— „Харашо наработалі!" Десь й аліменти мусите платити чималенькі?

— Ніяких!, — сміється інжинір, — мої ж колишні дружини не біднуваті. Одна інжинір, друга — доктор, третя працює серед фіз-культурників.

— Хитро „устроїлися".

Мій інжинір поважніє.

— Та бачите, тепер має вийти закон, що розводи проводитимуть через суд. Без суду „нельзя" розводитися. А то хлопці дуже вже розпустилися. Знаю таких, що мали вже по 15 жінок. Заплатив я своїх 15 рублів і розвід закінчений. А якже у вас?

— У нас ще важче. Коли раз одружився, сиди тихо! Хіба у сам Рим доведеться писати.

Інжинір крутить головою.

— Це погано. Колиб так у нас завели, прийшлось би удруге революцію з самого „начала" починати.

Якось зговорилися ми про ціни.

— Тепер у нас усе подешевіло — говорить інжинір. — Яйця впали на 40 копійок за штуку, А у вас?

— У нас штука 5—6 грошів, — пояснюю з невинною міною.

— Масло то впало на 17 рублів за хвунт. А в вас?, — питає вже тихше.

Якось, наче випадком, підходить до нас старий слуга спального вагону, цей з цапиною борідкою і — наставляє вуха.

— Масло в нас 3—4 золоті за кільо, — відповідаю.

— Так було в нас за Непи — відкашлює інжинір. Та у нас життя кожного року ліпше.

„Жить стало лучше товарищі, жить стало веселее" — пригадую стандартний напис з московської „Красної площаді".

— А хліб? — питаю.

— Ріжно — вже неохоче відказує інжинір — 1 руб. 20, 1 руб. 30 за хвунт залежить як де. Ось у Новосибірську коштував тільки 90 копійок за хвунт. Тут найдешевше.

— А у нас 18 грошів за бохонець...

— Але скажіть, будь ласка, — викрикує нараз інжинір — що в вас заробляє інжинір у місяць?

— Ріжно, зацукуюся, 200—300 золотих у місяць, але працю не все легко найти можна.

— А в нас більше, тріюмфує інжинір, рублів на 500—600 і більше, а рук недостає до праці.

Хай тріюмфує, опісля порахує і задумається.

На другий день, середа 6-ого травня, якось під вечір, ми докотилися до Красноярська. Могутня ріка у широкій, привітній долині. Це Єнісей, ще цілий замерзлий.

Довідуюся, що ми вже на 7 годин спізнені. До Омська йшло все рівно з розкладом їзди, пізніше щось попсувалося.

— Це тому — пояснює інжинір — що тут „раз під гору, раз удолину". А у вас поїзди не спізняються? — питає.

— Ні, не спізняються. Дуже рідко.

— Бо у нас завжди спізняються — зідхає — ще товариш Каганович не вспів цього змінити.

Знайомлюсь з багатьома людьми. В мене вийшла довша розмова з грузинським майором, що, — щиро чи ні, не знаю, — хвалив большевизм.

„Грузія тепер зелектрифікована, всім гарно живеться. Була в нас Народня Республіка та прийшли англійці і народ став викидати англійців."

„І разом з водою вилив з ванни дитину", — думаю про себе.

І ще вийшла в мене одна велика честь: я грав партію шахів з самим „начальником поїзду". Отже не знаєте, хто це такий, правда? Начальник совітського поїзду це, може трохи менше від Сталіна чи Кагановича, але багато більше від звичайного нашого кондуктора. Передовсім у нього всі наші пашпорти і білети а без них, що варта ми всі? У „начальніка поезда" окреме купе у мягкому вагоні, де ще переховується, крім згаданих документів і одного подертого підручника „росписанія поездов", ще й підручна бібліотека, ну і шахи. Ми похилились над шаховою дошкою, а тимчасом минали стації і зупинки, і наш поїзд успів ще на півтора години запізнитися так, що все запізнення дійшло до 8 і пів годин. Та, погодитесь зо мною, що така дрібниця надто вже мала, щоб переривати цікаву партію шахів. Після закінченої партії спливає бальсам на мою душу. „Начальнік поезда" вповняє мене, що віддасть мене, у Читі, у „солідні руки" начальника стації, що він влаштує мене у гостинниці і що взагалі я не повинен нічим журитися. Цим приреченням я ще не зовсім заспокоєний та всеж життя здається мені тепер на добрих 10.000 кг. легше як раніше.

Ми мали бути досвіта в Іркутську а докотилися сюди аж увечір.

Це знову закопчене, фабричне місто, обведене могутніми руштуваннями нових будівель ніби густою павутиною. Мушу признати, що за всю подорож крізь Сибір, майже не доводилось мені бачити залізничої стації без нових конструкцій могутніх фабрик. Інша справа їх рентовність, що про неї некорисно свідчать ціни совітських продуктів та ще й їх невибаглива якість.

Була ніч, коли ми вирушали з Іркутська у напрямі Байкальського озера. Попри нас плила могутня Ангара, широка на кілька кільометрів. Серед неба зявився місяць, так низько над нами, що важко було опертися магічній силі його матового сяєва. Ми нарошно погасили у коридорі і в купе світла, щоб впустити до вагону більше з того мінливого чару Ангари, з опалізуючих сильветок далеких гір. Ось тут, на краю могутнього озера, — б'ю себе у груди, — я роблю останню, зайву пробу, щоб відчинити вікно совітського вагону. Адже ж там поза шибкою криштальне опянливе повітря. На жаль! Вікна сповняють свою службу не гірше рядового червоноармійця.

Ось стація на краю озера. Вибігаю на двір. Свіжо, приємно! Пю шклянку води — Байкал славиться чудовою водою.

Шлях наш веде тепер над берегом озера, рядком тунелів. Він сходить часто униз, над само озеро і я жалію, що спізнений поїзд позбавив мене насолоди чудових краєвидів. Правда, залишилися нічні краєвиди і я впиваюся у них очами та уявою.

Хтось біля мене стає розказувати мені казок про Байкал. Це совітський інжинір.

— 120 рік вливається у Байкал, а тільки одна від нього відходить. Це саме Анґара. Тому кажуть, що в озера 120 синів й одна тільки донька, а й ця повією стала. Озеро це незвичайно глибоке, щось на 3 кільометри, коли я добре затямив, а в його глибинах живе велика й дуже смачна риба: тюмені, омолі. Нерп це знову щось у роді фоки, бо з його шкіри виробляють несесірші портфелі тощо. Байкал це ще легені східнього Сибіру і тут місце на майбутні санаторії. Колись процвитало тут рибальство. Сьогодні все те занедбане. Колиб і взялися люди за риболовлю і рибний промисл, оболиб їх такими „налогами", що у зародню все вимерло б.

Чи це совітський інжинір балакає так? Оглядаюся. Ні, це вже не він, а хтось інший, але у темині не можу пізнати. Передомною молошно-білий Байкал, ще замерзлий і прозорий світ далекого Сибіру.

Нараз здрігаюся! Що це? У прозору ніч Байкалу хтось могутнім голосом, так близько, майже поруч мене, — кидає українську пісню. Що це? Не хочу відвертатися, нехай співає. Ця українська пісня, тут над берегом озера, серед совітської дійсности, має в собі щось, що електризує, навіть щось бунтарського.

Це звичайні „гречаники" та зараз по них ще „Бандура".

Чудовий, великий голос! Чую, що на другому кінці вагону збуджує він дискусію і хтось починає доводити, що „природа" звязала Україну з СССР.

Сама природа, а без цього...

Знечевя чую схвильований і трохи заляканий голос грузинського майора і „все вияснюється".

Звичайно, жінки... Саме ті, що до них „товариш" майор злегка залицявся, забрали йому, на збитки, його патефон, примістили у купе поруч мого і стали награвати українських пісень. Знову таки через збитки. Знали ж вони, що грузинський майор дещо тхорем підшитий. Товариш майор хвилюється, забирає патефон. Розпитую його про грузинські пісні.

— Маєте??

— Маю, маю! — паленіє аж вище вух, — але в нас у Грузії тепер переважно великоруських пісень співають. — проголошує на ввесь голос.

Українська інтермедія скінчилася і все вертається на нормальні — совітські общеруські рейки.

Ще в Іркутську вилаяв мене совітський інжинір. Діло у тому, що в час зупинок, коли виходжу трохи провітритися, забуваю зачинити наше купе; теж уночі не завжди прикручую двері.

— Хіба хочете, щоб ми заїхали без штанів?

Дивуюся.

— Не дивуйтеся! Адже ж усякої наволочі скрізь багато. Хіба у вас їх немає? А в нас особливо у східнім Сибірі. Доконче треба вважати.

І він оповідає мені, як раз украли йому пальто, саме в Іркутську, коли зійшов з вагону позабувши зачинити купе.

— Довелось без пальта подорожувати.

Пізно в ніч лягаємо спати. Поза віконом ще завжди мінiться, опалізує замерзлий Байкал, озеро вдвоє більше від Галичини.

На другий день, у пятницю, рівно тиждень від дня, коли я покинув Варшаву, вже від ранку дожидаю Чити. Подертий роспис поїздів, єдиний на ввесь вагон, що переховується у нашого „начальніка поезда", заповідав приїзд до Чити на 8-му год. зранку. Та поїзд наш спізнений. Потім ця вічна крутанина з годинниками. На залізниці обовязує московський час, та місцевий час уже на 6 годин відбіг від московського. На мому годиннику 12 вполудне, а тут сонце вже недалеко заходу, а у нас там у Львові щойно 10 год. передполуднем. І жий тут! І вираховуй час приїзду до проклятої Чити!

Виходить, що заїду до цього міста пізно в ніч, по півночі, на місцевий час. Передомною знову встає привид східнєсибірського містечка і мене самого серед нього з моїми 5 клунками. Мимоволі хвилююся.

Минаємо гори Яблонові. Наперед здіймаємось угору, а потім дорога веде знову вниз, притім з усіх сил працюють усі гальми поїзду.

Країна, що її промежовуємо, здебільша монгольська. Широкі обличчя й плоскуваті носи. На головах часто стіжкуваті капелюшики, нерідко з червоними звисними чубками; ще зранку минули ми столицю автономної внутрішньо - монгольської республіки: „Улан-уде", а ось стації як Горхон, Хохотуй. „Хо-хо" це по монгольськи означає: місто.

Вечоріє, хоч годинники на стаціях показують 3-у год. сполудня. По оба боки залізного шляху темніє нерухома, лиховісна тайга, вряди-годи покажеться вбога монгольська оселя, без світла, з темнуватими, приземними хатками, наче вимерлими.

Потім зявляються світла невідомого міста. Вони всі якісь білі, матові, немов замерзлі.

Фабрики, рушгування, мости, рейки.

Знову рушгування і світла.

Стаємо нарешті. Це „Чіта І". Звідси до головної чітинської стації ще 3 км. На стації багато червоноармійців з пятихвостими зірочками на кашкетах, трохи залізничників у темнуватих одностроях, але найбільше всякої наволочі. Не збрехав совітський інжинір.

Ідемо знову. Ще трохи фабричних димарів і багато малих, непривітних дімків серед широчезних, погано освітлених улиць. Потім усе те щезає як привид. Поїзд звільняє. Я вже у Чіті.

(Продовження буде).

НАТАЛЯ САС

Відтиск

Над старим габсбурським містом лежала гаряча літня ніч. Теплий вітер, що ніс вогкі спомини Адрії висмоктали пушти і спалили його так, як палять соковиті трави на жовте щетиння. Тепер він паде з зоряної темині на широкі води Дунаю, припадає устами спаленими смагою до холодних вод і цілує їх у покорі. Ще по той бік він сушить узбічя старої твердині і палить каміння гордих колись цісарських замків. Нині вони пишні образами й килимами колишніх споминів ждуть повороту неповоротнього минулого. У гарячу літню ніч оповідають казки воєн, слави та бунтів, історії гордощів династії й народу, що обоє нині зійшли з карти дня у невідкличне минуле.

Ще про їх гордощі співає стиха циганська скрипочка на мурах старої твердині могутніх колись Арпадів, опісля Габсбургів, ще про їх давні справи шепчуть хвилі великого, старого, обважнілого роками Дунаю...

Але по той бік великий галасливий Пешт повний світел, реклями й магазинів та притаєної нужди нинішних днів. Свою історію він лишає на Дунаєвому побережжі, а сам обмитий із сентименту біжить у погоні за проживком та у боротьбі з тіснотою. Попав гордий птах у клітку і кричить, пружиться, палає. Криком, гамором, світлами сколихує гарячу ніч — наддунайську липневу ніч.

По цей бік Дунаю, після того як змив він казку історії до стіп будням, променада Франца Йосифа (все тут має ті смішні цісарські назви! — нарід не зумів старого заступити новим). Вона як світляний вінець на голові негра яскраво світить у гарячу, втомлену сонцем ніч. Тут безлічі каварень, люксус і світла, музика й танок. Циганські скрипки та модні саксофони, старинні кастанети та розквилені гавайські гітари кидають спів, плач і крик у тихі води повільного Дунаю. Решта старовини і нинішний день муринських джезбендів кидаються до стіп Бургу — пустого, і після того як відскочуть від розпеченого каміння линуть у зоряну темінь ночі, що десь там, високо угорі позіхає — як та жінка, що сидить на однім столику, в одній надбережній каварні в одному старому місті без завтра.

Великі залізні мости пробують злучити минуле з нинішним. Та це їм хіба так удається, що збунтовані робітники переходять на підбій замку і безробітні на працю. Зрештою нічого не потрапить оживити старий нарід без нових ідеалів. На буйних конях не зїде стара історія до модерного муравлища з автами, безробіттям і великими товаровими домами.

Тимто й нудьгує стара габсбурська столиця і збирається подрімати під гарячу липневу ніч. Ще тільки світять каварні на променаді як вінець світляний на голові заспаного негра...

Ще тільки скрипка циганська награє нудно-солодких і сентиментально - гарячих мадярських пісень.

Але жінки цієї вони вже не зуміють оживити.

Вона дуже чорна, дуже підмальована, має дуже червоні уста і... трохи вже старша. Сидить при столику сама і байдуже дивиться в ніч. Вже не для неї ці солодкаві пісні, — гарячі ноти погасило життя. Дарма що чорна та елегантна, як і усі інші. У кутках очей сітка дрібних зморшок старанно прикритих пудрою. Довкола уст гримаса нудьги та знеохоти.

Жінка нудьгує пусткою буднів. До минулого не веде ніякий міст. Завтра не жде її ніщо нового — хоча елегантний одяг, мальоване обличчя та багаті прикраси рук хотіли б ще пережити щось гарного, свіжого, нового...

Може останнє велике кохання? Може велику подію молодости? Може пригоду, на яку ждала безуспішно ціле життя?

Чи старість і нудьга — неминучий кінець кожного життя? Чи пустка та самота — невідклична необхідність після днів гарячого літа і мрій весняних?

Ще грають банджо і співають інтермецца втомлені голоси знад скрипок. Теплий вітер, викупаний в Дунаю холодить чола цим робітникам від людських розваг. Нехай би тільки не здував пудри з кутиків очей дами, що сидить у нудьзі-задумі в одній з каварень на одному „корсо" одного старого міста...

А я — яким чудом з північних славянських земель на наддунайських берегах? І в чому? У шовковій суконці і... тяжких спортових чоботях! А це що знову за одяг?! Чи такі чоботи несли русичів через Карпати-гори на землю мадярську? Чи може йдуть тепер добувати безпанські замки, заспані довгою пусткою? Що за одяг! Що за чоботи!

Дама кидає здивований погляд на мої ноги. І який погляд! І що діється з її обличчям? Величезне здивування. Упертий, голосний запит без слів. Запит великих, чорних вогких очей. І зараз тут усміх. Веселий, ясний, повний радости та жарту. Пустий сміх дитини, нестримний сміх дами, до якої будуару входить пара страшних чоботищ.

Теплий вітер пестить ніжки жінок у тонких шкарпиточках і капчиках без пальців. Теплий вітер роздуває льоки танечниць. О! який теплий вітер тулиться до хмарин білого органді.

І як приємно, що обличчя в жінки прояснилося, зникла нудьга та безнадійна сонність. Тепер живі, чорні очі та гарний усміх роблять її майже молодою, майже пустою дівчинкою-школяркою. І як приємно, що в мене такі чародійні чоботи! І як гарно, що з далекої мандрівки принесли вони жінці усміх і розвагу!

І як добре, що вони появилися в одну гарячу ніч, в одному старому місті, біля одної каваренки, де при столику сидить одна трошки старша дама...

І як добре, що життя має так багато гарних, веселих і смішних речей, що проганяють нудьгу і вертають обличчям привялим нудьгою пустих літ — усміх дитячий, безжурний та молодий.

Гаснуть світла муринського вінця. Сплять вулиці у наркозі бензинового чаду і старі палати у заколиснім чаді історії. Буда і Пешт подали собі руки залізних мостів, цісарські площі і цісарські вулиці лягли до тихого сну. Остав тільки спомин обличчя, що ожило на мить. І усміх, що залишив тривкий відтиск в етері.

Хто зна, може колись віднайдуть його винахідники й закріплять на якихось телєвізійних стяжках? Може аж тоді, як розсипляться в порох і каміння пишні будівлі цісарських палат, а Дунаєве плесо розлиється широкими переливами по сонцем виснажених рівнинах.

...Як колись підчас наїзду хоробрих Арпадів на землі уавів і половців.

БОГДАН ЖАРСЬКИЙ

Там, де ревматики стають романтиками...

РЕПОРТАЖ.

...їдь чимскорше милий братку в Черче на девятку...

Черче!... слово, що електризує всіх тих, кому стрикає в ногах, кому нерви зле функціонують, старих кавалерів, що хочуть іще раз пригадати собі ті гарні часи, коли чоловік звертав увагу на чудовий спів соловейка, коли

Пані Леся Кривіцька і панна Яросевич присилають з Черча привіт „для коханих читачів „Назустріч".

серце починало тріпотатись на вид... Ех! — багато багато дурниць тоді робилося. І коли запече у плечі сонце, коли розжарений тротуар жбурляє пекольні струми — одне коротке слівце: Черче! — наповняє вас солодким подихом доспілого колосся, піднебіння лоскоче холодь криштального трунку із джерела „Льоня", що має одну незрівняну прикмету — нічого не коштує.

І тоді починаєш гарячково приготовлятись до виїзду. По довгих, але приємних заходах, викидає нас засапаний поїзд на малій стації.

Висідаю. У руках пять малих клуночків. Із перону вибігає шість візників. Випрошуюся з усіх сил, але їм мабуть невідомий касовий стан моїх кишень і силоміць саджають мене у гарний і чистий візок. За часок я вже в Черчі, а за кілька годин знаю всю

Дир. Л. Лепкий і автор репортажу „запиваються" Льонею.

його історію, старинну, середньовічну та новітню.

Черчанський настрій цілком не виглядає на атмосферу лікувального заведення. І не можна уявити собі Черча без його директора і без головного диригента, що щовечора грає на

скрипці, в карти, декому на нервах, а у вільних хвилинах помагає при касі заведення. Тут треба пояснити, бо дехто може здивуватися: — якто? феноменальний грач і каса? Отже, як відомо — кожний музика, з Божої ласки має деякі звички, чи слабі сторінки. Власне такою слабою сторінкою Ябця є одна касієрка, вродлива і мабуть музикальна.

Одною з відомих сторін Черча є так звана „фотопляга" в особі того інжиніра, що фотографує всіх і вся, зпереду, збоку, ззаду, згори. На щастя часом зустрінеться він з одним доктором від музики, що теж фанатично утривалює людські фізіономії і тоді бідні холєрники мають хвилину

Черче. Купальні. Світлив інж. Горбай.

відпочинку, бо оба фотографи фотографують один одного. На другий день виходить така цікава розмова:

— Чого ви з мене зробили малпу?

— А ви, пане докторе, чого з мене стругнули слона?

Коли хочете почути вірменську нецензурну анекдоту, то безумовно мусите звернутися до композитора.

На черчанському повітрі всі мають страшний апетит. Про той апетит розповідають у Черчі таку анекдоту:

Один сільський хлопець побачив, як один лікувальник рано мив собі уста. Незвичайно здивований побіг до свого батька і каже: Тату, дивітьнося, як наш пан собі гострить зуби.

Спішу до Палатки, де чути мельодійні звуки незрівняного „Черче-джеза".

Черчанські дансінґи славні на всю околицю. Мій товариш пояснює мені, що орхестра щодня зміняє колір своїх сорочок і щойно в останніх часах вдягнула темногранатові. Хоч гасло підтримуй мило „Центросоюзу" патріотичне, але дехто твердить, що з ощадностевих оглядів ґранатові сорочки найпрактичніші.

Дансінґ починає орхестра маршем, щоб додати відваги несмілим. І коли серед танґ Весоловського глянете довкола — побачите розтанцьовані пари — не треба вам кращого доказу на лікувальну вартість Черча. Хочби сама Кривіцька, що з кожним роком діставає кращий гумор, молодшу церу і молодше товариство.

Черчанські води ділають як методи Воронова, але не так болісно. Один старший пан сидів одного разу на лавочці, коли нагло почав падати дощ. Щораз більше й більше протікала вода у маленькі калабаньки. Раптом старший панок встає і каже до свого товариша:

— Знаєте — я з кожним днем почуваюся молодшим. А нині так немов би я був ще немовлятем — підомною мокро...

Як всюди так і тут панни не люблять сидіти на дансінґу. Не диво, що на салі майже нема місця. Зпоза стіни кокетно зазирає Льоньо Швунґ, мельодійні тони танґа порушують ноги до такту. Далі сентиментально-настроєва сцена. Ябцьо грає для Наталки, Наталка слухає для Ябця. А Ябцьова гра це не тільки тяги смичком по струнах, але ґімнастика, акробатика, гумор, що деколи кінчиться ударом смичка по носі якогось товариша.

А тут мов янгол в небесах літає панна Рена в танцю, тут знову мов у нездобуту твердиню вдаряє у серце голови клюбу старих кавалірів дир. Льоня атака представниць кращої частини мешканців землі.

Коротко: черчанський дансінґ!

— — — — — — —

Синій романтичний вечір... По блакитньому небосхилі маєстатично похитується місяць — почесний член клюбу старих кавалірів. Із кущів пливе тиха-тиха пісня соловейка... Із пянким запахом матіоли вдаряє у носик делікатний запах сірки. В далині бовваніє обрис мосту. І пригадується леґенда, записана у старих черчанських анналах...

...І сказав Він — директор і пан цього місця, при звуках ґітари. „На місці цьому поставлю міст. І міст цей буде стояти до того часу аж перейде ним дівиця-чиста мов лелія скупана в холодній росі наших світанків...

І дир. Бованко приготовив уже віддавна стіс нового матеріялу на будову нового моста, але... але міст ніяким робом не хоче валитися.

Вечорами у парку не світять світла, щоб не розбивати модерною технікою середньовічної романтики, що ще заховалася у цьому закутку Ґалилеї. Тільки срібнолиций місяць обкутує все блідим світлом.

Місцеві романтики ідуть спати дуже рано. Хто вже в 6-тій ранку, дехто годину раніше. Треба використати і ніч для лікування.

А завтра знову гаряче сонце і боровина, сірка, двоокис вугля і тим подібні сполуки.

Як мене інформує ґенеральний лікар, нормальна „курація" триває три роки. І кінчиться „залежно" — у старших повним видужанням і поворотом до Черча у здоровому стані, у молодших заручинами, розводом, христинами чи іншим нещастям.

Про успіх лікування може свідчити така подія.

Недавно привезли до заведення хорого, що не тільки не міг ходити, але й язик відмовив йому своїх послуг. На диво по кількох купелях, він так поздоровів, що пішки вийшов із Черча в невідомому напрямку і забув із радости заплатити рахунок.

Зацікавлення світовою політикою в Черчі нечуване. Недавно один старший пан узяв через помилку „Діло" зперед двох літ і став у голос обурюватися як можна було затаїти перед ним таку страшну вістку, що застрілили Дольфуса.

Черче. Палатка. Світлив інж. Горбай.

Я. МАНДЮКОВА

Венеція — крізь стереоскоп

Фотоґрафіка, яку вважали досі за ремесло, набирає щораз більшого значіння, так що французька академія мистецтва, признала її цього року — мистецтвом. Ґраф де Санте називає цю подію — історичною для фотоґрафіки.

У нас є теж фотоґрафічне товариство, яке видає свій журнал і намагається зацікавити широке громадянство мистецькою сторінкою фотоґрафії, але праця ця щойно у початковій стадії розвитку.

А тут світ йде вперід: йдуть гаряч-

Стереоскоп — оптичний прилад, при помочі якого можна бачити картини так, як бачимо в природі, тобто з вражінням простірних віддалей. Для цього потрібні дві світлини, що лежать біля себе на одній площі, але зроблені: одна зі становища лівого а друга зі становища правого ока глядача. Тут і нижче маємо саме по дві стереоскопійні світлини з Венеції.

кові досліди, йде намагання надати мертвим досі картинам омани дійсности — життя.

У Німеччині, повстало спеціяльне видавництво, якого завданням є вирвати наукову теорію про стереоскопію, з кола наукових дослідів, і прикласти її широко практично.

Повстає стереоскопійна фотоґрафія, яка каже вдумливому глядачеві переживати бачене, а не тільки глядіти. Досі плоскі відбитки картин, набирають життя, повстає „чар простору".

Наша ґенерація оглядає в картині тільки: світло, тінь, колір й віддаль, зате простору не бере під увагу, вважає його за порожнечу, яку в найкращому випадку, можна заповнити якимись речами — будівлями, але в ніякому разі не має власного істнування.

Щоб дати приклад, як маємо глядіти на простір, дає нам перший видавець книжки з стереоскопійною фотоґрафією Отто Шенштайн великий твір про Венецію прикрашений стереоскопійними картинами.*)

Програмою книжки, яка виходить далеко поза звичайні рямці опису міста, є найти ґрунт, на якому зростало місто, шукати за ґеоґрафічними і біольоґічними даними, шукати волі, яка сформувала його в політиці та торговлі, духа, що побудував її та довів до недуги, що звалила його могутний орґанізм.

„Венеція — як переживання простору" — це чудовий твір у розкішному, дорогому виданні.

У цьому, першому цього роду творі були інші автори. Венеція, каже він, повстала з сильної волі людини, що задивлена у красу небесних просторів, забажала скувати каменем стихію води.

Думка ця, вже своєю силою, творить мистецький твір. Але звідки походить сила цього мистецтва в місті, що від византійських впливів рвалося до ґотику, до якого йшли впливи ренесансу з Риму та Фльоренції, яке у дзеркалі бароку та рококо хотіло бачити власне обличчя?

Звідки походить сила, що з византійських форм з орієнтальною закраскою, створила своєрідну венецьку будівлю „Св. Марка"?

Звідки сила, що з мотивів ґотику створила дивні склепіння венеціянської палати дожів?

Погляд народу, що звик до широких овидів, живого ритму життя вихоплювався із сухих рямок середньовічного думання.

Свій широкий погляд на світ, зобразив він у банях св. Марка, які є висловом радости та фантазії. Автім психіка міста, що вже на схилі тисячоліття було світовою потугою, була овіяна незвичайною силою творчости, яка зуміла створити мистецьку цілість з мішанини світових стилів.

Розвій і велич міста охопив автор у кількох розділах, з яких наймогутніше представляються „Св. Марко" і „Палата дожів".

Устрій держави, який підчас володіння ренесансу, стає щораз більше порохнявий символізує автор з „Канале Ґранде".

У ньому відчуваємо легке колихання ґондоли, попри казкові палати: Вендромін, Каваллі, Фоскарі, що виглядають як втілення музики, а далі попри білі мармури церкви Санта Марія Салюте і манастирські будинки давньої школи.

Кінцевий розділ „Ґондолі, світла, музика" дає теж і тони цій живій картині міста й нагадує веселе завмирання гордого міста і його вічної живучости, яка залишилась навіть після смертельного удару ґенія — Наполеона.

Венеція живе дійсним життям. Її фізичне й духове обличчя представлене у невиданий досі, оригінальний спосіб. Венеція, це не місто, а жива істота, закутана у казкову загадковість ляґун, розкішних палат і лискучих, гнучких каналів. Жива істота, з барвистим минулим. Буйне, різнородне життя цього казкового міста й чудові будівлі в яких автор тексту К. Л. Панк, дошукується символіки його зросту та занепаду.

Професор А. Е. Брінкман, відомий історик мистецтва берлінського університету, каже у передмові: „Мистецьке оформлення бере свій початок з переживань простору. Зовсім нове життя бачимо ми, коли глядимо на стереоскопійні картини. Вони спонукують нас дивитись предметово і так думати. Одність описаних і оглядних картин, дають дійсну, мистецьку картину Венеції".

Читаючи вдумливо текст повстає туга, щоб оглядати та переживати простір міста.

Автор тексту, старається надати Венеції цілком інше обличчя, як це робили інші автори. Венеція, каже він, повстала з сильної волі людини, що задивлена у красу небесних просторів, забажала скувати каменем стихію води.

Думка ця, вже своєю силою, творить мистецький твір. Але звідки походить сила цього мистецтва в місті, що від византійських впливів рвалося до ґотику, до якого йшли впливи ренесансу з Риму та Фльоренції, яке у дзеркалі бароку та рококо хотіло бачити власне обличчя?

Звідки походить сила, що з византійських форм з орієнтальною закраскою, створила своєрідну венецьку будівлю „Св. Марка"?

Звідки сила, що з мотивів ґотику створила дивні склепіння венеціянської палати дожів?

Погляд народу, що звик до широких овидів, живого ритму життя вихоплювався із сухих рямок середньовічного думання.

Свій широкий погляд на світ, зобразив він у банях св. Марка, які є висловом радости та фантазії. Автім психіка міста, що вже на схилі тисячоліття було світовою потугою, була овіяна незвичайною силою творчости, яка зуміла створити мистецьку цілість з мішанини світових стилів.

Розвій і велич міста охопив автор у кількох розділах, з яких наймогутніше представляються „Св. Марко" і „Палата дожів".

Устрій держави, який підчас володіння ренесансу, стає щораз більше порохнявий символізує автор з „Канале Ґранде".

У ньому відчуваємо легке колихання ґондоли, попри казкові палати: Вендромін, Каваллі, Фоскарі, що виглядають як втілення музики, а далі попри білі мармури церкви Санта Марія Салюте і манастирські будинки давньої школи.

Кінцевий розділ „Ґондолі, світла, музика" дає теж і тони цій живій картині міста й нагадує веселе завмирання гордого міста і його вічної живучости, яка залишилась навіть після смертельного удару ґенія — Наполеона.

Не проходжуються дожі в розмальованих салях палати, не сходять із своїх чудових прибережних палат венецькі вельможі у пурпурою встелені кораблі, не чути буйного сміху масок на розкішних каналах...

Тон веселости притих, — але не погас!

Краса палатних фасад, золотий тон повітря, могутність пристані, склепінь мостів, сутінки ґондоль і розкіш каналів — ось вона: **„Венеція".**

*) Otto Schönstein: „Venedig — Ein Raumerlebnis". Text von Kurt Lothar Tank. Berlin.

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплєти і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно оригінальні віденські взори.

СОНЯ БЕЙ

Медуза

— Панно Зірко...

— Прошу?

— Скажіть, яке ваше правдиве прізвище?

— Нечемний. Обіцяли ж ви мені не допитуватися.

— Ну, так. Але, бачите, це трохи дивовижно зустрічатися з людиною цілий місяць, розмовляти з нею і не знати навіть і її імени. От, вигадав імя Зірка. Але — яке правдиве?

— А чи це важне? Ось, гляньте на море: кілько там хвиль, — пливуть, відбиваються, гинуть... А літникам і байдуже, звідки та куди вони йдуть. Пропливе одна, прийде інша і принесе нові враження, нові розкоші. З нашим знайомством те саме. Промине вакаційний час, кожне з нас вернеться до своїх занять — напевно забудеться небаром те, що було тут, на пляжі — серед моря і сонця.

— Алеж ми можемо колись стрінутися.

— О, тоді обіцюю вам зрадити тайну. Автім — яка то там тайна; от, химера, чи що... Врешті, коли дуже будете просити...

Дівчина глянула на хлопця кокетливо, але він не звернув на це уваги.

— Запевнюю вас, — говорила вона — що я ніяка княжна, ні екзотична особа. Людина — тай годі.

— Гарно говорите. Але ви неустрі-

пливі, а я таки справді не знаю, як вас гарно просити. Мені не лишається нічого більше, як склонити голову перед такою прикметою характеру.

Зірка махнула рукою нетерпляче:

— Лишіть, Ромку. Підіть краще і відшукайте нашого Анрі з човном. Я казала йому, що сьогодні попливемо в море і він напевно десь тут жде.

— Чи не пізно вже? Небаром зайде сонце. Глядіть, гості збираються покидати пляжу.

— Е-е... це — лікуванці. Їм треба дбати за здоровля. Інакше — ми. На всякий випадок можемо забрати купелеві плащі. Ви шукайте Анрі, а я піду до кабіни по плащі.

Панна Зірка пустилася бігти в напрямі купальні, зручно оминаючи сорокату юрбу. Вона бігла самим краєчком пляжі і з пустоти збивала ногами боввани пінистої води, яка розприскувалася на всі боки, сягаючи іноді самих грудей дівчини. Ромко дивився очарований. Сильвета тіла ні трохи не пригадувала тих новочасних дівчурів, яких від якогось часу не міг стерпіти. Йому здавалося, що ті типи, обнажуючи тіло, обнажують свої бажання і наміри, далекі від слів, говорених на голос.

— А ця... — думав — правдиво ніжна, безпристрасна жіночка. І саме тому може бути прекрасним товаришем. Скільки в неї чару та інтеліґенції... Добре нам разом. Це знайомство не анґажує ні мене, ні її і мені справді непотрібно знати, хто вона. Щоправда — захоплює мене її індивідуальність; таких я не стрічав, ну — але видно, що вона має якісь свої причини, для яких не хоче виявити свого ймення. Гарненька, інтеліґентна і в добрім стилю. Це мусить мені вистачити.

Рибалка Анрі стояв на своєму місці. Ожидав літників, що — добре заплативши, забажали погойдатися його вітрильним човном на морських хвилях. Заробляв добре в день, а зночі виїжджав тим самим човном на ловлю риб.

— Гальо! Їдемо! — крикнув Ромко здалека.

На спаленім від морського вітру обличчі рибалки заясніла усмішка. Він підійшов охоче до човна, справив вітрила і збірався зіпхати його на воду.

— Заждемо — зараз пані прийде. — сказав Ромко.

— Гарна ця ваша пані. А відважна! Ні трохи не боїться моря.

— Як там сьогодні вітер?

— О, вітер добрий, попутній, хвиля рівна, бо вітер від моря. Тямите, пане, як то два дні тому нами гойдало? Але танцював човен! Я дивувався, що пані ніразу не крикнула, хоч човен раз навіть води через бурту набрав. Я — знаєте — маю таких пасажирів, що бояться при найменшім русі човна і з такими не люблю бути на морі. А з вами — хочби цілий день.

— Ну, певно, за цілий день можна гарно заробити.

— Ні... Я з вами охотно... Полюбив вас... О, вже пані йде.

Зірка бігла швидко і схожа була на великого мотиля, бо її купелевий плащ лопотів та розкладався широко на вітрі. На голові в неї пишався велитенський сомбреро, який робив її ще більше екзотичною. Вона кинула в бігу Ромків плащ і підбігши до човна, простягнула рамена:

— Ну, швидше!

— Прискочив Анрі, схопив її на руки і переніс через воду в човен. Ця сцена повторювалася кожного дня. На Ромкові вона робила завжди сильне враження; але він не знав, чи це заздрощі, чи захват для рибалки. Боялася води?... Йому стало ніяково.

Човен поплив. Анрі сів коло якора і раз по разу зміняв напрям вітрил. Від берега неслися акорди якогось тужливого танґа. Зірка і собі підспівувала, задивившись у воду.

— Панна Зірка впадає у транс...

Називайте це як хочете, але море — краса... Переливається всіма колірами.

Рано воно сине, вдень зеленуває, а вечором...

— А вечором ви його найліпше любите.

— Так. Селедин води темніє і по ній кладеться золота соняшна доріжка. цеж перли — оці каплі води. А коли золоту доріжку сонце сховає собі в кишеню, тоді починаються чари. Сутінки окутують море в сірий плащ. Мов мариво — пливе тихо пароплав. Численні його світла відбиваються у воді і творять довкола нього правдиве намисто, яке видовжується і ломиться химерно на хвилях.

Ромко помітив, що зелені і далекі як море очі дівчини грають огнями і глядять не на море, як завжди, а на — Анрі. Йому знов стало ніяково.

Знов морські хвилі підхопили далеку мельодію.

— Ах, Ліст!

— Ви любите його?

— Так, його музика і угорські мельодії опянюють мене так само як і могутній Вагнер.

— А Дебюссі?

— І його радо слухаю, бо в його музиці багато моря.

— І мінливих медуз.

— А я бачила вчора медузи. Анрі! Де ми бачими медузи?

— За рибальським портом, пані.

— Так, так. Знаєте — смішака цей Анрі. Запропонував мені вчора поїхати подивитися на медузи.

— І ви поїхали?

— Авже ж.

— Сама?

— З ним, з Анрі. Дивовижне сотворіння ці медузи. Глядиш у воду і бачиш прекрасну незвичайну квітку. Намучилися трохи, поки її схопили руками. А коли її вже маєш — розбивається на кусні.

Сонце зайшло зовсім, вітер ущух. Хвилі укладалися мягко до сну, а Анрі перестав навіть кермувати вітрилами. І тоді виплив великий місяць.

— Дивіться: тепер на морі місячна доріжка. Ах, пішла б я нею далеко-далеко.

— Куди? Може до медуз?

— А хочби й до медуз? — з призирством, насмішкувато відповіла дівчина. Вона звернулася до рибалки:

— Анрі! Завертаймо! А завтра — до медуз! Анрі, знаєш?

Човен завернув справно і доплив швидко до берега. Ромко скочив на пісок рішуче і навіть не пробував помогти Зірці, бо вона найшлася вже в обіймах Анрі. Ромко бачив зовсім виразно її блискучі очі, що вдивлялися в хлопця з притаєною жагою. Вона подала руку Ромкові і сказала холодно:

— Допобачення завтра. В десятій на звичайнім місці.

А звертаючись до рибалки, закликала весело: — Будь завтра в шестій рано коло пристані. Поїдемо на... медузи.

Ромко склонився мовчки і завернув без думки до порту. Не вмів сказати, чи те, що відчуває в серці — це біль, чи досада на себе самого. Врешті вирішив:

— Ах, дурень з мене! Ну й пізнався. Зірка... Ха-ха! Зірка впала з неба і перемінилася в... медузу. Найшла — угорську музику.

Підійшов до кіоску, казав подати собі шклянку кефіру і випив його швидко і смачно.

Море заснувалося густою сіткою смерку. Засипляли при берегах хвилі. В порті і на редах заблимали маяки. Їх орієнтаційні світла переливалися барвами: білою, зеленою, червоною... і знов: білою, зеленою... Просунувся пароплав-мариво і загудів протяжно. Чорніли прибережні хвилі.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична ляборатория. —
НАСС

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Б. Шов скінчив 80 літ

80 літ скінчив минулого місяця Бернард Шов, про якого не чули тільки ті, що не читають ніколи ґазет. Про нюдного сучасного письменника світова преса не писала так часто і з такою приємністю, як про нього. Шов почав свою карієру від денникарства і зрозумів вагу реклями. Коли не для слави, то для грошей. З бідака став міліонером, не вживаючи до цього нічого більшого, як звичайного пера, і аж згодом машинки.

Чому пишуть про нього так часто? Бо звертаючись до ґазети, він не підпирає собі одною рукою голови і другою не супроводить олімпійським жестом своєї маестатичної сповіді: „Працюю тепер над новим твором..." Ні, він ділиться своїми враженнями про найактуальніші світові події, і погляди його скидаються часто на дотепи. Не тому, що Шов глузує собі з усього, а тому, що любить глузувати собі з людської глупоти, без огляду на те, в яких головах вона сидить. Язик має гостріший, ніж редакційні ножички і чеодин злобний дотеп кинений кимось випадково — коли він дуже злобний і дуже розумний — пішов на рахунок Шова, щоб він мав нагоду відпекуватись від нього новим дотепом, іще злобнішим.

Тринадцять кілька його пес обійшло всі театри від Берліна до Токіо. Шов гордий на те, що навіть у Льондоні грали його песи і грають. Рідко, з деякими труднощами, але грали. Цензура? Ні. У Гайд-Парку кожний може в неділю вилізти собі на свою драбинку з плятформою і ганьбити всі признані святощі. Пересічний і високо інтеліґентний громадянин підійде, послухає так само льояльно і незворушно, як льондонський поліцай, і перейде до другої ґрупи. Шов зробив собі таку драбинку на сцені і анґлійці не завсіди хотіли вислухувати його злобних завваг про консерватизм, кольонізаційну політику та інші нахили своєї нації. Все-ж це був ірляндець, що сміявся нахабно і пахтів ірляндськими бомбами.

Приятель Шова і славний його біоґраф Франк Гарріс сміється, що Шов — єдина в Анґлії людина, яка зробила на соціялізмі інтерес, проповідуючи його з успіхом буржуазії, ворожо настроєній до соціялізму. Але Шов умів проповідувати так цікаво, що варт було його послухати, хочби для розваги. Навіть тоді, коли він розбалакався у товстелезній книжці про соціялізм, звертаючись буцім-то до жіноцтва, і тоді читали його, хоч протестували проти його цинізму. Чи не можна було вважати за цинізм щире признання, що він — міліонер і виступає проти буржуазії, не думаючи покищо вживати свого капіталу інакше, як буржуазія?

У кожнім аргументі Шова промовляв здоровий розум і безоглядна щирість. Розум цей мав іще одну більшу прикмету: був розумний, вихований добрими студіями з соціольоґії та фільософії, а щирість гідна свобідного громадянина найбільше свобідної сучасної нації.

Театр Шова, це довгий ряд прикладів до поглядів, які він уважав за найкраще виложити на сцені. У його песах усі особи живі і всі звертаються до нас із словом тільки тому, що мають щось сказати. Сюжет йому байдужий: чи візьме він іще раз Жанну Д'Арк, Цезара або Адама з раю, він уміє з їх приводу пригадати нам питання, які хвилюють нас і тепер. І над повагою всіх цих питань панує непереможний, найбільший король сцени: гумор.

Почав він свою карієру як критик від книжки про Ібсена, і як земляк Шекспіра зумів сучасну психольоґічну драму оживити акцією, що стоїть на межі модерної техніки і тої старої, в якій досі ніхто не дорівняв Шекспірові. Сюжетів не позичав, хіба переробляв їх зовсім наново, як журналіст, що із двох-трьох фактів будує зовсім нову статтю. Про все те, що розмовляли пересічні читачі ґазет, великі політики та фільософи, розмовляв і він на сцені, вплітаючи ці розмови в якусь сміхотворну інтриґу на межі траґедії та фарси.

Одна з найцікавіших і найсильніших прикмет Шова як драматурґа в тому, що має він нові, оригінальні ідеї, хоче ними впливати на людей, навіть їх перевиховувати, але робить це як людина великої культури та знавець людської психольоґії; він не накидає їх з короткозорістю фанатика, що бачить тільки один бік справи, а показує теж усі погляди протилежні до свого становища, щоб спонукати глядача задуматись, яке буває складне життя у своїх найпростіших питаннях.

Сказав він раз: „Чи знаєте, від кого навчився я говорити про важкі справи легко? Від Моцарта." Шов страшенне любить музику; його перша посада була — музичного рецензента. Якби його спитати, чим пояснює він свою потребу їздити в такому поважному віці довкола світа і вічно ще мучитись над новими творами, коли має вже славу та міліони, то він певно сказав би, що це наслідок його системи не їсти мяса і грати у ґольфа, — найкращого способу на відмолодження. Чому він пише книжки? Бо це найприємніша для нього забава після такої поважної праці, як ґра у ґольфа, подорож довкола світа або прохід по Льондоні, де все його дратує, і — міністерства не на своєму місці, і церкви без добрих проповідників, і купці, що торґують занадто по-літературному.

Цей великий революціонер, що говорить так голосно про перебудову сучасного світу, звязаний так цупко із віковою традицією анґльо-саської культури, що при кожній його усмішці пригадуємо собі його великих попередників: Стерна, Ґольдсміта та Шерідана — великих сатириків, що вміли глузувати із своїх сучасників і себе у спокійній повазі та почутті власної сили та сили свого народу.*)

*) У це число мали увійти ще „Анекдоти Б. Шова", та з браку місця відклали ми їх до чергового числа.

Дві поуки

Часописи подали вістку про зловживання, які спричинив колектор Державної Льотерії у Вжесьні, якийсь Хаїм Шинкелевскі. Та справа мається так: Ґенеральна Дирекція Державної Льотерії дістала приватне повідомлення, що Шинкелевскі хотів ошукати ґрача, заявивши йому, що на його льос впала вигра 250 зол., замісць 2.500 зол. Ґенеральна Дирекція не чекала на реклямацію заінтересованого ґрача, а зараз таки виделеґувала до Вжесьні свого інспектора, котрий провірив на місці, що колектор вишкробав в урядовій табелі одно зеро у числі 2.500, крім того вже давніше не виплатив цьому самому ґрачеві дрібної вигри.

Завдяки цій інтервенції, ґрач нічого не втратив, а Шинкелевскі перестав бути колектором і його особою зацікавився прокуратор.

Хоча Ґенеральна Дирекція Державної Льотерії енергійно винищувала подібні прояви, все ще трапляються часом несовісні колектори. Що правда рідкі це випадки, бо назагал колектори, це солідні і відповідальні купці. Не буде таких випадків майже зовсім, коли ґрачі будуть співпрацювати з Ґенеральною Дирекцією в поборюванні їх та будуть негайно повідомляти про всі запримічені неправильности. Цеж лежить в їх власному інтересі.

Наприклад: перед трьома роками трапилось, що один ґрач мав чвертку льосу, на який впала більша вигра. По законнім відтягненню двацять відсотків, належалося йому трицять тисяч золотих. Однак до ґрача приїшов бувший колектор, якийсь Давид Ґольдберґ з Варшави і заявив, що йому прислуговує „провізія" пять тисяч зол. та відтягнув собі ту квоту від вигри. Ґрач, здається, не прочитав уважно приписів, що є на відворотній стороні чвертки льосу і які виразно подають, що жадних інших відтягнень, крім двацять відсотків робити не вільно. Щойно по якімсь часі зорієнтувався, що впав жертвою ошуканця. Почав старатися про відзискання втрати, однак відзискав її щойно тоді, коли звернувся за помічю до Ґенеральної Дирекції. Колиб вчинив це скорше, не чекав би так довго на ґроші, мимо цього, що Ґенеральна Дирекція вже давно відібрала Давидові Ґольдбергові колектуру, вважаючи, що він не заслуговує на довіря.

З того, що сказано вище, виходять дві поуки для ґрачів: треба зазнайомитися з приписами ґри льотерійної, які можна переглянути у кожній колектурі і які у скороченню є подані на кожній чвертці льосу. Також треба у всіх випадках, де було б підозріння зловживань негайно повідомити Ґенеральну Дирекцію Державної Льотерії.

Про ці поуки просимо памятати при відновлюванню льосів третьої кляси, якої тягнення починається 13. ц. м.

У СВІТІ ДЕСЯТОЇ МУЗИ

Кіно-артистам не можна...

В контракті, який заключила дирекція Парамоунта з Кльодет Кольбер, є така точка: — „Пані Кольбер не можна грати в теніс". Зовсім незрозуміло, чому артистці не можна було б пограти собі в теніс? Виявляється, що директор довідався окружними дорогами, що Кольбер тратить на вазі після гри в теніс. А тому, що вона й так худорлява і має дуже малу вагу, то дирекція могла рискувати: артистка змінить-ся на лиці, стане занадто суха, охляне, занедужає. А недуга першої артистки в часі знимок — це коштує фірму десятки тисяч долярів. На те й є контракти, щоби фірма не мала втрати.

Заключаючи контракт з Марленою Дітріх дирекція не бажала собі, щоби артистка сама керувала своїм автом. Треба берегти дорогу знаменитість. В контракт вставлено точку, згідно з якою артистка може керувати самоходом тільки тоді, як пройде двомісячний курс зі спеціяльним учителем і зробить іспит перед спеціяльною комісією. Артистка не мала змоги відірватися від праці на два місяці то й махнула рукою. Правничий підступ „директора контрактів" приневолив Дітріх їздити з шофером.

Гаррі Куперові заборонили контрактом їздити зі швидкістю понад означену норму. Джорджові Рафтові заборонили грати в „відбиванку"; йому можна бути присутним на мечах але тільки в льожі, що забезпечена сіткою перед випадковим ударом мяча. Уорнерові Бастерові, загорілому мисливому заборонили контрактом „мати в себе, носити чи взагалі користуватися пальною зброєю".

Кіно-русявкам не позволяють опалюватися на сонці: краска лиця необхідна для ролі. Багатьом кіно-артистам співакам забороняють купатись в холодній воді.

Анна Стен

До Голлівуду вернулася наша землячка, Анна Стен „блудна дочка" Голлівуду. Коли рік тому вона зірвала контракт і покидала столицю кінематографії то заявила, що вже „ніколи-ніколи" не повернеться до „того пекла". Коли їй нагадали ті слова, то руська артистка не мішаючись відповіла: „Ви ж знаєте, які жінки непостійні". Її приняли дуже гарно. В Голлівуді звикли до того, що ті, що покидають Голлівуд, проклинають його, але не ображаються знаючи, що та розлука не надовго. Мати Анни Стен живе постійно в Каліфорнії, де має невеличкий дім.

Двійник Ширлей Темпль

Жінетта Марбеф -Ойе, двійник Ширлей Темпль вернулася в Париж з Голлівуду, де її врочисто стрічали сама Ширлей і представники кінематографічної фірми, в якій працює мала артистка.

Французький консуль в Льос Анджельос, Вияля, уладив в честь Жінетти приняття, на якому був присутній увесь кінематографічний світ. Не дивлячись на такий шумний зовнішній успіх, „французька Ширлей Темпль" не підписала в Америці ніякого контракту: подібність між обома дівчатами обмежовується до рисів лиця але таланту Жінетта Марбеф-Ойе немає.

Анні Ондра, чеська кіноартистка, широко відома зі своїх ролі у комічних фільмах, цим разом виступає у поважній ролі у фільмі УФ'и п. н. „Доногоо Тонка". Це перший виступ Анні Ондри у фільмі УФ'и. Сюжет до фільми „Доногоо Тонка" взятий з відомої пєси Жіль Ромена, що мала свого часу великий успіх на сцені.

Фільмова хроніка

Рекорд авторських гонорарів. Відомий американський письменник, Сінклер Люіс, отримав недавно за право кінематографічної перерібки його роману 170.000 долярів. Це найбільший гонорар, який колинебудь заплатила кінематографічна фірма письменникові.

Автографи Ширлей Темпль. Ширлей Темпль добросовісно виконує прохання всіх своїх поклонників, що звертаються до неї за автографом. Але кожний підпис коштує її труду, вона намагається підписатися можливо найчиткіше.

Музейна сльоза. Найбільшою сенсацією музею в Льос Анджельос є... сльоза Грети Гарбо. Її зберігають у пляшечці. Згідно з „переказом" артистка пролила цю сльозу в часі проби.

Американці люблять чужі фільми. В Нюйорку біля сто тисяч людей ходить до кін, в яких висвітлюють чужі фільми на чужих мовах. Французькі фільми притягають до 6.000 людей в тиждень, італійські — 4.000, еспанські — 10.000, шведські — 3.000.

Найбогатша фільмова артистка. Кажуть, що найбогатша фільмова артистка — це Мері Пікфорд. Її майно рахують на сім міліонів долярів. Пікфорд стоїть тепер на чолі фірми „Обєднаних артистів". Коли вона була жінкою Дугляса Фербенкса, з яким розвелася, то мала своє окреме майно.

Їжаки-статисти. Режисерові Ж. Стеллі для одної сцени у фільмі „Юність" треба було їжаків. Небувалий випадок. Зачали шукати, з трудом знайшли, але ще більше труду було при тому, щоб їх витресувати. Мучились над ними тиждень, вибрали двох „найталановитіших" і щасливо накрутили. Як потреба минула їжаків пустили на волю.

„Покійний Матіяс Паскаль". П. Шеналь, що сфільмував „Вину і кару" Достоєвського, працює в Римі над фільмою на підставі роману Люіджі Піранделло: „Покійний Матіяс Паскаль", що буде накручена у версіях французькій та італійській. В головній ролі П. Бляншар. Треба пригадати, що цей сюжет вже був використаний у німій фільмі, яку накрутив у Парижі М. Л'Ербє з І. І. Мозжухіном.

Живі тіні Голлівуду

Родина колишніх фільмових знаменитостей у Голлівуді зростає з кожним роком. Що з ними робити? „Парамоунт" вирішив використати всіх тих колишніх людей екрану і накрутити з ними фільму віддаючи їм після цілої низки літ пониження знову перші ролі. Фірма сподівалася, що така фільма з голлівудського життя може бути дуже цікава.

Коли появилась відповідна оповістка фірми, до її бюра зголосились десятки бувших кіно-знаменитостей. Явилась навіть Теда Бара, улюблениця німого екрану двацятих років.

Але з цілого того проекту покищо ніщо не вийшло. Коли „колишні" довідалися, нащо їх потребують, то зажадали таких гонорарів, що обрахунок фірми, який мав бути невисокий, показався більший як якийнебудь інший.

Теда Бара, що тепер бідує, а й вона зажадала 10.000 долярів на тиждень. Так, що ту фільму ледви чи будуть крутити, хіба що „колишні" надумаються.

ГОЛЛІВУД

Голлівуд був самостійним містом до 1907-го року — мав свого президента, але потім злився з Льос Анджельос і втратив свою самостійність. Сьогодні нема окремого міста Голлівуд — це тільки частина Льос Анджельос.

Артисти про себе

Чаплін недавно признався в розмові з журналістами, що те, що його найбільше вражає в світі, то нахил критиків фільософувати. Зокрема-ж для нього смішні та й немилі глибокоумні, туманні та складні пояснення створеної ним картини.

— Чого тільки мені не приписували? З ким мене не порівнювали? Якби зібрати всі написані про мене статті, то там знайдуться і такі слова, що їх зрозуміє хіба якийсь професор фільософії. А я хотів тільки посмішити людей, нічого більше! Ніяких далекосяглих цілей я не мав, і ніякого нового погляду на світ не творив. Все те вигадки і нісенітниці!...

Ті слова Чапліна ледви чи протверезять критиків. Фільософувати можна про все, а чаплінський жалкий, самотний і нещасний герой — справді дуже вдячна тема до міркувань. А крім того завжди можна сказати, що автор — сам собі не суддя, що натхнення непритомне і Чаплін не розуміє глибини свого твору.

Великі артисти майже завжди скромні. Цікаво порівняти слова Чапліна про себе самого з гнівом Джоан Кравфорд на критиків, що ніби-то нездібні оцінити її таланту.

— Я граю для тих, що розуміють життя серця. Я знаю, що кожна мить нашого існування недовідома і прекрасна. Коли я, вивчаючи ролю, підходжу до зеркала і готовлю такий чи інший вираз лиця, мені хочеться запитати себе: для чого? навіщо? сотий раз тебе назвуть гарненькою лялечкою, а твої сльози, твої мрії?... хто їх запримітить?

Сензаційний винахід

Голлівудської студії „обеднаних артистів" бережуть як твердиню. Відомо тільки одне: артисти тієї орґанізації зробили якийсь сензаційний винахід, який дуже бережуть перед конкурентами.

В студії йде вже праця над фільмою, для якої використано цей таємний винахід. Всі виконавці нової картини ізольовані від зовнішнього світу. Передача якоїнебудь вістки неможлива.

Ця нова тайна Голлівуду — це не фільма в красках, що вже дуже поширилася, і також не релєфна фільма, не телевізія, а щось зовсім нове, що перевищає все, що досі у фільмі було. Поживемо — побачимо. Може це буде з великої хмари малий дощ або може й... переворот у фільмі.

Фільмова музика

Пять тисяч пісеньок на рік. Стільки голлівудські композитори компонують мельодій і арій річно для потреб екрану. Це число ні трохи не перебільшене. Одна тільки фірма Парамоунт випускає річно 65 фільм. Майже в кожній фільмі кілька мельодій. Загалом беручи на одну фільму треба пять вокальних композицій. Вісім головних голлівудських підприємств запотребовує около 3-ох тисяч романсів. Не відстають і інші, другорядні фірми. Фільмові композитори — М. Гордон, Г. Равель, С. Козлов, Р. Гангер — виготовляють свої мельодії цілими пачками.

Німецьке кіновиробництво „УФА" має у своїй продукції цілу низку культурницьких фільм. Одна з найновіших це — „Між чорним і білим Черемошем", яку спеціяльна фільмова експедиція накрутила на Гуцульщині. Подаємо тут кадр з тієї фільми.

Кадр з фільми „Уф'и" п. н. „Студент-прохач", якої акція проходить в старому Кракові за панування Августа Сильного. Артистки: Іда Віст (графиня Пальматіка) і Маріка Рек та Кароля Ген (дочки ґрафині).

Літературна хроніка

„Батько народів" в літературній енциклъопедії. Доходить до кінця видання большевицької „Літературної Енциклъопедії". Друкується саме десятий том, редакція працює над одинацятим. На початку найближчого року появиться останній, дванацятий том. В одинацятому томі будуть поміщені такі статті, як „Толстой" і „Турґенєв". Але „Літературна Газета" підкреслює, що найважнішою та найобширнішою статею того тому буде не стаття про якогонебудь клясика, але... та, що буде присвячена... Сталінові. В ній будуть зібрані всі вислови „батька народів" в справі літератури та мистецтв. Сталін тут, Сталін там. Без Сталіна ані кроку, навіть у літературі і мистецтві.

Рада Кіплінга початкуючому письменникові. В книжці Брайтона Фляя п. н. „Кіплінґ-учитель", що недавно появилася в Анґлії, є таке письмо Кіплінґа до початкуючого письменника: „Дякую вам за надісланий мені рукопис. Прочитав ваші поеми з великим задоволенням і з приємністю можу вам сказати, що не маю найменшого сумніву щодо вашого таланту. Але не можу дорадити вам вибрати літературну карієру. В своїх віршах ви вживаєте слова: небо, вода, гори, море. Попробуйте уподібнитися до них і жити не розмірковуючи. Поезія — недуга, а не щастя. Подбайте, щоби виздоровіли. А як вже ви невилічимо хворі, то прийдіть до мене за яких пять літ, а я постараюсь навчити вас, як локалізувати зло, щоби не заражувати інших.

Як вмирав Горкій? Доктор Л. Левин в „Ізвестіях" розказує про останні дні Горкого: „Олексій Максимович умирав, як і жив, великою людиною. У ті важкі дні недуги він ні разу не говорив про себе. Всі його думки були не в Горках, а в Москві, у Кремлі. Навіть в перервах між двома подушками кисня він просив мене показати йому число часопису, де був надрукований проєкт сталінської конституції. В короткі, ясні хвилини недуги він говорив на свої улюблені теми: про літературу та про майбутню війну, що дуже його хвилювала. Останній день і ніч він маячив. Я не відступав від постелі і розумів тільки короткі, відірвані фрази: — „Буде війна... Треба бути готовим... Треба защіпитися на всі ґузики..."

Христіянин ч. 1. У французькій мові появився переклад роману-автобіоґрафії японського письменника Тайохіко Кагава п. н. „Лучник, що стріляє до сонця". В Японії та книжка мала цілу низку видань, а її автора назвали „христіянин ч. 1".

Твори Горкого. Підготовляють до друку останню — четверту — частину роману М. Горкого „Життя Клима Самгіна", яку Горкій закінчив небагато перед смертю. Підготовляють теж повне видання творів Горкого у 25-ти томах. Згідно з большевицькою статистикою від 1917-го до 1935-го року вийшло 537 видань книжок Горкого в накладі більше як 30 міліонів примірників. До 1916-го року твори Горкого вийшли в накладі 799.880 примірників.

Невиданий твір Кіплінга. В чужих часописах появився короткий зміст невиданого вірша Кіплінґа, в якому сказано: „В одній книжці я прочитав колись: „Той, що піднімає меч, від меча згине". Але там забули сказати, що той, що не взяв меча, все одно згине... від астми або недуги шлунка".

„Біоґрафія ріки". В німецькій мові появилася нова книжка Еміля Людвіґа п. н. „Ніль". Автор численнях біоґрафічних романів великих людей вирішив — як сам він каже в передмові — написати „біоґрафію ріки". Справді — це історія Нілю та культур, що родилися й загибали в його долині.

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рублиці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ.

„Просвіта" Гуцульщині. Збірник виданий з приводу гуцульського здвигу. Накладом Т-ва „Просвіта". Львів, 1936.

ТЕАТР.

Дмитро Николишин: **Ірод Великий.** Історична драма з часів Різдва Христа з прольоґом і епільоґом. Накладом „Загальної Книгозбірні". Коломия, 1936.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Галицько-Волинський Літопис. Перша частина. Переклав і пояснив Теофіль Коструба. „Українська Бібліотека" Львів, 1936.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Петро Коваль: **Хто такий радикали?!** Видавництво „Дешева Книжка" Львів, 1936.

Р. Рій-Рійченко: **Під обухом червоного ката.** Видавництво „Всесвіт". Львів, 1936.

ВИХОВАННЯ

Українське дошкілля. Підручник для провідниць українських дитячих садків. Зредаґував Лев Ясінчук. Накладом Головної Управи „Рідної Школи". Львів, 1936.

СМАКУНИ КУРЯТЬ ЛИШЕ
ТУТКИ-ПОВНОВАТКИ І ПАПЕРЦІ
„К А Л И Н А"

Конан Дойль зперед 3.200 років

Як виявляється, літературний рід, який називаємо повістю, значно старший, як могло б нам здаватися. Бо знали його вже навіть старинні єгиптяни. Недавно віднайшли папірус, в якому списана історія життя двох братів, що народилися в Атенах, а потім перейшли на службу єгипетського Фараона.

Повість походить зперед 3.200 літ і її зміст помітно сензаційний. Між іншими знаходимо там такі мотиви, як вбивство з любови, за яке посуджують зовсім невинного чоловіка. Суд засуджує його на смерть, але між приятелями засудженого находиться один двірський урядник, що не вірить в його вину і на власну руку переводить слідство. Дедукційною методою він викриває вкінці справжнього злочинця і дуже дотепно спонукує його, що він признається до злочину.

Нажаль переступаючи свої права він відсуває виконання наказу суддів, що визначили екзекуцію невинного, і — правда — рятує його від смерти, але разом з тим сам попадає в конфлікт з владою і гине під топором ката за непослух владі.

Як бачимо, та повість має фабулу дуже зближену, якщо не таку саму, як багато творів нинішньої сензаційної літератури. Єгипетський Конан Дойль, що був автором згаданої повісти, називається Енан.

Люди, думки і життя...

Чехов мав славу ворога поезії. Особливо нової поезії. Він завжди порівнював Бальмонта і Брюсова з Пушкином і Лермонтовом і говорив, що „не бачить поступу"... Але одного разу пані Кніппер, що підготовлялась до якогось виступу, читала дома голосно Бальмонтового „Вмираючого лебедя". Чехов слухав, слухав, а далі питає:

— Що це таке?

— Бальмонт!

— А все-ж гарне... чорт знає, яке гарне!

*

Французький критик Тібоде, що недавно вмер, був свого часу учнем Бергсона і на завжди зберіг глибоку пошану до фільософа.

Бергсон по першій шкільній праці заповів Тібоде блискучу майбутність і навіть назвав його „великою надією французької літератури". Тібоде розказував, що того дня він був такий щасливий, як вже ніколи потім.

— Перший усміх взагалі незабутній... А коли людина, якій вже у ті давні роки ми всі знали ціну, сходить з катедри, цілує тебе і називає закінченим, готовим письменником — чи можна той день зрівняти з яким іншим днем?

*

Між іншим власне той Тібоде розказував про одного сорбонського професора, що такий був зворушений толстівською „Крейцеровою Сонатою", що тількищо тоді появилася, що зачав свій черговий виклад так:

— Други мої, я цілий рік пояснював вам в міру сил, що таке літературна творчість. В моїх словах може бути, що й було дещо корисного для вас... Але якщо ви хочете зрозуміти, що таке література, що таке творчість, що таке ґеній — прочитайте повість Толстого.

*

Андре Моруа згадав якось недавно в короткій часописній замітці думки ріжних мудреців — зрештою не тільки мудреців — про кінець життя.

Він признається, що найсильніше з усіх вразили його слова Бергсона, які він сказав багато літ тому на якімсь обіді. Пані де Ноай, як звичайно, бесідничала, говорила безуговку, аж раптом різко повернулася до Бергсона:

— Скажіть, як ви відноситесь до смерти?

Той відповів без усмішки, зовсім поважно:

— Чекаю її з зацікавленням.

*

При останніх виборах до „Французької Академії" перепали такі два визначні письменники як Андре Моруа і Поль Моран. Зате засів на кріслі „безсмертного" Едмон Жалю.

Один з „безсмертних" жартливо замітив, що Жалю не випадково виставив свою кандидатуру на місце покійного Бурже. Бо той відносився до нього дуже прихильно і з загробного світу напевно допоміг йому зібрати більшість голосів.

Справді, Поля Бурже в останні роки його життя дразнила критика. Він закидав їй грубість, незнання, — і „віддихав душею" тільки на фелетонах Жалю, завжди стриманих і шанобливих.

Цей жарт дійшов до Поля Валєрі. Він посміхнувся:

— Загробний вплив не завжди діє... Не забувайте, що я кандидував на місце Анатоля Франса. І пройшов!

*

З „Записної книжки" Зиґриди Ундсет:

— Раз мене запитали, чому у літературі південних народів менше поезії, як у північних? Гадаю тому, що вони не бачили весни на півночі.

— Коли я входжу в католицький храм, то здається мені, що я знову стала дитиною і мати співає мені чудові пісні про Бога, ангелів і святих.

— Зоряне небо над нами і моральний закон внутрі нас... Перше я бачу, але друге кудись ділося.

— Раз якось я бачила, як кітка несла в зубах малесеньке котятко. На неї кинувся собака, задусив її, та випустила котеня, а собака тут таки його задусив... Ніколи, ні в яких людських очах не памятаю такого страждання як те, що світилось в очах кітки.

СПОМИНИ
Софії Русової
появляються в 1936 р.
в журналі
НОВА ХАТА
Опера „Різдвяна Ніч"
Празьке видання „Кобзаря"
Підпільна робота
цікаво описані й змальовані відомою нашою діячкою.
Домагайтеся чисел на показ!
Адреса: Львів, Ринок, 39.

НІХТО НЕ МОЖЕ
ОБІЙТИСЯ
БЕЗ
УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЇ
що є справжньою книгою знання.
Три великі томи, це криниця відомостей про світ і Україну. Можна дістати на догідні сплати.
Замовляти:
ВИДАВНИЦТВО УЗЕ — КОЛОМИЯ.

НОВА СВІТОВА ВІЙНА
ВИСИТЬ У ВОЗДУСІ.
Хто хоче знати, як виглядають сьогодні збройні сили цілого світу;
Хто хоче знати, де наростають конфлікти, що спричинять майбутню війну;
Хто хоче знати, як буде виглядати майбутня війна, щоб уміти зберегтися перед її страхіттями,
нехай купить собі Календар
„УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД"
на 1937-ий рік,
який про все те докладно пише.
В-во „Український Інвалід", Львів, вул. Потоцького 48.
Вже можна замовляти! Вже можна замовляти!

ДВІ КНИЖКИ
СВЯТОСЛАВА ГОРДИНСЬКОГО
БУРУНИ
поезії
Ціна 2·— зол., пересилка 0·25 зол
СЛОВО ПРО ІҐОРІВ ПОЛК
віршовий переклад
Ціна 1·20 зол., пересилка 0·15 зол.
Замовляти в Адміністрації „Назустріч", Львів, Ринок 10.

ПІТ — ЦЕ ДОШКУЛЬНИЙ ОБЯВ ЛІТА.
Кожному з нас дуже прикро, коли ноги пріють. Щоби визбутися того вживаємо без успіху перфум, кольонської води та інших засобів. — Але є засіб — останній вислів косметичної хемії — а саме:
„ПОТОЛЬ" ҐОНСЕЦЬКОГО з „Когутиком".
Як тільки недовгий час вживаємо „Потолю", вже перестають пріти пахи, руки і ноги. „Потоль", нешкідливий для здоровля та усуває немилий запах поту, зберігає наше білля, одяг і взуття перед нищенням, тому це засіб практичний, що повинен находитися в кожній хаті. Продають аптики і дроґерії.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.
Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.
Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (65) 17
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. IX. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

Музей НТШ творить відділ воєнних памяток

Юрій Долина: Через СССР на Далекий Схід

Галина Лащенко: Щоденник

Клявдія Бобикевич: Ґеніяльна малярка

Антін Бужанський: На низах духа

Ґрація Деледда: Назва ріки

Анекдоти Бернарда Шова

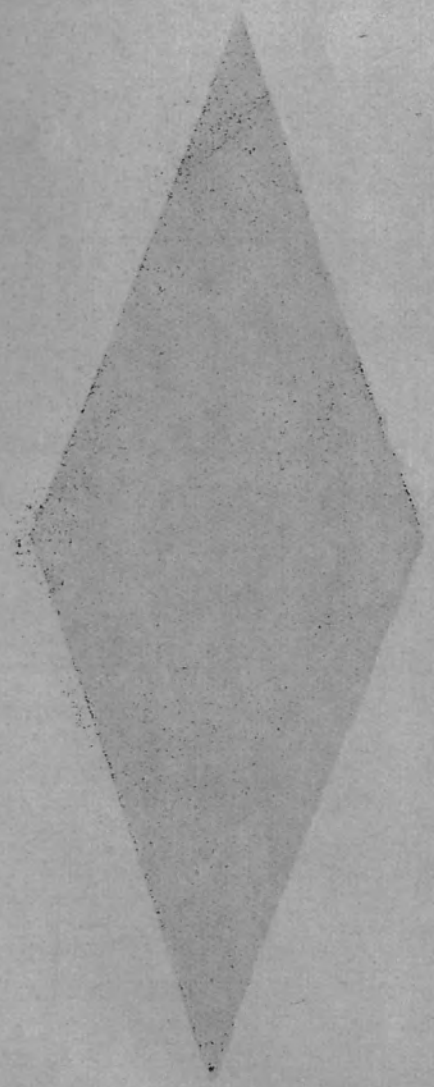
В. Барвінський: Станислав Невядомський

Померла Ґрація Деледда

Літературна хроніка

Люди, думки і життя.

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (65) 17
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. IX. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Музей НТШ творить відділ воєнних памяток

РОЗМОВА З ДИРЕКТОРОМ ЯРОСЛАВОМ ПАСТЕРНАКОМ.

Хоча це серпень, час загального відпочинку, то Музей Наукового Товариства ім. Шевченка відчинений. Входжу. Директор д-р Пастернак якраз занятий розмовою із якимсь чужинцем (пізнаю по розмові), пояснює щось при столі, заставленім доісторичною керамікою. Як потім я довідався, був це відомий шведський археольоґ Нільс Оберґ із Стокгольму, що вже третій день студіює у Музею доісторичну культуру мальованої кераміки.

Після відходу гостя зясовую директорові Пастернакові причину свого приходу.

— Довідався я, що при Музею НТШ орґанізується новий відділ, а саме воєнних памяток. Прошу ближчих пояснень.

— З великою приємністю можу ствердити, що такий відділ вже майже готовий. Склалась на нього в першу чергу велика збірка памяток УСС, закуплена Т-вом „Молода Громада" від проф. М. Угрина-Безгрішного в Рогатині. Попри це є багато памяток по У. Г. А., Дієвій Армії УНР., Січових Стрільцях та колишній австро-угорській армії, що походять з дарів окремих комбатантів. Дальше низка портретів визначних військових діячів кисти П. І. Холодного. Атракцією відділу є шість манекінів у повнім однострою ріжних українських формацій. Відділ матиме велике виховне значіння й викликатиме велике зацікавлення, головно серед молоді, про що я мав нагоду вже у червні переконатися, коли то шкільні прогульки масово відвідують музей. Головну заслугу в зорґанізуванні та фінансуванні цього відділу мають „Молода Громада" та поодинокі її члени. Між людьми є ще багато памяток, яким належне місце у цьому відділі Музею НТШ. Святочне відкриття буде в початках вересня. Проектується вже дальше розбудова відділу, а саме збирання історичних памяток з часів княжих, козацьких та народньої ґвардії 1848. р.

— Таким чином Музей НТШ поширяться справді дуже цікавим відділом. Які ж відділи були досі?

— Етноґрафічний, археольоґічний, церковної старовини, історичних та особистих памяток, ґалерія портретів від XVIII. ст., модерного мистецтва, нумізматичний, „Ілюстраційний Кабінет" та природничий відділ. Цей останній так вже був розрісся, що перед кількома літами перетворився у окремий „Природничий Музей" під проводом відомого нашого ґеольоґа д-ра Ю. Полянського.

— В який спосіб поповнюється Музей?

— Переважно дарами, бо на закупно предметів для систематичного доповнювання поодиноких відділ нема тепер майже жадних фондів. З браку фондів припинити всяку діяльність Музею та перемінити його із живої наукової інституції на мертвий магазин.

— Все ж таки даєте собі раду, коли — як бачу — працюєте безупинно. Чи не були б Ви, Пане Директоре, ласкаві так кількома словами сказати мені, що є найцінніщого в поодиноких відділах Вашого Музею? Хотів би передати це Вашими словами нашим читачам, особливо тим, що не мали ще нагоди бачити збірок Музею НТШ.

— Дуже радо. В етноґрафічному відділі передусім прегарна збірка наддніпрянських, галицьких та буковинських килимів XVIII—XIX. ст., цінна ґуцульська збірка (головно бронзові вироби, з яких більшість вийшла тепер вже зовсім з уживання) та народня

Частина відділу воєнних памяток.

сучасна кераміка з цілої етноґрафічної території (одинока того роду збірка на усіх наших землях, невичерпане джерело студій над народньою орнаментикою для наших мистців), прегарна збірка народніх старих вишивок (коло 6.000 зразків) із цілої української етноґрафічної території, понад 3500 писанок. Нажаль мало цілих комплєтів народніх одягів, бо це вже треба купувати по кількадесять зол. за один комплєт.

В археольоґічному відділі дуже багата колекція кремяного та каменяного знаряддя із Овруччини, мальована кераміка з часу коло 2000 до Хр. із Заліщик (дар Маріяна Панаса), памятки княжої доби (головно із Княжої Гори біля Канева) та волинська збірка Ол. Цинкаловського й інших.

У церковному відділі збірка ікон XV—XVI. ст. із Бойківщини,

У нумізматичному відділі велика збірка срібних римських денарів.

У військовому відділі є кілька особистих памяток по Гол. От. С. Петлюрі. На жаль не маємо жадних таких памяток по полк. Д. Вітовськім ані також від жадного із наших ґенералів.

У відділі особистих памяток історичних, перше місце займає перо Т. Шевченка. У ньому є також цінна збірка памяток по нашім славнім співаку Мишузі, дарована „Музичним Інститутом ім. Лисенка".

І багато-багато інших цінних памяток з ріжних часів містять у собі музейні ґабльоти.

Знаючи, що д-р Пастернак є доцентом катедри археольоґії пражського університету, питаю:

— Який відділ стоїть найближче до Вашого наукового зацікавлення?

— Це згідно з моїм тіснішим фахом археольоґія, яку зачав я студіювати вже 26 літ тому. Найбільшу практику у теренових дослідах набув я у Чехословаччині, де був шість літ асистентом Державного Археольоґічного Інституту у Празі, переводив самостійно по 50—80 розкопів річно, а в цьому мав через чотири роки (1925—1928) безпосередній нагляд над археольоґічними розкопами на терені королівського замку на Градчанах у Празі. Ця градчанська практика придалася мені тепер дуже добре при розкопах на терені княжого Галича та Белза.

Археольоґічні збірки є майже у всіх львівських Музеях, навіть Музей Богословської Академії має вже малий завязок такої збірки, але наша єдина, що має фахову опіку та стало зростає, живе. Приріст цей є двоякого роду: перш усього я веду щороку у ріжних місцевостях систематичні розкопи, з яких дістає Музей НТШ матеріял повної наукової вартости. Нерідко добуваються при цьому на денне світло зовсім нові, незнані ще на галицькім терені культури, як це було прим. з так зв. унетицькою культурою з початку бронзової доби (2000—1700 до Хр.), з гальштатською культурою трацького типу (біля 800 до Хр.), з культурою пізноримських тілопальних могил (III—IV. ст.) та із старомадярськими могилами у Крилосі (поч. X. ст.).

— Все те, Пане Директоре, знову звязане з коштами.

— Алеж так! Кошти на археольоґічні розкопи добуваються ріжним способом: менші йдуть з підручної каси, коли треба негайно рятувати від знищення якусь несподівано відкриту памятку (ґріб чи землянку), а на більші дає трохи Міністерство (200—300 зл. річно), часом трохи помагають наші фінансові інституції, як Маслосоюз та Центросоюз, деколи покриває їх свідоме громадянство, а вкінці нераз копають зовсім даром члени читальні, кооперативи, або студенти і то навіть із високих шкіл.

Випливає це із вже досить великого зрозуміння ваги справи для нашої науки у широких колах громадянства, яке вдалося вже виховати в тому напрямі частими статтями у щоденній пресі, а головно у „Житті і Знанню" та ріжних календарях.

Нерідко трапляється тепер, що навіть селяни з ближчих околиць Львова привозять до Музею ріжні викопані речі, не жадаючи за це жадної заплати, тільки просять оповісти їм, що це та з якого часу. З дальших околиць приходять такі посилки поштою, чи передаються принагідно через ріжних осіб. Останніми роками удалося мені навіть наладнати такий звязок з кількома свідомішими збирачами нашої старовини на Волині, що треба вважати серед відомих обставин великим успіхом та поступом.

Дуже багато причинився для пропаганди науки археольоґії та взагалі моєї зайної справи факт, що від чотирьох літ я, завдяки великому зрозумінню Ректорату нашої гр.-кат. Богословської Академії викладаю археольоґію на цій нашій, одинокій в краю, високій школі. Рівночасно щороку відбуваю з богословами екскурсії в терен, де вони власноручно беруть участь у розкопах, а також щороку ходжу з ними по львівських музеях. Завдяки тому виходить з мурів Богословської Академії щороку кількадесять відповідно вишколених кандидатів духовного стану, які на місцях звертають вже пильну увагу на всякі памятки

Ґабльотка з археольоґічними находами.

старовини та рятують їх для наших музеїв, в тім і для Музею Богословської Академії.

— Хто користає із збірок Музею?

— З них користають без жадного обмеження в першу чергу усі наші та чужі дослідники на полі історії культури, а щороку відвідує Музей у тій самій цілі також багато заграничних вчених з ріжних держав, а навіть з далекої Америки. Предметом їх наукових дослідів є археольоґія та етноґрафія, яка находить щораз більше зрозуміння у рямцях дослідів над історією европейської культури від найдавніших часів, а головно взаємних впливів на себе окремих народів та країв.

(цього року саме їздив я до Румунії, Мадярщини та Чехословаччини). Взагалі моєю мрією є мати спромогу відвідати щороку якийсь культурний осередок заграницею для виміни думок, пізнання нової фахової літератури, за яку у нас досить тяжко, переглянути нові, ще не публіковані розкопи, для затіснення старих та навязання нових звязків, для шукання нераз аналоґії до чужих у нас цілих доісторичних культур та окремих імпортованих предметів і т. д.

— Чи є у Вас яка евіденція усіх дотеперішних археольоґічних находів бодай у Галичині?

— Так, у мене під рукою велика картотека, яка коштує досі 14 літ праці і все дальше доповнюється. На більш чим 6.000 листках містить вона усі досі публіковані находи та велику частину непублікованого музейного матеріялу з цілої Галичини, Волині, Буковини, Закарпаття та східньої Словаччини. По моїм відомостям це найбільша у нас того роду картотека, з якої користає нераз і університет.

— Які ваші пляни на будуче? Вибачте за це останнє, стереотипне питання.

— Прошу дуже. Ті пляни ідуть в двох напрямах:

1) занятися спеціяльно досліджуванням княжої доби та відкриванням памяток з того часу класти тривкі підвалини під народню традицію, без якої відродження народу у нинішніх часах неможливе, як бачимо прим. по Італійцях.

2) вести хоч у малих розмірах консерваторську працю в терені, рятуючи по змозі від знищення тепер чимраз частіше зголошувані до Музею нові находи памяток старовини. Єдиною перешкодою в цьому є тепер брак відповідних фондів, бодай бідних 500 зол. на рік спеціяльно на розкопи.

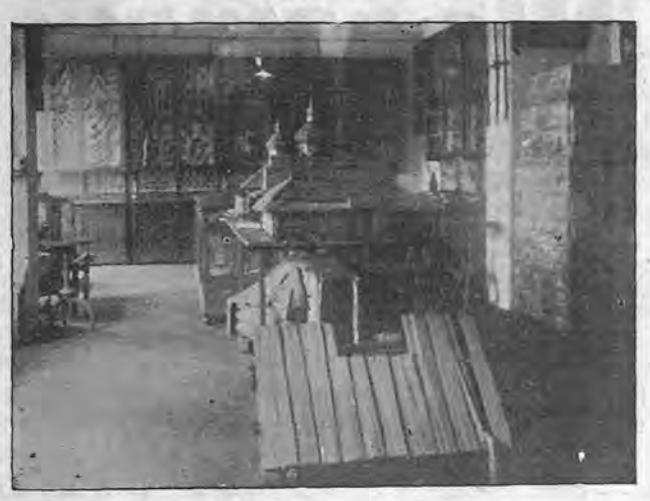
З тієї, як і дальшої розмови з директором Пастернаком виходить, що Музей НТШ вийшов вже далеко поза тісні рямці інституції, що лиш зберігає передані їй памятки старовини чи історичні і стався тепер вже **всенародньою науковою установою,** до якої розвитку причинюється тепер вже більше загал, цілий нарід масою своїх жертводавців, чим само НТШ, яке мимо найкращих замірів не має спромоги причинитися до розвитку Музею із-за великої фінансової скрути.

А тут потреба в першу чергу **ширшого приміщення,** нових кімнат, а до них нових шаф, ґабльот, стояків. Дуже багато цінних та цікавих памяток та інших експонатів мусить через те лишатись у магазині, недоступних ні для звичайних гостей Музею, яких тепер з року на рік чимраз більше, ні для фахових дослідників. Цей брак місця та ґабльот — це тепер найбільша журба Управи Музею та Виділу НТШ в особі його музейного референта проф. Я. Гординського.

Єдиним співробітником у Музею опріч директора є стипендистка мґр. І. Ґуґула (у ділянці етноґрафії). В останньому році помагав кілька місяців також п. Каліструт Добрянський, магістрант етноґрафії. Та цього замало — бо в Музею є роботи бодай на трьохчотирьох сталих урядовців.

Директор Пастернак при праці.

Частина етноґрафічного відділу.

— Ви, Пане Директоре, порушили цікаве для нас питання. Знаємо, що деякі чужі музеї майже позавмирали, бо не мають відповідних фондів не то на розбудову але й на зберігання того, що вже є. Якже з тими фондами у Вас?

— До війни НТШ мало значну підмогу від уряду і тоді й музеєві поводилося куди краще, закуповувалося цілі великі колєкції предметів, прим. ґуцульська від Червінської (8.000 корон), керамічна від К. Широцького, наддніпрянських килимів, археольоґічна від Ф. Вовка та М. Біляшівського.

— Чи Музей має звязки з подібними закордонними установами, та чужими дослідниками?

— Так. Через наукові досліди над збірками Музею витворюються тісні звязки Музею із цілим рядом своїх, чужих та заграничних дослідників, які затіснюються відтак шляхом сталої переписки у ріжних наукових справах. Ці звязки поширюються теж чимало внаслідок моєї участи у міжнародніх наукових конґресах, у щорічних зїздах музеольоґів з цілої Польщі, дальше моїх наукових подорожей за границю

ЮРІЙ ДОЛИНА

Через СССР на Далекий Схід

ДОКІНЧЕННЯ

IV.

У СИБІРСЬКОМУ СОВІТСЬКОМУ МІСТІ.

Стоїмо вже довший час на стації, а я все ще у ваґоні. Наш „начальнік поїзда“ пішов „передавати“ мене начальникові стації, а мені казав очікувати результату переговорів. Він ось там, у цьому стаційному будинку, звідки поганий совітський гучномовець викидає якісь незрозумілі горляні згуки. Скрізь багато всякого народу. На стаційному годиннику добачую здалека год. 7. Це на місцевий час щось біля 1-шої години ночі.

Нарешті приходить носій і забирає мої речі. Прощаюся. Ось і „начальнік поїзда“. Нічим не маю турбуватися. Зараз поведуть мене в гостинницю, вповні мене.

Дякую йому і тисну руку совітському інжинірові.

— Будьте здорові!

Носій веде мене тепер до почекальні. Тут ставить він мої клунки під столик, а сам зникає. Розглядаюся.

Я у просторій салі вщерть набитій ріжношерстою публикою. Ось поруч мене кількох монголів з плоскатими носами. Начеби їли очами мої валізки. Там знову кількох робітників. Мабуть прийшли просто з роботи, бо ще вимазані сажею. Не бракує ріжних підозрілих типів, що сидять нерухомо, з очами, що стежать незамітно. Багато втомлених і хворих, калік і пройдисвітів. Це наче якесь нічне касино всякої наволочі.

Жахливий сопух, бо всі вони брудні до неймовірности, серед обдряпаних стін й опльованої долівки. Воздух лікувальні, людського поту і бруду.

Серед них кельнерки у білих запасках, аж дивно, що такі чисті. Та ця публика мало замовляє, хіба один чай і то: без цитрини і ложечки. Так, це справді касино найбідніших, що заходять сюди ніччю, щоби посидіти за столом і послухати горляних згуків совітського гучномовця, а може крадькома поспати на кріслі.

Сиджу біля столика, де повішена карточка:

„Зарезервовано для жовнірів“.

Це носій посадив мене тут. Чужинцеві належить спеціяльна поведінка.

Але де до дідька мій носій?

Зявляється з таємною міною.

— Сейчас заведуть вас у гостинницю.

— Ну, чудово! Але коли ж це буде? Здвигає раменами.

— Начальник стації сейчас тут буде. Зникає.

Жах хочеться пити, та коли погляну на всі ці брудні шклянки наповнені каламутним течивом — відхочується. Постановляю переждати. Гучномовець викрикує щось тубальним голосом і зараз же опісля чую, як відходить мій поїзд: „Неґорелоє—Владивосток“. Є година 3/4 2-ої.

Зявляється мій носій. В нього міна тепер ще більш таємна.

— Ну, що ж там?

— Сейчас поїдете у консульство.

— У яке консульство? — дивуюся.

Знизує плечима і зникає.

Публики щораз більше. Чи ці люди не сплять ніколи? Група монголів принишкла нерухома з очами на моїх валізках. Хтось хропе у кутку. Совітські льокомотиви виють протяжно, як перетомлені звірята.

І мені захочується спати. Доки буду так чекати? У яке консульство заведуть мене, навіщо? Чому не приходить начальник стації? Мариться мені вигідне ліжко, про теплу купіль у лазничці не смію навіть мріяти.

Що означає те таємне консульство, думаю знову. Аджеж польського у Чіті зовсім певне нема. Чи якийсь інтернаціональний захист для туристів?

Знову нові гості. Червоноармійці. Всі добре зодягнені, з новісенькою зброєю. Сідають біля мене, при столиках зарезервованих для війська.

Вже добре дрімаю, коли нарешті зявляється мій носій і хапає за мої валізки.

— У консульство? — питаю потираючи очі.

— Ні. Останетесь тут на стації. Спатимете у ваґоні.

Цього я не сподівався. Але: гаразд! Хоч близько.

Проходимо довгу чергу рейок. Ось у сутінках ночі мій ваґон. Носій дзвонить, відчиняє один з прислуги ваґона. За хвилину я вже у купе.

Це один з ваґонів нашого таки поїзду „Неґорелоє—Владивосток“. Він назначений був до Чіти, тут він чекатиме на поїзд з Владивостока.

Тепер швидко кипятку! На щастя на російській стації кипятку завжди доволі. Ще б кусок хліба. Ввічливий служащий веде мене у пункт продажі хліба. Плачу 75 коп. за пів хвунта чорного хліба. Все відношу у ваґон і в мене ще цього ж вечора чудова вечеря. (Припаси поживи везу з собою ще з Варшави). Потім лягаю спати. Спав би я, та наш ваґон починають перекочувати по рейках. Так майже всю ніч, до білого ранку.

На другий день убираючись, твердо постановляю вийти на місто.

День доволі холодний і потягає східним вітром. Наш ваґон у ночі загнали на бічні рейки, під маґазини. Обминаю кілька калабань болота і я вже на стації.

Ось памятник Леніна. Стоїть він тут удвоє більший за звичайну людину і говорить до юрби. Одна рука у нього на грудях, друга простягнена до народа, наче казав би: ось цілий я ваш. З кишені піджака вистрибує кінчик кашкета.

Проходжу почекальню і буфет, що в ньому вчора дожидав я приходу носія, тисну клямку якихось дверей, проховзуюсь крізь сіни: я вже на другому боці, передомною вільний шлях у місто.

Ось кочують перед стаційним будинком якісь люди з клунками. Це здебільша монголи, пізнаю їх уже по обличчях. Ані авт, ані візників. Праворуч дорога, вибоїстий шлях, що ніколи не бачив шутру. Керую свої кроки у напрямі центру. Ось перші автобуси. Серед туманів куряви по мистецьки обминають ями і ямки на шляху.

Виходжу на одну з більших вулиць. Ряд крамниць. Оподалік книгарня з творами Леніна і Маркса за вікном. Це одно і теж саме аж до зануди. Є тут теж японські і китайські книжки. Це аґітаційна література. Зрештою багато шкільних підручників.

Заходжу до середини.

— Чи маєте листівки з видами Чіти?

— Ні, не маємо.

— Може у вас альбом усього СССР?

Продавщиця перечить головою. Такого краму в неї немає.

— Вибачайте.

Виходжу на вулицю.

Передомною наймаркантніший будинок цілої вулиці. Великі вікна, парадний вхід. Це „Клюб залізничників Забайкальської залізниці“.

Уже завважав я їх. Це ця „мундурова“ частина совітської суспільности. Разом з червоноармійцями творять вони немов вищу клясу нового громадянства. Залізничники і жовняри. Вся решта? Сіра юрба невільних пролетарів.

Заходжу у велику совітську крамницю.

Краму тут багато. Направо: одяги, матерії, черевики, ґалянтерія, наліво: харчі, консерви і щераз консерви.

Та, коли поглянути ближче, вдарить вас велика вбогість цього краму. Крамниця хоча і велика, але якість товарів нагадує вбоге село, крамничку сільського галицького жидка. Ці капелюхи і черевики, що тут передомною, ці жіночі сукні і торбинки, що на другому столі, виглядають нечепурні і несолідні, всі на один лад і погано викінчені.

Якось минає мене охота купувати тут щонебудь. Усе тут на грубі рублі, а на копійки ледви чи щось найдеться. Ставлю моє звичайне (може провокаційне) питання про листівки з видами Чіти, інкасую згірдливе здвигнення плечима і виходжу.

— Що робити туристові в Чіті? — виринає передомною питання.

Цукорень, ресторанів нема. Правда, я вже кілька разів завважав напис „Столова № 3 чи 15“. Та там харчуються на квитки, за робітничою легітимацією. Піти у готель для чужинців? Коли й є такий, так це інституція для мільонерів. Зрештою, немає в мене до цього охоти. Краще вже швендятисяму вулицями.

Правда! Є тут десь музей бурятського побуту і памяток громадянської війни. Йду туди. На жаль запізнив я годину — музей уже зачинений.

Вертаючися натрапляю на площу, де стоїть собор. Доволі гарна, з рожевої цегли церква. Та що ж, вікна в неї позабивані дошками, а бані без хрестів. Широкий, обведений парканом, майдан навколо собору служить тепер як спортове грище.

Тепер поспішаю вже на стацію, до мого ваґону. Чіти я надивився досхочу і я ситий, пересичений навіть нею.

Що таке Чіта?

Місто, де жити прийшлося б важко, бо життя затиснене тут у мертві параґрафи, а одна смерть мабуть, приходиться легко. Чіта це місто, де найвищою суспільною кастою є жовняри і залізничники, а найсміливішою мрією пересічного громадянина це пара дрантивих але дорогих черевиків з „гос“-крамниці. Інтелектуально Чіта живе новими виданнями Маркса і Сталіна, московськими щоденниками, що докочуються аж тут із тижневим запізненням і з одної місцевої газети, де на першій сторінці пишеться про поправу раси сибірських бугаїв. Можливо, що Чіта живе ще і чим іншим, але це заздро ховає для себе, а пройдисвітам-туристам не виявляє важливої тайни. Зрештою вона настільки скромна, що навіть подоби власного обличчя не поширює на звичайних поштових листівках. Нарешті вона — місто щось чвертьмільонове — не може похвалитися ніодною більш-менш приличною вимощеною вулицею і мене пече язик, щоби сказати це моїй московській провідниці.

У ваґоні приймаю візиту „справочніка“, це щось у роді заступника начальника стації і довідуюся, що манджурський експрес, якого дожидаю, запізнений на круглих 10 годин. Нічого собі! Прийдеться посидіти у Чіті до 2-ої години ночі!

Виходити на місто вже не хочеться. Надокучило. Періщу припаси поживи, що їх вожу зі собою і запиваю чаєм, запареним на місцевому кипятку. Доїдаю теж чорний совітський хліб.

Їде ніч. Оба мої опікуни з послуги спального ваґона посідали у коридорі напроти дверей мого купе і ми починаємо дружню балачку на ріжні теми. Довідуюся, що вони оба мужики, один із під Москви, другий з Саратовської губернії. Один був у полоні у Німеччині і все залюбки згадує німецький порядок і чистоту.

Балакаємо спершу у трійку, потім я вмовкаю і починаю дрімати, а оба вони ґуторять собі далі. Буджуся і надслухую про що вони говорять. Догадуєтеся — вони зговорилися про бжоли. Це мужики і це для них будуються фабрики по всіх більших центрах СССР.

Десь близько 1-шої забирають мене з ваґона „справочнік“ на спілку з носієм. Це так, на всякий випадок, бо до приходу манджурського експреса ще більше години часу.

На дворі проймаючий холод. Попадаю знову у чітинський стаційний буфет, звичайне нічне касино всяких місцевих обідранців. Знову сажають мене за стіл, де написано, „для жовнярів воєнної служби“. У „касині“ ще більше людей, як учора, а совітський гучномовець ще гамірніший або мені так здається. Доживаю останні хвилини мого побуту серед визволеної пролетарської суспільности. Знову хочеться дуже пити, але малопозоре течиво у брудних шклянках заставляє пождати. І спати хочеться... Нажаль манджурський експрес добавив ще зайву годину запізнення до своїх десяти.

Нарешті, біля 3-ої, сповіщає гучномовець: „У стацію приїзджає поїзд № 2“.

Услід за тим зявляється теж мій носій. Через кілька хвилин я вже у манджурському експресі, поїзді, що в ньому повинен я був подорожувати від польського кордону.

V.

ПО ДРУГОМУ БОЦІ АЗІЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ.

У просторому ваґоні я майже сам. Останні совітські громадяни повисідали у Чіті; туди, у напрямі Манджурії, їдуть уже здебільша тільки чужинці з пашпортами. Правда, до кордонів Манджурії ще більше 500 кільометрів... Та тут в Азії це рахується недалеко.

Сплю погано, аджеж коли лягав спати, день уже вставав. У ваґоні холодно та пусто, але на стаціях, що їх зустрічаємо на другий день уранці, багато війська. Якась нервозність у повітрі, наче справді кордон уже близько.

У ваґоні-ресторані їм останній мій совітський обід. Скрізь чути вже багато англійської мови. Поза вікнами країна поморщена у горби, жовта, без ніякої рослинности. Нової трави ще майже не видно, стару зісохлу скрізь палять.

Проїхав я весь СССР і мало бачив війська, та тут у прикордонній з Манджурією полосі цілими відділами вправляють жовняри серед піль. В одному місці оглядаємо навіть цілі ескадрони літаків готових до відлету. Та воєнна підготова тим більше замітна, що по другому боці, у Манджурії, як я про це потім переконався, японці годинами заставляють нас подорожувати при вікнах прислонених завісами, при чому контроля незвичайно строга. А тут, в СССР, скільки захочеш надивися, які ми сильні і готові до бою!... До речі, це робить трохи враження воєнної паради, напів політичного тріку.

Ось уже і кордон! До митної контролі сходить жмінка чужинців. Кількох англійців. Один із них, що везе сам щось кільканацять валізок, це здоровий, кремезний мужчина. Митний службовик присікається до його стрільби у новому, шкіряному футералі. Аджеж зброї через СССР возити не вільно! Але англієць хитро всміхається. Це не стрільба у цьому футералі, це тільки має подібний вигляд, але на ділі це тільки... прилади до ґольфа. Він їде у Шангай.

Ось одинока китайка, студентка медицини з Берліна, що їде у Пекін.

Один румунський жидок, купець, подорожує у Танцін.

Нарешті „кольоровий“ француз з „Побережжя слоневої кости“, що їде рятувати перед крізою останки свого майна на зелені японські острови Тихого Океану.

Ні одного японця.

Востанне вручає мені совітський носій квитка на 3 рублі за перенесення річей.

Потім ладують нас усіх у ваґон, усіх у парадний „спальний“ і ми покидаємо Отпор у напрямі кордону.

Спершу це тільки пустеля, жовта, непривітна. Знявся дужий вітер і мете піском немов справді у пустині Ґобі. Потім знечевя зявляється перший стовп ущерть записаний китайськими ієрогліфами. Поїзд звільняє ходи. Серед жовтої пустелі пасеться табун двогорбих верблюдів. Ось проходять через рейки китайські дівчата у голубих халатиках і чорних пантальонах. А там, трохи збоку, нерухомий жовтий жовняр. Це японець.

Ми в Манджурії.

ГАЛИНА ЛАЩЕНКО

Щоденник

Орися і Ганя стримали дух. Без слів розуміли одна одну. Передбачали надзвичайно цікаву пригоду — прочитати Вірочкин щоденник. Ото грубий зшиток у чорній окладинці, куди Вірочка що дня записує свої таємні думки і враження. Вона дивиться на них якось косо, кусає олівець, про щось думає і пише. Потім дещо підкреслює, а як вони ближче підійдуть затулює написане рукою.

Вірочка — старша сестра Орисі і має 15 років. Вона завжди поважна, багато читає, мало їсть і любить розмовляти з дорослими. А як хтонебудь зробить їй якусь заввагу, густо червоніє. Отак ціла і заллється барвою аж до коріньців волосся. З Орисею і Ганею — їх двоюродною сестричкою — ходить рідко, рахує це товариство дуже дрібним. Орися ще занадто мала, все більше скаче дома і пустує. А як почне верещати, то її довге, тоненьке „і-і-і-і-і!“ примушує всіх затуляти вуха і робити великі очі. Ганя могла б бути солідніша на свій вік — 13 років. Вірочка на початку шкільних вакацій, не маючи іншого товариства навіть хтіла з нею „дружити“ і вони деякий час ходили разом. Але приязнь з цього не вийшла — Ганю все тягло кудись бігти, битись із хлопцями, красти для курей крупи і навіть лазити по деревах. Для Вірочки це була б компромітація. Зрештою, Ганя дотого ще не може зберегти ані однісінької таємниці і все в одну хвилину розтрубить на цілий дім.

Є ще хлопці, Вірочкин і Орисин брат — Женя, учень 7-ої кляси ґімназійної та його товариш, Вова, — кожному з них по 17 років. Обидва довгоногі, тонкі, з засмаленими шиями, на дівчат звертають мало уваги. Вічно вони кудись ходять, а повертаються запилені, з удками, дрючками, травами, навіть якось принесли із собою пораненого пса. Довго лікували його, а як видужав, охрестивши „Цезарем“, почали вчити ріжних штук, „мучити“, як казала бабуся. За обідом їдять... Боже, кілько вони їдять! Вірочка з жахом дивиться, як котлети, каша, вареники у страшній кількости зникають в їх роті, що здається, міг би одолати цілого вола. І взагалі вони такі прозайчні і нічим не нагадують Вірочці молодих людей з романів Дюма і Майн-Ріда. Називають її „Нюня“, а Женька дозволяє собі тягати її за косу; колись за кінчики волосся непомітно привязав її до стільця.

Ганя і Орися заінтриговані. Віра для них — загадка. Вона така потайна і напевно в неї є якісь секрети. Що вона вічно записує у свій щоденник? Вони переконані, що Віра закохана, але от питання, в кого? Це все так цікаво і це вони мусять знати!

Обидві сидять у своєму „закутку“. Він далеченько, треба обминути садок, альтанку, перебігти через город, де чепурно рядочками стоять грядки з капустою, картоплею й огірками, і „бухнути“ у траву. Там їх ніхто не бачить зпоза струнких соняшників і високої трави; деколи тільки заблукає сюди курчатко чи служниця прийде, щоб нарвати зеленини. Бачуть, як вона, перегнувшись, рве моркву і петрушку, встане, випростується, гляне навколо і примне на курчат: „Акиш, акиш!“ і піде, обережно обходячи босими ногами грядки. В їх закутку відкриваються всі таємниці, виростають мрії — Ганя хоче бути балериною, Орися вчителькою музики, як Олена Карпівна. Тут виплакують своє горе, всі незаслужені образи і умовляються як помститись на хлопцях за їх пакости: розбиту ляльку і дражнення. Тут особливо смачно заїдають вони солодощі. Сидять у траві, підзівши під себе ніжки...

— Отже підемо? Ганя нетерпляче здвигає плечима. — „Ходім!“ Весело світять очима, раптом зриваються і летять — від бігу тільки роздуваються суконки і баламкають коси.

Обидві знають, що тепер є гості. Панство Сланські з дочкою Мариною. Ці пани важні, а дівчина їх тонка і делікатна на вигляд. Зрештою вже доросла панна і їм з нею робити нічого. От хлопці стають поважніші, а Женя навіть одягає новий костюм. Обидва балакають поважно і водять панну Марину по садочку. Показують її батькові грушниці в альтанці і оповідають про полювання, при чому Вова говорить чомуть баском. До товариства, червоніючи, приєднується Вірочка. Вона одягнена дуже старанно і нишком пильно дивиться на Марину. От з нею б вона „дружила“: доросла панна, живе у столиці, буває на балях і навіть їздила закордон. Ганя і Орися налетіли на те товариство. Розчервонілись, стали, ледво переводячи дух, трохи засоромлені. Панна Марина привітно подала їм руку. Боже, яка ж вона гарна! Вони завжди, коли вигадують всякі фантастичні романи, роблять її героїнею, і в ній закохуються графи і барони, що звуться Родріґо, Лео, ходять в довгих плащах, носять чорні кучері і гинуть у поєдинках.

Товариство, розмовляючи, пішло далі і дівчата встигли помітити обурений погляд Вірочки:

— „Такі великі і такі дурні!“ — казав цей погляд. — „Тільки соромите мене, дикунки!“

Гості сидять у салі з батьками і там іде чемна розмова; в їдаль-

КЛЯВДІЯ БОБИКЕВИЧ

ГЕНІЯЛЬНА МАЛЯРКА

(Elisabeth Vigée Lebrun 1755—1842).

Одною з найзамітніших жіночих постатей минулого століття, була безумовно французька малярка Єлисавета Віже-Лебрен. З її мемуарів видно наглядно як видатний, всебічний талант випливає наверх завдяки своєму завзяттю, своїм зусиллям, без чужої помочі. Проти всяких терпінь і перепон він знаходить спосіб, як пробити собі дорогу у світ і до слави.

А тоді не було воно так легко як нині! Жінки у Франції до нині не мають ще рівноправности. А щож сказати про такі давні часи, коли жила Єлисавета Віже?... Хоч саме був це час великих ідей і подій. Бо вже сама французька революція, що зачала нову добу в Европі та по цілім світі, видвигнула багато жінок, що увіковічнили своє ім'я в історії людства. Та це був здебільша збіг обставин, часто так звані усмішки долі та щастя, що влетшили цим жінкам безсмертність. Правдивих, великих талантів та ідей там обмаль... Ні тої боротьби з життям (часто суворим), ні з обставинами. Ні змагань із своїми силами у прямуванні до... ідеалу.

Те все видно щойно в Єлисавети Віже-Лебрен. Тому читаєш її спомини з найбільшою цікавістю. Вони мають не лише виховну, але також велику історичну вартість, бо згадують про багато історичних осіб, що переходили попри малярку. Кілько визначних, історичних осіб шукало й цінило її знайомство, її товариство, її дружбу!

Спомини писані незвичайно дотепно. Відкривається перед нами минулий світ із своїми ідеями і захопленням великих подій, що давно минули. Відживають давно забуті люди. Описані всякі дрібнички, що могли би нас цікавити, бо характеризують визначних людей, скидають з них маску... А те все схоплене так удатно, бистро, як може схопити лише око мистця, вражливе на такі прояви життя, на такі дрібниці. А списати могло це все тільки перо дуже талановитої людини.

Подиву гідна жажда Краси в тої рідкої жінки. Шукала її ціле життя біля себе. Не могла насититися, надивитися до... смерти. Не жалувала жадного труду, жадних невигод і видатків, щоб лише побачити красу. Подорожувала по світі. У тих часах, де звичайні люди їздили невигідними диліжансами, бриками, по страшних дорогах. Кожна подорож була рисковна, томляча, коштовна, і тому подорожували люди лише з необхідних, важних причин, а не з приємности, або забаганки! Але Єлисавету ніщо не могло спинити в її жажді бачити твори мистецтва. Вона хотіла теж обїхати світ, і не жахалася жадних перепон. Оглянула Італію, Німеччину, Англію, а навіть побувала на царськім дворі в ...Петербурзі, куди її запросили портретувати рідню царя.

*

Єлисавета Віже родилася в Парижі 1755 р. Її батько, незначний малярпортретист, але не бідний чоловік. Доки він жив, Єлисавета не знала біди. Вона годинами приглядалася як батько рисує, малює і собі бралася до діла. Малювала й рисувала всі предмети, що бачила довкола себе, а знайомі мистці, що бували в її батьків добачували в ній небуденний талант, і віщували їй велику славу. Вони дали їй перші вказівки, першу підготову мистецтва. Ними жила Єлисавета аж до... 13 року життя, не маючи жадної іншої школи, жадної підготови. Але вже тоді любила вона своє мистецтво всією дитячою душею, що була така вражлива на всі прояви життя. Єлисавета мала 13 літ, коли ненадійна смерть любимого батька прибила важко і на довгий час безжурність її дитячих літ. Вона потопає цілком у свому горі, свому смутку, і навіть залишає своє улюблене заняття: рисування. Всяким іншим ділом старається заглушити вона біль у душі, щоб знайти сяку-таку відраду і полекшу. Але це їй не вдається. Аж на раду одного маляра, щирого, доброго друга її батька, Єлисавета береться знову до праці. Цим разом малює перші олійні портрети і пастелі. Це заняття відводить її від того пригноблення, в якім так потонула. Вона мішає фарби, схоплює відтінки, комбінує світляні ефекти, і поступає великими кроками вперед, сама того не помічаючи. Короткий час рисує також у робітні відомого тоді маляра Бріярда, що звертає особливу увагу на свою молоду ученицю, та ворожить їй уже тоді велику майбутність.

Є. Віже-Лебрен. Автопортрет.

Уже в короткім часі починають говорити у париських сальонах з великим подивом про молоду, бо ледви... 14-літню малярку! Її незвичайний мистецький хист відомий уже тоді всім малярям столиці. Славний тоді маляр Йосиф-Верне радить молодій Єлисаветі не брати зразків із жадної школи, не підлягати жадним, бо часто погубним впливам, а студіювати архитвори мистецтва великих, італійських і голяндських мистців. А головно радив їй малювати з природи, як бачить око. Як вона сама щиро признається у своїх описах, що цих щирих рад вона трималася ціле життя. Бо хоч біля неї були дорадники та критики, то властивого вчителя вона не мала ніколи! Щоб учитися, поступати вперед, вона студіювала пильно твори великих мистців. Це була її школа. Там вона студіювала сюжети, склад фарб, гру світла і тіней. Єлисавета відвідувала дуже пильно всі вистави образів у Парижі. Вона пише, що це її одинока радість і розвага на яку вона не жаліє часу. Балів, забав ані прогульок по місті вона не любила. Час то в неї щось найдорожчого! Жалувала його на книжки, на сон, на відпочинок. Порівнює себе до пильної бджілки, що всюди находить для себе щось повчальне, щось хосенне, і те все несе до своєї хати.

Щоб заглибитися та зрозуміти якслід якийсь напрям деяких особливе шанованих мистців, Єлисавета копіює образи Рубенса, Рембранда, Дайка, Греза. Але особливу шану мала вона для Рафаеля, що його твори пізніше в Італії просто її захоплювали. Нераз минали їй дорогі години майже непомітно при студіях цих велитнів кисти. Особливо світляні відтінки при бічних частинах голови, видаються їй найважнішою наукою у всіх архитворах мистців.

Але не лише велика любов до мистецтва — змушувала Єлисавету братися пильно до пендзля. Її батько не полишив жадного багатства. Тепер мусіла вона своїм заробком дбати про свою матір і брата. Хоч мала часті замовлення на портрети серед найкращих кол Парижа, Єлисавета не може покрити домашніх видатків. Такі обставини примушують ще молоду і дуже гарну її маму вийти щераз заміж, щоби рятувати сумну ситуацію родини. Мати виходить по довгих ваганнях за багатого золотника, що скоро своїм нечуваним скнарством затроїв життя обом жінкам. З усіх тих невідрадних обставин, молода Єлисавета втікає до свого улюбленого мистецтва. А воно разом з її другими великими талантами (вона була дуже музикальна, співала при гітарі, деклямувала вірші) отвирає їй двері до найвищих аристократичних кол великого, передреволюційного Парижа.

Єлисавета працює день і ніч. Вона щадить гроші на подорож у світ для дальших студій. Замовлення множаться. Люди рвуться, щоб вона їх малювала, бо її портрети такі гарні, такі природні, овіяні якимсь таким ніжним чаром, що кожному подобаються. А Єлисавета жалує собі сну, щоб відпочати як слід! Змучена, ледви жива паде пізно вночі на свою постіль, щоб раненько, до схід сонця знову працювати.

Двацятлітня виходить заміж за торговця образами Лебрена. Він дуже привітний, веселий і товариський, але і легкодушний та безсовісний. Лебрен скоро промотує її зложені гроші. Майже міліон (!) франків, що вона їх собі тяжко зложила. А коли ось-ось має вибухнути перша французька революція (1775), коли вже заворушення в місті, Єлисавета втікає з Франції маючи зі собою всього двацятьдва франки в кишені! Та вона небавом вертається назад у Париж.

В році 1779 осягає її слава вершка. Ввесь світ говрить про неї. Французи кажуть, що вона є світочем і гордістю цілої Франції. Її малий сальон у Парижі є осередком духового життя столиці. Там можна стрінути не лише найвищих аристократів, але головно мистців та вчених світової слави. В її хаті найкраща музика, найкраще товариство, найгарніші жінки. Все плило до її малих кімнат. І бувало часто, що могутні маршали та генерали Франції — через брак місця — сиділи в неї на долівці, дуже раді, що хоч там примістилися!

Саме тоді повстають тоті славні портрети королевої Марії Антуанети. Майже трицять разів малює вона нещасливу королеву Франції. При тій нагоді завязується між цими жінками велика й щира приязнь, що триває до смерти королевої. Але малярка дуже не любить тих штивних, поважних постатей, що були тоді такі модні на портретах. Вона нераз намовляє свої моделі, щоб дали себе портретувати у свобідних грецьких туніках, що відкривають свобідно шию та рамена.

І так прегарна архикнягиня Ґрамот-Кадерус підлягає впливові славної малярки. Вона не пудрує свого чорного волосся до портрету. Єлисавета розчісує його посередині, складає у природні кучері довкола обличчя. Архикнягині подобається та нова зачіска, вона її вводить у моду. Єлисавета ра-

Є. Віже-Лебрен. Портрет.

діє, що змінила чудернацьку зачіску тодішніх красунь.

Сама малярка сміливо переломлює штивну традицію портретів. Вона залюбки малює себе в легких античних строях, що відслонюють її шию та рамена. При тім складає вона всі фалди одягу на античний лад, що дає гарний ефект. Ніколи не пудрує свого каштанового волосся, не складає його в неможливі поверхові зачіски, як тоді приписувала мода. Волосся в неї на всіх портретах природне, довкола її гарного личка.

Підчас одної подорожі по Фляндрії, Єлисавету очарував славний портрет Рубенса з широчезним капелюхом. Підхопивши як слід цю ідею, Єлисавета портретує і себе в такім капелюсі, та виставляє цей образ 1783 р. у Паріському сальоні. На цім портреті так прегарно дібрані відтінки світла та тіни, що образ звертає на себе увагу всього світа. Єлисавету приймають з великими почестями до королівської академії наук. Її, першу жінку, малярку — до такої високої установи в 28 році життя!

Єлисавета не дармує, працює далі. Саме тоді вибухає нова революція, що загрожує їй руїною. Єлисавета мала друзів в аристократичних колах і бувала часто на королівськім дворі. Сама не знає що робити, чи лишатися та стерегти своєї хати. Приятелі радять їй покинути збунтовану столицю.

Вона виїздить з малою донькою до Італії. Її подорож рівняється найбільшим трюмфам імператорів. Всюди витають її високі достойники. У Больонії вибирають її членом італійської академії мистецтва. У Неаполі малює вона сестру Марії Антуанети. Переїздить з одного місця на друге і малює. Відень, Прага, Дрезден — зазначені в її цікавих споминах.

Шість літ проводить у... Петербурзі, де її сердечно приняли наче післанця з королівського двора Франції. Там живе наче у своїй другій батьківщині, люблена та шанована всіми. Спомини про останні літа цариці Катерини, про правління Павла, це найцікавіші сторінки тих описів. У Росії повстають 47 її портретів; тут малювала всіх членів царської родини та тут пережила найбільший удар долі.

Її улюблена одинока донька виходить заміж за одного росіянина, проти її волі. Це подружжя не є щасливе, і тому родиться ненависть до тої країни в серцю нещасної матері. Вона покидає Росію та вертається у Париж через Німеччину. У Берліні малює королеву Люізу, що її ніжною янгольською красою наче очарована. У Парижі святкують її поворот маніфестаційно. Але Єлисавету вже ніщо не радує, не веселить...

Їй тісно і темно в Парижі! Революційні написи на цілому місті навівають сум на її вражливу душу. Спомини про веселі дні на королівськім дворі, про добрих та щирих людей, що згинули на гільотині, затроюють її побут. Вона небавком покидає Францію і виїздить до Анґлії.

Тут увесь край покланяється її мистецтву. Вона малює короля Жоржа IV. і льорда Байрона.

1805 р. вертається назад до Франції. Непосидюща, виїздить часто у світ, щоб все ще доповнити своє знання. Її захоплення красою переходить і на її фізичний вигляд. Вона виглядає все наче дуже молода жінка, що заперечує роки у свому пашпорті. Через те вона має часто непорозуміння з урядовцями на кордонах.

Аж глибока старість присилувала її триматись хати. Вона переживає свого чоловіка, єдиного брата, улюблену дочку. Але вона не почуває себе самотна — у мистецтві знаходить розвагу.

Коли вісімдесятсімлітня бабуся замкнула на віки свої прегарні очі, тоді відійшла в могилу найбільша малярка минулого століття.

Її спомини вийшли кількома томами у французькій та німецькій мові. У них (її образи є окрасою музеїв у Льондоні, Парижі, Берліні, Римі та Відні) відзеркалюється дух епохи, в якій вона жила. Її листи зворушують описами про гордих людей, що з блискучого розкішного придворного життя ішли на нужду вигнання, або до вязниці, серед знущань аж під гільотину.

Віже-Лебрен описує свій мистецький розвиток, свої почуття, свої переживання. А скрізь пробивається її велике чуття, її велика вражливість та ніжність.

ні служниця накриває стіл. Всі заклопотані і їх ніхто не помічає.

Тихенько, навшпиньках, входять до Вірочкиної кімнати — малої, дівочої кімнатки, що саме тепер уся рожевіє від променів вечірнього сонця. Над ліжком схиляється Мадонна — невеличкий, старовинний образок, — на поличках, притуливши одна до одної, чепурненько розмістилися книжки, на умивальнику пара білих рушників — все чистеньке, біле, аж вилискує. В кімнаті Гані й Орисі, бо вони сплять разом все виглядає інакше, наче речі там самі скачуть з місця на місце, коли на них найде якась примха.

Чиїсь кроки за дверима і обидві здрігнулися. Стукнули двері і знову все тихо. — „Де він?" — „Хто?!" — „Та зшиток!" Ганя постояла, покрутила очима на всі боки, хвилинку подумала і рішуче підійшла до ліжка. Відхилила ковдру, зкраю підвела матрац і високо вгору підняла чорний зшиток. Орися ахнула: — „Маєш! Дай!" і підбігла до Гані. — „Тихіше!" ще вище підняла Ганя зшиток і обличчя її сяло гордо. — „Звідки ти знала, що він там?" — „А гадаєш вона б його на столі залишила. Ні, це вже я знаю. Будемо читати!" — „А вона не прийде?!" Обидві глянули в вікно. Перед цілим товариством Вова примушував Цезаря показувати свої штуки. Вірочка була з ними. Дівчата засміялись, сіли на ліжку, притулились одна до одної, майже стукнулись головами. „Читай!"

„Пятниця, 5-го липня", було записане дрібними косими літерами. На передовиці була вінетка, розмальована акварельними барвами. — „Прокинулась дуже рано і читала „Тори і віги" Вальтер-Скота. Дуже цікаво, мені там особливо подобається один молодий чоловік Мартон і леді Едита...." — „Всього не читай, не встигнемо! Пропусти!" — перелистували пару сторінок.

„Отут, дивись!" — „Понеділок 8-го липня: Всі наші мені так надокучили. Орися ще зовсім дититина, скаче цілий день, як коза і всім докучає..." Орися низько нахилила голову до самого зшитка і ковтала літери. Образа була велика „зовсім дитина!" Подумаєш! „Ганя... Я не розумію, чи вона така пустотлива чи така ще дурненька..." Ганя від напруження так натягла зшиток, що розірвалась сторінка. „Як її може задовольняти товариство отієї Орисі, що має в голові тільки самі пустоти... Всі такі противні, особливо хлопці. Я думати про них не можу без призирства", доводило далі критичне Вірочкине перо. „Середа 10-го липня: У нас сьогодні варили конфітури". — „Ні, це не цікаво. Поверни!" Ганя перекинула пару сторінок. — „Четвер..." — „Теж нецікаво. Про приїзд тітки". „Неділя 14-го" — „Отут!" — „Я, мама, Орися, Ганя, і хлопці ходили до церкви. Там було багато народу, був і він. Яке у нього завжди поважне обличчя і такі сумні очі. І мені чомусь його дуже жаль. Я уявила собі ціле його життя: у нього далеко стара мама, і молодша сестра, весела і жартовлива..." Далі читати було тяжко, бо на папері розповзлася велика чорнильна пляма, а за нею було старанно перекреслених кілька рядків.

Ганя з Орисею зовсім почервоніли. Побачить вона, оця пава, як перед усіма носа дерти.

Ах, як цікаво! Обидві просто тремтять і вже з ногами залізли на ліжко. Із шитка випала засушена квітка, і поки Орися встигла її підняти, Ганя читала далі: „Я з тіткою ходила купатись. Там над річкою так гарно. Навколо зелені луги і верболіз над водою. Як вертались ми назад, зустріли нашого Женю, і з ним Бориса, молодого хлопця, що живе у Павлюків. Женя мені про нього оповідав. Високий, стрункий, а очі чорні і такі холодні, як криця, і пронизливі, а на устах їдка усмішка. Він на мене так пильно подивився, так пронизливо і я відчула, що червонію..." На устах Гані і Орисі теж зявились їдкі усмішки. Ця Віра така зарозуміла! Подумаєш, всі в ній закохані! От весело ж буде за обідом перекидуватись тиемничими виразами про їдкі очі, що як криця, про брюнета з сумним обличчям!

— „Як ви сміли! Хто вам дозволив!" почули нараз обурений викрик, в котрому була образа і злість.

— „Ви, гидкі дівчата, як ви сміли залізти до моєї кімнати, і читати мої записки! Це підло! Я скажу це мамі. Я всім скажу!!" І мала ручка енергійно вирвала у них зшиток. „Яке нахабство, як це ганебно, нечесно, брати чужі речі!" кричала Вірочка, а з очей її капали сльози сорому і зневаги.

До кімнати на крик прибігли хлопці і стояли у дверях, переглядаючись. Не розуміли спочатку в чому річ. Прийшов тато, щось питав їх. До Віри підійшла тітка і заспокоюючи повела її за собою. Навіть служниця Яринка загляну ла цікаво до кімнати.

Ганя та Орися стояли, як злодійки. В Орисі з очей скапували сльози і текли по рожевих щічках: на білий хвартушок. Ганя скубла косу, низько схиливши голову і сумно думала, що їм за це буде.

Всі відійшли і тільки здалека ще чути було розмову, і обурений Вірочкин голос. Починало все більше темніти.

Тихенько, навшпиньках, пробиралися вони до своєї кімнати, як дві грішні тіні. В темнуватому коридорі натрапили на Вовку. Подивився на них, засміявся, погладив Орисю по голові: — „Ех, ти, курчатко! Ну, не плач! і пішов собі.

Із кутків виповзав вечір. А на підлозі клубком ниток грався біленький кіт.

Прага.

АНТІН БУЖАНСЬКИЙ

НА НИЗИНАХ ДУХА

З ПОЛІСЬКИХ ВРАЖІНЬ.

У своїх подорожах по Поліссю, а властиво по камінькоширському повіті я не минав симпатичної родини пп. Л. Л. і звичайно зупинявся у них. Вони мешкали в повітовому місті, а з сином їх Миколаєм я зазнайомився ще в варшавському університеті. Родина Л. Л. — цілком українська і дуже гостинна і тому я перебував у них іноді по два-три дні. Старший пан Л. Л. — дуже знаний і популярний в тих краях лікар, і ціла околиця, не кажучи вже про саме місто, лікується виключно у нього, оминаючи інших місцевих лікарів. Жінка його — акушерка і працює на Поліссі, як і її чоловік уже більше як 35 літ, часто зовсім безкорисно подаючи людям першу поміч, їздячи по неможливих поліських дорогах за 20—30 км. в села, де панує тиф, червінка та віспа.

Курна хата на Поліссі (Камень-Коширський повіт).

Пересиджуючи у них довгими вечорами поцікавився я тими умовами, серед яких проходить їх праця. Ці вже тепер старші люди віддали Поліссю найкращі роки свого життя, не тільки не покидаючи цього глухого краю, але навіть не бажаючи собі відпочинку на старість.

Дуже симпатична пані Л. — жінка дуже релігійна, з фільософічним нахилом думання, чаруе своєю інтеліґенцією, якось гірко усміхаючись, і часто говорить у розмові:

— Нащо шукати кращого? Там, де краще, там ми непотрібні. Ми потрібні тут, на Поліссю, ми тут можемо сповнити найкращі християнські заповіти, мати якнайбільше вдоволення із своєї праці і з перемог над невзгодами. Ось Коля, наш син, нехай шукає собі іншого життя, десь в іншім місті, а з нас і того досить.

Одного вечора, коли після цілого дня праці пані Л. змучена прийшла до дому, я спитав її, чи бодай мала іскра вдячности до неї жевріе в душах тих, для яких вона працює. Пані як звичайно спокійно сказала мені, що для того, щоб хтось почувався вдячним треба, щоб він зрозумів те, що для нього роблять, а тут цього ніхто не розуміе, і як приклад оповіла мені таке:

— Ще давно, перед світовою війною, підчас епідемії холери на Поліссю доводилося мені багато їздити як фершальці по найдальших закутках і хуторах, пояснювати людям, що треба робити, щоби забезпечитись перед заразою і коли є які прояви, як їй запобігти. Населення поставилося до мене не тільки неприхильно, а навіть дуже вороже. Коли я вїздила в село, то ще здалека я бачила, як люди розбігаються по хатах і стодолах, ховаються в корчах, і тільки перелякані і злобні очі іноді промовисто гляділи на мене з вікон темних і брудних курних хат. Часами випадково підслухувала дуже неприємну для мене розмову, коли селяни купками збиралися і шептали, що по селах їздить якась пані, яка розвозить страшну хоробу, а нестримані діти часто кричали мені за плечима: „Ось дивіться, пані холера їде". Працюючи в однім із сіл і намагаючись вияснити доцільність лікування і дотримування деяких приписів щодо поживи, я почула від гуртка зібраних селян, що вони добре знають, що цар післав мене, щоби потроїти цілий нарід, тимто ніяких ліків приймати не будуть. Більше не вважали за гідне говорити зі мною і, нагородивши мене ворожими призирливими поглядами, порозходилися. Я залишилася сама одна і тяжко відчула, що я безсильна щонебудь зробити. Але раптом прийшла мені до голови думка, що не все ще стрчене, і що як я попрошу місцевого священника, щоби він у церковній проповіди переконав їх у доцільности моїх слів, то напевно моя робота не піде намарно і я зможу тоді багато зробити, щоб епідемія так не поширювалася. З тою думкою я пішла до місцевого пароха, якого застала дома і який радо запросив мене до хати, де вже застала я і місцевого поліціянта. По сніданні я звернулася до священника з моєю просьбою, щоб він сказав про доцільність лікування з проповідниці. Але яке це для мене було дивне і неочікуване, коли по моїй просьбі священник збентежився, і не знав, що мені відповісти, показав очима на поліціянта і попросив мене вийти до садка. Коли ми вийшли, він озирнувся щераз і сказав перелякано:

— Я знаю! Я все знаю! Знаю, що Вас сюди прислали, щоб труїти нарід християнський, знаю, що цар того хоче, яле я як священник не можу брати участи в убивстві людей; я пропаду, але не зроблю цього.

Далі він почав мене слізно просити, щоби про цю нашу розмову ніхто на світі не довідався, бо інакше він попаде на Сибір.

Цілком прибита таким оборотом справи я вийшла, щоб сісти на віз, а поліційник вийшов слідом за мною. Коли ми переходили через садок, він нахилився до мене і пошепки сказав мені:

— Бариня! І ви і я служимо одному цареві. Розуміється, і ви і я давали йому присягу (не Богові, а тільки йому!), але скажіть мені і вірте, що більше нікому того не передам: Чи то правда, що ви їздите спеціяльно для того, щоби труїти людей?

Типи поліщуків (Камень-Коширський повіт).

Я нічого не відповіла і заплакала.

Він зідхнув, похитав головою і сказав:

— Тяжко!... Так!... Дуже тяжко... Ну, та правду кажучи і людей трохи забогато розвелося!...

Я приголомшена поїхала до другого села і зустріла подібне відношення і подібні відповіді.

Ось вам картинка із праці на Поліссю.

В болотах по кладці.

А кілько слів треба було викинути на вітер, переконуючи людей, що треба мити і розчісувати волосся, а не запускати колтуни. Бож відомо, що колтун сам собою не візьметься. Я не знаю ніодного випадку, щоб хтось з інтеліґенції, живучи довший навіть час на Поліссю, мав колтун. Звичайна історія колтуна така: заслабне дівчинка, баба або навіть хлоп і, що перше, звертається до місцевої знахорки, яка почаруе, пошепче, починає виганяти нечистого, каже виходити досвітка з хати дочікуватися зорі, а коли все те не помагає, звертається до останнього засобу — колтуна. Наприклад. Болить десь сильно у грудях, болить і не перестає; а якийже робітник з грудного хорого? Практичний розум знахорки каже, що треба відтягнути хоробу в інше місце. І от вона вмовляє пацієнтці, що треба запустити колтун, то значить не мити і не розчісувати волосся на голові, тримати голову все під завязаною хусткою, і така селянка мусить навіть вночі спати з хусткою на голові. Так за кілька літ заводиться страшна нечистота, волосся починає набрякати, збиватися і зліплюватися в одну масу і таким чином на голові виростає ціле гніздо, яке часами може важити до 2 кг., звисаючи в бік, як друга голова. Такий колтун пробували ще перед війною в місцевім шпиталі усувати операційно, але наслідки для хорих були трагічні: одні з них сліпли, других параліжувало і в такім стані умирали. Очевидно колтун міг завязатися і без рецепти знахорки, але всеж одинокою причиною є бруд.

Тяжко нам працювати на Поліссі! Ось завтра ярмарковий день в Камені і будуть пацієнти з далеких сіл, то наберіться терпеливости і послухайте, як з ними буде говорити мій чоловік.

Ми посиділи ще з годину і розійшлися спати. Я з думкою про все сказане панею Л. і з зацікавленням до завтрішнього дня і приходу хорих.

*

Рано другого дня, як звичайно, по сніданні пан Л. вийшов до свого маленького медичного кабінету, не зачиняючи за собою цілком дверей, а я сидів у сусідній кімнаті, переглядаючи газету і час від часу прислуховуючись до того, що говорили в кабінеті.

Перейшло кілька місцевих жидів, якась жінка поліціянта, якийсь поліщук, сухий і жовтий, що мав застарілий катар шлунка і як він оповідав, лікувався виключно овечим лоєм (Лоєм! Подумайте: свічки з того роблять! І як він дуба не дав?). Нарешті ввійшла до кабінету маленька суха баба, років 50, а за нею, тримаючись її сермяги, високий, сухий, з запалими щоками і якимись блискучими очима хлопець. Він боязко стояв за мамою і лякливо розглядався на сторони. Було вражіння, що він може раптовно схопитися і втекти. Лікар поглянув на них і запитав:

— Хто з вас слабий? (Направду, то вони обоє були слабі).

Мати почала говорити, що то її син і що почав він сохнути на очах по тім, як їх сусідка не добре подивилася на нього.

Лікар звернувшися до хлопця запитав:

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі завдно оригінальні віденські взори.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні

У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,

від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —

НАСС

ҐРАЦІЯ ДЕЛЄДДА

Назва ріки

У душні дні повного літа часом не зовсім нерадо згадую сувору зиму, яку доводилось мені переживати на своїй батьківщині.

Того року почав падати сніг уже в листопаді і не вгавав. Наш хутір був трохи віддалений від села і коли треба було сходитись із людьми, мусіли ми прокладати собі дорогу крізь сніг як у пралісі. Бідна, брудна наймичка, що ставала ще дурнішою від того холоду, ходила цією вузькою стежинкою і приносила нам харчі та почту. Ніодна могутня індивідуальність ніколи не втілювала для мене так живо образ життевої енергії, як це задубіле, зацьковане створіння все в лахмітті.

Зрозумієте це краще, коли уявите собі, що вона приносила мені не тільки часописи з усім світовим гомоном, але і перші коректи від мого видавця, ще й листи від мого нареченого.

*

Цей наречений находився теж у далекій віддалі, що видавалась мені з кожним днем більше загрозлива і страшна.

Він був дослідник і саме вибрався у подорож більших розмірів, щоб продертись до непросліджених областей. Він знав тільки одну мою поему, я тільки його прізвище, а проте ми були заручені.

Мушу признатись, що мене привязала до нього серед інших головно одна прикмета — прикмета, без якої сміливість, фантазія, рішучість і духова краса є в дослідника нічим більшим, як зера без цифер перед ними; цією прикметою було його багатство. Треба бути напів дитиною і жити самотно, треба мати поетичну вдачу і бути при цьому бідним, щоб зрозуміти повний зміст такого слова.

*

Почуваеш себе ще більш як самотна і бідна серед численної рідні, коли ти недавно втратила батька, коли твоя мама — слабовита та недужа, і твої малі брати та сестри збираються довкола тебе — найстаршої, що едина несе на собі всю відповідальність. Мусиш за все подбати, з найменших доходів мусиш платити податки за батькову спадщину, мусиш роздобути все, що потрібне.

А коли податки та інші видатки поплачені, тоді дома залишається дуже мало гроша і треба дати собі раду з тим, що можна найти на скромному господарстві: паляниця і солене мясо, овечий сир жовтий як віск і фіолетові маслини гіркі як цвіт цикорії. Та хто думає про це? Недостачі, які терпимо та чорні дні негоди вкриває осяйний серпанок надії. На боках ватрана зазначуємо кожний день карбом і ця таємнича драбина росте вверх аж до того місця, де гарні дні знову починаються промінням сонця.

Але гарні дні — рідкі, їх супроводить майже завсіди західний вітер, що врізується у стіни зубами. Небавком знову починають падати сніжинки і покрівля тріщить під білим вантажем. Треба підпирати дах і жити як ті мешканці первісної доби у хатах із стовпами.

І щоб вражіння цього життя пронизаного водою ще збільшувалося, то мокра стихія вливається нараз до льоху, заливає його, і хутко понесла б усіх як заяців на трясовинні, як би не подбати завчасу за цинкові рури, що мають втягнути до себе загрозливу воду. Цинкові рури забирають разом із водою вино з льоху і треба його продати за безцінок, щоб покрити кошта повені.

*

Уночі, коли всі заснули, я читала. Я читала в кухні при ватрані, бо там було найтепліше. Слабе світло оливної лямпки різало мені очі, але я не звертала на це уваги. З книжок, які там я прочитала — здебільша всяке сміття — не залишилась мені в памяті ніодна, а проте я їм не дорікаю. Їх ледача проза була немов пусте лібретто до музики знаменитої опери: до шуму вітру і плюскоту призбираної води, від яких загрожений дім тремтів, як від тонів могутньої орхестри. Було таке вражіння, немов-то сидиш у човні, без ніякої іншої помочі, крім Божої, і той човен сунеться по безіменній ріці до далекого, вгорненого мріями берега.

Одної ночі, здалось, що наш човен перевернеться. Я відчула неминуче нещастя і мусіла перервати свою лектуру: до шуму вітру вмішались невиразні крики з проханням допомоги; пес почав скавуліти і нараз стало тихо; буря заглушила навіть крики нещасливих. На другий день уранці виявилось, що злодії вкрали нам курки та задушили нашого пса.

*

А проте багатонадійний вітер зробив своє: риски над ватраном здіймались щораз вище, сніг танув і земля показувала місцями своє материнське брунатне обличчя. Вернувся із своїми бадьорими тонами карнавал і змислова танцюриста музика вдерлась навіть до дому сповитого жалобою.

Одного дня якийсь переодягнений мужчина застукав до наших дверей. Чи можна відчинити? Ми не маємо ворогів, ніхто нам не зробить нічого злого. А все-ж маска — знак таємниці і чужинця приймаю з якимсь острахом, хоч і зацікавлена. Він високий, стрункий, має на собі костюм лісового стрільця з зеленого оксамиту. Його рушниця на плечах заспокоює — вона деревляна. Ще більше довіря зеддує він собі своєю порохівницею, де повно солодощів. Мужчина кланяється всім, цілує в руку мою маму, з усіма широ розмовляє, навіть з наймичкою, що боязко ховається за дверима. Його теплі, каштанові очі, що сильніше зарисовуються під маскою. Моє серце беться, як у підстріленої пташки, бо від його очей, коли зупиняються на мені і від звуку його голосу, якого я ніколи не чула, вся тремчу ще більш, як наша наймичка.

Мій дослідник повідомив мене, що скінчив свої приготування до експедиції і що небавком виїжджає; — думка, що це може він прийшов до мене в такому костюмі наповняє моє серце невимовними радощами. О, так, це він мусів прийти — він став вістуном весни, — лісовий стрілець — королевич наших мрій, він обкидує волосся дівчат у карнавалі коріяндоліями. „Ах, мамо, чи не тому кажеш ти на знак гостинности принести шклянку вина і просиш його випити її?"

Мужчина здіймає маску і я пізнаю в ньому сільського живолупа.

*

Весна справді надходить і гори скидають свій білий одяг. Видається, що ще тільки між мигдаловими деревами лежать рожеві сніжинки. Дослідник відїхав. Перед відїздом написав мені довгий лист, прохаючи дозволу назвати моїм іменем країну, яку відкрие. На кінці листа — адреса місця поза океаном, щоб я могла йому відповісти. Відписую негайно. Щойно за два місяці може знову прийти лист від нього. Квітень минає разом із сафранови-ми пелюстками, травень із пупінками троянд і мельодією бджіл; у червні зароджується перше печування розпуки, від якого найбільше соняшні дні темніють. Пишу ще раз, заплативши за відворотну відповідь. Липень — найгарніший місяць з цілого року — король місяців проходить. Місяць світить сумніше, ніж сніг, у солодкий спів соловейка та в розкішний смак дозрілого винограду вплітається спомин бурхливої зими — як тріщать сволоки і як шкварчать у попелі каштани.

У серпні скінчена робота коло розваленого дому, шпихлір повний. Пшениця, мигдали, навіть хвиги перемінюються у гроші. Але я почуваю себе ще бідніша, як минулої зими, з кожним днем бідніша, бідна як віки вічні. У вересні приносять мені оба мої листи назад з почтовим квитком без підпису; почта зпоза океану звертає мені їх. Ніхто не зголосився, щоб там їх відобрати. Про свого дослідника не чула я нічого, навіть його прізвище забула я згодом.

*

Нараз чую від когось, що багато літ тому, якийсь дослідник відкрив ріку в незнаній околиці і назвав її моїм іменем. Ніхто не може мені щось більше про це сказати, навіть не знають, звідки прийшла ця звістка, але я й не хочу нічого більше знати. Чи це правда чи ні? Чи це фантастична пригода молодечих літ, що прибрала тепер форму та імення? А може це тільки зелена маска уяви, за якою скриваєтся несмілива дійсність?

Нехай буде як хоче.

Та в такі дні, як нинішний, коли мигунці на небі нагадують мені іскри при ватрані моеї родинної хати — знову чую, як шумить далека ріка, що поривае мене вперед і чую міць поезії — єдиного справжнього багатства на цій землі.

Перекл. **м. р.**

— Як звешся?

Хлопець перелякано подивився на нього, зробив крок до матері, з запитом подивився їй в очі і спитав її:

— Ма! га ма? Питає, як звати..

Мати відповіла:

— Пивень.

Лікар не сперечався, подивився на хлопця і на матір і сказав спокійно:

— Певне не Пивень, а Пимон.

Мати похитала головою і сказала:

— Певно таки Пимон, виж краще знаєте.

Знов звернувся лікар до хлопця:

— Скільки тобі літ?

І хлопець знов до матері:

— Ма! га ма? Питає, скільки маю літ.

Мати розгублено подивилася і сказала:

— А хто його знає, скільки, певно, що батюшка знає, але уродився він вже після німців.

Далі повторилося те саме. Лікар запитав, що його болить? І хлопець в той самий спосіб звернувся до матері. Розмова йшла ніби через перекладача.

Врешті лікар вислухав його. Хлопець трясся, як лист, і лякливо дивився навколо.

Врешті, коли лікар почав собі щось записувати, мати подивилася і гірко заплакала: саме те, що він писав, так страшно мусіло на неї подіяти. Лікар скінчивши писати звернувся до матері і спитав:

— Чи в вашому селі є чорна корова, тільки така, щоб зовсім була чорна, щоби ніодної білої латки не було?

— Ой, паночку, чогож нема такої? Таж моя сестра Текля має таку корову.

— Ну, то слухайте. Мусить він пити від тої чорної корови молоко і то найменше 3 кварти денно. Ну, а кури з першого хову маєте? — звернувся він знову до матері.

— Та є на селі.

— Ну, то ось, сказав лікар, мусить він від таких курей варені яйця їсти. Ну, і значить з хлібом або із картоплею. А як злапаєте рибу, то не продавайте жидам, а також давайте йому, нехай їсть, тільки кишки треба закопати десь під сухим деревом... а то значить краплі... в аптиці вам дадуть... а за них заплатите, і мусить він тії краплі пити, а наливати їх треба в половинку звичайного горіха і, борони Боже, щоб горіх не згубити, а десь завязати і тримати при собі. Перший раз приймати, як буде на світ благословитися, другий раз, як череду з роси прижнуть, а третій перед заходом сонця (так час числиться за поліським сільським годинником). А спати з тим чоловіком, що тії краплі заживає, ніяк не можна нікому, бо хто з ним виспиться, той цілу хоробу на себе забере. Нехай спить довго і нехай ходить завсіди в сухих онучах (не каже, чому, а саме, щоби не перестудитися) тільки лиш нехай не ходить в білих, а тільки в темних (білі є полотняні легенькі, а темні вовняні теплі). Ну і все. Можете собі іти.

Селянка в сльозах подивилася на лікаря і запитала:

— Щож я вам заплачу?

— Три злоті, — відповів.

Селянка почала плакати:

— Деж я вам стільки візьму грошей? Не беріть так дорого з нас: ми люди бідні. Я вам дам замісць того таляр, і винявши зза пазухи брудну хустку, розмотала її і діставши з неї цілу пачку американських долярів, взяла один з них і протягнула лікареві. Лікар подякував і пацієнти вийшли.

Я був пригнічений і здивований.

— Що це все може значити? — запитав я лікаря. — Чому має пити молоко від чорної корови, чому має яйця їсти від курей з першого хову? Чому має наливати в лушпинку від горіха краплі і т. д.?

Лікар у своїм незворушнім спокою сказав мені:

— Ну, ви тільки подумайте собі, щоб він виконав з того, якби я йому сказав пити звичайне молоко, їсти яйця, приймати по 10 крапель ліку в такій і такій-то годині, більше спати, пильнувати гігієни і в теплі тримати ноги? Щоб з того вийшло? Впевняю вас, знаю вже із своєї практики — нічого. Він не виконав би ані одного мого припису, бо шкодував би молока, яець, не пив би цих крапель, бо все це видавалось би йому занадто звичайне, мало значуче, і нічого надприродного і надзвичайного в тому він не вбачав би.

Я зрозумів. Узяв шапку і вийшов на містечко, щоб не перешкоджувати у праці господареві, ходив межи возами поліщуків і придивлювався до пацієнтів місцевого лікаря.

Анекдоти Бернарда Шова

НАЙБІЛЬШИЙ ГІПНОТИЗЕР.

Коли ще Шов не був славним, а Конан Дойль мав уже славу завдяки Шерльокові Голмсові, розмовляли вони раз обидва про гіпнозу.

Шов сказав: — Я не знаю нікого, хто мав би таку велику гіпнотичну силу, як книгар Еванс, на вулиці Квін.

За якийсь час Дойль зустрівся з Шовом і каже йому, що віднайшов книгаря Еванса, але той здивований відповів йому, що зовсім не розуміється на гіпнозі.

На це крикнув Шов:

— Хто? Еванс чудово гіпнотизує! Якже-ж пояснити те, що це єдиний льондонський книгар, який уміє своїм клієнтам упхати мої книжки.

ЯК „ЖАННА Д'АРК".

Шов замовив в одного маляря ілюстрації до своєї драми „Жанна Д'Арк". Вони були кубістичні — Жанна Д'Арк у панцирі виглядала як скринька від цигар, в яку встромили олівець, а тло виглядало як помнята хустина. Шов мав написати коментар до цих рисунків і сказав маляреві просто, що вони варта те саме, що й Жанна Д'Арк. Маляр похвалився тою думкою великого драматурга і коли Шов зустрівся із своїм видавцем, видавець спитав, чи Шов справді так висловився про ті рисунки.

— Так — сказав Шов — але він мене не зрозумів. Я мав на думці, що його рисунки варта те саме, що історична Жанна Д'Арк, яку спалили.

МИСТЕЦЬ І БІЗНЕСМЕН.

Підчас свого побуту в Льондоні великий американський фільмовий підприємець Сам Гольдвін зателєфонував до Шова питаючи, чи він не згодився б відступити одну із своїх пес для фільми.

— Що платите? — спитав Шов.

— Я хочу вам сказати, що ми з вашої песи, зробимо виняткову сензацію. Наприклад перша картина...

— Добре, але що ви платите? — перебив йому Шов.

— Ви не можете собі уявити, пане Шов, яка це буде обстанова, які артисти...

— Я бачу, пане Гольдвін, що ми не можемо порозумітись. Ви є за великий мистець, а я за великий бізнесмен.

ДОБРОДІЙНИЙ ВЕЧІР.

На одному вечорі, з якого дохід був призначений на добродійну ціль, Шов танцював з одною дамою. Ця дама була захоплена такою честю:

— Які ви чемні, маестро, що згодились танцювати з такою собі звичайною, нічим незамітною жінкою, як я.

— Але-ж, добродійко — відповів Шов — чи-ж ми не беремо участи в добродійному святі?

ЛЮБНИЙ ДАРУНОК.

Шов прислав одним своїм знайомим на весілля як шлюбний дарунок чек на 15 фунтів шт. Новоженці вважали це за жарт і відослали гроші. Шов відповів листом: „Я свідомо хотів вибрати для вас якийсь пожиточний дарунок. Але бачу, що розумне становище люди найважче розуміють. Тепер думаю над тим, чи маю вам післати одну вилку до риби, одну ложку, одно вішало чи одну вазу. Бо я певний, що і вилок і ложок і вішал і ваз маєте вже по кілька штук".

ПОРУЧЕННЯ.

Один молодий актор прохав Шова, щоб написав йому лист із поручінням до директора театру. Шов написав йому так: „Поручаю вам актора Р. якнайтепліше. Він грає Гамлета, Шайлька, Цезаря, на флейті і в білярд. Найкраще грає в білярд".

УРОДИНИ.

До Шова звернулись із проханням узяти участь у святі 300-ліття уродин Шекспіра. Шов відповів:

— Не розумію, чому я маю святкувати чужі уродини, коли не святкую ніколи власних?

ҐЕНІЙ.

За одним обідом Анатоль Франс почав довгий виклад перед Шовом, як він розуміє ґенія. Коли він скінчив, Шов сказав:

— Я знав усе це вже давно. Звідки? бо я теж ґеній.

СПІЛЬНИК В ІНТЕРЕСІ.

Шов дістав від податкового уряду листок, який виповнив дуже совісно. У рубриці з питанням: „Хто ще бере участь у вашім підприємстві?" він написав: „Уряд податковий".

ПОДРУЖЖЯ.

Спитали Шова в анкеті про подружжя, що він думає про цю проблему. Він відповів:

— З подружжям зовсім та сама справа, що з масонською льожею. Той, хто не ввійшов туди, не може про неї нічого сказати, а той, що став її членом мусить мовчати.

ОЦІНКА ДОКТОРСЬКОЇ ПРАЦІ.

Абсольвентка американського університету Міс Міріям Стіфензон написала докторську дисертацію на тему „Фільософія Бернарда Шова". Один примірник своєї праці післала вона Шовові. Він подякував їй так: „Дорога Пані! Ви вмієте дуже зручно говорити неправду. Раджу вам стати журналісткою, зробите карієру. — Всього доброго! Шов".

ТЕМА ВІДЧИТУ.

Дирекція вищої школи куховарства у Льондоні звернулась до Шова через своїх делеґатів із проханням, чи він не згодився би виголосити якусь промову на святі відкриття цієї школи. Шов подумавши сказав:

— Можу, але маю клопіт із темою.

— То дайте нам якийсь загальний заголовок, щоб ми могли заповісти його у програмі свята.

— Добре, напишіть „Містер Бернард Шов буде говорити про все те, що йому прийде в голову".

ДУМКА ЗА ДОЛЯРА.

Один американський видавець, побачивши Шова у задумі, крикнув до нього:

— Даю вам доляра, коли скажете про що ви в цій хвилині думаєте.

— О, це тілько не варта.

— Добре... Скажіть про що...

— Про вас — відповів Шов з усміхом.

ПРИРОДНИЙ ДОБІР.

Шов дістав листа від одної американської артистки.

„Кажуть, що я найгарніша жінка у світі. Про вас кажуть, що ви найрозумніші. Пропоную вам подружжя. Наші діти могли б бути ідеальні".

Шов відповів:

„Дуже мені прикро, що мушу відкинути вашу почесну для мене пропозицію. Уявіть собі, що було б, якби природа на збитки дала нашим дітям мій фізичний вигляд і ваш розум".

Станислав Невядомський

15. серпня помер у Львові визначний польський композитор, музичний критик і педаґог Станислав Невядомський у віці 77 років. У 1887 р. після директури опери стає професором теоретичних наук та історії музики в Музичній Консерваторії у Львові і на цьому місці залишається до вибуху світової війни. З вибухом світової війни виїздить до Відня, де організує музичну консерваторію головно еміґрантськими силами учительськими та у 1918 р. вертається до Львова і обіймає на рік керму львівської опери. Тоді заанґажовує до орхестри між іншими як першого віольончеліста нашого земляка Богдана Бережницького. Та вже на другий рік перейшов до Варшави на становище професора Державної Консерваторії. Музичну діяльність розвивав проф. Невядомський у трьох напрямках — композиторськім, публіцистичнім і педаґоґічнім. Як композитор вславився особливо своїми численними сольоспівами (Яськова доля, Маки, Гуморески, Астри, Сонечко, З високих парнасів і ін.), а також опрацюваннями польських народніх пісень та коляд. Завдяки своїм пісням став він поруч Яна Ґалля найпопулярнішим польським пісенним композитором. Крім цього писав Невядомський ще фортепіянові та хорові твори. Його твори визначаються гладкістю вокальної та фортепіянової фактури і мельодійною інвенціею. Не шукав він нових доріг, навпаки до модерністичних течій, навіть польських молодших композиторів як Шимановський та інші ставився з великою резервою. Залишив около 200 творів. Може ще більш оживленою була його музично-публіцистична діяльність. Написав монґрафії про Монюшка та Шопена. Крім цього масу музичних статтей і рецензій — як музичний справоздавець у численних польських видавництвах та часописах. Невядомський був одним із найвизначніших польських музичних публіцистів. — Крім знання мав він перо з літературним хистом. Правда перо його було доволі гостре, інколи може не завсіди обективне (особливо у відношенню до наших мистців, як Крушельницька та Менцінський). Та в останніх варшавських часах ставився до української музики дуже прихильно, про те свідчать його музичні рецензії про українських композиторів з нагоди концерту співачки І. Приймової в Варшаві — та симфонічного концерту української музики, виконаної теж в Варшаві співачкою М. Сокіл та диригентом А. Рудницьким. З українських композиторів жив із проф. Невядомським в дуже добрих взаєминах покійний Остап Нижанковський.

В. Барвінський.

Померла Ґрація Делєдда

Коли прийшла звістка, що вмерла Ґрація Делєдда, я розкрив історію сучасної італійської літератури, написаної першорядним знавцем, щоб скористати з готової чужої мудрости. У тій історії, де великим письменникам автор присвятив по кілька сторінок, про Делєдду є кілька рядків звичайного компліменту, що вона живо та барвисто змальовує побут сардинських селян, но, і що дістала нагороду Нобеля у 1927 р.

Комплімент і мовчанка — задовільні. Хто не читав повістей Ґрації Делєдди, не візьметься до них після такої згадки, хто читав — матиме спокійну совість, що справедливо покивував головою, як-то така письменниця могла дістати найвищу міжнародню літературну нагороду. „Habent sua fata libelli" Вплив державної політики на таланти буває подиву гідний у своїх наслідках: тут лаври, там вязниця, або заслання. Делєдда дістала за свій патріотизм кращу пайку. Цей патріотизм був реґіональний і мав трохи провінціяльне забарвлення. Навіть не патріотизм, а попросту привязання до тої країни, що записалася в її памяті якнайтеплішими споминами.

Коли читаємо повісти з селянського життя Делєдди, заздримо їй соняшних барв, запозичених з чудового неба та моря. Її герої не відчувають траґедії так пригнітливо, як наші селяни, прибиті до землі, віками поневолені, рідко коли з погідним чолом. Сама італійська природа позолочує своїм мешканцям борозни на чолі та зморшки довкола викривлених уст.

Делєдда пише легко, живо, — переходить без труднощів від одних сюжетів до других, якби відчувала саму насолоду, що пише. Довгими роками давала вона до „Корієре делля Сера" та інших денників нариси на одне число, за зразком французьких письменників, які часто думали більше про добрий гонорар за такі речі, ніж про цікавий сюжет і високе мистецтво.

Ґрація Делєдда приняла загально поширену методу романів, де люди кохаються, страждають та вмирають, так як про це читаємо на менше сензаційних сторінках часописної хроніки, де передані зворушливі факти — вірно, але без мистецтва. Її романи цікава, часто приємна лектура, приємна може саме тому, що не вимагає більшої напруги. Нема в них ні надмірних описів, ні за довгих рефлєксій, усього того зайвого вантажу, яким славянські письменники так часто надолужують обсерваційний матеріял. Та не можна її рівняти щодо психольоґічної тонкости із старшими від неї Амічісом, ні Фоґацаром, а в інтризі та „сензації" не дорівнює вона невеликому дуже популярному письменникові Ґвідо де Верона.

Англійська та французська література має чимало таких „Ґрацій". Італійська назагал убога на повісти, що виходили би поза межі Італії. Навіть ті, які діждались перекладу з багатої спадщини Делєдди, не зробили більшого вражіння.

м. р.

Зайві труднощі

Тягнення четвертої кляси — це найбільш емоціонуючий період для всіх грачів Державної Льотерії. Бо хоча кожна кляса має свої атракції у роді великих і середніх вигр, то всеж таки міліон, головна вигра четвертої кляси має безсумнівну спеціяльний чар, особливо приманчивий.

Могло б здаватися, що кожний з тих кандидатів на міліонерів здає собі справу, що тільки той може виграти, хто грає, себто хто має льотерійний льос і що повторювати цю правду — це якби виважувати відчинені двері. Та всеж досвід вчить, що коли рахуємо на людську память, то розчаровуємося і все ще трапляються випадки, що занедбується відновити льос. Багато з грачів нагадує собі цю необхідність щойно в останній хвилині, а є навіть і такі, що рішаються, коли вже почалося тягнення.

Саме такого роду випадки стають найчастіше джерелом непорозумінь між грачами і колекторами, а на випадок виграної — створюють зовсім зайві труднощі в її зреалізуванні. Хоча Ґенеральна Дирекція Державної Льотерії намагається завжди йти на руку грачам, а колектори — розуміючи якслід свій власний інтерес — як добрі купці трактують можливо найліберальніше деякі неформальности своєї клієнтелі, витворюється нераз положення, в якому найкраща охота нічого вже не може зарадити і грач непотрібно тратить нагоду використати усмішку фортуни.

А всеж воно так легко оминути всі ці труднощі: треба тільки дещо швидше рішитись. Ось у дні 9-го вересня починається тягнення четвертої кляси трицятьшестої Льотерії. Правда, міліон як головна вигра, буде вильосований щойно 28-го цього місяця, але вже у першім дні можуть впасти вигри по сто, сімдесятьпять, пятьдесять тисяч золотих і т. п., якими хіба ніхто не погордить. Тому нехай кожний, хто хоче взяти участь у тому тягненні, подбає завчасу про льос, а як йому пощастить, то може бути певний, що вигру дістане швидко і без жадних перешкод.

Літературна хроніка

Шов у карикатурі. На одній з карикатур Шова, яку подаємо в цьому числі, карикатурист використовуючи високу думку Шова про себе, представив його як дуже великого проти Шекспіра.

Спогади дипльомата. В Льондоні появилися друком спогади ґрафа Бернсторфа, колишнього німецького посла у Вашинґтоні в часі світової війни. Його спогади про війну вийшли раніше. В новій книжці Бернсторф розказує про свою дипльоматичну карієру та про зустрічі з ріжними европейськими політичними діячами.

„Вістки з Татарщини". В Англії тішиться великим успіхом книжка Пітера Флемінґа, що появилася під наведеним наголовком. Флемінґ відбув верхом на коні подорож з Пекіну в Індію через Памір. Книжка написана в легкім повістевім тоні, чим і здобула широку популярність.

Книжка про Міцкевича. В Люблині появився перший том обширної монографії Генрика Жичиньского: „Міцкевич в молодих роках".

„Народини Китаю". У видавництві Кейпа в Льондоні появилася книжка п. н. „Народини Китаю", в якій подано обширний огляд раннього китайського мистецтва.

Папери А. Н. Островського. Після смерти Островського його папери зберігали в московськім румянцівськім музеєві. Потім передали їх Академії Наук; із Академії передали їх в Бахрушинський музей. Недавно частину архіву передали Літературному музеєві. Їх розслідом занявся проф. Шателен, який знайшов багато записок народніх пословиць, казок, окремих слів, висловів і т. і. Видно, що Островський збирав той матеріял від молодих до останніх літ життя.

Повість про старинну Грецію. В Амстердамі появився у німецькій мові роман Вінцента Бруна: „Альківіяд". Автор намагається представити в ньому громадське й приватне життя старинної Греції і тих людей, що їх ми привикли бачити тільки в мармурі.

Приватне життя короля Соломона. Джон Ерскін, автор відомого „Приватного життя гарної Олени", видав подібну повістеву пародію біблійного життя короля Соломона. Між іншим твердить Ерскін, що „Пісня Пісень" — це плягіят Соломона: король почув її від одного пастуха, переписав і подав за свою.

„Що зробити з життям?" В Льондоні появилася невеличка — 150 сторінок — книжечка Г. Ґ. Велса під наголовком „Що зробити з життям?" Велс намагається доказати, що ми повинні обмежити природний приріст людности, поборювати війну і змагати до створення одної світової держави.

Книжка, що її Гончаров не написав. Наші читачі знають книжку російського письменника Гончарова п. н. „Обломов", що вийшла колись в українському перекладі в „Бібліотеці найзнаменитших повістей". Тепер в одному з московських архівів знайшли листа того Гончарова, в якому він пише про свій намір написати роман „Подорож Обломова". Він каже: „Постараюся представити там, що значить для „русского человєка" самому лізти до валізки, знати, де що лежить, памятати за багаж і по десять разів на годину попадати в розпуку, їздхати за матушкою-Росією і т. ін.

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

ПОЕЗІЯ

Антологія сучасної української поезії. І. Поети 1920-их років. Редакція й вступна стаття Є. Ю. Пеленського. Накладом „Рідної Школи" й „Ізмарагду". Львів, 1936.

Слово про похід Ігоря. Український лицарський епос княжих часів. У перекладі та поетичному перекладі подав Микола Матіїв-Мельник. Популярне видання. Накладом „Рідної Школи". Львів, 1936.

Іван Коровицький: **Віще зілля.** Поезії. Львів, 1936.

Богдан Жарський: **Кучеряві дні.** Поезії. Видавництво „Голос знад Буга". Сокаль, 1936.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Тарас Шевченко: **Повісті й оповідання.** Княгиня — Музика — Нещасний — Капітанша. За редакцією Павла Зайцева. Повне видання творів Тараса Шевченка. Том VIII. Український Науковий Інститут. Варшава—Львів, 1936.

ЗАЛЬЗАМІЧНА СІЛЬ до ніг
Ґонсецького
з Когутиком

АҐЕПІН

примінюється до купелі ніг, при терпіннях спричинених нагнітками, ствердненнями шкіри, відтисками і і. — —

НОВА СВІТОВА ВІЙНА

ВИСИТЬ У ВОЗДУСІ.

Хто хоче знати, як виглядають сьогодні збройні сили цілого світу;

Хто хоче знати, де наростають конфлікти, що спричинять майбутню війну;

Хто хоче знати, як буде виглядати майбутня війна, щоб уміти зберегтися перед її страхіттями,

нехай купить собі Календар

„УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД"

на 1937-ий рік,

який про все те докладно пише.

В-во „Український Інвалід", Львів, вул. Потоцького 48.
Вже можна замовляти! Вже можна замовляти!

ПАМЯТНИК ПОЛЯҐЛИМ

Дня 26-го липня ц. р. відбулося в Раві Руській величаве свято відслонення памятника поляглим. Памятник, який бачимо на образку виконав наш відомий різьбар Сергій Литвиненко зі штучного ґраніту. На ньому маєстатична постать жінки (алєґорія України), на якої руках лежить убитий стрілець. Біля памятника зправа бачимо мистця, зліва дир. Совик, секретар філії Т-ва О. В. М. у Рави Руській.

СПРАВЛЯЄМО ПОМИЛКИ

В останньому числі „Назустріч" (ч. 16.) у нарисі Наталі Сас п. н. „Відтиск" в кінцевому реченні через недогляд коректора надруковано „на землі узвів і половців", а повинно бути: „на землі даків і панонців".

Спец. жіночих недуг і поліжництва

Д-р С. ПАРФАНОВИЧ

Львів, Зиблікевича 51. Тел. 105-43.

ЖІНКА

ДВОТИЖНЕВИК.

Орган Центрального Українського Жіночого Т-ва „Союз Українок". Видає Жіноча Видавнича Кооператива Союз Українок у Львові. -

Одинокий український жіночий ідеольоґічний журнал, який насвітлює з погляду української громадянки всі прояви нашого національного життя. Крім статтей на суспільні теми, містить він теж твори гарного письменства та дає належне місце мистецтву у всіх його родах. Служить справам орґанізації всього українського жіноцтва та інформує про жіночий рух, його течії та осяги, в інших краях.

Передплата виносить: місячно зол. 1, піврічно зол. 5, річно зол. 10.

Редакція і Адміністрація ДВОТИЖНЕВИКА „ЖІНКА" Львів, вул. Сикстуська ч. 44.

СПОМИНИ
Софії Русової
появляються в 1936 р.
в журналі

НОВА ХАТА

Опера „Різдвяна Ніч"
Празьке видання „Кобзаря"
Підпільна робота
цікаво описані й змальовані відомою нашою діячкою.

Домагайтеся чисел на показ!

Адреса: Львів, Ринок, 39.

Люди, думки і життя...

Гакслі, знаменитий автор „Контрапункта", як він це сам заявив, занятий тепер всеціло одною думкою:

— Як спасти Европу від війни.

Довгі міркування привели його до переконання, що є тільки один спосіб забезпеки мира: — непротивитися злу. Імени Толстого він у виданій брошурі про мир не називає, але повторює толстівські докази. Що робити, як вибухне війна? Нічого. Не відповідати. Не супротивлятися. Бійка можлива там, де двох готових битися. Один — воювати не може. Він не має з ким воювати. Зброя випадає з його рук. Війна скінчиться сама собою.

Цікаво, як Гакслі ті свої теоретичні міркування переводив би у практиці в момент, як би його батьківщину займав ворог, якому він не хотів би супротивлятися.

*

Вмерла Ґрація Делєдда.

Один з її поклонників наводить „замість вінка на могилу" слова Елєонори Дузе з її письма до драматурга Порто-Ріша:

— Я провела у неї вчора цілий вечір. Це жінка, з якою нема про що балакати, бо вона знає про все без слів. Наперед. Вона має найрозумніше серце, яке я колинебудь стрічала. Та ум її завжди сердечний. Згадую євангельське: „Це людина" — і без хули хочу про неї сказати: „це людина".

*

Про Монтерляна, відомого, молодого французького письменника, розказують цікаву анекдоту. Він, як відомо, горячий поклонник і оборонець боротьби биків. Він пробув декілька літ в Еспанії, вчився у знаменитих торреадорів їх мистецтва, виступав навіть, мабуть, на аренах... Словом — бики — його спеціяльність.

Один з приятелів письменника розказує, що раз якось він проходжувався з ним по полі за Парижем. На роздоріжжі стояла рогата істота, що хмарно й спід лоба дивилася на надходячих людей. Монтерлян, що про щось живо балакав, глянув на звіря і раптом сказав:

— Підемо назад.

— А! Виявляється, що ти боїшся биків?

— Ні, биків — ні... Але це корова.

Кажуть, що цей факт підкреслив зайвий раз Монтерлянове вороже відношення до жінок.

*

В Тифлісі відкрили „Виставу малярства, скульптури і ґрафіки". В „Літературній Газеті" (ч. 44. з 5-го серпня 1936) поданий список мистецьких творів на тій виставі. Ні, справді, треба подивляти ріжноманітність сюжетів:

— Сталін балакає з аджарцями пре аґрарне питання.

— Тов. Сталін пояснює карталинським селянам, чому вони голосують.

— Сталін на дискусії в Чіатурах.

— Молодий Сталін виступає в обороні селян, яких обікрав сільський старшина.

— Нелеґальне зібрання в Кранісах під керівництвом тов. Сталіна в 1901-ому році.

— Сталін в кутаїській тюрмі переводить лекцію з вязнями.

— Сталін втікає з заслання.

— Сталін приїхав у Тифліс.

— Демонстрація в 1902-ому році під керівництвом Сталіна.

– Сталін в шкільному віці.

Цей спис неповний. Справді: хай живе свобідне совітське мистецтво!

*

Що читати літом?

Рада Зиґриди Ундсет з її „Записних книжок".

— Не більше як одну книжку на місяць. Не читати ґазет: відітхнути від бистрих, поверховних вражінь. Не читати романів про кохання. Дістати дві або три старі книжки — знаєте? — в грубих, запорошених переплетах, з великими сторінками в два стовпці — і увійти в той світ, що пропав, щоби зрозуміти, що ніщо не пропадає.

*

Бернард Шов скінчив 80 літ.

Анґлійські часописи передають його висказ „моїм другам і ворогам".

Другам: повірте, що я ще не такий старий, як виглядає. Ворогам: те саме.

Другам: зрозуміти, скільки в житті радощів. Ворогам: почути скільки в ньому ґіркоти.

Другам: дожити до моїх літ — в нагороду. Ворогам: те саме — за кару.

НОВИНКА! НОВИНКА!

НОВА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ.

КУЧЕРЯВІ ДНІ

Б. ЖАРСЬКОГО.

Ціна 0.75 зол. — Накладом В-ва „Голос знак Буга". Набувати в книгарнях або у В-ві „Голос знад Буга", Сокаль, Костюшка 91.

Чи Ви вже стали передплатником повного видання творів

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

у 16 томах — видання Українського Наукового Інституту в Варшаві.

Щоб полегшити сплату рат за передплату на це повне видання творів Т. Шевченка та уможливити цим передплату як-найширшим колам, Інститут випускає по одній книжці що три місяці, а саме: 1. лютого, 1. травня, 1. серпня, 1. листопаду. — Вже вийшли томи II., III., VI., VII., VIII., XI. та XIV.

Умови передплати за 16 томів:

у книгарському продажу: зл. 64.—, у передплаті: зл. 40.—, по 2 зл. 50 ґр. за том брошурований. Хто заплатить у 4 ратах по 10 зл., діставатиме книжки в паперовій оправі. Чекове конто П.К.О. в Варшаві 28.670.

НІХТО НЕ МОЖЕ

ОБІЙТИСЯ

БЕЗ

УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЇ

що є справжньою книгою знання.

Три великі томи, це криниця відомостей про світ і Україну. Можна дістати на догідні сплати.

Замовляти:
ВИДАВНИЦТВО УЗЕ — КОЛОМИЯ.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (66) 18
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. IX. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

ПОДОРОЖ ДО ПОХИЛОЇ ВЕЖІ

Свою італійську подорож починав я від французького кордону, від Ніцци. Це вже майже Італія. Ніцца, родинне місто Гарібальдія, якого памятник стоїть на площі його назви, ще в половині минулого віку належала до Італії. Понад портом, розміщеним у мальовничому скелястому закутку, де саме розклалась найстарша частина міста, скрізь зустрінете італійців, їх крамниці з макаронами, їх мову та їх газети, а на велитенському памятнику жертв світової війни ніццейців, викованому в цілій горі, прочитаєте більшу частину італійських імен.

Піза: Забава над Арном (стара ґравюра).

Чужинець, що їде в Італію, цілий рік знаходить нагоду їхати за половину, а то й за третину ціни, не кажучи вже про те, що візд безкоштовний, не треба бігати за візами, і під цим оглядом взагалі знайде він досить вигод, що можуть йому імпонувати; тратити — італійці на тому не тратять нічого, бо чужинець усе одно лишить свої гроші в Італії, оглядаючи памятки культури й мистецтва, для яких пізнання мало цілого життя. Італійці знаменито зрозуміли вагу національного престіжу, вагу їх культури, якої вплив на інших незамінний ніякою матеріяльною вартістю. Спадкоємці величезної культури, здається, що щойно тепер самі починають розуміти її вартість, коли нова італійська молодь шукає надхнення в давній латинській строгости, а держава, ще минулого віку розбита, де господарили австрійці та французи, мов у себе дома, нині теж навязує до римської імперії. Автім національна економіка грає тут немаловажну ролю і добре зрозумілий інтерес каже кликати чужинців, які для населення є джерелом заробітку. Справа туристичної пропаганди поставлена знаменито. Мені оповідали у Франції про трьох французів, які незадоволені з чогось в Італії, пожалілись листовно в бюрі пропаганди і їм відворотною почтою повернули видатки їх подорожі з вибаченнями та запевненнями, що й на майбутнє кожну слушну реклямацію візьмуть на увагу. Прибільшення — скаже хтось. Але який розмах!

Маленька карточка, що була окружним білетом, на якій кондуктор перебивав тільки кожну нову сотню переїханих кільометрів, давала максімум вигоди підчас їзди. Поза важними мистецькими осередками, як Рим, Фльоренція, Венеція, вона давала змогу висідати на довільній стації. А майже кожне містечко — напр. у Тосканії — музей старовини. Дорога з Ніцци на Пізу, що мала бути першим більшим місцем мого постою, вела ідеально понад морський беріг. Проїхавши французьку Рівіеру, на кордонній стації Вентімілія, я пересівся із французького поїзду на італійський. Властивий кордон біжить стрімкими горами і саме на узбіччі високої гори, над залізничим шляхом, збудована велитенська залізна вежа з італійськими прапорами, де тримають варту карабінери. Чисті вигідні вагони на стації зараз, правом контрасту, пригадали вагони румунські, якими я їхав рік тому до Атен, що пригадували дуже мешкання одного сотворіння... У Вентіміліі зараз звертають увагу електричні машини, замісць паровозів та електричні проводи над залізничими шляхами. Все це зумовлене економікою й вигодою. Італія, як відомо, не має вугілля, мусить його купувати закордоном, що, в випадку війни, могло б знерухомити цілу комунікацію. Звідсі перехід на біле вугілля — електрику. З другого боку краще це з оглядів туристичних: можна їхати тунелями не замикаючи вікон.

Від Вентіміліі починається італійська Рівіера. Ґіґантські бльоки скель спадають стрімко в море. Це хребти Альп, що кладуться упоперек узбережжя і поїзд раз-у-раз мусить вїздити в тунелі. До Ґенуї може більша третина дороги видовбана у скелях, цілий час у вагонах горить світло. Щохвилини вибігає поїзд у залиту сонцем кітловину, де серед пальм, маслин та полудневих цвітів розкинулись віллі, замки та руїни, а далі, за пляжею, на синій площині ідеально чистої води тирренського моря гойдаються вітрильники та човни.

У Ґенуї, місті Колюмба, був я коротко. В добу міських республік було це могутне місто, якого кольонії були теж в Україні, з якою Ґенуа вела ожівлену торговлю, головно невільниками. Місто розкладене терасами, що збігають до моря, з модерними і вузькими, типово італійськими вулицями, завішаними на ваше привітання всім родинним біллям, що на морському вітрі лопоче мов бандери. Старий замок на висуненому в море півострові робить героїчне враження. У порті повно кораблів, недалеко широко розкинулись корабельні майстерні та естокади — але всього годі було в південний жар оглядати, в час, коли єдиним бажанням було зїсти якнайбільше джеляті — морозива. На менших стаціях за Ґенуєю можна було вже скрізь стрінути вояків, що їхали до Спеції, де була збірка на абісинську кампанію, що саме починалась. Смугляві, не надто рослі хлопці, в нових одностроях та коркових шеломах, обвантажені наплечниками та наметами, порозсідались на пероні й попивали з плетених пляшок вино. Те, що звертало в них увагу, це передусім, більш, як де, індивідуальний вираз кожного вояка, що не затрачував своїх рис у масі.

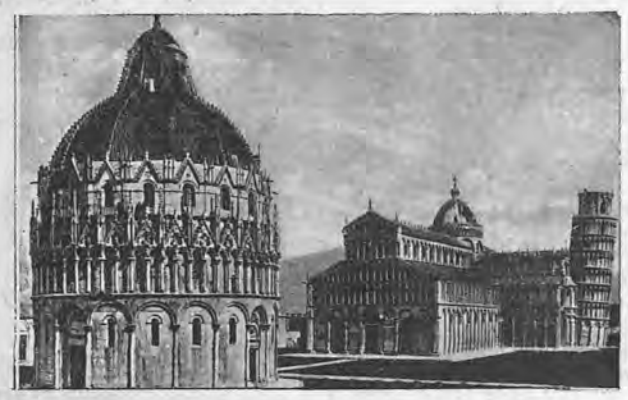
Піза: Бронзова брама собору.

Пополудні був я уже в Пізі. Тільки висівши з двірця, застав великий рух у місті. Це був саме **Gioc. del Ponte** народня забава, якою славна передусім Фльоренція, де на площі Сіньорії щорічно відбувається на весну традиційна гра в копаного мяча, усе в костюмах з 1530 р. Пізанці, повбирані в ренесансові костюми, проходили саме походом, а водночас на Арні публика з трибун приглядалась боєві розмальованих орнаментами човнів. У тій забаві бере участь ціле населення і це відродження традиційних звичаїв характеристичне для цілої Італії.

*

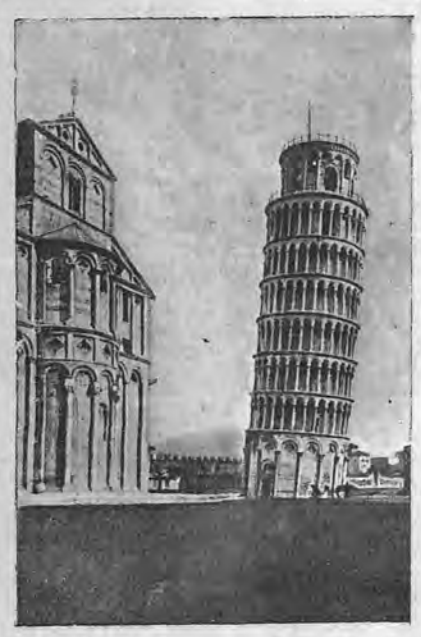
Історія Пізи сягає в етруську давнину, ще до засновин Риму, що пізніш зробив з неї свою кольонію. В історії тосканської провінції Піза відіграла велику ролю. В 11—13 столітті осягнула вершок свого розквіту, була морською потугою, що змагалась за першенство з Ґенуєю та Венеціею, вела війни з сараценами і здобувала кольонії в Сардинії та Корсиці. Край її потузі поклала Ґенуа, розгромивши її фльоту 1284, і звідтіль почався вже повільний занепад міста, аж остаточно здобули його по облозі фльорентійці. Та всеж у віки свого розвитку, не зважаючи на внутрішні чвари і пізніше кондотієрство, перед яким бліднуть незгоди українських князів, залишились величезні мистецькі скарби, які представляють незвичайну вартість як синтеза ріжних стилів. Саме тут архітектура, іще романська й ґотична, одуховлена якимсь новим духом, новим виразом, що дав історикам мистецтва притоку говорити про „проторенесанс". Це передчуття відродження, предвісництво нового духа найбільш зворушує вдумливого відвідувача. Коли вийти з якоїсь вулиці на залиту сонцем площу, окружену старими твердинними мурами, усю поросту травою, — площу, яку Д'Аннунціо назвав „полем чудес", вас вражає передусім незвичайна білість мармуру поруч блакиті неба та ґранату гір. Щойно потому починаєте бачити самі обекти; передтим почування — ліричне, зовсім нематеріяльне: застиглий у розумних формах порив, візія. Рівна травяна площа, без ніяких квітників, тощо, дає ідеальну змогу розглянути з усіх перспектив три центральні будівлі: катедру, баптистерію та похилу кампанілю. Ця свобода незабудованого місця, що дозволяє охопити оком цілість будівель, найбільш захоплює. Такі самі три будівлі у Фльоренції, твори здебільша Джіотта й Брунелєші, попросту душаться на тісній площі, розсаджують її своїми масивами. Все те, що заховане в середині будівель не стоїть у ніякій пропорції до зверхнього вигляду того одуховленого мармуру, що виростає просто з землі, під небом бездонної синяви, де хмаринки над обрієм — здається не хмари, а також здематеріялізований каррарський пил.

Дивне почуття охоплює вас на вид тих будівель; вони з 11—12 століття, з часу, коли існувала в Україні потужна княжа держава, яка теж заковувала в камені свої пориви, з яких нині слідів майже нема: все розніс степовий вітер, наїздники з півночі й півдня, зі сходу й заходу, навіть часто не знати де що стояло. Стояти отак, майже без традиції за собою, і дивитись на такі памятки — мимоволі додає вдвоє більше пошани до них, каже більше цінити ті речі.

Піза: Майдан собору з головними памятниками.

Катедра збудована в 1063—1170 рр. Витримана в романському стилі, вона має величню фасаду з чотирома рядами кольон; складена напереміну з білого й темного мармуру, якого контрасти затер шляхетно час, вона була місцем попису для цілої родини різьбарів: Джіованні, Бонанна, Ніколя Пізана. В середині катедри звертає найбільшу увагу проповідниця зпід долота Джіованні, пишні релєфи оперті на шістьох кольонах, з яких дві підтримують льви. Шляхетність і простота ліній відразу зосереджує в катедрі увагу на апсиді, де розміщена велика мозаїка Христа-Пантократора. Брама напроти похилої вежі — сама за себе варта, щоб приїхати її оглянути. Баптистерію почали будувати 1153. Тим цікаво зійшлись два стилі, бо коли нижча частина визначається кругластими романськими формами, вища чисто ґотична, із характерними цьому стилеві філіґрановими формами, а саме настриття вже нагадує ренесанс. Не зважаючи на таку ріжнородність, цілість незвичайна. Вежа по другому боці катедри (1174), почата Бонанном, складається з шістьох поверхів, кожен по 30 кольон. Вже підчас будови першого поверху через підземне заломання ґрунту будова похилилася, всеж архітекти по короткій перерві докінчили її, не хотячи зміняти плянів та й для експерименту що дає найкраще свідоцтво їх знанню. Висока на 54.5 м., вежа похилилася на 4.26 м.; авсеж будова зроблена з такою певністю, що досі висять на ній дзвони, з яких деякі важать більш, як 3 тисячі кільоґрамів.

Піза: Кампаніля.

На вежу треба дивитись ставши біля малої фонтани, на краю площі; вона перехиляється саме на той бік і тоді на тлі неба вона зарисовується чиста й ясна, залишаючи враження нагло вистріленого вгору спірального руху, що урвався й застиг. Увечір, коли вежа освітлена схованими рефлєкторами, вона виростає в небо зеленувата, пластична, немов стовп холодного полумені, кинений у ніч. Тоді вона має в собі щось містичного позареального, щось визивного своєю важкою масою, завислою, здавалось би — проти всіх правил тяжкости, у повітрі.

За катедрою, у сторону від міста, розкладене Кампо Санто. Чотири галерії в формі прямокутника, що замикають в середині цвинтар, для якого, як кажуть хроніки, землю привезли з гори Кальварії республіканські кораблі. Коридори до середини окружені капітально різьбленими луками, а у глибині їх стіни покриті фресками. У настрій смертного спокою та тиші вплітаються застиглі в своїх рухах постаті, віддані мякими тонами, які тільки одна фреска й темпера вміє вичарувати на мурі. З поміж малюнків, яких усіх тут не місце вичисляти, звертає увагу передусім великий триптих, що представляє Тріюмф Смерти. Страшний Суд і Пекло, кисти незнаного майстра. З інших може чверть кільометра малюнків дав фльорентинець Беноццо Ґоццолі, де маса сцен із тосканського життя. Тут, на цвинтарі зібрані памятки, де багато римських, багаторізьблених саркофагів, грецьких та етруських статуй і камяних написів. Ланцюги старого пізанського порту говорять про давню морську славу цього міста, якого порт, Маріна ді Піза, знаходиться біля устя Арна, десяток км. за містом.

Виходите з Кампо Санто і блукаєте вуличками Пізи, де все є музеєм, де навіть решітки на вікнах велике мистецтво. Вражає тут незвичайна тиша. Слава і гук її уже давно за нею, вона вже Кампо Санто в історії і живе, здається, тільки й нею, боячись пробудитися зі сну. Ґалас і сміх, що супроводжає calcio не всилі нарушити того спокою. Під вечір, коли в повітрі стоїть золотавий пил і на мармури падуть рожеві відблиски, ви, подорожній з далекої країни, блукаєте тим містом, шукаючи памяток його давнини. Проходите по ренесансовій площі дей Каваліері, де в палаті делля Ґерардеша, у „вежі голоду" згинув із своїми дітьми Уголіно.

Університет із 12 віку недалеко. Тут учив Ґалілеї. Блукаєте ще поміж старими церквами, вишукуючи їх по завулках, і понад Арно виходите до малої церковці, Санта Марія делля Спіна, покритої безчисленними статуями, малої ґотичної перлини, над самим берегом ріки. Вище над Арном старий замок. Проходите туди, але ось із якогось підвищення бачите вершок похилої кампанілі. Знову повертаєтесь назад. Вже сутеніє і всі порядні люди вечеряють; тоді там немає ні англійців з апаратами, ні німців, з яких кожен мабуть тягає зі собою велику книгу, жадний пізнати все до найменших подробиць. Тоді сідаєте десь у мармуровій заглибині, ще теплій від денного сонця, і починаєте свою розмову з віками, з тим духом, що хотів творити найкраще і найбільше, що і тут, у Пізі, і в Фльоренції, і Сієні, і скрізь був однаковий, що мав амбіції, як та фльорентійська рада республіки, що 1294 р. даючи будівничому Арнольфо наказ виготовити пляни церкви Санта Марія дель Фіоре, поручала зробити це „з найбільшою і найпишнішою розкішшю, щоб завзяття ні міць людська ніколи не змогли ні задумати, ні здійснити нічого більшого й кращого; щоб усе було виконане відповідно до великого духу, що народжується з прагнення всіх громадян обєднаних одною волею..."

ТОВАРИСТВО ПИСЬМЕННИКІВ І ЖУРНАЛІСТІВ
РОЗДІЛИТЬ ЦЬОГО РОКУ, ЯК І ПОПЕРЕДНІХ РОКІВ

ЛІТЕРАТУРНІ НАГОРОДИ

ЛІТЕРАТУРНИЙ ФОНД ТОВАРИСТВА СКЛАДАЄТЬСЯ ІЗ ВПЛАТ НАШИХ УСТАНОВ ТА ДРІБНИХ ДАТКІВ ГРОМАДЯН.

ПРОСИМО НАДСИЛАТИ ДРІБНІ ДАТКИ НА АДРЕСУ:
„НАЗУСТРІЧ", ЛЬВІВ, РИНОК 10.

ЮНІЮС

Від носа Клєопатри до пера Марата

(З історії преси).

Недавно з нагоди нової біографії Цезара я звернув увагу на одну з найменше досліджених і найцікавіших сторінок римської історії даної доби. Це — роля публіцистики, що дійшла до голосу в особі Цицерона; його політичний вплив залежав не тільки від його ріжностороннього таланту, як промовця та діяча, але ще більше від — не можна підобрати тут кращої назви — таланту журналіста. Тільки цим можна пояснити собі що за ним — звичайним собі „світським" чоловіком — так „ходили" та за його співпрацю так добивались проводирі легіонів підчас громадянської війни, коли нормальна діяльність сенату та народніх зборів — що і так уже втратили свою конституційну силу — перервалася, а водночас скінчилася теж роля Цицерона, як „парляментариста".

А проте і припинення конституції в добі диктатури Цезара не відсунуло від значіння Цицерона, як публіциста і провідника громадської думки. З цього погляду дуже цікавий інцидент звязаний з Клеопатрою, її приїздом до Риму і боротьбою, яка імовірно йшла довкола питання про легалізацію її подружжя з Цезарем, — питання тісно звязаного з питанням про монархію і справою, що була одною з причин убивства Цезара.

Єгипетська королева, до якої поставилося дуже холодно римське громадянство, робила великі заходи, щоб зєднати собі Цицерона особисто та для її плянів. У звязку з тим Цицерон мусів навіть боронитися перед такими дурними обвинуваченнями як те, що він діставав від неї дарунки, — хоч у висліді він не станув на її боці. Була це одна з перших спроб зорганізувати те, що нині ми називаємо дуже двозначним терміном „часописною інформацією". Спроба Клеопатри не вдалася. Мало того: як вияснено в деяких новіших дослідах, римська „преса" почала вкінці вести проти нещасливої цісаревої таку вдатну „кампанію", що її сліди залишилися ще досі у поглядах істориків. Тільки такою „кампанією" проведеною з означеною метою, щоб підтримати війну Октавіяна проти Антона та Клеопатри, можна пояснити, що повстала легенда, по суті на нічому неоснована про якусь „страшну розпусту та жорстокість" Клеопатри, легенда, основана на якихось фантазіях про „східних царів" та їх „кровожадність". Римські журналісти завзято вбивали в голову своїх читачів такі вістки, маючи на увазі воєнно-політичну пропаганду.

Ми майже нічого не знаємо про орґанізацію цієї римської „преси", крім того, що вона, зрозуміла річ, складалася з рукописних листків, які приготовляли, так само як і деякі книжки, під диктатом, рукою численних писарів-рабів. Ця „преса" ледви чи колинебудь була періодична у точному розумінні цього слова. Скоріше вона складалася з того, що називаємо брошурами, летючками або памфлетами. Але обличчя цієї римської „преси" та її політична роля дозволяють на висновок, що саме тут був засновок політичної преси, в точному розумінні цього слова — в такому значінні, як вона розвинулася в новій Европі щойно в XVIII. віці.

Поправді щодо походження сучасної преси, то істнує одно дуже поширене непорозуміння. Її часто звязують з „хроніками", що виводяться ще від літописних записок. Ці „хроніки" або „вісти", що подавали новини визначеній скількости передплатників, уже в XVII. в. мали в деяких містах періодичний характер. Досить згадати про „Французькі ґазети" (Газет де Франс). Від них походить назва „ґазети", від них — репортаж і дописи.

А проте сучасна преса пішла не звідти. Недурно в сучасній пресі „інформаційний" і „статейний" відділ це дві ріжні частини, — і досі ще відчуваєте, що вони належать до двох ріжних родів — із самої своєї природи, не тільки технічно чи формально. Недурно у французькій пресі панує поділ на „інформаційну ґазету" і на ґазету „поглядів". Тут уже зливаються дві ріжні стихії. Злилися вони від тоді, коли інформаційна „хроніка", що самостійно розвинулася на континенті, головно у Франції, перетворилася під впливом суто політичної преси, яка повстала в Англії із зовсім іншого джерела.

Це джерело це не „хроніка", а політичний памфлет. Його предтечею був „пашквіл", який „підкидали" з метою здемаскувати, або виганьбити уряд. Памфлетова література в новіших часах розвинулася в усій Европі, — але розвинулася сильно в Англії підчас революції та громадянської війни в половині XVII. в. Звідси виводиться поняття ґазети, як органу боротьби, що має на меті „демаскувати", „лаяти" — полемізувати.

Зрозуміла річ, що саме в тих часах, і то саме в Англії, виринуло вперше питання про свободу преси. Скасування цензури в кінці століття не відхилило всієї небезпеки, яка висіла над памфлетистами; тут мали силу суворі закони про „наклепи", закони, яких уживали спочатку для переслідування опозиційних письменників. Іще на початку XVIII. в. памфлетистам нерідко відрізували вуха та виставляли на прилюдне „позорище" (стовп ганьби) на підставі судового засуду. Ясно звідки зродився звичай, що передовиця залишилася анонімна; ця сувора англійська традиція поширила анонімність на всякі статті у пресі. На початку XVIII. в. появляються періодичні памфлети, під тою самою постійною назвою. Але ці перші ґазети зберігають характер памфлетів: їх зміст зводиться до того, що називаємо тепер „передовицею". Сама назва „передовиця", виводиться від англійського слова „стаття, що веде, проводить". У англійській пресі передовиця йде не на переді, а всередині числа — саме на тій сторінці, яку розкриває читач посередині ґазети, розгорнувши її на дві половини. Це відповідає історичній ролі такої статті — осередка, довкола якого повставали інші часописні відділи.

Принцип анонімности, який спочатку був наслідком небезпеки для журналістів, згодом починає набирати іншого значіння, коли часопис стає органом „громадської думки". Це поняття мало в Англії у XVIII. віці зовсім конкретний зміст: думки виборців, що хотіли постійно контролювати діяльність парляменту, який був підкупний, — чи посли дотримували своїх обіцянок. Це сталося проти волі парляменту, який спочатку боровся проти такої контролі.

Звідси й пішла та перша інформація додавана до статті: інформація зовсім спеціяльна, а саме про засідання парляменту, яку ґазети наводили тому, що справоздання парляментських засідань не були друковані і оголошення їх було навіть формально заборонене.

Опис того, що „в одному місті, в Льондоні" говорили панове.., (тут приходили початкові букви особи)... — попередив теперішні стенографічні парляментарні звіти. Другим відділом, що появляється тоді, були листи до редакції. У англійській пресі досі ці листи мають зовсім інше значіння, ніж у пресі на континенті. Це точно беручи, теж статті — де висловлені ріжні погляди, — але погляди не ґазети, тільки читачів і вже з підписом. Таким робом боєве становище ґазети „одноціла лінія", що найшла свій вислів в анонімних статтях, ішла в парі із „свобідною трибуною". Ці „листи" перемінюються згодом у відділ „дописів з місць", які редакція починає згодом вести сама.

Часопис боєвого характеру, як періодичний політичний памфлет перейшов з Англії до Франції, в добі великої революції. Становище Каміля Демулена, головно Марата, зрозуміле з цього погляду, як перших політичних журналістів. Страшна зброя, — перо, яким так зручно володів Марат, зродила ненависть до преси. Якобінські трибуни — так само як колись англійські парляментаристи — ставились з нехіттю до тої „конкуренції", яку робили їм журналісти. У пляні перевороту 9. термідора Робеспієр хотів передовсім „арештувати журналістів і закрити всі друкарні". Але і термідорські переможці — ще більше директорія — займалися дуже живо питанням про „загнуздання преси", покликуючися на те, що преса, щоправда, зробила багато для перемоги революції, але використовувати цю зброю не може хтонебудь так само, як не може кожний уживати гармат і рушниць, що теж відограли якусь ролю у революції... Це становище приняв і довів до льогічного кінця Наполеон, якому справді вдалося „змонополізувати" пресу в особі свого „Монітора", знищивши майже всю пресу. Аж після реставрації відроджується політична ґазета — на цей раз, підсилена, але не в такій боєвій позиції.

З історичного погляду ґазета є знаряддям боротьби — боротьби „неозброєної" свобідної думки, що контролює озброєний державний апарат. Щоб позбутися такої контролі — це стало завданням усіх насильників та узурпаторів. Так було в совітській Росії, в Італії і сталося тепер у Німеччині. На лихо диктаторів, яким удається придушити цю критику, вони самі, разом із своєю країною опинюються без незамінної зброї — інформації про факти та погляди. І так вони мусять річ-о робити смішні спроби, щоб справжню критику заступити офіційною, власною, називаючи її „самокритикою". Перекл. з рос.

СМАКУНИ КУРЯТЬ ЛИШЕ
ТУТКИ-ПОВНОВАТКИ І ПАПЕРЦІ
„КАЛИНА"

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Руно

Поїдемо удвоє по закляте руно.
З долоні вітру, що прощався з нами, грудка
погаслої зорі упала, мов дарунок.
Вперед! Сім миль кохання і остання смутку.

В завії образів поезія і буря.
Дороги стрічка звязана у сонця вузол.
Клонюсь тобі, о пані кучерявих куряв,
що дзвониш диском літ, струнка епічна музо!

Два коні з снігу й піни й дно кохання темне,
моє життя взяла ти в пальці, мов бальончик
і аж на пятій милі спочиватимемо
на лопуховім листі молодого сонця.

Лілеї з молока і співу над проваллям,
де кубляться й булькочуть сонні трясовини.
Ось восьма миля смутку і уста, що палять
хмільніше від зорі й коротше від хвилини.

I. 1936.

АРЕТА

„Моя маленька"

Якби Федір Синенький не був банковим возьним, а поетом, був би виспівав у віршах тугу за селом та свою муку в місті. Але Федір не знав гаразд, що таке поети та вірші, тому обмежувався до сумного погляду, який посилав що неділі з малого вікна в сутеринах на зелений горб, звідки дуже далеко було його село. У хвилинах, коли Федорові нудно і він починав клясти свою долю, підходив криваючи до полички, здіймав стару скрипку і вигравав три мельодії, які памятав з часів, як був дитиною. Перша — це пісня пастушка, друга — новобранців, третя — жива-огниста, весільна мельодія. Більше він не вмів.

В міру того як грав, забував про все і ставало йому відрадніше серед порожніх чотирьох стін.

За чотири роки побуту в місті, тяжкої праці і злиднів, відітхнув щойно тиждень тому. Несподівано з камяничного сторожа став банковим возьним. Урятував дитину директора банку від сполошених коней — за це й нагорода.

Першої неділі після такої події, не грав уже нічого, крім весільної пісні і здавалося, що забув про своє каліцтво. Був такий щасливий, що не здивувався, як до його нори прийшла з другого поверха наймичка Ганка і похвалила його музику. Пізніше не дивувався, як Ганка поцілувала його, як говорила про майбутнє, як назначила день вінчання. Щойно по вінчанні Федір немов отямився. Він глянув на свою криву ногу, на запалі груди і по всьому ньому перейшло дивне почування, якого досі ніколи не зазнав. Він присунувся ближче до Ганки і прошептав: „Моя маленька".

— — — — — — —

Ганка вища за Федора і сильно збудована. Вона працює від ранку, лягає спати пізно вночі. Для неї праці все доволі, хоч інші майже не знаходять її. Вона прегарна господиня і Федорові на нічому не збуває від хвилини, як зажили вони разом у просторій хаті. А хоч він зроду несміливий, дома почуває себе паном, та набирає самопевности. Правда, Ганка ніколи з ним не числилася, але все вміла так зробити, що Федорові здавалося, що він тут найголовніша особа. О, Ганка хитра! Вона знала, що робить. Часи погані, за працю тяжко, ціле життя провести в наймах, хіба це жарт? Виглядів на щось краще нізвідки. Бо хто оженитися з немолодою, поганою наймичкою, яка ще й має дочку на селі, у сестри?

Федір про це не знав і довідався щойно тоді, як Ганка повила другу дочку,вже його власну. Тоді прийшла сестра Ганки, привела десятирічну дівчинку Марту, що від того дня стала нянею для малої Олі. Федір був такий щасливий, що і через думку не перейшло йому робити Ганці докори. Тому все пішло як давніше: діти росли і ховалися разом. За рік народилася ще дочка, а опісля син.

Федір не нарікав уже тепер на долю. Почувався вдоволений. Навчений життєвим досвідом шанував те, що мав, боячися все втратити. Тому не докоряв Ганці, як вона засиджувалася в кімнаті електротехніка, де послугувала, чи за частовідвідувала будівничого в сусідній каменици.

На все те Федір мовчав. Та це не значить, щоб він не терпів. Навпаки! Терпів і здушував злість у собі. Коли не заставав Ганки дома, почував себе так, як тоді, коли переступаючи з ноги на ногу, загикуючися, виправдувався перед директором в якійсь маловажній справі. Тоді родився в його „я" виразний бунт та назверх був Федір символом покори. Синенький добре знав, кому вклонитися низько, кому ще нижче, де стати дуже маленьким, а де зробитися просто невидним. Часті невзгодини дома відбирали Федорові багато радости та енергії. Та коли вертався домів згорблений, спочений, блідий аж жовтий, його жінка поралася при роботі і була для нього все добра. Ставила на стіл обід, скидала йому з ніг чоботи, розстелювала ліжко. Федір забував усе минуле і вертався до нього спокій.

Минали роки і Ганка ставала спокійніша. Після вінчання дочки, Ганка стала сувора. Цілу її увагу забрав тепер син. Дочок Ганка не вчила, лише от так, щоби не були „сліпі", за те син, — ціла гордість Синеньких. Він мусить бути „паном". Та син не такий, як обоє бажали. Хоч скінчив середню школу, хоч директор банку пропонував йому добре платне місце, він захотів побачити світ і став лаштуватися в дорогу. Старі просили і благали, нічого не помогло.

Ганка попала в злість.

— Не пішлемо тобі й сотика. Згинеш на чужині.

Андрій сміявся. З його очей било стільки відваги та віри у свої власні сили, що Ганка зразу вмовкла, а Федір розплакався, як дитина. Та не тому, що жаль було прощати сина.

В Андрію побачив він себе, як двацятьлітнім парубком, з такою самою радістю вибирався в ліс рубати ялиці. За кілька днів принесли його з поломаними ребрами та ногою.

Синенький заплакав довго й гірко та ледви знав, коли попрощав сина.

Серед дрібних клопотів плило життя, сіре, одноманітне, як його веде більша частина дрібного міщанства. Вже вісім років як пішов з дому Андрій, а від двох років не пише нічого. З дня на день Федір сумував більше. Внедовзі мав іти на емеритуру і журився, що робитиме в місті без праці.

Раз у неділю Федір від думок про недалеку емеритуру аж почув себе недужим. Ганка слухала його і сміялися чимраз веселіше. Вкінці положила перед Федором невеличкий вузлик з грішми.

— За це купимо собі хату на селі.

Федір щойно тепер зрозумів, де Ганка дівала свої гроші, які діставала за роботу і йому стало соромно власних думок коли так часто посуджував Ганку за все найгірше. Тепер зрозумів, що вона ціле життя заробляла, щоб сповнити його найтаємнішу мрію. Велика радість сповнила серце старого возьного. Він усе вибачив їй і прошептав:

— Моя маленька...

— — — — — — —

Було по дощі... Синенькі пололи буряки та салату. Їх радувало сонце, молоді зелено-золоті листки яблунь, хоч поправді ні слова не вміли б сказати про свої почування на вид тієї краси, яку оглядали щодня. Говорити не було про що, тому й працювали мовчки. Сьогодні — буряки, завтра підгорнуть бараболю й їх півморговий огородець буде виглядати як рай. Цвітки в зільнику вже розцвилися, недаром усі сусіди заглядали до них, через тин.

Кінчали полоти, коли це з горба, що по другій стороні шляху закривав вид на залізничу стацію, стежкою поміж розцвілою пшеницею надійшов чоловік одягнений по міському. Він спитав про щось стрічного селянина, а той показав рукою на хату Синеньких. Обоїм старим промайнула думка про податки та екзекуторів і вони прислонивши очі долонею, ждали на воротях. Незабаром був перед ними широкоплечий, низький чоловік. Він не сказав ні слова, лише його глибоко осаджені сірі очі весело всміхалися. Мати перша пізнала його.

— Андрій!

Пішли в хату. Із скупих слів сина догадалися, що він музика. Скінчив за кордоном студії, концертуватиме у Львові. Не читали вони про це в часописах?

— Ні? Вони не читають нічого? Вони не читають нічого? Ага, опісля виїде знову за кордон.

Синенький слухає сина і не розуміє декотрих слів.

Він не знає, що це таке композитор, кілько можна на цьому заробити і взагалі не знає, що про це все думати.

Але старий відчуває велику схожість сина до себе і з хвилини на хвилину стає більше гордий. Син майже нічого не розпитує в них і хоч батьки і не натякають на гроші, він відгадує мрію мами і кладе на стіл гаманець.

— Це вам на корову.

Коли Андрій вийняв з кишені гарний годинник і розсіяно глянув на нього, Синенького огорнула велика несміливість.

— Він пан, бачу, що він великий пан.

Але Андрій у тій хвилині відчитав думку батька, присунувся ближче і почав багато оповідати про край, де тинявся девять років. Батько знову малощо розуміє, він знає, що душа сина якась дивна, якась далека, а рівночасно близька, що та душа подібна до чогось, на що годі йому, старому банковому возьному найти порівняння.

Мати з набожно зложеними руками слухає сина, але він вриває оповідання і тільки усміхається.

— Заграй нам що — попросив старий, і в тій хвилині злякався, чи його прохання не занадто сміливе .

— На чому? Та ж у вас немає фортепіяну — і він сміється.

— Скрипка є. Ти забув? — пригадала мати.

— Не вмію добре на скрипці. Фортепіян мій властивий інструмент, але дайте, заграю свою найкращу річ. Я цікавий чи пізнаєте.

Мати принесла стару, темну скрипку з баранячими струнами. Настроїв та заграв.

Старий Синенький ще ніколи не чув такої музики. Він слухав з відкритим ротом, немов ловив усі звуки і старався на все затримати їх при собі. Йому здавалося, що душа сина це ті струни і тішився, що найшов влучне порівняння.

Але що це таке? Стара мельодія весільної пісні його села, пісні, яку він сам усе грав на скрипці. Як інакше звучить вона тепер! Переливається, гримить, плаче, щезає і виринає. Саме срібло!

Старий розуміє музику сина, хоч яка вона інша від його нескладної гри. Розуміє, може не так, як син, не так, як ті пани з далеких міст, але розуміє прегарно. Йому напливають до очей сльози і він хоче скрити їх перед сином. Андрій кладе скрипку та виходить надвір.

Вечір заливається золотом. Андрій іде межами й бавиться колосками пшениці. Все йому таке близьке, таке своє, що не хочеться вертатись у хату.

А в хаті тихо. Заблуканий соняшний промінчик освітив сиві голови двоїх людей. Вони притулені одне до одного забули, що от-от сімдесятий рік життя пролине понад ними.

Сидить пара як пів сотні років тому, і чоловік гладить чорну, спрацьовану руку своєї дружини і шепче:

— Моя маленька!

С. ЯБЛОНСЬКА

ЗНОВУ НА МОНПАРНАСІ

Заходжу в каварню „Дом", де я вже давно не була. Навіть не знаю, як давно.

Це осінь. Багато змін. Каварню поширили, докинули ще одну ошклену терасу, що лівобіч заняла більшу половину тротуару. На терасі нові, вигідні фотелі, на доріжках дивани, за плечима дивно ввічливі кельнери. Кілько змін!

Давні „тубильці" цієї каварні прорідились — нові з якихось, ріжних далеких країн позасідали всі столики до сонця.

Тільки монпарнаські малярі ті самі, — вони не зміняються.

Дивно. Заходиш у цю каварню по році чи двох, розгубивши та забувши давніх знайомих — почуваєш себе зовсім самотньо у величезнім Парижі, а тут завсіди знайдеться якийсь капелюх, чиясь усьмішка, якийсь голос, що радісно привитає тебе.

Мій столик швидко заповнився новознайденими знайомими, які по кількох вигуках несподіваної зустрічі стали розповідати мені новини та анекдоти з монпарнаського життя. Годину пізніше освідомлена про найменшу подію їх богемічного життя, я зовсім забула про довгий час своєї відсутности. Врешті мої знайомі вичерпавши тему та порозбиравши в мене вечорі з цілого тижня на довші зустрічі, щоб я могла розповісти про свою мандрівку по Мароку, порозходилися до своїх обвязків, лишаючи мене знову саму за столиком.

Назагал перед другою годиною по обіді всі діловиті люди підводяться, прощаються та відходять. Виносять з собою турботливість і поспіх, а залишають настрій безжурности і лінивства.

На терасі залишаються малярі, що не мають охоти малювати, і ті, що чекають на настрій, або не спали ніч, заливаючи свій „сплін", і ті, в яких ательє холодне, врешті закохані і знеджує апетиту в інших, тих, що ще не снідали, або в тих, що взагалі снідати не будуть, — тут ніхто не переконує один одного, не прихвалюється, і взагалі здається, що тут ніхто не цікавиться собою — тільки іншими

Це так звані „voyeurs" — оглядачі, що, поприходили сюди на оглядани.

Мій столик на терасі стоїть під самою стіною так, що я нараз можу охопити зором усі три рядки голів, що сидять передімною.

Я вибрала кілька цікавих осіб та потай приглядаюся до них.

Майже самі жінки. Не тому, щоб вони цікавіші, а через те, що вони дозволяють дивитися на себе досхочу, не виявляючи за те іншим жінкам найменшої вдячности. На чоловіка глипниш раз-два і то тільки одним оком, а потім хоч-не-хоч мусиш виходити з каварні або з ними знайомитися, до чо-

У каварні

го вони почувають себе зобовязані вдячністю, яку відчувають за тілько уваги. — „Та зрештою чоловіки далеко цікавіші, коли в них нема почування, що ними хтось цікавиться".

Побіч мене сидить бльондиночка в морському одязі в товаристві надто гарного хлопця.

Синя, округла шапочка обгортає понад чолом її розсипані кучері, що згорнулися на бік та розплилися наче хвилі під вигаптуваними на шапочці веслами.

Біла блюзочка завязана на шиї синьою стьожкою, що скрутилася на грудях у формі зівялого ірису.

Очі сині, подовгасті та такі здивовані, начеб вони дивилися на щось, чого ніхто не бачить. Їх погляд такий несмілий, мов би заборонений, мов би вона сама крала його. Я зрештою розумію цю його несміливість...

Краса її хлопця справді така небуденна, що на нього лячно глянути, як на півбога.

В його очах грають небесні вогники, в усмішці проміння, а в словах гоpяч вісімнацятьлітнього кохання...

— Як ви знали, що я прийду сьогодні? — запитав півбог

— Від самого ранку я відчувала, що вас тут зустріну...

— І я це знав...

— Глядіть! Швидше глядіть на ту, що входить! Чобітки! Чобітки з острогами і кашкет! Бачили? Це жінка російського поета, поспішно пояснює своєму сусідові монпарнаська модель-ка, що сиділа правобіч від мене.

— Ах, такі чобітки це моя мрія. Знаєте, ви повинні мені їх купити, коли продасьте ту картину, що ми її минулого тижня скінчили...

— Я вже продав!

— Ну, а чобітки? — весело сміючися перепитує вона.

Це модна модель монпарнасу. Її гарне тіло, руде волосся, цікаве некрашене обличчя з першого дня її появи між артистами зробили їй тривку і заслужену рекляму. Вона взагалі вийняткова модель.

Коли якийсь маляр просить її, щоб вона йому позувала. то вона відповідає: „Дуже радо, дуже радо..." але скажіть відразу чого ви від мене сподіваетеся, щоб я була вашою моделькою, чи приятелькою? Тому, що я не люблю дурно тратити часу..."

Коли маляр надумався і вибрав „модельку", то вона витягає свою книжечку і записує йому в черзі тиждень або й два, а як „приятельку", то вона дає йому раду надурно не витрачувати своїх надій та свого таланту. — Бо вона ніколи не буде amie жадного маляра.

Найдивніше те, що вона вірно дотримує свою постанову.

Зрештою, я певна, що власне цей її принцип причинився до її слави і до того, що малярі чергою ходять за нею тільки, щоб записатися в її синю книжечку.

Раз якось я сиділа побіч маляра, що пояснив своєму приятелеві, чому він не малює.

„Ти розумієш, — я чекаю на Карідад. — Коли вона мені позуватиме, то я не тільки гарну картину намалюю, але ще й продам її."

У другім рядку передімною сидить самітня жінка у спортовому одязі. Як тільки мої знайомі порозходились, вона вітверто повернулася в мій бік і стала зовсім недвозначно до мене всміхатися і глипати на мене своїми жагучими очима. Від моєї байдужости її очі ще краще заіскрилися...

Побіч неї за другим столиком, сидить якийсь закоханий, що видно чекає на свою любов, бо нетерпляче шукає очима когось поміж жінками, що входять у каварню.

Вже здалека я помітила ще одні лякавані чоботята і пригадавши собі „карідадову мрію" з зацікавленням глипаю на них.

— „Ну, що-ж чоботята нічого собі, але зате ця жінка, що їх носить — це справжня мрія. Висока, стрункa у синьому капелюсі, що відкриває її горде чоло і кидає голубі тіні на її сиві очі і подовгасті, вузькі брови. Губи соковиті, приманливі, ніздрі рухливі, — а від її усмішки аж ясно стає навколо.

Побіч неї йде білий сибірський пес.

Вони підходять до „закоханого", але жінка-мрія може трохи за-голосно виправдується, що запізнилася.

— Вибачай, але мій муж зовсім несподівано вернувся сьогодні вранці! По обіді він розповідав мені свої вражіння і пригоди, тому я ніяк не могла скоріше висвободитись. А врешті як я йому сказала, що хочу вивести Реда на прохід, то він хотів був з нами вийти. Я вже боялася, що знову не побачу тебе... Але врешті мені вдалося переконати його, що повинен відпочити з подорожі та заспокоїти обіцянкою скоро вернутися...

— Це-ж нахабство! — нервово вигикнув „закоханий". — Я саме тішився, що підемо разом оглянути кілька вистав... Я... Я... З якої речі я мою уступати перед його бажаннями...

„Мрія" ніжно потисла його руку і потішила його.

— Пощо тілько горячки? Не думай, що я легковажу собі мої обовязки супроти тебе.

— Обовязок???

— Приємний і дорогий обовязок, — пояснила вона якнайспокійніше у світі. — Завтра ввечір він має ділову вечеру, так я проведу цілий вечір з тобою. Гаразд?

— Дорога, — перетягаючи звуки ніжно і вдячно він відповів.

Я зовсім зніяковіла, коли помітила, що не тільки я й усі мої сусіди чули їх балачку. Я вже хотіла була звернути „закоханій парі" увагу на недискретність інших, але в час пригадала собі, що тим я зрадила би мою власну цікавість. Отже принявши позу якнайбільшої байдужости, я далі уважно хапала кожне слово цього цікавого діяльогу.

— Евжен. Ти Фреда за гостро судиш.

— Я не суджу його, а ненавиджу.

— Але він мене кохає і я звязана з ним не тільки шлюбом, але й почуваннями. Навіть для тебе, Евжене, я не могла б його покинути. Зате я не

У каварні

знаю що віддала б, щоб ти перестав ненавидіти його, щоб...

— Ні. Ніколи! Ах, Не згадуй ти краще про нього.

— Бачиш Евжен. Це несправедливо. Він, хоч має таке саме, а може й більше право ненавидіти тебе, він — зараз, як тільки приїхав запитав про тебе.

— Як так? Чи він знає, що я в Парижі? Як він згадував? Про що випитував??

— Не горячись Евжен. Ти ввесь гориш. Він дослівно запитав мене з відтінком докору. „Чому це не ти, а інші повідомляють мене про те, що твій брат вернувся в Европу?" Потім він питався чи я вже бачила тебе.

Я аж перевела дух від полегші. Це її брат... Тепер вона мені видавалася ще привабніша, ніж передтим.

Вони замовкли. Я глянула правобіч себе. Дівчинка у спортовому явно нервується, стукає ногою об долівку, злісно споглядає на „Мрію", а на мене з виразом вимівки, мабуть тому (їй видно здавалося, що це готовий претекст до знайомства), що сибірський пес „Мрії" нарешті підійшов до мене і взяв з моєї долоні кусник цукру. За це я дістала дійсно ясну усмішку подяки від „Мрії" і довіря пса, що під пестощами моєї руки схилив свою гарну голову на мої коліна.

— „Гляди Евжен, — завважила „Мрія". — Це вперше сьогодні я бачу, що Редо підходить до когось незнайомого.

Евжен повернувся в мій бік і глянув на мене своїми подовгастими мрійливими очима, але хвилину пізніше видно позаздрив нашій приязні і покликав до себе Реда.

— „Ось, ось бачите, навіть у такій дрібничці справджуються мої слова, — впевняла свого маляря Карідад, що від кількох хвилин приглядалася мені та сцені з Редом. Чоловік, взагалі людина тільки того бажає, чого не може мати або що тратить. Ось вам ще один приклад з псом. Той покликав його, хоч передтим пес зовсім не обходив його, тільки тому, що хтось інший зацікавився ним. Що? Ні?... Ви певно знову знайдете якесь виправдання. Ах, безумовно, що є поважніші приклади... Цей,

Вулиця Норвен

— тільки так, щоб докинути до колекції...

— І цим разом дорогенька, ви помиляєтесь... Йому зовсім не про пса йшло, а про коліно тої жінки, на якому пес поклав свою голову... — з усміхом відповів маляр.

Я теж засміялася.

Дівчинка у спортовому, видно зранена моєю байдужістю до її залицяння, енергійно підвелася із свого місця, поправила краватку вязану по хлопячому і переходячи мимо мене штовхнула ногою моє крісло...

Я тільки із здивуванням провела її зором до виходу...

Оглядаючись востанне в мій бік вона налетіла на якогось грубого купця, якому течка і журнали випали з рук і розсипалися по тротуарі.

Дівчинка замісць попрохати вибачення, свиснула під носом, вложила руки у кишеню свого розстібнутого плаща і повільним, хоч гострим кроком пішла здовж вулиці

Попри каварню переходить квітникарка і виспівує: „Квіти, квіти!, рожеві, білюхи... два франки вязанка! Квіти!!!

— Джім, глядіть, нарцизи.

„Півбог" відразу хотів підвестися але бльондиночка з веслами на шапочці зупинила його відрух.

— Не треба Джім. В мене повна кімната тих квітів... Я на них так довго чекала. Я ціле літо тужила за ними. Чи вам траплялося, Джім, вичувати пахощі, коли ви про них згадуєте? Бачите, я коли тільки згадаю про білі нарцизи, вмить припливають до мене їх сильні пахощі. Це такі ніжні, прозорі квіти.

— І я згадував про них. Не забув я ні моря, ні нашої першої зустрічі, ні вас... ні їх!

З другого боку тераси виходить якась американка. Ледви вона встала, її сусіда також підводиться, швидко кидає гроші на стіл і виходить за нею. При виході з каварні вона на мить зупиняється, мовби надумувалася, який її взяти напрямок, але коли її сусіда теж зупинившися при дверях кидає їй сміливу заохоту „разом пошукати дороги", вона повертається на одній нозі, входить назад на терасу, сідає за покинутий столик і найспокійніше у світі допиває свою каву.

На її обличчі грає глузлива усмішка вдоволення.

Карідад голосно сміється і здалека гукає до безталанного „сусіди", що безрадно розвівши руки все ще стоїть побіч входу.

— Браво Поней!

Зачувши своє прізвище він оглядається і підходить до Карідад.

— Ні! ти не гадай, що мені тільки тоді не ведеться „в полюванні", коли ти дивишся на мене. Без тебе також не ведеться... Щож? Прощавай невірна. Завтра покину я тебе на завсіди. Завтра покидаю Европу!, — кинув він на відхідне.

— Ех, Поней! Слухай, кидає йому вслід Карідад. В тебе коротка память. Вважай, не забудь завтра про свій намір. Не спізнись тільки на поїзд!!!

— Поней, знаєте, це винятково весела людина, — розповідала Карідад своему маляреві. — Раз якось уранці він зайшов був до мене. Мене не було дома, і він лишив мені листа. Безнадійного, трагічного листа, з таким ось закінченням: „Та, коли ти захочеш моєї смерти так зовсім не заходь. Я ждатиму тебе до пятої, ані хвилини довше. Затям собі! Тепер я не жартую. Присягаю,що коли не сьогодні, то вже ніколи не побачу тебе."

Ви догадуетесь. Я не пішла, розуміється до нього тільки пів години по

Монмартрський маляр

пятій зателефонувала, щоб пригадати йому, щоб він забагато не пив. Почувши його голос і діставши відповідь: „Хто говорить?" я сказала:

— „Вибач, будь ласка, що турбую твій посмертний сон, але не думала, що він такий легкий. Із звичайного меня ще ніколи не вдалося збудити тебе телефонним дзвінком.

Але що тим разом я сама зрадилася голосним сміхом, що підслухую, то вже не почула дальшої історії Карідади. Зніяковівши я покликала кельнера і покинула каварню.

Париж, грудень 1930.

Пасаж Котен

вірені, та всі інші, кому нема куди спішитися.

В середині каварні атмосфера зовсім інша. Тут в електричному світлі, в задушному теплі сидять роздягнені з плащів і капелюхів діловиті малярі та поети, що втулившися в мягкі шкіряні канапи шкіцують нові сюжети для своїх „майбутніх" картин, або засувають чепурні слова у рядки під новий вірш.

Інші порозуміваються з модельками та іншими жінками, улаштовують вистави, продають картини, читають анонси в газетах, їдять запізнений сніданок, ще інші чекають на когось знайомого, що може заплатить їм випиту каву. Настрій, хоч діловитий і гамірливий — підшитий нудьгою.

Зате на терасі, звідки видно цілу вулицю, це зовсім інша річ. Тут ніхто не стукає ножами і вилками, не розбу-

купуємо тільки в

Фортуні Новій

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заедно оригінальні віденські взори.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні

У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,

від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична ляборатория. —

НАСС

М. БУДНИЦЬКИЙ.

З авторських листів і клопотів

Дорогий Друже,

Пересилаю Вам книжку, де найдете теж характеристику власної праці. Будь ласка, прочитайте раніше нариси про інших письменників, яких Ви вважаєте за більших від себе. Тоді побачите, що я не хотів нічим Вас скривдити, а попросту взяв трохи більшу мірку, ніж це бувало в нас досі — мірку трохи європейську. Уявіть собі, що прирівнюємо наші осяги з якоїнебудь іншої царини — промислу, техніки, спорту або політики — з осягами більших народів... Може це неприємне, але часом таки конче потрібне.

Можливе, що у відношенні до Вас світла й тіні неоднаково розділені, та нічого не вдієш — щоб розділити їх, як Бог приказав і як люди бажають собі треба би бути японським мистцем, що малює тушшю, а не українським критиком, що вживає звичайного пера.

Стискаю Вашу руку.

Симпатичний Товаришу,

Не гнівайтесь, що не пересилаю Вам авторського примірника своєї книжки — далебі не маю під рукою ніодного. Ви певно уявляєте собі, що кожний автор видавши книжку має вільний доступ до магазину видавців і може собі звідти брати кілько примірників потребує. Ні, мій приятелю. Він дістає їх 15 або 20 і ними мусить обділити всю свою рідню і всіх своїх знайомих.

Перше право до авторських примірників мають ті, що помагали йому безкорисно робити коректу; треба, щоб припадково глипнувши до середини — побачили, якто важко виловити всі помилки. На другому місці стоять ті, що шукають у книжці фактичних помилок — починаючи від фальшивих поглядів аж до злобного освітлення. Від них можна багато дечого навчитись. За примірник, який їм даєш, можеш почути щиру правду: що ти масон, жид, большевик, ліберал і не зміняєш своїх переконань тільки тому, що вони вже раніше позаймали ті теплі місця, де ти хотів би сидіти. На третьому місці стоять ті, що всі книжки дістають задурно — із звички та професії. Попробували би ви таким журналістам не дати примірника! Почуєте загрозу, що не помістять вам ніколи заяви про те, що не ручите за векслі своїх дітей і не видрукують у своєму органі найкращої статті про вас, де будуть перераховані всі ваші дійсні прикмети та вигадані заслуги; — вашого некрольогу.

Далі... Нема вже „далі". 10 примірників власної книжки треба докупити, щоб не образити на смерть деяких членів своєї рідні, які вважають за свій родинний обовязок положити таку книжку в непорочному стані до шафи або на столику.

Нині я зладив собі спис своїх приятелів, другів і близьких знайомих, яким не даю нічого ані на уродини ані на іменини. Взяв льогаритми (для „поправки") і **„А. В. С.** теорії умовости" Б. Расселя на те, щоб вирахувати, що за яких 200 золотих (поручену пересилку треба оплатити самому!), можна б від біди добитися такої думки в тих симпатичних людців: „О, він таки не така свиня, як я думав".

У тому списку Вас нема, симпатичний товаришу. Чому? Бо я зовсім погоджуюсь з вами, що найприємніше читати книжки приємні і не грубі, головно такі, що збільшують радощі життя. А щоб таку книжку самому написати, на це треба б передовсім уродитись на іншій території.

Гадаю, що Ви не образитеся, коли замісць своєї книжки перешлю Вам із своєї бібліотеки щось краще: повість одного мало відомого в нас чужого автора. Це вже третій примірник, який купую. За кожним разом, коли хтось позичить цю лакоминку від мене під словом чести, що за тиждень віддасть її — я не бачу його пів року, а книжки ніколи більше.

Гаразд!

ВПоважаний Пане,

Буду Вам дуже вдячний за всякі завваги про мою книжку, коли найдете час її прочитати. Жаль дуже, що я не мав змоги дати переглянути Вам рукопис, бо тоді напевне можна б було неодне виправити чи доповнити. Не було сміливости пропонувати Вам таку каторжну роботу як лектура рукопису, часто помазаного як шкільна чорнетка. Можете не стримуватися перед гострим осудом та сильними висловами. Критик зовсім так само як той гробар з „Гамлета" має твердішу шкіру, ніж інші, загартувавши її собі власним ремеслом.

Прийміть вислови глибокої пошани...

Любий Степцю,

Не грай комедії, що тобі потреба моєї книжки. Я міг би дати її тобі тільки із присвятою, а тоді зіпсував би примірник, — не можна б його продати „в минуту жизни трудную". Зрештою останній вільний примірник дав я одному бідному учневі з VIII. кл., який дивувався, чому так мало вчать у школі про Мирного і Хвильового.

Тримайся, як можеш...

ВПоважана Пані,

Прийміть як маленький довг вдячности книжку, до якої Ви мене нераз заохочували кажучи — „щоб була велика і поважна". Велику книжку написати легше, ніж малу, і часу на це треба менше. Памятаєте слова Лессінґа: „Вибачте, що лист такий довгий, але не мав часу, щоб написати коротший". З повагою ще легша справа. Треба попросту забути за Мопасанові слова, що едина риса, яка відріжняє людину від тварини це сміх. А сміятися у наших наукових книжках не можна. На це можуть дозволити собі тільки якісь там французи або англійці.

Якщо найдете у книжці якісь легші місця то пригадайте собі, що на вакаціях у Вас під славним ясенем, я пробував часом з нудьги щось писати. Саме ті „найлегші" місця — мені найближчі, написані у хвилини дозвілля.

Цілую ручки...

ВПоважаний Пане Директоре,

Дуже радо заміняю свою книжку за якусь одну з Вашого видавництва. Поезій, повісти та драми дістаю задурно і мушу читати їх з обовязку. Чи не маєте Ви на своєму складі якоїсь доброї куховарської книжки або більшого сонника? Я маю щодня апетит і щоночі сняться мені всякі речі.

З високим поважанням...

Дорогий Друже,

Дуже радо. Можемо „обливати" книжку. Але з ким і за що? Мій білянс показує нині 47 сот. Не забувайте, що вночі є якась повітряна атака.

Всього найкращого!

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

Венеція

По довгих роках я знову зупинився у Венеції: красуню, хоч і дуже горду, кортить відвідати. Приманювала мене й молода, чепурна осінь, що, прибравшись у всі коліри лягуни, широкими очима супокійно споглядає на той пишний сальон: Майдан Марка.

Прибуваю у Венецію ранком. Дрімає Канале Ґранде. При берегах, біля палат, ліниво колишуться ґондолі. Зпоза палат визирає одним оком сонце-заспане, не спішиться ще у воду поринати. Лише на базарах рибалок і огородини повно гамору, що переливаючись із човна в човен, на Канале Ґранде виливається.

Коли ви вже у Венеції, вам здається, що, після гамірних великих міст сучасної Европи, за вами мов зачинилася широка брама й ви зненацька опинилися серед далеких віків минулого. Спокій, непоспіх, тиша. Лиш хлюпіт хвилі, подих вітру, ізмарагдовий лиск води, небо та сонце. Ідете вузькими вуличками — „Калє" безтурботно, супокійно: ні метрополітанів на перехрестях, ні сигналових світел, ні білих мальованих на вулиці смуг — ідете, як самі хочете: не то авто — ні віз, ні повіз, ні ровер не найде на вас. Правда, є у Венеції одна-едина зміна: керманич пароплаву вже не подає команди машиністові крізь трубку, а дзвонить електричним дзвінком. Це либонь едина зміна. Ну, ще й те цікаве, що голубів збільшилося — аж густо та сіро від них. Все інше — незмінне. В малому бічному каналі над водою сонно висить зелень і сонцем насичується. У ґондолі вистеленій килимами, чистесенькій, спить ґондоліер. В іншому каналі у своїй робітні каспівує слюсар, пилуючи щось там. Перед порогом його робітні похитується його човен. Два малі, вісім-девять літні хлопці, з розмахом веслуючи, пливуть великим човном. Венеція на завжди буде людям культури не то музеєм — а тихою, соняшною пристаню.

— Лиш до Венеції, — каже якийсь старший пан до своєї підтоптаної сусідки на пароплаві, — треба їхати без ніяких турбот, без смутків: із легкою душею.

Венеція. Серпень 1935.

При зміні адреси просимо подавати с т а р у адресу. Зміна адреси 50 гр.

Евген Перфецький

Вже втрете, в короткому часі, майже у півчних відступах зазнає українське музичне мистецтво важкої втрати. Ще не минув рік як зійшов у могилу наш великий мистець співак, незабутньої памяти Модест Менцінський. — Нецілого пів року пізніше відчули ми болючу втрату зі смертю Ярослава Лопатинського і знову недавно проводили ми на вічний супочинок визначного нашого мистця-скрипака і педаґоґа проф. Евгена Перфецького.

Евген Перфецький

Усі три зійшли передчасно в могилу, могли ще жити і працювати. Смерть останнього особливо болюче відчуває Вищий Музичний Інститут ім. М. Лисенка у Львові, де покійний був одною з найстарших, найбільш репрезентативних сил, що працювали з якнайбільшим успіхом. Хоча пок. проф. Е. Перфецький був також урядовцем Краєвого Виділу (від кількох літ емерит. радником), то головною ціллю його життя, його властивим покликанням була музика, якій служив як скрипак-виконавець і головно як педаґоґ. Музичні студії почав ще в своєму родинному місті Коломиї у Вронського і Шнабля, абсольвента пражської консерваторії. У 1906 р. кінчає Музичну Консерваторію у Відні з дипльомом мистецької зрілости (у проф. Ствертки, концерт-майстра віденської опери.

З вибухом світової війни виїжджає знову до Відня, та використовує свій побут у столиці держави для поглиблення своїх музичних студій у проф. Фішера, члена славного і у нас відомого квартету Розе. Від 1908 р. служить Евген Перфецький увесь час рідному, улюбленому мистецтву як виконавець і як педаґоґ, заангажований на вчителя скрипкової гри, до Вищого Музичного Інституту ім. М. Лисенка у Львові. Деякий час був теж членом симфонічної та оперової орхестри, у 1915 р. як член віденських „Tonkünstler-ів", під визначним чеським диригентом Оскаром Недбалем, а в 1920 р. як член оперової орхестри у Львові. Можна сміло сказати, що не було у нас (особливо давніше) ніодної важнішої імпрези музичної, яка обійшлася би без співучасти проф. Е. Перфецького.

Виступав він як соліст, а також як співвиконавець чи то в сольових чи камерних, чи орхестральних точках, не тільки у самостійних концертах, але і в концертах Музичного Т-ва ім. Лисенка, „Бояна", „Бандуриста" і ін. Знала і захоплювалась його грою не тільки Галичина, де не було мабуть міста де проф. Перфецький не концертував би, але і Краків, Чернівці та Відень. Востаннє чули ми Його у скрипковому рециталю у львівському радіо, під акомпаніяментом сина-піяніста Богдана. Та найбільш часу присвячував Покійний вихованню молодого музикального дорасту, і в тій ділянці Його праця була найвидатніша. Виховав він цілі ряди молодих скрипаків, що вже самі концертують та учать інших. Відомий наш скрипак Роман Придаткевич, що живе тепер в Америці, є теж колишнім учнем проф. Перфецького. Тимто й музично-виховна ділянка — зокрема ж її експозитура: Вищий Музичний Інститут ім. М. Лисенка у Львові зазнав болючої і не так легко заступної втрати. Наші музичні Т-ва та „Союз Українських Професійних Музик" втратили одного з найкращих своїх членів. Відійшла від нас людина праці, найкращий товариш і найщиріший опікун молоді...

Величаві похорони були найкращим доказом заслуженої пошани і популярности, якою тішилася в широких колах нашого громадянства шляхотна постать пок. проф. Евгена Перфецького.

Василь Барвінський.

По вакаціях

Час вакацій і відпусток закінчився. Вертаємося всі з відпочинку до звичайних турбот щоденного життя. Самі якось обмежимо свої потреби, але поважно мусимо призадуматися над покриттям видатків, звязаних з поворотом наших дітей до шкіл; оплата за науку, книжки, зшитки, допомога — все те разом творить добру сумку, а не завжди відомо, звідки її взяти. Можна виграти на Льотерії. Це правда, але нажаль багато з нас не думало в часі вакацій про те, щоб запастися в льос і необачно втратилося вигляди на те, щоб визбутися клопотів.

На щастя не все ще втрачене. Можна ще набути льос до четвертої кляси трицятьшестої Державної Льотерії і пробувати щастя. Правда, треба буде заплатити ціну льосу також за попередні три кляси, але зате вже найближча будуччина принесе рішенець. А ця будуччина представляється дуже зохочуюче, бо головна вигра виносить міліон золотих, а опріч неї є три вигри по сто тисяч, чотири по сімдесятьпять тис., девять по пятьдесять тисяч і т. д. — разом понад шістьдесятьодин тисяч вигр на суму девятнацять міліонів триста вісімнацять тисяч чотириста золотих. Все те буде розігране між девятим і двацятьвосьмим вересня ц. р.

Розуміється ті, що не переривали гри в попередніх клясах, оплатять тільки ціну льосу одної, а саме четвертої кляси.

Але памятаймо, що з набуттям льосу треба спішитися, бо тягнення вже близько.

НАТАЛЯ САС.

Дари життя

Дрібним узором воскованих паркетів біжить глибока перспектива музейної салі в нескінчену блакить морських просторів, назустріч хвилям дрібним і білопінним, що вискакують на золотий пісок побережжя з великого образу в золотих рямах на музейній стіні.

Живе велике зеленасто-сине море розсяяне золотом сонця, розспіване теплими подихами полудневого вітру. Повне, сильне — воно вертається з далеких незбагненних походів до берегів, що дрімають під золотими пісками.

З синявої далі біжуть хвилі. На кришталевих плечах гриви пін. Подорозі набігають одна на одну, скачуть у відвічнім танку розгойданої топелі. Співають потужню пісню прибоїв, доки не розібються бризьками пін і малесенькі, приборкані ляжуть на теплій смузі побережжя. Заки знову вернуться в обійми океану, прискакують ніжними язиками до стіп Жінці...

Вона лежить на піску, нага, велика, розкішна. Уся в блакиті, сонці і золотій бронзі своєї наготи. Жовтий, мякий пісок тулиться любовно до її бедер. На ньому бризьки пін шепочуть пестливу пісню. Вітер колише сон її теплими подихами незбагненної далі. Спить лінивим сном полудня мягко пірнувши у блакить моря та золотий пісок. Жива краса — на прибережніх лягунах.

Холодні, дрібні іскорки моря прибігають до її стіп. Їм так хочеться теплими язиками лизати їх! Вони ж несуть Жінці всі дари моря: срібло та золото рибок, багрінь коралю, опаль медуз, наруччя мінливих самоцвітів, викованих соняшним промінням у незгибленних топелях. Несуть їй пісню приборкану жаром півдня, потужний ритм світових походів з далекої незбагненної далі від берегів, що десь потонули у морській блакиті...

Тихе і ясне обличчя в Жінки. Чарівний сон її бедер і грудей, коліру золотої бронзи. Вона так мягко вся віддалася йому, блакиті простору та моря...

За вікнами місто. Гомонить гулом робочих буднів, тоне у мряці осінньої слоти — але хто ввійде в затишок музейної залі, забуває все. Іде і йде в глиб воскованої перспективи назустріч морю, сонцю й золото-бронзовій Жінці. Така заспокійна тиша, тільки мягкого тепла та блакиті. Хотілось би, так дуже хотілось би підійти тихо-тихесенько та лягти непомітно біля цієї Жінки. Віддати себе мягкому, нагрітому піскові, дозволити пестити свої стопи морській піні...

Слухати співу моря і вітру... Пірнути у сонні лінощі півдня... Снити разом з нею чарівний сон про всі дари життя, що їх з далеких берегів білогриві бризьки несуть до стіп Жінці...

— — — — — — —

Елеґантна пляжа модного південного купелища. На піску — діти. Несуть воду в бляшаних коновочках, поливають пісок та ліплять з нього мури та замки дитячих міст. Колірові костюми жінок, модна бронза шкіри, широкі рамена чоловіків, ноги, руки, півнагі, піводягнені тіла. Байдуже: лежать чи ходять по піску, вони випрохують у сонця модну бронзу шкіри. Тому й ховзькі вони від олійків, що пахнуть нудко серед води. Грає музика (може радіо) а вітер тріпотить коліровими, великими парасолями.

Відвічні морські хвилі співають і скачуть над водним масивом. Набігають на беріг, викидають мушлі та раки. І ховаються непомітно у блакитно-ґранатовім просторі морського материка...

Жінка. В канарково-жовтому костюмі з червоною вишивкою (на лівій груді якір, на правому бедрі маленька німфа). Більше від олійку, як від сонця — тіло бронзове та масне.

З пляжі до моря місток. Можна сісти на ньому, спустити ноги в воду та дозволити їй пестити їх холодними переливами. Можна приглядатися, як малесенькі, дурнесенькі рибки пливуть зручно під беріг. Такі в них округлі, великі очі! Можна приглядатися, як якісь дивні темночервоні квіти морського дна втікають у його пісок, як тільки хто наблизиться на досяг руки. Можна навіть спробувати ловів на ці багряні гвоздики тільки на те, щоб переконатися, що вони неосяжні: вони таки і справді в землю западаються!

На помості жінка. День за днем вона лежить там під ногами прохожих. Хочуть зійти туди в море, мусять пройти біля неї і мусять її бачити!

Її гаряче-червоні нігті на руках і ногах (теж мода), начеб хто викупав у крові. Їх вид пронизує тіло відразою! Проте не дивитися на неї неможливо.

Інші жінки лежать на піску — балакають з чоловіками, граються з дітьми. Їх пестить теплий містраль і голубить золота блакить адрійського надбережжя. Але тої жінки ніхто не займає.

Ах, той її усміх! Може не нігті, а він є причиною, що всі прохожі відвертають голови, зводять раменами і стараються щонайскоріше минути жінку, що лежить на їх дорозі. Може через той усміх усі ненавидять її?

Але вона день за днем лежить самітня на містку. Розкинула сухі рамена та ноги до сонця. Липкі вони й ховзькі від олійку, як і обличчя — не погане і нестаре. У кутках очей сітка зморшок, що вибігають котячими лапками на боки аж до волосся. Вони, разом з масними червононабарвленими устами несуть цілу вину небажаного усміху.

Той усміх, той голосний, незмінний усміх! Повіки очей усміхаються ним до кого? — до сонця? Але ж там, під ними є хіба очі? Очі неусміхнені самітньої мінки, що може кличуть голосно про самоту сорока років, про полумя, що не змогло вигоріти, про тугу та біль життя? Може вони кричать так голосно, що жінка ця прикрила їх усміхом замкнених повік?!

У стіп її море. Воно щось співає собі самому. Коли добігає містка, його хвилі розступаються і падуть на пісок. Ніколи вони не добігають до стіп жінці. Чи бояться вони голосу голодної жадоби, що пронизує її тіло та кривавими нігтями кричить до людей і неба?

Лежить на дорозі голодна та самітня. Чоловіки проходять мимо неї і ледве стримуються себе, щоб не лаятись. Вони скоро збігають у море й кидаються в обійми хвиль, та з нетаєною злістю гребуть їх раменами. Хочби не лежала на дорозі!

Але вона щодень на своєму місці. Як голосний закид, як вперта хвороба, як життєва нудьга, як гріх. Лежить голодна та самітня. Замкнені очі кличуть зморшками кутків, хапаються за ноги прохожих і біжать аж на водний простір і роззолоть сонця. Але сонце не гріє, а коле її гострими списами променів і витискає в неї на висках краплини поту, від чого її обличчя стає ще поганіше.

А море, багате, відвічне море не пестить її стіп і не лиже їх своїми мягкими язиками. І хвилі — дзвінкі гомоном кришталю не сиплять до стіп її скарбів моря. Вони розбігаються по пісках, скачуть у дитячих замках та пустують дитячими коліровими мячиками, що хотіли б відпочати на жовтому піску. Любовно вони цілують маленькі ніжки та наставляють обійми дівчатам, що стрибають із трамполіни в море. Вони навіть борються з мужчинами й погрожують човникам, що під білими вітрилами снуються по блакитних адрійських прибережжях.

Пустий і широкий простір неба та моря втікає у блакитну даль. І, ніде під сонцем, на землі ні на морі життя не має для Жінки дарів, які так розтратно мистець розсипав у стіп своєї Мрії.

У СВІТІ ДЕСЯТОЇ МУЗИ

Чому Марлєна Дітріх
ВТІКЛА З ГОЛЛІВУДУ?

Свого часу — десь в перших місяцях цього року — серед широких кол фільмової публики наробила багато шуму втеча відомої фільмової артистки, Марлени Дітріх, з Голівуду. Писалося тоді про те, що причина тієї втечі, то мала донечка артистки, за яку Марлєна Дітріх боялася, щоб її не стрінула доля Ліндберґового синка. Велика артистка втікала з Америки зі страху перед „кіднаперами", тобто перед тими, що схоплюють дітей. Так принайменше тоді говорили й писали.

Виходило б з того, що Марлєна Дітріх поставила у важке положення фільмові підприємства, у яких працювала. Та було воно не так! Справді-ж так склалося, що у хвилині „втечі" тобто виїзду до Льондону, Дітріх не була звязана ніяким контрактом з якимнебудь фільмовим підприємством в Голлівуді. Вона мала тільки свіжо заключений контракт з одним кіновиробництвом в Льондоні, в якому вона й стала працювати приїхавши туди.

Не можна сумніватися в тому, що Марлена Дітріх, яка непомірно любить свою донечку, справді трівожилася нею в той час, коли траплялися оті історії зі схоплюванням дітей, але-ж втаємничені у тих справах твердять, що артистка покинула Голлівуд без якихнебудь погроз, що мають схопити її дитину. Значить, що вона виїхала зі столиці американської фільми з якихсь інших причин. З яких? Вона просто була втомлена Голлівудом.

Марлена Дітріх почула, що фільмові підприємці в Голлівуді не відносяться до неї вже з таким зацікавленням, як давніше. Двобій Ґарбо—Дітріх, — суперництво німки і шведки, існування якого надаремне намагалися заперечити — справді відбувся і вирішився на користь Ґрети Ґарбо. Дітріх пішла на задній плян. Але-ж напевно не з її власної вини. В американській фільмі Марлену Дітріх звели до одного типу, давали їй безбарвні, заєдно на ту саму схему створені ролі, приневолювали її грати у фільмах, накручуваних на підставі найслабших сценарів. Марлєна не вміла мовчати про те і розказувала про той свій клопіт часописним репортерам. Це — розуміється — не подобалося фільмовим продуцентам, вони взяли за зле артистці оті її безцеремонні інтервю і заборонили їй на будуче „вибалакуватися". Тільки в останньому часі перед її виїздом доручили Марлені кращу ролю в її, покищо, останній голлівудській фільмі.

Таким чином втеча Марлени Дітріх з Голлівуду, це була втеча не так перед „гангстерами", як радше перед американською фільмою. Дітріх боїться, що монотонність у її ролях може дуже пошкодити її мистецькій карієрі. Тому й утікла вона до европейської фільми. Тут вона сподіється, що їй дадуть нові завдання. З Льондону Марлєна Дітріх хоче наново здобути Америку, Америку кіновідвідувачів. А потім, одного гарного дня... знову повернутися до Голлівуду, як тільки будуть вигляди на віднову її слави. Тоді вона не лякатисяме „кіднаперів".

Гелі Фінкенцеллєр в ролі Фіямметти у великому звуковику-опереті УФ'и „Бокаччо". Продукція Макс Пфайфер. Режисер Герберт Майш.

Фільмова оперета

Відомий австрійський композитор, що вмер у 1895-ому році, Франц тон Зуппé, залишив оперету п. н. „Бокаччо", що багатством мельодій та мистецьким оформленням цілости ще й сьогодні потягає до себе публику. Отже цікаво знати, що цей самий сюжет зацікавив фільмових творців д-ра Буррі та д-ра Форстера, що написали сценар до фільмової оперети теж під назвою „Бокаччо", до якої музику написав композитор Франц Делле. Розуміється, що між оперетою Зуппé і відновленим „Бокаччем" Буррі і Форстера стільки спільного, що наголовок. Цим разом це не оперета на фільмі на зразок дотеперішніх, що були нічим іншим як тільки сфільмованими опереттами. Франц Делле, як це він сам заявив, має свою спеціяльну мету пересвідчений, що фільмовий композитор мусить раз на завжди визволитися від традиційних правил, що були майже законами для сценічних композиторів.

— Новий „Бокаччо" — каже він — має бути справжньою фільмовою оперетою. У фільмі музика, акція, картина і гра пливуть у більшій гармонії, як це можливе на сцені. Тут нема виходів, нема вбудованих хорових сцен, ніяких арій та дуетів, що виходять з акції, як музична необхідність сама для себе, так само, як нема тих бравурних закінчень дій з фіналами й завісами. Все те був би тільки сфільмований театр, а не фільмова оперета у справжньому значінні цього слова.

Фільмова оперета „Бокаччо" — це шукання нових шляхів не тільки під музичним оглядом, але й у тексті та в режисерії. Автори оперети не хотіли створити історичного Бокачія. Бо той не міг би бути героєм фільмової оперети, що не є нині відновою багато випосажених фільм з історичними подіями та костюмами. Немає це бути теж пікантна „мішанка" з „Декамерона", архитвору „батька італійської прози", що кінець-кінців могло б бути дуже вигідне, але цілком миналося б із завданням. Але це не має бути теж і Бокаччо у фраку, експеримент, що його робили вже з Гамлетом на сцені. Бокаччо зі згаданої фільми УФ'и — це цілковито позачасова людина, вставлена у рямки вільностилізованого ренесансу. Акція фільми проходить у Феррарі, в головних ролях Віллі Фріч, Гелі Фінкенцеллєр, Альбрехт Шенгальс, Павль Кемп, Фіта Бенккоф і Ґіна Фалькенберґ.

ШЕКСПІР У ФІЛЬМІ.

Екран відкрив нового автора. Це — Шекспір. А сталося це після появи на екрані „Сну літньої ночі", що її поставив Макс Райнгардт. Після того прийшли на чергу „Ромео та Джулєта", і „Як вам то подобається". Опріч того намічені ще й інші пєси Шекспіра.

ДЖІЛІ У ФІЛЬМІ

Бенджаміно Джілі — світової слави тенор, що виступає тепер у фільмі під наївно-нудним заголовком „Не забудь про мене". Не треба оцінювати цієї фільми на підставі назви. Має вона цікавий сценарій, дуже добру німецьку артистку Магдалину Шнайдер і пригарного тенора, що має ролю достосовану до своєї не дуже поетичної появи і трохи непевних рухів. Джілі має величезний репертуар і вміє його використати, даючи коротенькі вривки з ріжних опер. Він орудує майстерно своїм голосом, не зриває собі його відразу на найвищих тонах, а саме показує мистецтво у спокійних, ніжних тонах. На ілюстрації Джілі і Магда Шнайдер.

НА ЕКРАНІ І В АТЕЛІЄ...

Хтось запитав мене одного разу зовсім поважно, чи це можливе, щоб велику фільму-гру накрутити за один день. І скільки разів мені доведеться приглядатися праці над невеличкою частиною якоїсь фільми, зараз нагадується мені це питання.

Сцена 56 б з фільми УФ'и п. н. „Зрадник" — не невеличкий вирізок з великого твору. В ній є тільки кілька речень. А все-ж вона рішаюча в житті головного бідтворця.

Чоловік, що попав у сіти гарної, холодної жінки, стає зрадником свого народу. Щоб задовольнити її забаганки, щоб заспокоїти її пристрасти — в нього нема нічого святого. Він паде нижче і нижче — він краде документи. Стає зрадником батьківщини.

Правда, він ще раз іде до неї. Правда, він просить її, заклинає, щоб вона відмовилася від своєї вимоги, але її холод перемагає і він піддається.

Саме цю сцену знимають. Ліда Баарова, що відтворює ролю холодної жінки без серця і милосердя, лежить на софі. Над нею похилений мужчина, якого вона зруйнувала.

Налітають думки про справжнє життя. Думки про те, як дуже жінка може заважити на долі мужчини, думки... — та всякі міркування перебиває гармідер.

— Що-ж то за тінь в нього на голові?

— Щось кепсько з освітленням. Треба злагіднити.

— О, тепер добре. Вже нема плями.

— Оце положення добре.

— Чи мікрофон там є?

— Ні... ось вже є.

— Гаразд! Знимати!

— Увага! Спокій!

— 56 б 3.

І мужчина зачинає. Пристрасно, розгублено, то викидаючи нараз багато слів, то знов шукаючи слова — а вона гладить його волосся. „Скажи, що зачекаєш на мене, аж я звільнюся від своїх довгів. Це не потривае так довго...

— Гов! — зупиняє режисер. — Це треба сказати голосніше і камеру треба відкрити!

Проба зачинається наново. О, ти нічого не передбачуючий ангеле, що одного гарного дня захочеш накрутити фільму. Якби ти знав, чого то треба до одної — хай вона буде найменша — до одної, єдиної сцени. Скільки людської праці, скільки міркувань, товкітні, порядкування. Скільки турбот і надуми.

З усіх тих, що оглядатимусь цю сцену потім на екрані, ніхто напевно не догадається тої всеї товкітні в ателіє, серед якої повстала і та одна сцена і кожна інша цілої фільми. Скільки то разів треба було повторити кожну сцену, щоб змінити щось у грі артистів, хоч би тільки дрібний жест, або поправити якесь технічне недотягнення. Бо ніяких недотягнень не може бути, у фільмі все мусить бути, як в годиннику. Тому в ателіє така пильна праця.

Кожний має свої турботи.

Освітлювач мусить робити свої лямпи раз „твердими", раз „мягкими". Оператор мусить картину — сцену за сценою — добре висвітлити. Ніде не може бути зайвої тіни — хоч яка вона була б незначна — на картині.

Режисер пильнує, щоб гра була добра. Треба вірити артистові, що він справді є людиною, яку представляє. Режисер — це зеркало, дорадник, вчитель і мистець нараз.

Головний керівник знимок дбає про те, щоб усе було у свій час на своєму місці.

І артисти мають свої турботи, щоб грати якслід.

— Мушу зробити тепер милий вид — думає Ліда Баарова.

Звуковий управитель журиться метер за метром — а фільма має чотири кільометри.

Архітект дбає за декорації.

Музики, техніки, купці, фризієри, той... і той... кожний зокрема цілою своєю істотою наставлений на те, щоби фільма вдалася. А кожна частина така важна якби це була ціліть.

Фільма „Зрадник", має за сюжет шпигунство. Ріттер, відомий директор кінобюра і режисер режисерує цю фільму. Віллі Біргель, Теодор Льос, Ліда Баарова, Ірена фон Маєрдорф, Сеп Ріст, Ернст Кархов, Рудольф Фернав і багато інших артистів помагають йому цю фільму вивести.

Шпигуни є в кожній країні. Але вони не повинні знаходити помічників між своїми людьми. Деякі є ними свідомо, деякі несвідомо — у всіх випадках це найганебніша зрада батьківщини. Твердо і невблаганно йде за тим кара смерти. Зрадників треба з громади викорінити.

Сюжет важкий. Але Ріттера завжди потягало важке. Він — це запорука, що кожна сцена буде накручена з такою самою дбайливістю, як ось ця сцена 56 б.

Д-р Бруно Маліц.

Драматична сцена в звуковику УФ'и „Зрадник". (Гл. стаття „ На екрані і в ателіє...) Так вона виглядає на екрані...

...а так в ателіє. Ліда Баарова і Рудольф Фернав. Зліва, вдолині прикляк режисер Карло Ріттер.

Українська хроніка

Повне видання творів Марка Черемшини. Видавництво „Ізмарагд" почало друк повного видання творів Марка Черемшини, що появиться у трьох томах, по 15 аркушів друку кожний. До третього тому увійде щоденник письменника, який передала дружина покійного; щоденник зачинається з початком війни. Це видання редагує д-р Є. Ю. Пеленський.

„Кордіян і Хам". Накладом Видавництва „Ізмарагд" появиться при кінці листопаду переклад повісти польського письменника Леона Круковського п. н. „Кордіян і Хам".

Нові книжки „Української Бібліотеки". Як найближчі випуски „Української Бібліотеки" появляться: історична повість з XII-го віку Володимира Бірчака п. н. „Проти закону" і збірка оповідань Олени Ржепецької.

Нова періодична бібліотека. Видавництво „Батьківщина" заповіло, що від жовтня ц. р. почне видавати місячними книжками літературні твори з нашої минулої доби як і молодих українських письменників, під назвою „Українська Культурна Скарбниця". Як перший випуск появиться у двох частинах ілюстрована „Енеїда" Котляревського. Ілюстрації зробив молодий маляр Левицький. Як другий випуск вийде Костомарова „Доба Руїни". На рік 1937-ий намічені опріч нових творів сучасних письменників, також твори Коцюбинського, Лесі Українки, Нечуя-Левицького, Франка, Грушевського, Вовка, Гнатюка і Липинського.

„Камо грядеши?" На день 19-го і 20-го ц. м., заповіджена в Коломиї премієра песи „Камо грядеши?" на основі повісти „Кво вадіс?". Це перший раз на українській сцені появиться песа з двох частин, з яких кожна є для себе окремою цілістю, але обі взаємно себе доповнюють. Цілу песу, тобто обі частини, треба ставити в двох вечорах. Песу ставить театр „Заграва" під проводом В. Блавацького. Премієрова обсада: Нерон — Л. Боровик; Лігія — Н. Блавацька; Петроній — В. Блавацький; Віній — В. Курило; Хільо-Хільонід — П. Рудакевич; св. Петро — Неделко. Режисерія — В. Блавацький, інсценізація — Л. Нигрицький, декорації і проекти костюмів — Л. Боровик.

Конкурс на драматичний твір. Дня 1-го жовтня ц. р. минає речинець надсилання творів на драматичний конкурс Т-ва Письменників і Журналістів. Умови конкурсу: 1. Тема твору з українського життя, довільної верстви суспільности і довільних часів; 2. сценічність твору і його технічне пристосування до наших теперішніх театральних обставин; 3. твір обемом має бути обчислений на виставу в часі 2—3 годин; 4. твір має бути досі недрукований і ніде не виставлюваний. Висота нагороди 300 зол. Два інші виріжнені твори будуть гоноровані за право конкурсової вистави по 100 зол. Твори надсилати з гаслом, яке має бути виписане на коверті з прізвищем і адресою автора на адресу: Василь Софронів-Левицький, Львів, вул. Міцкевича 12.

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

Календар „Український Інвалід" на рік 1937. Другий річник. Накладом Українського Товариства Допомоги Інвалідам. Львів, 1936.

Календар-Альманах „Дніпро" на рік 1937. За редакцією Вол. Дорошенка. Накладом Українського Т-ва Допомоги Еміґрантам з України. Львів. 1936.

Календар „Батьківщина" на рік 1937. Накладом Видавництва „Батьківщина". Львів, 1936.

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Михайло Мочульський: **Опалева мряка.** Видавництво „Ізмарагд". Львів, 1936.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Михайло Рудницький: **Від Мирного до Хвильового.** Накладом Видавничої Спілки „Діло". Львів, 1936.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Д-р Іван Копач і о. Антін Федоряк: **Спогади про Лаврів.** Відбитка з „Записок ЧСВВ". V. 175—183. Накладом авторів. Львів, 1936.

ГЕРАЛЬДИКА

Д-р Іван Шпитковський: **Рід і герб Шептицьких.** Перша частина. Відбитка з „Богословії". Львів, 1936.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Степан Король: **Школярик Маркіян.** Сценічна картина з дитячих літ Маркіяна Шашкевича. Накладом В-ва „Світ Дитини". Львів, 1936.

Три Свято-Миколаївські вистави. Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1936.

НОВИНА! НОВИНА!

Михайло Мочульський

ОПАЛЕВА МРЯКА

ОПОВІДАННЯ

Замовляти у Видавництві „Ізмарагд" у Львові вул. Косцюшка 5, або в українських книгарнях. Ціна 2·00 зол.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН БУТИ НАЙКРАЩИЙ З УСІХ, ЩО ДОСІ ПОЯВИЛИСЯ

КАЛЄНДАР НА 1937 Р.

„УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД"

ЦЕ ПРЕГАРНО ВИДАНА НАСТІЛЬНА КНИГА БАГАТА ЗМІСТОМ І БАГАТО ІЛЮСТРОВАНА.

Боротьба українського народу за своє право до незалежного життя продовж віків.
Як виглядають сьогодні збройні сили цілого світу.
Де наростають конфлікти, що спричинять майбутню війну.
Як буде виглядати майбутня війна, та як зберегтися перед її страхіттями.
Боротьба чужих народів за державне визволення.
Як ріжні народи розбудовували свою державну могутність.

ПРО ВСЕ ТЕ ДОВІДАЄТЕСЯ З КАЛЄНДАРЯ „УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД" НА 1937-ИЙ РІК.

ЦІНА 1.50 ЗОЛ. З ПЕРЕСИЛКОЮ.

ЗАМОВЛЯТИ: В-ВО „УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД", ЛЬВІВ, ВУЛ. ПОТОЦЬКОГО 48.

МАМУ ЗАБЕЗПЕЧИ МОЮ ДОЛЮ ЖИТТЄВІ

ОБЕЗПЕЧЕННЯ - ЛЬВІВ, РИНОК 38.

Горобці на дротах

РЕЦЕПТА.

Октав Мірбо запросив одного разу свого приятеля, лікаря, на обід. Але лікар був занятий і відповів, що дасть йому знати, коли зможе прийти. І справді по кількох днях Мірбо дістав картку. Але не міг її відчитати. По надумі пішов до аптикаря, певний, що той відчитає письмо, бо звик до лікарських рецепт.

Аптикар подивився уважно на картку, потім підійшов до шафки, взив фляшку з якимсь ліком і каже:

— Вісім франків, ласкавий пане!

НАДЛЮДИНА.

Ще про Шова.

Французький письменник Андре Моруа в одній зі своїх книжок написав: „Бернард Шов — вегетаріянець і з тієї думки, що мясо шкодить людям". Шов прочитав книжку і фукнув:

— Яка нісенітниця! Ніколи я того не говорив. Я сказав, що великі звірята і великі геній — вегетаріянці: наприклад, слон, Шеллі, я сам. Але звичайні люди можуть їсти, що їм подобається. Вегетаріянство — режім надлюдини.

АВДІЄНЦІЯ.

Бріян був якийсь час міністром внутрішніх справ. Одного дня приймав на авдієнції аж до шестої години вечором. Втомлений, витягнувся і відітхнув глибоко, гадаючи, що нарешті відпічне.

Раптом входить бічними дверми секретар і повідомляє, що прийшов новий петент, давний посол, що конче хоче дістати вищу клясу Легії (відзначення).

— Маю досить того — кричить Бріян. Але по хвилині додає: — Впустіть його!

Секретар привів старика певний, що Бріян накинеться на нього. Але, на диво, Бріян встав, простягнув обі руки і сказав підходячи до прибувшого:

— Ах, як я тішуся, дорогий друже! Перший раз приходить до мого кабінету хтось, що не хоче мене натягнути, а хоче тільки свобідно побалакати. Сідай, будь ласка, що-ж там чувати?

Почали розмову а по кількох хвилинах гість відійшов не насміливщись сказати слово в своїй справі.

КНИЖКИ, які бажали би Ви прочитати, можете позичати на догідних умовах у ВИПОЗИЧАЛЬНІ КНИЖОК „ІЗМАРАГД" при вул. Косцюшка ч. 5, яка має книжки українські, польські, німецькі, російські, французькі і англійські. **Всі шкільні лектури завсіди на складі.** Випозичальня відкрита щодня, крім неділь, від год. 9-ої рано до 7-ої вечором.

Достава книжок до дому на телефонічне замовлення!
Телефон ч. 112-42.

БАЛЬЗАМІЧНА СІЛЬ до ніг Гонсецького з Когутиком

АҐЕЛІН

примінюється до купелі ніг, при терпіннях спричинених нагнітками, ствердненнями шкіри, відтисками і і. — —

Люди, думки і життя...

Бернард Шов про письменників і журналістів, — з книжки „Шов — новий апостол".

— Найкращі письменники вийшли з журналістів. Винятків дуже мало — і я гадаю, що Шекспір був би знаменитим репортером... Добрий журналіст це людина, що вміє все: написати правильний сонет, створити, роман, скласти замітку про вбивство мурина на передмісті Нюйорку та про виступ незрівняної місс Ікс в „Тосці". Добрий письменник теж повинен все те вміти. А коли в нас так багато поганих письменників, то це тому, що роман намагаються видумати люди, що до нічого іншого нездатні.

*

Відомий французький письменник, що в останніх роках перейшов на комуністичну віру — ніколи досі не читав Сталіна.

Маркса пробував читати — не дав ради. Леніна читав — і щось там йому подобалося: „ум обмежений, але могутній". А ось Йосифа Виссаріоновича, „найбільшого сучасного мислителя і першого російського стиліста" не прочитав.

Його приятелі оповідають, що якось недавно він взяв сталінські „Основы ленинизма" — і поринув у читання. Але на пятій сторінці кинув і книжка так і залишилась нерозрізаною. Його спитали: чому не читає?

— Тому, що дорожу ілюзіями.

Відповідь — „пітійська", але доволі ясна.

*

Думка американського письменника Дос Пассоса, недавнього божка московських письменників, про совітську літературу:

— Те, що я знаю в тій літературі, завжди робило на мене дивне враження тим, що революційні претензії не відповідали великому консерватизмові в ділянці форми... „Цемент" Гладкова це справжній куріоз під тим оглядом, як і багато інших романів. Совітським письменникам треба памятати, що тільки свідомість особистої творчої відповідальности виведе їх на революційний путь... Але ця свідомість їм ворожа мабуть з клясового погляду.

НОВА КНИЖКА НОВА КНИЖКА

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Від Мирного до Хвильового

440 сторінок. **Ціна 5·— зол.**

Зміст:

Мета й метода — Наш XIX-ий вік — Напрямки та напрямні — Панас Мирний — Михайло Старицький — Карпенко Карий — Іван Франко — Агатангел Кримський — Володимир Самійленко — Леся Українка — Михайло Коцюбинський — Йосип Маковей — Ольга Кобилянська — Василь Стефаник — Лесь Мартович — Марко Черемшина — Микола Вороний — Богдан Лепкий — Михайло Яцків — Петро Карманський — Сергій Єфремов — Володимир Винниченко — О. Олесь — Грицько Чупринка — Микола Філянський — Степан Васильченко — Спиридон Черкасенко — Микола Хвильовий — Нова доба — нова література — Життєписи і твори — Бібліографія.

Наклад вичерпується! Замовляйте негайно!

Ірина Вільде

МЕТЕЛИКИ НА ШПИЛЬКАХ

КНИЖКА, ЯКА ДІСТАЛА ЛІТЕРАТУРНУ НАГОРОДУ!

Замовляти у Видавництві „Ізмарагд" у Львові вул. Косцюшка 5 або в українських книгарнях. Ціна 2·50 зол.

НОВИНКА! НОВИНКА!

НОВА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ.

КУЧЕРЯВІ ДНІ

Б. ЖАРСЬКОГО.

Ціна 0.75 зол. — Накладом В-ва „Голос знак Буга". Набувати в книгарнях або у В-ві „Голос знад Буга", Сокаль, Костюшка 91.

Чи Ви вже стали передплатником повного видання творів

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

у 16 томах — видання Українського Наукового Інституту в Варшаві.

Щоб полегшити сплату рат за передплату на це повне видання творів Т. Шевченка та уможливити цим передплату як-найширшим колам, Інститут випускає по одній книжці що три місяці, а саме: 1. лютого, 1. травня, 1. серпня, 1. листопаду. — Вже вийшли томи II., III., VI., VII., VIII., XI. та XIV.

Умови передплати за 16 томів:
у книгарському продажу: зл. 64.— у передплаті: зл. 40.—, по 2 зл. 50 гр. за том брошурований. Хто заплатить у 4 ратах по 10 зл., діставатиме книжки в паперовій оправі. Чекове конто П.К.О. в Варшаві 28.670.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редагує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.